

Fond za humanitarno pravo

IZVEŠTAJ O SUĐENJIMA ZA RATNE ZLOČINE U SRBIJI

Fond za humanitarno pravo

IZVEŠTAJ O SUĐENJIMA ZA RATNE ZLOČINE U SRBIJI

Beograd,
maj 2019. godine

Sadržaj

Uvod i metodologija	7
Opšti nalazi i društveno-politički kontekst	8
Odugovlačenje postupaka za ratne zločine.....	8
Slaba vidljivost suđenja za ratne zločine.....	9
Anonimizacija dokumentacije iz predmeta ratnih zločina	11
Tužilačka strategija za istragu i gonjenje ratnih zločina u Republici Srbiji	15
Neefikasan rad TRZ-a	17
Značajno kašnjenje u implementaciji Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina	22
Odsustvo političke podrške suđenjima za ratne zločine	23
Posledice drastičnog kašnjenja sa izborom Tužioca za ratne zločine.....	28
Neujednačena sudska praksa u postupcima za ratne zločine nakon odbacivanja optužnica koje je podigao neovlašćeni tužilac	29
Prvostepeni postupci pred Odeljenjem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu	31
I. Predmet Bratunac	31
II. Predmet Brčko	40
III. Predmet Ćuška/Qyshk.....	42
IV. Predmet Ključ – Rejzovići.....	51
V. Predmet Lovas.....	54
VI. Predmet Sanski Most – Lušci Palanka	64
VII. Predmet Srebrenica	68
VIII. Predmet Trnje/Tërrnje.....	80
IX. Predmet Bosanska Krupa II	90
X. Predmet Bosanski Petrovac – Gaj.....	93

Predmeti u kojima su donete prvostepene presude	97
I. Predmet Bosanska Krupa.....	97
II. Predmet Ključ-Kamičak.....	103
III. Predmet Ključ-Šljivari.....	109
Prvostepeni postupak pred sudom opšte nadležnosti	114
I. Predmet Grupa Pauk.....	114
Drugostepeni postupci pred Odeljenjem za ratne zločine Apelacionog suda u Beogradu...	119
I. Predmet Skočić	119
Postupak po sporazumu o priznanju krivičnog dela.....	127
I. Predmet Caparde	127
Postupak u kojem je obustavljen krivični postupak.....	130
I. Predmet Doboj	130
Pravosnažno okončani predmeti	135
I. Predmet Gradiška	135
II. Predmet Bosanski Petrovac.....	140
III. Predmet Ovčara	146
Postupci po zahtevu za priznanje strane presude	155
I. Predmet Novak Đukić – Tuzlanska kapija	155

Skraćenice korišćene u tekstu

BiH	Bosna i Hercegovina
ESLJP	Evropski sud za ljudska prava
EU	Evropska unija
Evropska konvencija	Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda Saveta Evrope
FHP	Fond za humanitarno pravo
JNA	Jugoslovenska narodna armija
KZ SRJ	Krivični zakonik Savezne Republike Jugoslavije (Službeni list SFRJ, br. 44/76, 36/77, 56/77, 34/84, 37/84, 74/87, 57/89, 3/90, 38/90, 45/90, 54/90 i Službeni list SRJ, br. 35/92, 37/93 i 24/94)
MHP	Međunarodno humanitarno pravo
MKCK	Međunarodni komitet Crvenog krsta
MKSJ	Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije
OVK	Oslobodilačka vojska Kosova
PJP	Posebne jedinice policije MUP
RJT	Republičko javno tužilaštvo
TO	Teritorijalna odbrana
TRZ	Tužilaštvo za ratne zločine Republike Srbije
VJ	Vojska Jugoslavije
VRS	Vojska Republike Srpske
VS	Vojska Srbije
VTO	Vojno-teritorijalni odred VJ
Zakon o procesuiranju ratnih zločina	Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku protiv učinilaca ratnih zločina (Službeni glasnik Republike Srbije, br. 67/2003, 135/2004, 61/2005, 101/2007 i 104/2009, član 2 i član 4, stav 1)
ZKP	Zakonik o krivičnom postupku (Službeni glasnik Republike Srbije, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 i 55/2014)

Uvod i metodologija

Ovo je sedmi izveštaj Fonda za humanitarno pravo (FHP) o suđenjima za ratne zločine u Srbiji.

FHP je tokom 2017. i 2018. godine pratio sva suđenja za ratne zločine koja su se odvijala na teritoriji Srbije, odnosno ukupno 20 predmeta pred odeljenjima za ratne zločine Višeg i Apelacionog suda u Beogradu, kao i jedan predmet pred sudom opšte nadležnosti. U izveštaju su za sve predmete dati kratki pregledi postupka i osnovni nalazi FHP-a u vezi sa predmetom, a koji su od značaja za javnost. Veliki broj postupaka za ratne zločine obrađenih u ovom izveštaju traje više godina, te su za kompletan uvid u tok postupka i nalaze koji se tiču tih predmeta relevantni i prethodni godišnji izveštaji FHP-a o suđenjima. Izveštaj obuhvata i suđenje za jedno krivično delo koje nadležno tužilaštvo opšte nadležnosti nije kvalifikovalo kao ratni zločin, iako sve okolnosti tog slučaja ukazuju da se radi o ratnom zločinu.¹

Izveštaj ključnu pažnju poklanja radu Tužilaštva za ratne zločine (TRZ) i sudova u javnim delovima sudskog postupka, a pre svega analizira optužnice i presude u svakom pojedinačnom predmetu. Rad drugih organa uključenih u procesuiranje ratnih zločina -Službe za otkrivanje ratnih zločina Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije (MUP), Jedinica za zaštitu i dr, nije moguće analizirati na nivou pojedinačnih predmeta, jer o tome ne postoje javno dostupni podaci.

Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu donelo je u izveštajnom periodu prvostepene presude u tri predmeta.² Odeljenje za ratne zločine Apelacionog suda u Beogradu donelo je četiri presude po žalbama izjavljenim na presude Višeg suda u Beogradu.³ Pred sudom opšte nadležnosti doneta je jedna međupresuda, koju je potvrdio Apelacioni sud.⁴ U izveštajnom periodu TRZ je podiglo ukupno 14 optužnica, i to tokom 2017. godine tri optužnice protiv ukupno četiri lica⁵, a prema podacima koje je FHP-u dostavilo TRZ⁶ 11 optužnica tokom 2018. godine protiv 15 lica.⁷

Analizi predmeta u Izveštaju prethodi pregled opštih nalaza o suđenjima za ratne zločine tokom 2017-2018. godine, kao i bitni društveno-politički događaji koji su od značaja za suđenja za ratne zločine.

1 Predmet *Grupa Pauk*.

2 Predmeti: *Ključ-Kamičak*, *Ključ-Šljivari* i *Bosanska Krupa*.

3 Predmeti: *Gradiška*, *Bosanski Petrovac*, *Ovčara* i *Skočiv*.

4 Predmet *Grupa Pauk*.

5 Optužnica TRZ-a KTO 1/17 podignuta protiv Milorada Jovanovića (predmet *Sanski Most – Lušci Palanka*); optužnica TRZ-a KTO 3/17 podignuta protiv Dragana Maksimovića (predmet *Caparde*); optužnica TRZ-a KTO 4/2017 podignuta protiv Joje Plavanja i Zdravka Narančića (predmet *Bosanska Krupa II*).

6 Dopis TRZPI.br. 1/19 od 16.01.2019. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2019/01/DOPIS_TRZ-a.pdf, pristupljeno 24. januara 2019. godine.

7 Optužnice TRZ: KTO 1/18 protiv Boška Soldatovića, KTO 2/18 protiv Željka Budimira (predmet *Ključ-Rejzovići*), KTO 3/17 protiv Nebojše Stojanovića, KTO 4/18 protiv Nikole Vida Lujčić (predmet *Brčko*), KTO 5/18 protiv Branka Brankovića, KTO 6/18 protiv Jovana Novakovića, KTO 7/18 protiv Miloša Čajevića, KTO 8/18 protiv Željka Maričića, KTO 9/18 protiv Ramadana Maljoku, KTO 10/18 protiv Huseina Mujanovića, KTO 1/15 protiv Gojka Lukića, Ljubiše Vasijevića, Duška Vasiljevića, Jovana Lipovca i Dragane Đekić (predmet *Štrpci*).

Opšti nalazi i društveno-politički kontekst

Odugovlačenje postupaka za ratne zločine

Neprimereno dugo trajanje sudskih postupaka u izveštajnom periodu postalo je izrazito obeležje procesuiranja ratnih zločina u Srbiji tokom dugog niza godina, što izvesno ima negativne posledice po proces uspostavljanja vladavine prava, te prekid kulture nekažnjivosti u vezi sa teškim zločinima počinjenim tokom 1990-ih.

Dugom trajanju postupaka doprinose odlaganja glavnih pretresa, najčešće zbog nedolaska svedoka ili zbog navodnih zdravstvenih problema optuženih (videti na primeru predmeta *Trnje* i *Srebrenica*).

Najistaknutiji primer nerazumno i neosnovano dugog trajanja postupka je predmet *Ovčara* u kojem je, četiri godine nakon pravosnažnosti, presuda ukinuta i predmet vraćen Odeljenju za ratne zločine Apelacionog suda na ponovno odlučivanje u žalbenom postupku. Žalbeni postupak je pravosnažno okončan krajem 2017. godine, 14 godina od podizanja prve optužnice.⁸ Međutim, situacija je gotovo identična i u drugim složenijim predmetima koji još uvek nisu pravosnažno okončani, što je slučaj u predmetu *Lovas*, u kojem je optužnica podignuta 2007. godine⁹, kao i u predmetima *Ćuška* i *Skočić*, u kojima su optužnice podignute 2010. godine.¹⁰

8

Posledice višegodišnjih trajanja postupaka su dalekosežne i ozbiljne. Iz godine u godinu optuženi umiru, a svedoci gube poverenje u pravosuđe Srbije i ne pristaju da svedoče u ponovljenim procesima (predmeti *Ćuška* i *Lovas*). Tokom izveštajnog perioda preminula su još četvorica optuženih (videti predmete *Ćuška*, *Ovčara*, *Lovas* i *Doboj*).¹¹ Osim toga, dugo trajanje postupaka, odnosno njihovo ponavljanje, šalje negativnu i obeshrabrujuću poruku budućim svedocima i oštećenima – da će pred institucijama Srbije teško doći do pravde. Najzad, odugovlačenje postupaka demotiviše ionako nezainteresovanu javnost i onemogućava joj da prati suđenja, što je rezultiralo situacijom u kojoj medijske kuće praktično ni ne šalju izveštaje da prate suđenja za ratne zločine.¹²

8 Saopštenje FHP-a od 24. januara 2018. godine, *Slučaj Ovčara: 14 godina čekanja pravde*, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/?p=34727>, pristupljeno 14. maja 2018. godine.

9 Optužnica TRZ u predmetu *Lovas*, KTRZ 7/07 od 28. novembra 2007. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2007_11_28_lat.pdf, pristupljeno dana 22. januara 2019. godine.

10 Optužnica TRZ u predmetu *Ćuška*, KTRZ 4/10 od 10. septembra 2010. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2010_09_10_lat.pdf, pristupljeno dana 22. januara 2019. godine; Optužnica TRZ u predmetu *Skočić*, KTRZ 7/08 od 30. aprila 2010. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2010_04_30_lat.pdf pristupljeno dana 22. januara 2019. godine.

11 Tokom 2017. godine preminuli su Miloško Nikolić, optuženi u predmetu *Ćuška*, Đorđe Šošić, optuženi u predmetu *Ovčara*, a tokom 2018. godine Dušan Vuković, optuženi u predmetu *Doboj* i Petronije Stevanović, optuženi u predmetu *Lovas*.

12 Suđenja za ratne zločine ne prate medijske kuće sa nacionalnom frekvencijom; u sudnicama se uglavnom mogu videti samo novinari dnevnog lista „Danas“.

Slaba vidljivost suđenja za ratne zločine

Informisanost javnosti o sudskim postupcima za ratne zločine i utvrđenim činjenicama o zločinima, jedan je od ključnih preduslova za objektivno sagledavanje prošlosti i stvaranje društvenog pamćenja o počinjenim zločinima. Ono ujedno predstavlja i obavezu države da osigura pravo javnosti da zna šta se dogodilo u nedavnoj prošlosti i ko su njeni ključni akteri. Principi UN za borbu protiv nekažnjivosti utvrđuju da „svi ljudi imaju neotuđivo pravo da znaju istinu o zločinima koji su počinjeni u prošlosti i okolnosti koje su do njih dovele [...]“.¹³

Poslednja istraživanja javnog mnjenja u Srbiji, koje je tokom avgusta meseca 2017. godine obavio tim Istraživačko-izdavačkog centra Demostat, za potrebe dnevnog lista „Danas“, predstavljaju stavove građana o suđenjima za ratne zločine pred domaćim sudovima i Haškim tribunalom, ali i o drugim pitanjima, kao što su politička rehabilitacija osuđenih za ratne zločine, te prikazuju opštu obaveštenost građana o ratovima i zločinima iz 1990-ih godina.¹⁴ Istraživanje, kojim je bilo obuhvaćeno 1200 ispitanika po slučajnom uzorku, pokazalo je zabrinjavajući stepen neobaveštenosti ispitanika o ratovima iz 1990-ih, zločinima i suđenjima optuženim za ratne zločine. Naime, od 10 pitanja koja su uzeta kao pokazatelji obaveštenosti, tek svaki stoti ispitanik imao je odgovor na sva, a svaki četvrti ispitanik nije imao niti jedan odgovor na bilo koje od postavljenih pitanja. O suđenjima za ratne zločine u Srbiji neobavešteno je tri petine ispitanika, a obaveštenih je samo 16%.¹⁵

Od ukupnog broja ispitanika, na pitanje preko kog se medija najčešće informišu o ratovima iz 1990-ih i suđenjima za ratne zločine, čak 72% je navelo televiziju, 14% novine, 13% internet i 1% radio.¹⁶

13 Ažurirani skup principa za zaštitu i promociju ljudskih prava kroz borbu protiv nekažnjivosti (E/CN.4/2005/102/Add.1), 8. februar 2005. godine; dostupno na <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G05/109/00/PDF/G0510900.pdf?OpenElement>, pristupljeno dana 22. januara 2019. godine.

14 Izveštaj o ispitivanju javnog mnjenja „Obaveštenost građana Srbije o ratovima `90-ih godina, ratnim zločinima i suđenjima za ratne zločine“, dostupan je na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2018/01/Istrazivanje_javnog_mnjenja_Sudjenja_za_ratne_zlocine_Demostat.pdf, pristupljeno dana 22. januara 2019. godine.

15 *Ibid.*

16 *Ibid.*

Ipak, mogućnost da se građani Srbije informišu o suđenjima za ratne zločine putem televizije je veoma mala. Uprkos zakonskom okviru koji to omogućava¹⁷, za više od 15 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji, javnost nije imala priliku da na televiziji vidi ni jedno svedočenje žrtava, počinilaca i svedoka ratnih zločina koji učestvuju u ovim predmetima, niti izricanje neke presude. Naime, u praksi, ovlašćeno lice za odlučivanje o zahtevu za snimanje – predsednik Višeg suda u Beogradu, suprotno zakonu, zahteve redovno odbija (videti predmete *Gradiška*¹⁸, *Beli Manastir*¹⁹ i *Lovaš*²⁰). S druge strane, video-snimci suđenja za ratne zločine u državama regiona se redovno pojavljuju u medijskim prilogima.²¹

Istraživanje je takođe pokazalo da se velika većina ispitanika protivi političkoj rehabilitaciji osumnjičenih, osuđenih i pravosnažno osuđenih za ratne zločine, bilo da je reč o obavljanju državnih funkcija ili o njihovom aktivnom učešću u političkom životu. Postotak ispitanika za koje je ova vrsta rehabilitacije neprihvatljiva kreće se od 71% do 79%, dok je za samo 4% do 7% ispitanika ova vrsta rehabilitacije prihvatljiva.²²

Međutim, uprkos ovakvom stavu ispitanika, tokom izveštajnog perioda, javnost u Srbiji je daleko više mogla da se informiše o učešću pravosnažno osuđenih za ratne zločine u javnom životu nego o suđenjima za ratne zločine. Tako su skoro svi mediji preneli informaciju da će haški osuđenik Vladimir Lazarević održati predavanje na Vojnoj akademiji²³ i da je 22. oktobra 2018. godine na 63. Sajmu knjiga u Beogradu bila promocija ratnog dnevnika Nebojše Pavkovića, komandanta Treće armije VJ tokom rata na Kosovu, takođe haškog osuđenika.²⁴

10

- 17 Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupcima za ratne zločine (*Sl. glasnik RS*, br. 67/2003, 135/2004, 61/2005, 101/2007, 104/2009, 101/2011-dr. zakon i 6/2015), član 16a.
- 18 Detaljnije videti u: FHP, *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2016. godini* (Beograd: FHP, 2017), str. 94, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/05/Izvestaj_o_sudjenjima_za_2016.pdf, pristupljeno 22. januara 2019. godine.
- 19 *Ibid*, str. 156.
- 20 *Ibid*, str. 83.
- 21 Videti npr. video prilog „Al Jazeera Balkans“, izricanje presude Oliveru Ivanoviću pred Osnovnim sudom u Mitrovici, dostupno na <https://www.youtube.com/watch?v=gO6ChZRDtOs>; video snimak izricanja presude Veselinu Vlahoviću; video prilog u dnevniku „TV1“ o izricanju presude Aleksandru Cvetkoviću; video prilog u dnevniku „TV1“ o izjašnjenju o krivici u predmetu *Naser Orić*; video prilog „Al Jazeera Balkans“, izricanje presude Tomislavu Merčepu pred Županijskim sudom u Zagrebu, pristupljeno dana 22. januara 2019. godine.
- 22 Izveštaj o ispitivanju javnog mnjenja „Obaveštenost građana Srbije o ratovima `90-ih godina, ratnim zločinima i suđenjima za ratne zločine“, str. 32, dostupan je na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2018/01/Istrazivanje_javnog_mnjenja_Sudjenja_za_ratne_zlocine_Demostat.pdf, pristupljeno dana 2. februara 2018. godine..
- 23 B92, „Vulin o Lazareviću, Dikoviću, Deliću: to su izuzetni ljudi“, 19. oktobar 2017. godine, dostupno na <https://o2tv.rs/info/komentari.php>, pristupljeno dana 2. februara 2018. godine; Večernje novosti, „General Lazarević drži predavanje na vojnoj akademiji“, 26. oktobar 2017. godine, dostupno na <http://91.222.7.186/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:692546-VIDEO-General-Lazarevic-drzi-predavanje-na-Vojnoj-akademiji>, pristupljeno dana 2. februara 2018. godine; B92, „Psi laju, vetar nosi...“, General stigao na predavanje“, 26. oktobar 2017. godine, dostupno na <https://www.b92.net/info/vesti/index.php>, pristupljeno dana 2. februara 2018. godine; Blic online, „General Lazarević danas na Vojnoj akademiji drži predavanje“, 26. oktobar 2017. godine, dostupno na <https://www.blic.rs/vesti/politika/general-lazarevic-danas-na-vojnoj-akademiji-drzi-predavanje/98s9w8d>, pristupljeno dana 2. februara 2018. godine; TV N1, „Lazarević počeo da predaje na Vojnoj akademiji“, 26. oktobar 2017. godine, dostupno na <http://rs.n1info.com/a337690/Vesti/Vesti/Lazarevic-poceo-da-predaje-na-Vojnoj-akademiji.html>, pristupljeno 2. februara 2018. godine.
- 24 RTV Vojvodine, „Promocija knjige generala Pavkovića na sajmu knjiga u Beogradu“, dostupno na http://rtv.rs/sr_lat/drustvo/promocija-knjige-general-pavkovica-na-sajmu-u-beogradu_960287.html, pristupljeno dana 22. januara 2019. godine.

Akcioni plan za Poglavlje 23 u okviru pregovora o pristupanju Srbije EU, kao i Nacionalna strategija predviđaju niz aktivnosti koje se odnose na vidljivost suđenja za ratne zločine:

Mera	Rok	Status
„Utvrđivanje jasnih pravila anonimizacije sudskih odluka u različitim pravnim oblastima pre njihovog objavljivanja, oslanjajući se na pravila Evropskog suda za ljudska prava“ ²⁵	Drugi kvartal 2016. godine	Delimično implementirano
„Unapređenje pristupa propisima i sudskoj praksi, putem formiranja i unapređenja sveobuhvatnih i svima dostupnih elektronskih baza propisa i sudske prakse, uz poštovanje propisa koji uređuju tajnost podataka i zaštitu podataka o ličnosti“ ²⁶	Kontinuirano, počev od trećeg kvartala 2014. godine	Neimplementirano
Unapređenje internet stranice TRZ, „kako bi se omogućilo javnosti da prati kada i koje aktivnosti Tužilaštvo za ratne zločine sprovodi u vezi sa konkretnim krivičnim prijavama“ ²⁷	Kontinuirano, počev od drugog kvartala 2015. godine	Neimplementirano
TRZ je obavezno da pripremi izveštaj „koji će biti dostupan javnosti i koji predstavlja ono što je učinjeno u pogledu svih krivičnih optužbi od 2005. godine, kako bi se ispitalo i predstavilo da li su sve optužbe za ratne zločine adekvatno istražene“ ²⁸	Drugi kvartal 2016. godine	Delimično implementirano

11

Anonimizacija dokumentacije iz predmeta ratnih zločina

Srbija nema zakonsku regulativu o anonimizaciji sudskih odluka, već je ta oblast delimično uređena internim aktima sudova, odnosno pravilnicima o anonimizaciji. Takav pravilnik doneo je tokom 2017. godine i Viši sud u Beogradu, dok su Vrhovni kasacioni sud i Apelacioni sud u Beogradu usvojili

25 Akcioni plan za Poglavlje 23, aktivnost 1.3.9.2, dostupno na <http://www.mpravde.gov.rs/tekst/12647/akcioni-plan-za-pregovaranje-poglavlja-23-usvojen-na-sednici-vlade-srbije-27-aprila-2016.php>, pristupljeno dana 28. januara 2019. godine.

26 *Ibid*, aktivnost 1.3.9.4.

27 *Ibid*, aktivnost 1.4.1.9.

28 *Ibid*, aktivnost 1.4.1.10.

pravilnike o anonimizaciji u ranijem periodu.²⁹ U svim navedenim pravilnicima je određeno da se ne anonimizuju podaci o okrivljenim i osuđenim za krivična dela ratnih zločina, ali od anonimizacije nisu izuzeti podaci o žrtvama ratnih zločina. Na ovaj način se žrtvama uskraćuje pravo na simbolično priznanje patnji, a javnosti saznanje o počinjenim zločinima. Iako su pravilnici jasni u pogledu podataka koje treba anonimizovati, problem u praksi nastaje prilikom primene pravilnika, jer osobe zadužene da vrše anonimizaciju to rade po sopstvenom nahođenju, ne pridržavajući se pravilnika. Tako Apelacioni sud objavljuje presude na svojoj internet stranici koje su anonimizovane na način da se anonimizuju i imena optuženih.³⁰ Viši sud u Beogradu je u jednom slučaju (presudi po zahtevu za priznanje presuda Suda BiH u predmetu *Štrpci*) anonimizovao čak i imena sudija – članova veća, kao i zapisničara³¹, što je u suprotnosti sa njihovim Pravilnikom o minimumu anonimizacije sudskih odluka, u kojem je izričito određeno da se „ne pseudonimizuju i anonimizuju podaci o ličnosti koji se odnose na: sudije, sudije porotnike, zapisničare, javne tužioce i njihove zamenike, državne pravobranioce i njihove zamenike, javne izvršitelje i advokate kao punomoćnike i branioce.”³²

TRZ nema pravilnik koji reguliše oblast anonimizacije bilo optužnica koje su ustupljene, bilo onih koje su rezultat istraga koje je vodilo TRZ. Tako je tokom 2017. godine TRZ, po zahtevima za pristup informacijama od javnog značaja, dostavilo FHP-u optužnice koje je podiglo, ali su u istim anonimizovana imena žrtava na način da nije moguće odrediti čak ni o kom broju žrtava je reč, što značajno otežava analizu optužnice i praćenje suđenja.³³

Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti (Poverenik) je u rešenjima zauzeo stanovište da podaci o imenu i prezimenu okrivljenog treba da budu dostupni javnosti, *jer se u konkretnom slučaju radi o licima koja se terete za krivična dela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva čija izvršenja izazivaju veliku društvenu opasnost i za koja se goni po službenoj dužnosti*, čime je ispunjen uslov za primenu izuzetka od zaštite prava na privatnost koji je predviđen članom 14, stav 2 Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja. Naime, tim članom predviđeno je da organ vlasti neće tražiocu omogućiti ostvarivanje prava na pristup informacijama od javnog značaja ako bi time povredio pravo na privatnost lica na koje se tražena informacija odnosi, *osim ako se radi o ličnosti, pojavi ili događaju od interesa za javnost.*³⁴

29 Apelacioni sud u Beogradu, Pravilnik o izmenama pravilnika o minimumu anonimizacije sudskih odluka (Su. br. I -2 84/12), 26. aprila 2012. godine, str. 175-178, dostupno na http://www.bg.ap.sud.rs/images/INFORMATOR_7_2013_LAT.pdf, pristupljeno dana 22. januara 2019. godine; Vrhovni kasacioni sud, Pravilnik o zameni i izostavljanju (pseudonimizaciji i anonimizaciji) podataka u sudskim odlukama, broj I SU- 176/16-1 od 20. decembra 2016. godine, dostupno na <http://www.vk.sud.rs/sites/default/files/attachments/Pravilnik.pdf>, pristupljeno dana 22. januara 2019. godine.

30 Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 2/14 od 24. novembra 2017. godine, dostupno na <http://www.bg.ap.sud.rs/cr/articles/sudska-praksa/pregled-sudske-prakse-apelacionog-suda-u-beogradu/krivicno-odeljenje/ratni-zlocini/kz1-po2-2-2014.html>, pristupljeno 22. januara 2019. godine.

31 Presuda Višeg suda u Beogradu Kre-Po2-br. 6/2017 od 7. septembra 2017. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2018/02/Presuda_Mico_Jovicic.pdf, pristupljeno 5. februara 2018. godine.

32 Viši sud u Beogradu, Pravilnik o minimumu anonimizacije sudskih odluka, Su I-1 br./2017 od 5. jula 2017. godine, dostupno na <http://www.bg.vi.sud.rs/cr/articles/o-visem-sudu/informator-o-radu.html>, pristupljeno 10. februara 2018. godine.

33 Optužnica TRZ KTO 1/17 od 3. aprila 2017. godine, dostupna na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/09/Optuznica-Milorad_Jovanovic.pdf, pristupljeno dana 22. januara 2019. godine.

34 Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, član 14, stav 2.

Međutim, kada su u pitanju imena i prezimena žrtava, Poverenik smatra da ona treba da ostanu nedostupna za javnost, jer bi se njihovim objavljivanjem, po oceni Poverenika, *ozbiljno ugrozilo njihovo pravo na privatnost*.³⁵

Odluku da primeni izuzetak na zaštitu privatnosti okrivljenih, Poverenik obrazlaže činjenicom da se *oni terete za krivična dela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva čija izvršenja izazivaju veliku društvenu opasnost i za koja se goni po službenoj dužnosti*. Nejasno je na osnovu čega Poverenik zaključuje da okrivljeni za ratne zločine jesu ličnosti od interesa za javnost, dok žrtve ratnih zločina to nisu. Nejasno je i zašto se u odnosu na okrivljene primenjuje Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, dok se na žrtve primenjuju odredbe restriktivnijeg Zakona o zaštiti podataka o ličnosti.

Poverenik je našao da imena žrtava ratnih zločina predstavljaju *naročito osetljive podatke zaštićene* članom 16 Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, jer se radi o podacima o žrtvi nasilja.³⁶ Prema Zakonu, ovi podaci mogu da se objave samo uz pristanak lica. Međutim, FHP smatra da je u odnosu na imena žrtava Poverenik takođe trebao da primeni izuzetak iz člana 14, stav 2 Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, koji predviđa da lični podatak neće biti zaštićen *ako se radi o ličnosti, pojavi ili događaju od interesa za javnost*. Osim toga, ovde takođe treba podsetiti da lični podaci koji su javno dostupni, kao npr. ime žrtve koja je javno svedočila, ne uživaju zaštitu prema Zakonu.³⁷

Budući da naročito osetljivi podaci podležu izuzecima od zaštite prava na privatnost, predviđenim Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, FHP smatra da imena žrtava ratnih zločina predstavljaju *ličnosti od interesa za javnost*, a da ratni zločini predstavljaju *pojave ili događaje od interesa za javnost*, te da stoga imena žrtava moraju da budu javno dostupna. Štaviše, sistemsko kršenje ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava ne samo da predstavlja pojavu ili događaj od interesa za javnost, već javnost ima pravo da zna istinu o tim događajima, njihovim okolnostima, motivima i posledicama. A kada je reč o ratnim zločinima protiv civilnog stanovništva, javnost ima pravo da bude upoznata i sa identitetom žrtava, a ne samo okrivljenog.

Legitiman interes javnosti da zna postoji i u odnosu na *naročito osetljive podatke*. Na primer, kada su u pitanju krivično delo genocida ili krivična dela počinjena iz mržnje, od ključnog interesa javnosti su upravo „naročito osetljivi podaci” o žrtvama poput nacionalne pripadnosti, rase i veroispovesti, jer oni predstavljaju element krivičnog dela. Tako i u predmetima ratnih zločina, tek sa objavljivanjem identiteta žrtve, one prestaju da budu statistički podatak i javnost ih upoznaje kao osobe koje su, samo zbog svoje nacionalne ili verske pripadnosti, postale žrtve zločina. S druge strane, upoznavanje javnosti sa žrtvom i javno pominjanje njenog imena i prezimena, predstavlja vid satisfakcije za žrtvu i preduslov za priznanje patnji koje je pretrpela, pre svega, na osnovu svog identiteta.

35 Rešenje Poverenika za informacije od javnog značaja broj: 07-00-04847/2014-03 od 11. maja 2016. godine.

36 Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, član 16.

37 *Ibid*, član 5, stav 1.

Radna grupa za zaštitu podataka, formirana shodno članu 29 Direktive 95/46/EC Evropskog parlamenta i Saveta, u jednom od svojih mišljenja posebno je ukazala na opasnost od „mehaničke” primene pravila o zaštiti ličnih podataka, koja može dovesti do „apsurdnih posledica”, kao što je u ovim slučajevima učinjeno, te pozvala na fleksibilnost u primeni tih pravila.³⁸

Ne treba zaboraviti da su posebna pravila o obradi osetljivih ličnih podataka, poput nacionalnosti, rase i veroispovesti, razvijena iz iskustva totalitarnih režima, gde su pojedinci i grupe stradali ili bili progonjeni upravo zbog tih ličnih svojstava, kao mehanizam garancije neponavljanja takvih totalitarnih praksi u budućnosti.

Na praksu apsurdne primene zakona – suprotno interesima osoba radi kojih su pravila prvobitno razvijena – ukazano je u Globalnim principima o nacionalnoj bezbednosti i pravu na informacije (Tshwane principi). Naime, princip 10A, koji se odnosi na slučajeve kršenja ljudskih i međunarodnog humanitarnog prava, predviđa da javnost ima pravo da zna „identitet žrtava, uz poštovanje privatnosti i drugih prava žrtava, njihovih rođaka i svedoka”. Ispod ovog prava, uneta je posebna napomena: *Ovaj princip treba tumačiti imajući u vidu realnost, odnosno da su različite države nekada krile kršenja ljudskih prava od javnosti pozivajući se na pravo na privatnost, uključujući i pravo na privatnost onih osoba čija se prava krše ili su grubo kršena, ne uzimajući u obzir stvarne želje pojedinaca o kojima je reč.*³⁹

14

Isto tako, na ovom mestu se mora uzeti u obzir i praksa Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ). Naime, u svim slučajevima, osim ukoliko se ne radi o žrtvama i svedocima kojima su određene mere za očuvanje privatnosti i zaštitu, imena žrtava su javno dostupna javnosti. Javnosti su dostupna kako imena i prezimena žrtava koje su se pojavile kao svedoci u postupku, tako i imena i prezimena žrtava koje su ubijene ili se i dalje vode kao nestala lica. U presudama MKSJ se navode puna imena i prezimena žrtava, koje su javno dostupna, tako da je nejasno iz kog razloga su sudovi, ali i Poverenik odlučili da se priklone dijametralno suprotnom rešenju od onog koje je predvideo MKSJ. S obzirom da je MKSJ institucija koja je osnovana sa nadležnošću da procesuirao zločine koji su počinjeni na prostoru bivše Jugoslavije, a da sudovi u Srbiji takođe procesuiraju te zločine, nejasno je iz kog razloga žrtve zločina koje je procesuirao MKSJ zaslužuju da njihova imena budu javno dostupna, dok žrtve zločine koje procesuirao domaći sud to pravo nemaju.

Iz tog razloga, stav FHP je da uz sve argumente koji su prethodno navedeni u tekstu, domaći sudovi moraju da primene praksu MKSJ i da u presudama javno objavljuju imena žrtava ratnih zločina jer oni imaju pravo da javnost bude upoznata sa njihovim identitetom. Na taj način se pruža određeni vid satisfaksije žrtvama i članovima njihovih porodica.

38 Radna grupa za zaštitu podataka, Mišljenje 4/2007 o konceptu ličnih podataka (01248/07/EN) str. 5.

39 Globalni principi o nacionalnoj bezbednosti i pravu na informacije (Tshwane principi), 12. jun 2013. godine.

Tužilačka strategija za istragu i gonjenje ratnih zločina u Republici Srbiji

Tužilačka strategija za istragu i gonjenje ratnih zločina u Republici Srbiji, za period 2018–2023, usvojena je 4. aprila 2018. godine.⁴⁰ Prema rokovima koji su predviđeni u Akcionom planu za Poglavlje 23 i u Nacionalnoj strategiji, Tužilačka strategija je trebalo da bude usvojena u prvoj polovini 2016. godine, što znači da je TRZ kasnilo sa njenim usvajanjem pune dve godine.⁴¹

Iako je Nacionalnom strategijom predviđeno da će izradu i usvajanje Tužilačke strategije pratiti „transparentan konsultativni proces sa svim relevantnim subjektima”⁴², predstavljanje nacarta je organizovano za veoma uzak krug predstavnika državnih organa nadležnih za procesuiranje ratnih zločina i predstavnika stručne javnosti, bez prisustva medija. Osim toga, rok za dostavljanje pisanih komentara na nacrt strategije bio je 14. mart 2018. godine, a usvajanje strategije usledilo je već 4. aprila 2018. godine, što dovodi u sumnju iskrenu nameru TRZ-a da usvoji Tužilačku strategiju kroz transparentan konsultativni proces. U prilog navedenom govori i činjenica da se usvojeni tekst Tužilačke strategije sadržinski ne razlikuje od predstavljenog nacarta, osim u jednom grafikonu.⁴³

Usvojena Tužilačka strategija sadrži brojne metodološke nedostatke, koji ostavljaju prostora za potencijalno reinterpretiranje obaveza TRZ-a, ali i očekivanih rezultata. Najočigledniji nedostatak predstavlja odsustvo jasnih kriterijuma kojima će se Tužilaštvo za ratne zločine voditi prilikom određivanja slučajeva koji će imati prioritet prilikom procesuiranja u narednom periodu, iako je Nacionalnom strategijom predviđeno da ti kriterijumi budu detaljnije određeni upravo Tužilačkom strategijom. Međutim, Tužilačka strategija samo referiše na kriterijume koje je odredila Nacionalna strategija, ali ih ne određuje bliže niti ih dodatno razrađuje.

Odsustvo jasnih kriterijuma za određivanje prioritetnih predmeta dovodi do nastavka prakse TRZ-a da procesuiraju samo manje zahtevne slučajeve ratnih zločina (predmeti sa manjim brojem žrtava, predmeti koji se odnose na izolovane i manje incidente, odsustvo predmeta u kojima su okrivljeni visokorangirani počinioci).

15

40 Tužilačka strategija za istragu i gonjenje ratnih zločina u Republici Srbiji (2018–2023.) dostupna je na zvaničnoj internet prezentaciji Tužilaštva za ratne zločine: http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/HomeDocument/Document_sr/2018-05/strategija_trz_srb.pdf, pristupljeno: 20.11.2018. godine.

41 Videti: Aktivnost 1.4.1.3. u Akcionom planu za Poglavlje 23: <https://www.mpravde.gov.rs/files/Akcioni%20plan%20PG%202023.pdf>; takođe videti u Nacionalnoj strategiji za procesuiranje ratnih zločina, Oblast 1. Povećanje efikasnosti postupaka za ratne zločine pred organima Republike Srbije, str. 16–17: http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/HomeDocument/Document_sr/2016-05/p_nac_stragetija_lat.PDF. Svim izvorima pristupljeno: 15.11.2018. godine.

42 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 16–17.

43 Napomena: FHP je uporedio nacrt Tužilačke strategije i usvojeni tekst Tužilačke strategije, a uporedni prikaz ova dva teksta je dostupan na: http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2018/06/Tuzilacka_strategija_-_konacna_i_radna_verzija.pdf. Videti i: *Nacrt Tužilačke strategije za istragu i gonjenje ratnih zločina u Republici Srbiji (2018–2023)*, dostupan na: <http://www.balkaninsight.com/rs/article/nevladine-organizacije-nacrt-strategije-za-ratne-zlo%C4%8Dine-srbije-ima-ozbiljnenedostatke-03-16-2018> i *Tužilačku strategiju za istragu i gonjenje ratnih zločina u Republici Srbiji (2018–2023)*, dostupnu na: http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/HomeDocument/Document_sr/2018-05/strategija_trz_srb.pdf. Svim izvorima pristupljeno: 11. novembra 2018. godine.

Osim navedenog, iz teksta Tužilačke strategije nije moguće jasno identifikovati koje će tačno aktivnosti preduzeti TRZ, kao ni koji su rokovi u kojima će se te aktivnosti sprovesti. Tako strategija ne definiše rok u kojem će TRZ odrediti kriterijume koji će se uzeti u obzir prilikom određivanja prioriteta u budućem postupanju; do kada će se odrediti petogodišnji plan istraga; do kada će se završiti popisivanje predmeta koji se nalaze u tužilaštvima opšte nadležnosti. U strategiji je jasno određen samo jedan rok – da će TRZ u toku prve polovine 2018. godine inicirati uvođenje sistema elektronskog upravljanja predmetima.⁴⁴

Takođe, Tužilačkoj strategiji nedostaju ključni indikatori uspešnosti – očekivani kvantitativni (npr. broj osuđujućih presuda, broj optužnica protiv visokorangiranih počinilaca, broj optužnica sa većim brojem žrtava) i kvalitativni (npr. unapređena regionalna saradnja, smanjen broj lica koja se vode kao nestala usled proaktivnijeg rada Tužilaštva za ratne zločine) napredak u procesuiranju ratnih zločina. Bez takvih odrednica, nije moguće pratiti učinkovitost Tužilačke strategije, kao ni efikasnost u radu TRZ-a.

FHP podseća da je izrada i usvajanje Tužilačke strategije trebalo da predstavlja srž napora za povećanje efikasnosti postupaka za ratne zločine, imajući u vidu da je TRZ inicijator krivičnih postupaka, kao i generator aktivnosti drugih državnih organa angažovanih u procesuiranju ratnih zločina. Naredni period od pet godina, koji pokriva period važenja Tužilačke strategije, ključan je za borbu protiv nekažnjivosti. Iako krivična dela ratnih zločina ne zastarevaju, životni vek osumnjičenih odmiče, ali takođe i žrtava i svedoka, te će protok vremena svaku istragu i krivično gonjenje činiti sve težim.

16

Imajući u vidu da se usvojeni tekst Tužilačke strategije sadržinski ne razlikuje od predstavljenog nacрта, osim u jednom grafikonu, FHP ostaje pri nalazima i komentarima na nacrt strategije koje je pripremio i dostavio TRZ-u.⁴⁵

Način donošenja Tužilačke strategije, kao i sam tekst strategije koji sadrži gorenavedene metodološke nedostatke, upućuju na zaključak da je ista doneta samo kako bi se formalno ispunili zahtevi određeni Akcionim planom za Poglavlje 23 i Nacionalnom strategijom.

⁴⁴ Tužilačka strategija za istragu i gonjenje ratnih zločina u Republici Srbiji, str. 22.

⁴⁵ Komentari FHP-a na nacrt Tužilačke strategije za istragu i gonjenje ratnih zločina u Republici Srbiji u periodu od 2018. do 2023. godine, dostupno na: http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2018/03/Komentari_Fonda_za_humanitarno_pravo_na_Nacrt_Tuzilacke_strategije_za_istragu_i_gonjenje_ratnih_zlocina_u_Republici_Srbiji_2018_2023_14.03.2.pdf, pristupljeno 22. januara 2019. godine.

Neefikasan rad TRZ-a

U izveštajnom periodu nastavljen je negativan trend podizanja malog broja optužnica, protiv malog broja osumnjičenih i za zločine koji obuhvataju mali broj žrtava. Posebno je indikativno da je daleko najveći broj optužnica rezultat ustupanja iz BiH, a ne vođenja sopstvenih istaga. Imajući u vidu da prema podacima TRZ-a iz 2018. godine,⁴⁶ u do sada preuzeto 2.009 predmeta od sudova i tužilaštava opšte nadležnosti⁴⁷, ovakvim tempom rada će u narednih 10 godina biti rešen zanemarljivo mali postotak predmeta ratnih zločina.

1. Mali broj optužnica

Tokom 2017. godine TRZ je podiglo tri optužnice protiv četiri lica.⁴⁸ Sve tri optužnice su predmeti koje je ustupilo pravosuđe BiH i reč je o manje složenim predmetima sa jednim, odnosno dvojicom optuženih, te manjim brojem žrtava. Imajući u vidu da su sve ove optužnice ustupljene nakon njihovog potvrđivanja pred sudovima u BiH, uočava se da tokom 2017. godine TRZ nije imalo ni jednu podignutu optužnicu kao rezultat vlastite istrage. Prema podacima koje je TRZ dostavilo FHP-u, tokom 2017. godine pokrenuli su svega dve istrage.⁴⁹ Takođe prema podacima koje je dostavilo TRZ⁵⁰, tokom 2018. godine podignuto je 11 optužnica protiv 15 lica, od kojih su sedam ustupljene iz BiH. Međutim, radi se o samo devet novih optužnica i dve optužnice koje su podignute pre 2018. godine. Naime, jedna optužnica odnosi se na predmet *Štrpci*, kojom je obuhvaćeno pet lica, a koja je prvi put podignuta 2015. godine ali

46 Videti: Treći izveštaj o sprovođenju Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina, FHP, str. 13, dostupno na: http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2018/12/Treci_izvestaj_o_sprovođenju_Nacionalne_strategije_za_procesuiranje_ratnih_zlocina.pdf, pristupljeno 22. januara 2019. godine.

47 Videti: Treći izveštaj o sprovođenju Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina, FHP, str. 13, dostupno na: http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2018/12/Treci_izvestaj_o_sprovođenju_Nacionalne_strategije_za_procesuiranje_ratnih_zlocina.pdf; .Odgovor TRZ broj PI.br. 5/18 od 25. januara 2018. godine, dostupno na sl. [linku](#). Svim izvorima pristupljeno dana 22. januara 2019. godine.

48 KTO 1/17, optuženi Milorad Jovanović (optužnica u predmetu *Sanski Most – Lušci Palanka*), KTO 3/17, optuženi Dragan Maksimović (optužnica u predmetu *Caparde*), KTO 4/2017, optuženi Joja Plavanjac i Zdravko Naradžić (optužnica u predmetu *Bosanska Krupa II*).

49 Obaveštenje TRZ-a, br. 309/17 od 22. novembra 2017. godine, dostupno na sl. [linku](#), pristupljeno dana 22. januara 2019. godine.

50 Dopis TRZPI.br. 1/19 od 16.01.2019. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2019/01/DOPIS_TRZ-a.pdf, pristupljeno 24. januara 2019. godine.

zbog nedostataka nije potvrđena pre 2018. godine.⁵¹ Druga optužnica se odnosi na predmet *Bogdanovci*, jer je i to predmet u kojem je optužnica podignuta još 2014. godine, ali je Viši sud TRZ-u vraćao na dopunu istrage više puta. Ako se ima u vidu da je tokom 2018. podignuto sedam optužnica koje su nakon potvrđivanja ustupljene iz BiH, samo dve podignute optužnice su rezultat vlastite istrage TRZ-a, i to protiv samo dvojice optuženih. Iako je tokom izveštajnog perioda dupliran broj zamenika TRZ, te ih sada ima ukupno devet, to za sada nije uticalo na povećanje efikasnosti u njegovom radu.

2. Izostanak optužnica za zločine izvršene nad albanskim civilima na Kosovu

Tokom izveštajnog perioda TRZ nije podiglo ni jednu optužnicu za zločine koji su izvršeni nad Albancima na Kosovu.⁵² Poslednja optužnica, podignuta još 2014. godine, u predmetu *Ljubenić*, zapravo se odnosi na tri novoidentifikovana izvršioca zločina za koji se već vodio postupak u predmetu *Ćuška*, tako da ona predstavlja samo proširenje već postojećeg postupka. Nasuprot tome, od početka 2013. godine FHP je podneo devet krivičnih prijava za zločine izvršene na Kosovu, i to u

51 Optužnicu u predmetu *Štrpci* je Apelacioni sud TRZ-u vraćao ukupno 10 puta - što na ispravku zbog postojanja formalnih nedostataka predviđenih ZKP-om, što zbog postojanja potrebe za dopunom istrage. **Hronologija kretanja optužnice u predmetu Štrpci: Prva optužnica** (KTO br.1/15 od 03.03.2015.) je vraćena TRZ-u rešenjem Višeg suda u Beogradu, Odeljenja za ratne zločine (K-Po2 br. 3/15 Kv-Po2 br. 14/15 od 06.03.2015. godine) da bi se ispravili uočeni formalni nedostaci; **druga optužnica** (KTO br.1/15 od 09.03.2015.) je vraćena TRZ-u rešenjem Višeg suda u Beogradu, Odeljenja za ratne zločine (K-Po2 br. 3/15 Kv-Po2 br. 16/15 od 12.03.2015.) da bi se ispravili uočeni formalni nedostaci; **treću optužnicu** (KTO br. 1/15 od 13.03.2015.) je Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine, vratio TRZ-u naređujući dopunu istrage, radi boljeg razjašnjenja stvari, kako bi se mogla ispitati osnovanost optužnice (Naredba K. Po2 br. 3/2015, Kv-Po2 br. 34/2015 od 09.04.2015.); **četvrta optužnica** (KTO br. 1/15 od 15.10.2015.) je vraćena TRZ-u rešenjem Višeg suda u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine (K-Po2 br. 3/15, Kv-Po2 br. 73/15 od 19.10.2015.), kako bi se ispravili uočeni formalni nedostaci; **petu optužnicu** (KTO 1/15 od 20.10.2015.) je Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine, vratio TRZ-u, naređujući dopunu istrage, radi boljeg razjašnjenja stvari, kako bi se mogla ispitati osnovanost optužnice (K-Po2 br. 4/2015, Kv-Po2 br. 76/2015 od 20.11.2015.); **šestu optužnicu** (KTO br. 1/15 od 06.04.2017.) je potvrdio Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine (Rešenje K-Po2 br. 3/2015, Kv-Po2 br. 20/17 od 28.04.2017.), ali je Apelacioni sud (Rešenjem Kž2-Po2 6/17 od 05.06.2017.) ukinuo rešenje o potvrđivanju optužnice i vratio je prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje (radi se o pitanju mogućnosti podizanja optužnice bez ovlašćenog tužioca). Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu ponovno donosi rešenje (K-Po2 br. 3/15, Kv-Po2 br. 29/17 od 16.06.2017.) o potvrđivanju iste optužnice, ali Apelacioni sud ponovno ukida rešenje i vraća prvostepenom sudu na odlučivanje (Rešenjem Kž2 Po2 8/17 od 24.07.2017). Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu i treći put donosi rešenje (K-Po2 br. 3/2015, Kv-Po2 br. 41/17 od 21.08.2017.) kojim potvrđuje optužnicu od 06.04.2017. godine, ali Apelacioni sud rešenjem (Kž2 Po2 12/17 od 02.10.2017.) preinačuje to rešenje tako što odbacuje optužnicu jer je nije podigao ovlašćeni tužilac. **Sedmu optužnicu** (KOT br. 1/15 od 26.10.2017.) je Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine, vratio TRZ-u rešenjem (K-Po2 br. 4/17, Kv-Po2 br. 45/17 od 27.10.2017.) kako bi se ispravili uočeni formalni nedostaci. **Osmu optužnicu** (KTO br. 1/15 od 06.11.2017.) je Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine, ponovno vratio TRZ-u, rešenjem K-Po2 br. 4/17, Kv-Po2 br. 47/17 od 08.11.2017, kako bi se ispravili uočeni formalni nedostaci; **devetu optužnicu** (KTO 1/15 od 20.11.2017.) je Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine (naredbom K-Po2 br. 4/17, Kv-Po2 br. 51/17 od 21.12.2017.) vratio TRZ-u sa nalogom da donese naredbu o dopuni istrage; **desetu optužnicu** (KTO 1/15 od 10.05.2018.) je Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine rešenjem (K-Po2 br. 4/17, Kv-Po2 br. 6/18 od 14.05.2018.) vratio TRZ-u kako bi se ispravili uočeni formalni nedostaci. TRZ se izjasnilo podneskom o ovoj odluci, nakon čega je sud našao da je optužnica sastavljena u skladu sa ZKP-om i poslao je optuženima na izjašnjavanje. Desetu optužnicu, od 10.05.2018. godine, Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine, potvrdio je rešenjem (Kv-Po2 24/18 od 01.10.2018.). Apelacioni sud u Beogradu doneo je rešenje (Kž2-Po2 13/18 od 24.10.2018.) kojim potvrđuje odluku, odnosno rešenje Višeg suda.

52 Poslednja optužnica za zločine na Kosovu je od 7. aprila 2014. godine, predmet *Ljubenić*, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2015/03/Optuznica_07_04_2014.pdf, pristupljeno 10. februara 2017. godine.

Peći,⁵³ Maloj Kruši,⁵⁴ Savinim Vodama,⁵⁵ Vučitrnu,⁵⁶ Godenu,⁵⁷ Kraljanima,⁵⁸ Landovici⁵⁹, Pokleku⁶⁰ i Rezali. Međutim, ni protiv jednog prijavljenog do kraja 2018. godine TRZ nije pokrenulo istragu. TRZ je odgovorilo samo na polovinu urgencija koje je FHP podnosio u vezi sa podnetim prijavama, navodeći samo da postupaju po podnetoj krivičnoj prijavi.⁶¹

3. Odsustvo saradnje sa Kosovom

TRZ tokom izveštajnog perioda nije imalo saradnju sa institucijama na Kosovu, s obzirom da Misija EULEX-a na Kosovu, preko koje se odvijala saradnja, od maja 2014. godine nema mandat da započinje nove istrage, već je takva nadležnost prenet na lokalne tužioce, koji odbijaju saradnju sa TRZ.

FHP smatra da bi se pitanje vakuuma nastalog postepenim povlačenjem Misije EULEX-a sa Kosova moralo prioritarno rešavati u okviru Briselskih pregovora između Srbije i Kosova, kako bi se omogućila saradnja dve strane u procesuiranju ratnih zločina.

4. Neprocesuiranje visokorangiranih počinitelja

Sve potvrđene optužnice iz izveštajnog perioda podignute su protiv neposrednih izvršilaca ratnih zločina – niskorangiranih počinitelja bez ikakvog čina. Time je nastavljena praksa neprocesuiranja počinitelja na višim pozicijama u nekadašnjoj vojnoj, policijskoj i političkoj hijerarhiji Srbije, odnosno Savezne Republike Jugoslavije (SRJ). U dosadašnjoj praksi, TRZ je podizalo optužnice isključivo

19

-
- 53 Saopštenje FHP-a od 8. marta 2013. godine, *Krivična prijava zbog ubistva dva albanska civila u Peći 26. marta 1999. godine*, povodom podnošenja krivične prijave, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/?p=22643>, pristupljeno dana 10. februara 2017. godine.
- 54 Saopštenje FHP-a od 15. marta 2013. godine, *Krivična prijava zbog ubistva dva albanska civila u Maloj Kruši 28. marta 1999. godine*, povodom podnošenja krivične prijave, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/?p=22679>, pristupljeno dana 10. februara 2017. godine.
- 55 Saopštenje FHP-a od 4. juna 2013. godine, *Krivična prijava zbog zločina nad tri albanska civila u maju 1999. godine*, povodom podnošenja krivične prijave, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/?p=23090>, pristupljeno 10. februara 2017. godine.
- 56 Saopštenje FHP-a od 19. juna 2013. godine, *Krivična prijava zbog ubistva devet albanskih civila u Vučitrnu u aprilu i maju 1999. godine*, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/?p=23342>, pristupljeno 10. februara 2017. godine.
- 57 Saopštenje FHP-a od 4. jula 2013. godine, *Krivična prijava protiv oficira, podoficira i vojnika zbog ubistva 21 albanskog civila 25. marta 1999. godine*, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/?p=23483>, pristupljeno dana 30. aprila 2018. godine.
- 58 Saopštenje FHP-a od 10. oktobra 2013. godine, *Krivična prijava za zločin nad 78 kosovskih Albanaca protiv oficira i pripadnika Vojske Jugoslavije i MUP-a*, povodom podnošenja krivične prijave, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/?p=25046>, pristupljeno 10. februara 2017. godine.
- 59 Saopštenje FHP-a od 27. decembra 2013. godine, *Krivična prijava protiv oficira Vojske Jugoslavije za zločin nad 17 kosovskih Albanaca i jednog Aškalijske*, povodom podnošenja krivične prijave, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/?p=26011>, pristupljeno 10. februara 2017. godine.
- 60 Saopštenje FHP-a od 17. avgusta 2015. godine, *Krivična prijava protiv pripadnika policije za zločin nad 53 albanska civila u Pokleku*, povodom podnošenja krivične prijave, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/?p=29803>, pristupljeno 10. februara 2017. godine.
- 61 Dopis TRZ KTR 77/15 od 12. februara 2018. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2019/01/Dopis_povodom_urgencije_za_postupanje_u_predmetu_Rezala.pdf, pristupljeno dana 24. januara 2019. godine; Dopis TRZ KTR 33/13 od 14. maja 2018. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2019/01/Odgovor_na_urgenciju_za_postupanje_u_predmetu_Mala_Krusa.pdf, pristupljeno dana 24. januara 2019. godine.

protiv osumnjičenih koji su bili visokorangirani u okviru oružanih i civilnih struktura Republike BiH i Republike Hrvatske.⁶²

Prvu istragu poznatu javnosti protiv visokorangirane osobe iz oružanih snaga Srbije ili SRJ, TRZ je pokrenulo tek 2014. godine – protiv generala Dragana Živanovića,⁶³ iako je FHP još 2010. godine protiv njega podneo krivičnu prijavu,⁶⁴ a 2013. godine objavio dosije o zločinima izvršenim u zoni odgovornosti brigade kojoj je on bio komandant.⁶⁵ TRZ je okončalo istragu protiv Dragana Živkovića u decembru 2016. godine, ali je 1. marta 2017. godine donelo naredbu kojom je obustavilo istragu, našavši da nema dovoljno dokaza za optuženje.⁶⁶ Ova naredba dostavljena je osumnjičenom i njegovom braniocu već sutradan, dok je punomoćniku oštećenih, suprotno zakonu, dostavljena tek 16. novembra 2017. godine. Naime, ZKP-om je određeno da je tužilac dužan da o obustavljanju istrage obavesti oštećenog u roku od osam dana.⁶⁷ Protiv ove naredbe podnet je prigovor Republičkom javom tužilaštvu (RJT), jer je ostalo nerazjašnjeno kako je postupajući zamenik tužioca doneo zaključak da nema dovoljno dokaza za optuženje, kada nije ispitao ni sve svedoke koje je sâm odredio, kao ni sve svedoke koje su predložili punomoćnik oštećenih i odbrana. Takođe, tokom istrage postupajući zamenik je ispitivao neke svedoke koje je predložio punomoćnik oštećenih, a da o njihovom ispitivanju punomoćnik oštećenih nije bio obavešten. Odlučujući o prigovoru, RJT je isti odbilo kao neosnovan.⁶⁸ Razloge za odbijanje prigovora RJT je našao u činjenici da „u dostavljenoj borbenoj dokumentaciji nema izveštaja sa eksplicitnim sadržajem o tome da se neko od potčinjenih sprema da izvrši ratne zločine”, zatim zbog toga što su svedoci (inače pripadnici VJ) „jedinstveni u svojim tvrdnjama da nikada nisu čuli za zločine u selima u okolini Peći” i konačno zato što osumnjičeni „nije bio na licu mesta u vreme vršenja zločina, niti su zločini izvršeni na očigled komandanta, već je u vreme vršenja zločina bio udaljen desetinama kilometara”.⁶⁹

Ovakvim stavovima RJT je pokazalo svoj odnos prema mogućnosti procesuiranja visokorangiranih pripadnika vojske i policije, odnosno da je za neprocesuiranje sasvim dovoljno da zločin nije najavljen kroz zvaničnu dokumentaciju, da o njemu svedoci, koji su i sami mogući saizvršioci, ništa nisu čuli,

62 Postupci protiv člana Ratnog predsedništva BiH Ejupa Ganića, generala Armije BiH Jovana Divjaka, Vesne Bosanac, direktorke Opšte bolnice u Vukovaru, Vladimira Šeksa, potpredsednika Sabora Republike Hrvatske, Nasera Orića, komandanta snaga Armije BiH u Srebrenici, itd.

63 Saopštenje TRZ od 5. avgusta 2014. godine, dostupno na <http://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/vesti-i-saop%C5%A1tenja/saop%C5%A1tenja/naredba-za-sprovo%C4%91enje-istrage-protiv-general-a-%C5%BEivanovi%C4%87a-za-ratne-zlo%C4%8Dine-na-kim>, pristupljeno 17. februara 2017. godine.

64 Videti saopštenje FHP-a od 25. avgusta 2010. godine, *Krivična prijava protiv pripadnika VJ i MUP Srbije za ratne zločine prema albanskim civilima*, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/?p=13073>, pristupljeno 7. maja 2018. godine.

65 Dosije „125. motorizovana brigada Vojske Jugoslavije“, dostupan na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2013/10/Dosije-125.pdf>, pristupljeno 7. maja 2018. godine.

66 Naredba TRZ o obustavi istrage KTI.br. 01/14 od 1. marta 2017. godine.

67 ZKP, član 51, stav 1.

68 Rešenje RJT KTPO.br. 58/17 od 7. decembra 2017. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2018/02/Resenje_o_odbijanju_prigovora_protiv_naredbe_Tuzilastva_za_ratne_zlocine_o_obustavi_istrage_Dragan_Zivanovic_Cuska.pdf?subject=http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2018/02/Resenje_o_odbijanju_prigovora_protiv_naredbe_Tuzilastva_za_ratne_zlocine_o_obustavi_istrage_Dragan_Zivanovic_Cuska.pdf, pristupljeno 24. januara 2019. godine.

69 *Ibid.*

i da se to nije desilo na očigled komandanta. Ovakav pristup RJT ukazuje da gotovo niko i nikada ne može biti procesuiran za ratne zločine a da se nalazio na visokoj poziciji u vojsci ili policiji.

Protiv rešenja RJT, FHP je Ustavnom sudu podno 14. decembra 2017. godine ustavnu žalbu u kojoj je ukazano da je naredbom o obustavi istrage i rešenjem RJT povređeno pravo oštećenih na pravično suđenje i pravo na delotvornu istragu, a koja prava su garantovana Ustavom RS.⁷⁰

Neprocusiranje visokorangiranih suprotno je usvojenoj Nacionalnoj strategiji za procesuiranje ratnih zločina, u kojoj je, kao opredeljenje Republike Srbije, navedeno da bi „predmeti protiv osumnjičenih visokog ranga, *de iure* ili *de facto*, trebalo da imaju prioritet u radu tužioca u periodu 2016-2020. godine.”⁷¹

Krivična prijava protiv komandanta 2. brigade JNA

FHP je još u novembru 2016. godine podneo krivičnu prijavu zbog ratnog zločina izvršenog u selu Lovas protiv Dušana Lončara, bivšeg komandanta Druge proleterske gardijske motorizovane brigade Jugoslovenske narodne armije.⁷² FHP je krivičnu prijavu zasnovao i uz nju priložio Lončarevu naredbu za napad na Lovas, kao i drugu dokumentaciju koja se već dugo nalazi u posedu TRZ-a, budući da se ti dokazi spominju još u optužnici TRZ-a iz 2007. godine u predmetu *Lovas*, podignutoj protiv nižerangiranih počinilaca⁷³ (videti dole, predmet *Lovas* i navode predsednice veća prilikom objave presude 2012. godine). Od podnošenja krivične prijave, pa do kraja 2018. godine, FHP je podneo više urgencija za postupanje na koje je TRZ odgovaralo da se predmet nalazi u predistražnom postupku i da se ispituju navodi krivične prijave. Pritužba koja je zbog nepostupanja TRZ po podnetoj krivičnoj prijavi upućena RJT, odbijena je kao neosnovana.⁷⁴ FHP smatra da TRZ nije spremno da procesuiru Dušana Lončara, posebno imajući u vidu da je 5. januara 2017. godine izmenilo raniju optužnicu u predmetu *Lovas* iz 2015. godine⁷⁵, iz koje je sada izostavilo navod da je napad na selo Lovas izvršen po Lončarevoj naredbi.⁷⁶ Na ovaj način je izbegnuto da se činjenica da je Lončar naredio napad na Lovas nađe u presudi, koja se u ovom predmetu, uskoro očekuje. Time bi položaj Dušana Lončara, u postupku koji bi eventualno protiv njega bio pokrenut, bio znatno rasterećeniji.

21

⁷⁰ Ustav RS, članovi 32, 24 i 25.

⁷¹ Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, *Službeni glasnik RS* br. 19/2016, ta. 1.3, dostupno na http://aler.rs/files/NACIONALNA_STRATEGIJA_za_procesuiranje_ratnih_zlocina_SI_gl_RS_br_19_2016.pdf, pristupljeno 17. februara 2017. godine.

⁷² Videti saopštenje FHP-a od 3. novembra 2016. godine, „Krivična prijava zbog zločina u Lovasu 1991. godine“, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/?p=32894>, pristupljeno 17. februara 2017. godine.

⁷³ Optužnica TRZ, KTRZ 7/07 od 28. novembra 2007. godine, dostupna na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2007_11_28_lat.pdf pristupljeno 24. januara 2019. godine.

⁷⁴ Odgovor RJT broj KTR. 1245/18 od 22. novembra 2018. godine.

⁷⁵ Optužnica TRZ KT 7/07 od 1. decembra 2015. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2015/12/Izmenjena_optuznica_01.12.2015.pdf pristupljeno 24. januara 2019. godine.

⁷⁶ Optužnica TRZ KT 7/07 od 5. januara 2017. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/01/Izmenjena_optuznica_05.01.2017..pdf, pristupljeno dana 14. januara 2018. godine.

Značajno kašnjenje u implementaciji Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina

Vlada Republike Srbije donela je 20. februara 2016. godine Nacionalnu strategiju za procesuiranje ratnih zločina za period 2016-2020. (Nacionalna strategija), čije donošenje je bilo predviđeno Akcionim planom za Poglavlje 23.⁷⁷

Cilj donošenja Nacionalne strategije je stvaranje uslova za značajno unapređenje efikasnosti istrage i procesuiranja ratnih zločina u Republici Srbiji, koje će se ogledati u: suzbijanju nekažnjivosti ratnih zločina bez obzira na svojstva i status počinioca, podršci pravosuđu kroz unapređenje regionalne saradnje i ujednačavanje sudske prakse radi postizanja proporcionalnosti u kažnjavanju, unapređenim mehanizmima zaštite i podrške svedocima i žrtvama, efikasnijoj međusobnoj saradnji državnih organa uključenih u otkrivanje i procesuiranje ratnih zločina i unapređenom odnosu društva prema značaju kažnjavanja ratnih zločina.⁷⁸

Nacionalna strategija predviđa i devet pokazatelja uspešnosti njenog sprovođenja, i to: procesuiranje predmeta na osnovu prioriteta određenih u skladu sa kriterijumima definisanim Tužilačkom strategijom; porast broja optužnica u odnosu na broj istraga; porast broja pravosnažno okončanih postupaka u odnosu na broj optuženja; kraće prosečno trajanje postupaka za ratne zločine; pozitivna ocena Evropske komisije o usklađenosti sistema zaštite i podrške svedocima i žrtvama u Republici Srbiji sa standardima Evropske unije; smanjen broj nestalih lica čija sudbina nije razjašnjena; povećan broj pokrenutih i pravosnažno okončanih postupaka zahvaljujući regionalnoj saradnji; izveštaji glavnog tužioca i predsednika MKSJ podneti Savetu bezbednosti i izveštaji drugih relevantnih vladinih i nevladinih organizacija.⁷⁹

FHP prati implementaciju Nacionalne strategije sa ciljem da u formi *izveštja iz senke* pomogne u proceni kvaliteta i kvantiteta ispunjavanja predviđenih mera i aktivnosti.

Istraživanja koje je FHP tokom 2017. i 2018. godine sproveo pokazuju da od usvajanja Nacionalne strategije ne samo da nije došlo do značajnog napretka u oblasti procesuiranja ratnih zločina, već da je u mnogim oblastima stanje dodatno pogoršano.

77 „Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina“, *Službeni glasnik RS* br. 19/2016, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/HomeDocument/Document_sr/2016-05/p_nac_stragetija_lat.PDF, pristupljeno 24. januara 2019. godine.

78 *Ibid.*

79 *Ibid.*

Nalazi FHP-ovog istraživanja pokazuju da za 34 meseci od usvajanja Nacionalne strategije nije došlo do napretka u oblasti procesuiranja ratnih zločina. Još uvek je dominantno kašnjenje u implementaciji Strategije, a od 21 optužnice koje su podignute od usvajanja Nacionalne strategije, najmanje 16 nije rezultat inicijalnog rada TRZ-a, već su ustupljene iz BiH.⁸⁰

Suđenja za ratne zločine i dalje traju nerazumno dugo, nije zabeležen napredak u oblasti procesnih prava žrtava, broj nestalih lica se ne smanjuje očekivanom dinamikom, saradnja sa Međunarodnim mehanizmom za međunarodne krivične sudove (MMKS) je i dalje opterećena odlukom Višeg suda u Beogradu da ne izruči članove Srpske radikalne stranke (SRS) optužene za nepoštovanje suda, ali i sve češćim negiranjem i reinterpretiranjem sudski utvrđenih činjenica u postupcima koji su vođeni pred MKSJ.

Za kompletan uvid u dosadašnje sprovođenje Nacionalne strategije videti izveštaje koje je objavio Fond za humanitarno pravo tokom 2017. i 2018. godine.⁸¹

Odsustvo političke podrške suđenjima za ratne zločine

Odnos aktuelne vlasti Srbije prema prošlosti i pitanju ratnih zločina direktno je uticao na rezultate pravosuđa za ratne zločine, koji su bez sumnje najlošiji u poslednjih 10 godina. Predstavnici vlasti su svojim postupcima s jedne strane pokazivali da suđenjima za ratne zločine ne pridaju važnost, a sa druge strane su aktivno učestvovali u stvaranju društvene klime u kojoj su procesi protiv odgovornih, naročito srednje i visoko rangiranih oficira, praktično nemogući. Zahtevi Evropske unije ispunjavaju se samo na papiru, a u praksi ratni zločinci i njima bliski pojedinci vraćaju se u institucije i postaju moralni autoriteti društva, dok reinterpretiranje sudski utvrđenih činjenica uzima maha kao nikada pre.

23

1. Glorifikacija ratnih zločinaca i njihov povratak na javnu scenu

Tokom izveštajnog perioda nastavljen je i ubrzan proces glorifikacije ratnih zločinaca, započet 2015. godine državnim dočekom generala Vladimira Lazarevića po izlasku iz zatvora nakon odslužene kazne izrečene pred MKSJ za zločine nad kosovskim Albancima.⁸²

80 Optužnice koje su podignute nakon usvajanja Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina, 20. februara 2016. godine: *Doboj, Ključ – Šljivari, Bratunac, Bosanska Krupa, *Ključ – Kamičak, *Ključ – Kamičak II, Srebrenica – Branjevo, Sanski Most – Luči, Caparde, Bosanska Krupa II, Ključ – Režovići, Bogdanovci, Kožuhe – Doboj, Brčko*, optužnica protiv Branka Brankovića, optužnica protiv Jovana Novakovića, optužnica protiv Miloša Čajevića, optužnica protiv Nebojše Stojanovića. TRZ je tokom 2018. godine podiglo još tri optužnice (KTO8/18, KTO 9/18 i KTP 10/18) ali FHP, do završetka rada na ovom izveštaju, nema podataka o identitetu optuženih u ovim predmetima. *Predmeti *Ključ – Kamičak* i *Ključ – Kamičak II* su spojeni.

81 Videti: *Prvi izveštaj o sprovođenju Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina*, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/12/Izvestaj_Strategija_I.pdf; *Drugi izveštaj o sprovođenju Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina*, dostupno na: http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2018/07/Izvestaj_Strategija_2_SRP-f.pdf; *Treći izveštaj o sprovođenju Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina*, dostupno na: http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2018/12/Treci_izvestaj_o_sprovođenju_Nacionalne_strategije_za_procesuiranje_ratnih_zločina.pdf. Svim dokumentima pristupljeno 22. januara 2019. godine.

82 FHP, „Državni doček Lazarevića predstavlja ruganje žrtvama“, 4. decembar 2015. godine, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/?p=30815>, pristupljeno dana 24. januara 2018. godine.

Vladimir Lazarević je 2017. godine održao predavanje na Vojnoj akademiji, koji događaj je privukao i značajnu pažnju medija.⁸³

Najupečatljiviji primer odnosa aktuelne vlasti prema osuđenim ratnim zločincima vidljiv je iz izjave ministra odbrane Aleksandra Vulina, na susretu starešina Treće armije nekadašnje VJ (koja je bila angažovana na Kosovu tokom oružanih sukoba), a koji je održan tokom oktobra 2017. godine u Nišu. Tom prilikom ministar je izjavio: „Republika Srbija, njeni vojnici i njen narod treba da bude ponosan na svoju ulogu u svim ovim godinama, na ljude koji su danas u Nišu. Treća armija, general Lazarević, pa i svi oni koji nisu više među nama ili koji su negde daleko imaju razloga da budu označeni i prepoznati kao najbolji među najboljima.” Takođe je izjavio da je „prošlo vreme kada ti ljudi nisu mogli da uđu na Vojnu akademiju i da je prošlo vreme kada su nas terali da ih se stidimo i da je ovo vreme tihog ponosa”.⁸⁴

Prilikom održavanja jedne od rundi unutrašnjeg dijaloga za Kosovo, učestvovao je i Vinko Pandurević, nekadašnji komandant Zvorničke brigade VRS, koji je pred MKSJ pravosnažno osuđen za zločine u Srebrenici, a koji je izneo svoje viđenje mogućeg rešenja srpsko–albanskih odnosa.⁸⁵

Na 63. Sajmu knjiga u Beogradu 22. oktobra 2018. godine održana je promocija četiri toma ratnog dnevnika Nebojše Pavkovića, komandanta Treće armije VJ tokom rata na Kosovu, takođe haškog osuđenika, pod nazivima „Treća armija sedamdeset osam dana u zagrljaju 'Milosrdnog anđela'”, „Bitka za Paštrik – sećanja učesnika 1999”, „Prištinski korpus 1998-1999 – svedočenja ratnih komandanata” i „Bitka na Košarama - sećanje učesnika 1999”.⁸⁶

83 Večernje novosti, „General Lazarević drži predavanje na Vojnoj akademiji”, 26. oktobar 2017. godine, dostupno na <http://91.222.7.186/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:692546-VIDEO-General-Lazarevic-drzi-predavanje-na-Vojnoj-akademiji>, pristupljeno dana 24. januara 2019. godine. Blic online, „General Lazarević danas na Vojnoj akademiji drži predavanje”, 26. oktobar 2017. godine, dostupno na <https://www.blic.rs/vesti/politika/general-lazarevic-danas-na-vojnoj-akademiji-drzi-predavanje/98s9w8d>, pristupljeno dana 24. januara 2019. godine. TV N1, „Lazarević počeo da predaje na Vojnoj akademiji”, 26. oktobar 2017. godine, dostupno na <http://rs.n1info.com/a337690/Vesti/Vesti/Lazarevic-poceo-da-predaje-na-Vojnoj-akademiji.html>, pristupljeno 24. januara 2019. godine.

84 Dnevnik, „Vulin: prošlo je vreme stida ovo je vreme tihog ponosa”, 7. oktobar 2017. godine, dostupno na <https://www.dnevnik.rs/index.php/drustvo/vulin-proslo-je-vreme-stida-ovo-je-vreme-tihog-ponosa-07-10-2017>, pristupljeno 24. januara 2019. godine.

85 N1, „Unutrašnji dijalog: I haški osuđenik predlaže rešenja”, dostupno na <http://rs.n1info.com/a362492/Vesti/Vesti/Unutrasnji-dijalog-I-haski-osudjenik-predlaze-reshenja.html>, pristupljeno 24. januara 2019. godine.

86 RTV Vojvodine, „Promocija knjige generala Pavkovića na sajmu knjiga u Beogradu”, dostupno na http://rtv.rs/sr_lat/drustvo/promocija-knjige-general-a-pavkovica-na-sajmu-u-beogradu_960287.html, pristupljeno dana 22. januara 2019. godine.

Prilikom predstavljanja knjige „Bitka za Paštrik – sećanja učesnika 1999“, na skupu je govorio i bivši komandant 549. motorizovane brigade VJ Božidar Delić.⁸⁷ FHP je 2013. godine javnosti predstavio *Dosije: 549. motorizovana brigada Vojske Jugoslavije*, u kojem su predloženi dokazi o učešću jedinice kojom je komandovao Delić u zločinima tokom sukoba na Kosovu⁸⁸, i protiv njega podneo krivičnu prijavu zbog zločina koji je počinjen u selu Trnje u martu 1999. godine.⁸⁹

Publikaciju „Bitka na Košarama – sećanje učesnika 1999“ javnosti je, između ostalih, predstavio i general u penziji Dragan Živanović, koji je tokom sukoba na Kosovu bio komandant 125. motorizovane brigade VJ. FHP je 2013. godine objavio *Dosije: 125. motorizovana brigada Vojske Jugoslavije*, u kojem su predstavljeni dokazi o učešću ove brigade u zločinima počinjenim tokom 1998. i 1999. godine na Kosovu.⁹⁰ Protiv Živanovića je FHP podneo i krivičnu prijavu za ubistvo 78 kosovskih Albanaca u selu Kraljane (Đakovica), u aprilu 1999. godine.⁹¹

Četvrtu publikaciju iz edicije „Ratnik“, pod nazivom „Prištinski korpus 1998-1999 – svedočenja ratnih komandanata“, javnosti je predstavio Vladimir Lazarević, koji se tokom sukoba na Kosovu nalazio na mestu komandanta Prištinskog korpusa VJ i koji je pred MKSJ-om osuđen na kaznu zatvora od 14 godina zbog zločina počinjenih nad albanskim civilima.⁹²

Žalbeno veće MMKS-a u Hagu izreklo je 11. aprila 2018. godine konačnu presudu predsedniku Srpske radikalne stranke i poslaniku u Narodnoj skupštini Republike Srbije, Vojislavu Šešelju, osudivši ga na kaznu zatvora u trajanju od 10 godina zbog podsticanja progona (prisilno raseljavanje), deportacije i drugih nehumanih dela (prisilno premeštanje) kao zločina protiv čovečnosti, a takođe i za činjenje progona (kršenje prava na bezbednost) kao zločina protiv čovečnosti u mestu Hrtkovci u Vojvodini.⁹³

Nakon donošenja ove presude, Vojislavu Šešelju je trebalo da prestane mandat poslanika u Narodnoj skupštini Republike Srbije. Naime, Zakonom o izboru narodnih poslanika određeno je da narodnom poslaniku prestaje mandat pre isteka vremena na koje je izabran ako je pravosnažnom sudskom odlukom osuđen na kaznu zatvora bezuslovno u trajanju od najmanje šest meseci. Poslaniku mandat prestaje danom nastupanja takvog slučaja, a dan prestanka mandata konstatuje Narodna skupština Republike Srbije odmah posle prijema obaveštenja o razlozima za prestanak mandata poslanika, na

87 „Ministarstvo odbrane predstavilo dve knjige edicije 'Ratnik'", vest, 29.10.2018. godine, dostupno na: <http://tanjug.rs/mobile/full-view.aspx?izb=438588>, pristupljeno: 22.11.2018. godine.

88 *Dosije: 549. motorizovana brigada Vojske Jugoslavije*, FHP, Beograd, 2013, dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2013/03/Dosijea-549.-Motorizovana-brigada-Vojske-Jugoslavije.pdf>, pristupljeno: 22.11.2018. godine.

89 „Krivična prijava protiv oficira Vojske Jugoslavije za zločin nad 17 kosovskih Albanaca i jednog Aškalije“, dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/?p=26011>, pristupljeno 27.11.2018. godine.

90 *Dosije: 125. motorizovana brigada Vojske Jugoslavije*, FHP, Beograd, 2013. godine, dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2013/10/Dosije-125.pdf>, pristupljeno: 22.11.2018. godine.

91 „Krivična prijava za zločin nad 78 kosovskih Albanaca protiv oficira i pripadnika Vojske Jugoslavije i MUP-a“, saopštenje, FHP, 10.10.2013. godine, dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/?p=24590>, pristupljeno: 22.11.2018. godine.

92 Videti predmet *Šainović et. al (IT-05-87)*, dostupno na: <http://www.icty.org/cases/party/743/4>, pristupljeno: 22.11.2018. godine.

93 Presuda Mehanizma za međunarodne krivične sudove od 11. aprila 2018. godine u predmetu br. MICT -16-99-A, dostupno na <http://jrad.irmct.org/view.htm?r=241973&s=>, pristupljeno 24. januara 2019. godine.

sednici koja je u toku, odnosno na prvoj narednoj sednici.⁹⁴ Narodna skupština do kraja 2018. godine to nije učinila. Ovim se dovela u paradoksalnu situaciju da ne poštuje zakon koji je sama donela.

Osuđeni ratni zločinac – Veselin Šljivančanin nastavio je da gostuje na tribinama vladajuće Srpske napredne stranke (SNS), na kojima je pružao podršku politici te partije, dok je ona njemu obezbeđivala prostor za promociju. U januaru 2017. godine, za vreme održavanja tribine u mestu Beška, na kojoj je gostovao Veselin Šljivančanin, aktivisti Inicijative mladih za ljudska prava (YIHR) su prilikom njegovog obraćanja razvili transparent sa natpisom „Da učute zločinci kako bi se progovorilo o žrtvama”. Nakon toga su nasilno fizički izbačeni iz sale i pretučeni, a njihov automobil razbijen. Odmah se saopštenjem oglasio SNS, u kojem su aktivisti YIHR okarakterisani kao huligani, a njihovo ponašanje ocenjeno kao fašistički ispad.⁹⁵ Nakon ovoga, Osnovno javno tužilaštvo iz Stare Pazove iniciralo je pokretanje prekršajnog postupka protiv YIHR, koje tereti za nepristojno, drsko i bezobzirno ponašanje, vređanje, vršenje nasilja, pretnju i tuču. Protest YIHR bio je miran i uljudan, dok se ponašanje nekih posetilaca tribine SNS može okarakterisati kao vređanje, nasilje i tuča, što je jasno vidljivo na snimcima događaja koje su mediji preneli.⁹⁶ Isto tužilaštvo odbacilo je krivičnu prijavu YIHR koju su podneli protiv NN lica zbog nanošenja telesnih povreda.⁹⁷

Prekršajni sud u Rumi, Odeljenje u Indiji, doneo je 26. jula 2018. godine presudu kojom je osam aktivista YIHR-a proglasilo odgovornim za prekršaj – nepristojno drsko i bezobzirno ponašanje i osudio ih na novčane kazne u iznosu od po 50.000 dinara.⁹⁸ Prekršajni Apelacioni sud, Odeljenje u Novom Sadu, potvrdio je 25. septembra 2018. godine ovu presudu.⁹⁹

Očigledno je da je prekršajni postupak protiv aktivista YIHR vođen i da su kažnjeni samo zbog izraženog stava da ratni zločinci ne zaslužuju prostor unutar javnih institucija i na stranačkim skupovima. Međutim, zabrinjava činjenica da ovakvo ponašanje tužilaštva predstavlja jasnu poruku države na koji način će se postupati sa onima koji se usprotive rastućem trendu povratka osuđenih za ratne zločine na javnu scenu.

94 Zakon o izboru narodnih poslanika, *Službeni glasnik RS* br. 35/2000, 57/2003, -odluka USRS, 72/2003-dr.zakon, 75/2003 ispr.dr. zakona, 18/2004, 101/2005-dr. zakon, 85/2005-dr. zakon, 28/2011 -odluka US, 36/2011 i10104/2009-dr. Zakon, član 88.

95 B92, „Huligani upali i prekinuli tribinu: fašistički ispadi“, 17. januar 2017. godine, dostupno na https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2017&mm=01&dd=17&nav_category=11&nav_id=1221326, pristupljeno 9. februara 2018. godine.

96 N1, „Beška' situacija teška: Ko je koga tukao?“, 18.januar 2017. godine, dostupno na <http://rs.n1info.com/a222153/Vesti/Vesti/Beska-situacija-teska-Ko-je-koga-tukao.html>, pristupljeno 12. februara 2018. godine.

97 N1, „Inicijativa mladih najavila žalbu na odluku Tužilaštva“, 9. avgust 2017 godine, dostupno na <http://rs.n1info.com/a289774/Vesti/Vesti/Inicijativa-mladih-najavila-zalbu-na-odluku-Tuzilastva.html>, pristupljeno 14. maja 2018. godine.

98 Presuda Prekršajnog suda u Rumi, Odeljenje u Indiji Pr.broj: I6-6979/17 od 26. jula 2018. godine, dostupno na <http://www.yihr.rs/wp-content/uploads/2018/08/Presuda-Prekršajnog-suda-u-Rumi-Pr.broj-I-6-6979-17.pdf>, pristupljeno 24. januara 2019. godine.

99 Presuda Prekršajnog Apelacionog suda Odeljenja u Novom Sadu III-306 Prž.br. 17594/18 od 25. septembra 2018. godine, dostupno na <http://www.yihr.rs/wp-content/uploads/2018/10/presuda-beska.pdf>, pristupljeno dana 24. januara 2019. godine.

2. Negiranje i relativizacija zločina

Premda Nacionalna strategija predviđa da je „nesumnjivo opredeljenje Republike Srbije da je nekažnjavanje ratnih zločinaca neprihvatljivo”¹⁰⁰, očigledno je da se nastavlja sa marginalizacijom i negiranjem zločina koje su počinile srpske snage, kao i negiranjem uloge države u zločinima. To je posebno vidljivo kroz reakcije političke elite na prestanak rada MKSJ i presudu Ratku Mladiću, nekadašnjem komandantu Glavnog štaba VRS.

Nakon što je MKSJ osudio Ratka Mladića na kaznu doživotnog zatvora, usledile su izjave predsednika Srbije i ministara, kojima se nastojalo da se skrene pažnja sa zločina za koje je Ratko Mladić osuđen. Tako je predsednik Srbije pozvao građane da gledaju u budućnost i da razmišljaju kako će im živeti deca.¹⁰¹ Predsednica vlade Ana Brnabić takođe je poručila da treba da gledamo u budućnost i da moramo ostaviti prošlost iza sebe.¹⁰² Ministarka pravde Nela Kuburović opisala je dan objavljivanja presude kao „težak dan za Srbiju”.¹⁰³ Predsednica Skupštine Srbije Maja Gojković izjavila je da Haški tribunal nije odgovorio na postavljeni cilj pomirenja u regionu i zadovoljio pravdu za sve žrtve.¹⁰⁴ Najdalje u relativizaciji zločina otišao je u svojoj izjavi ministar inostranih poslova Ivica Dačić, rekavši da Haški sud nije imao za cilj da postigne pomirenje, već da dokaže da su Srbi jedini krivci u prethodnom građanskom ratu na prostoru bivše Jugoslavije.¹⁰⁵ Identično mišljenje o MKSJ imao je i ministar odbrane Aleksandar Vulin.¹⁰⁶ U nastojanju da se MKSJ prikaže kao politički sud, čiji je zadatak bio da isključivo sudi Srbima, svoj doprinos su dali i mediji. Tako je dnevni list Večernje novosti naveo da je „spuštena zavesa na licemernu hašku pravdu”, te da je održana ceremonija zatvaranja suda „koji je protekle dve i po decenije za zločine na ovim prostorima listom osuđivao Srbe, a žmurio nad svim ratnim zlodelima muslimana, kao i etničkim čišćenjem našeg naroda u Hrvatskoj”.¹⁰⁷

27

Predsednica vlade Ana Brnabić nastavila je praksu zvaničnika da negiraju genocid izvršen u Srebrenici, tako što je u intervjuu koji je dala za nemački časopis Dojče Vele (DW), između ostalog, na pitanje

100 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 4., dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/HomeDocument/Document_sr/2016-05/p_nac_stragetija_lat.PDF, pristupljeno dana 12. februara 2018. godine.

101 RTS, „Vučić: Svi smo mi znali koja će biti presuda, pustite nas da gradimo budućnost”, 22. novembar 2017. godine, dostupno na <http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/1/politika/2947724/vucic-svi-smo-znali-koja-ce-biti-presuda-nasa-obaveza-da-gradimo-buducnost.html>, pristupljeno 12. februara 2018. godine.

102 Radio Slobodna Evropa, 22. novembar 2017, „Brnabić: ostaviti prošlost iza nas posle presude Mladiću”, dostupno na <https://www.slobodnaevropa.org/a/28869924.html>, pristupljeno 14. maja 2018. godine.

103 B92, 22. novembra 2017. godine, „Kubirovićeva: težak dan za Srbiju”, dostupno na https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2017&mm=11&dd=22&nav_category=11&nav_id=1328230, pristupljeno 14. maja 2018. godine.

104 B 92, 22. novembar 2017. godine, „Reakcije u Srbiji na Mladića: od 'sramota' do 'normalno'”, dostupno na https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2017&mm=11&dd=22&nav_category=64&nav_id=1328171, pristupljeno 14. maja 2018. godine.

105 RTS, „Reagovanja na presudu Ratku Mladiću”, 22. novembar 2017. godine, dostupno na <http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/1/politika/2947669/reagovanja-na-presudu-ratku-mladicu.html>, pristupljeno 12. februara 2018. godine.

106 SD Srbija danas, „Vulin besan na rad nečasnog Haškog tribunala: Nije tajna da o ovom 'divnom sudu mislim SVE NAJGORÉ’”, 2. decembar 2017. godine, dostupno na <https://www.srbijadanas.com/vesti/info/vulin-besan-na-rad-necasnog-haskog-tribunala-nije-tajna-da-o-ovom-divnom-sudu-mislim-sve-najgore-2017-12-02>, pristupljeno 12. februara 2018. godine.

107 Večernje novosti, „Kraj haške farse uz operu i hvalisanje”, 21. decembar 2017. godine, dostupno na <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/dosije/aktuelno.292.html%3A702338-Zatvaranje-Haskog-tribunala-pocelo-minutom-cutanja-za-sve-zrtve>, pristupljeno 12. februara 2018. godine.

novinara „da li je Srbija sada spremna da prizna da je u Srebrenici bio genocid“, rekla: „Ne, ne mislim da je strašni masakr u Srebrenici bio genocid. To je bio gnusni zločin. Ratni zločin. Nisam ponosna na to. To nije urađeno u ime srpskog naroda i Srbija ne može kolektivno biti okrivljena za ono što se tamo desilo.”¹⁰⁸

Uz ovakve stavove političara i medija, uopšte ne čudi podatak da građani Srbije imaju pretežno negativan odnos prema MKSJ, te da u njegovu objektivnost, prema podacima poslednjeg istraživanja javnog mnjenja u Srbiji, a koje je tokom avgusta meseca 2017. godine obavio istraživački tim Istraživačko-izdavačkog centra Demostat, sumnja čak 56% ispitanika.¹⁰⁹

Posledice drastičnog kašnjenja sa izborom Tužioca za ratne zločine

Republika Srbija punih 17 meseci nije imala ovlašćenog tužioca za ratne zločine. Ranijem tužiocu, Vladimiru Vukčeviću, funkcija je prestala 31. decembra 2015. godine, a nova tužiteljka za ratne zločine stupila je na funkciju tek 31. maja 2017. godine.¹¹⁰ Zakonom o javnom tužilaštvu određeno je da, ako javnom tužiocu prestane funkcija, Republički javni tužilac postavlja vršioca funkcije javnog tužioca dok novi javni tužilac ne stupi na funkciju, a najviše na godinu dana.¹¹¹ Tim postavljenjem, vršilac funkcije tužioca postaje ovlašćeni tužilac.

Ovo je posebno značajno jer samo ovlašćeni tužilac može da učestvuje u krivičnom postupku i preduzima sve potrebne radnje, među koje, pored ostalih, spadaju i podizanje i zastupanje optužnica. U protivnom, prema odredbama ZKP-a, optužnice koje je podigao neovlašćeni tužilac se odbacuju¹¹², a održavanje glavnog pretresa bez prisustva ovlašćenog tužioca predstavlja bitnu povredu odredaba krivičnog postupka¹¹³, koja za posledicu ima ukidanje presude donete u takvom postupku i vraćanje predmeta na ponovno suđenje.¹¹⁴

Republička javna tužiteljka nije ispunila svoju zakonsku obavezu jer 17 meseci nije postavila vršioca funkcije tužioca za ratne zločine, te u tom periodu TRZ uopšte nije imalo ovlašćenog tužioca. Ovakvim postupanjem je dovedeno u pitanje vođenje svih postupaka za ratne zločine, jer bez postojanja tužioca, zamenici tužioca za ratne zločine nisu imali ovlašćenja da podižu i zastupaju optužnice ili preduzimaju bilo koje radnje u postupku. Ovo iz razloga jer je Zakonom o javnom tužilaštvu određeno

108 DW, Intervju Ane Brnabić, dostupno na https://www.dw.com/sr/jo%C5%A1-nismo-spremni-za-eu/a-46290937?maca=ser-serbian_all-2277-rdf, pristupljeno dana 4. februara 2019. godine.

109 Izveštaj o ispitivanju javnog mnjenja „Obaveštenost građana Srbije o ratovima `90-ih godina, ratnim zločinima i suđenjima za ratne zločine“ dostupan je na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2018/01/Istrazivanje_javnog_mnjenja_Sudjenja_za_ratne_zlocine_Demostat.pdf, pristupljeno dana 2. februara 2018. godine.

110 Tužilaštvo za ratne zločine, 31. maj 2017. godine „Snežana Stanojković stupila na funkciju tužioca za ratne zločine Republike Srbije“ dostupno na <http://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/vesti-i-saop%C5%A1tenja/saop%C5%A1tenja/sne%C5%BEana-stanojkovi%C4%87-stupila-na-funkciju-tu%C5%BEioca-za-ratne-zlo%C4%8Dine-republike-srbije>, pristupljeno 14. maja 2018. godine.

111 Zakon o javnom tužilaštvu, član 36.

112 ZKP, članovi 339, stav 2 i 416, stav 1, tačka 2.

113 ZKP, član 438, stav 1, tačka 5.

114 ZKP, član 458, stav 1.

da funkciju javnog tužilaštva vrši javni tužilac, kome su podređeni svi u javnom tužilaštvu.¹¹⁵ U isto vreme, Ustavom RS je određeno da zamenik javnog tužioca zamenjuje javnog tužioca pri vršenju tužilačke funkcije, iz čega jasno proizilazi da je neophodno postojanje javnog tužioca, u konkretnom slučaju tužioca za ratne zločine, kako bi njegovi zamenici mogli da postupaju.¹¹⁶

Stoga su sve optužnice koje su zamenici TRZ podigli i radnje koje su preduzeli počev od 1. januara 2016. godine pa do 31. maja 2017. godine preduzete bez ovlašćenog tužioca. Ovakva pravna situacija je rezultirala odbacivanjem optužnica koje su podignute u tom periodu, među njima i u predmetu *Srebrenica*.¹¹⁷ Zbog toga je glavni pretres u ovom predmetu počeo iz početka, ponavljanjem svih ranije izvedenih radnji (videti predmet *Srebrenica*).

Republička javna tužiteljka je svojim nepostupanjem po zakonu opstruisala ispunjenje obaveza preuzetih Akcionim planom za Poglavlje 23 i Nacionalnom strategijom. U isto vreme, pasivnost državnih organa u vezi sa izborom novog tužioca na najbolji način oslikava odsustvo političke volje da se doprinese uspešnijem procesuiranju ratnih zločina.

Neujednačena sudska praksa u postupcima za ratne zločine nakon odbacivanja optužnica koje je podigao neovlašćeni tužilac

Prva optužnica koja je odbačena iz razloga što je nije podigao ovlašćeni tužilac bila je optužnica u predmetu *Srebrenica*, koju je odbacio Apelacioni sud u julu 2017. godine.¹¹⁸

Nakon odluke Apelacionog suda o odbacivanju optužnice, jedno od dva raspravna sudska veća u Odeljenju za ratne zločine Višeg suda u Beogradu počelo je, samoinicijativno, da u predmetima u kojima postupava, odbacuje optužnice koje je podigao neovlašćeni tužilac.¹¹⁹ Drugo veće nije odbacivalo podignute ili u tom periodu precizirane optužnice, ali se suđenja u njihovim predmetima nisu održavala zbog postajanja drugih procesnih smetnji (izostanak člana veća, nedolazak svedoka itd.).¹²⁰

TRZ je, nakon stupanja na funkciju novog tužioca, podnosilo zahteve da se nastave postupci u predmetima u kojima su optužnice bile odbačene, navodeći da sada postoji ovlašćeni tužilac (predmeti *Srebrenica*, *Bosanska Krupa*, *Bratunac*, *Ključ – Kamičak*, *Doboj*, *Sanski Most – Lušci Palanka*).

Prvu pravosnažnu odluku o nastavku postupka nakon odbacivanja optužnice doneo je Apelacioni sud u septembru 2017. godine. On je svojim rešenjem odlučio da se postupak u predmetu *Srebrenica* može nastaviti po istoj onoj optužnici koju je ranije sâm odbacio, bez da se sudu podnosi nova optužnica.¹²¹

115 *Ibid*, član 12.

116 Ustav RS, član 159, stav 4.

117 Predmeti *Srebrenica*, *Bosanska Krupa*, *Bratunac*, *Ključ – Kamičak*, *Ključ – Šljivari*, *Sanski Most – Lušci Palanka*.

118 Rešenje Apelacionog suda u Beogradu, Kž1 Po2 7717 od 5. jula 2017. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/07/Resenje_o_odbacivanju_optuznice.pdf, pristupljeno 12. februara 2018. godine.

119 Predmeti *Srebrenica*, *Bosanska Krupa*, *Bratunac*, *Ključ – Kamičak*, *Doboj*, *Sanski Most – Lušci Palanka*.

120 Predmet *Ključ – Šljivari* i *Lovas*.

121 Rešenje Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 10/17 od 19. septembra 2017. godine, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/11/Resenje-Srebrenica.pdf>, pristupljeno dana 12. februara 2017. godine.

Ovakva odluka Apelacionog suda može biti upitna, u zavisnosti od načina tumačenja Zakonika o krivičnom postupku, koju odluku su branioci optuženih već doveli u pitanje i sigurno će to i ubuduće činiti, koristeći različita pravna sredstva.¹²²

Nakon ovakve odluke Apelacionog suda, Viši sud je nastavio sve postupke u kojima je optužnica bila odbačena, ali njegova dva veća različito postupaju u toj situaciji. Tako je veće koje postupuje u predmetu *Srebrenica* smatralo da je neophodno ponovno izvesti sve radnje koje su u postupku izvedene dok nije bilo ovlašćenog tužioca.¹²³

Međutim, drugo veće je stanovišta da za ponavljanem ranije izvedenih radnji nema potrebe, pa postupak nastavlja tamo gde je i prekinut u trenutku odbacivanja optužnice, kao što je to bio slučaj u predmetima *Bosanska Krupa*¹²⁴ i *Ključ – Kamičak*.¹²⁵

Ovakva različita postupanja suda u istovetnoj procesnoj situaciji predstavljaju opasan presedan, jer je samo ta činjenica dovoljna za postojanje povrede prava na jednaku pravnu zaštitu predviđenu članom 36 Ustava Republike Srbije, a istovremeno i povredu prava na pravično suđenje iz člana 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Nakon donošenja presuda u ovim postupcima, prethodno pomenuta povreda može biti dovoljan razlog da se takve presude ispituju pred Ustavnim sudom, a kasnije i pred Evropskim sudom za ljudska prava.

30

Pored toga, kod postupaka koji su, nakon odbačenih optužnica samo nastavljeni, bez da se ponove sve radnje koje su izvedene dok nije bilo ovlašćenog tužioca, takvim nastavljanjem je učinjena bitna povreda postupka, što je dovoljan razlog za ukidanje presuda koje u tim postupcima budu donete.¹²⁶

O svim ovim manjkavostima postupaka sud mora voditi računa, jer je postojanje ovlašćenog tužioca u svim fazama postupka, pre svega zakonski uslov bez kojeg se postupak ne može voditi. U isto vreme, ujednačena sudska praksa je takođe uslov bez kojeg nema zakonitog i pravičnog suđenja.

Postupanje suprotno ovim principima stvara mogućnost da se, jednog dana, u ovim predmetima, kao i u predmetu *Ovčara*, nekoliko godina nakon pravosnažno okončanog postupka, odluka o pravosnažnosti ukida i o predmetu ponovno raspravlja.

Time bi se nanela neprocenjiva šteta žrtvama i njihovim porodicama, a ujedno i vrlo jasno pokazala sistemski opstrukcija ispunjenja obaveza preuzetih Akcionim planom za Poglavlje 23 i Nacionalnom strategijom.

122 Transkript sa glavnog pretresa od 14. novembra 2017. godine, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2018/02/13-14.11.2017.pdf>, pristupljeno 12. februara 2018. godine.

123 *Ibid.*

124 Izveštaj sa suđenja od 23. novembra 2017. godine dostupan na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/11/Bosanska-Krupa-Izve%C5%A1taj-sa-su%C4%91enja-23.11.2017..pdf>, pristupljeno dana 12. februara 2018. godine.

125 Izveštaj sa suđenja od 22. novembra 2017. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/11/8_Kljuc-Kamicak-Izvestaj-sa-sudjenja-22.11.2017..pdf, pristupljeno 12. februara 2018. godine.

126 ZKP, član 458, stav 1.

Prvostepeni postupci pred Odeljenjem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu

I. Predmet Bratunac¹²⁷

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 14. april 2016. godine	
Datum početka suđenja: 29. jun 2016. godine	
Postupajući tužilac: Bruno Vekarić	
Optuženi: Dalibor Maksimović	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZSRJ, član 142.	
Postupajuće veće	sudija Vladimir Duruz (predsednik veća) sudija Vera Vukotić sudija Vinka Beraha-Nikićević
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: nižerangirani Broj žrtava: 5 Broj ispitanih svedoka: 20	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 8 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 12 Broj ispitanih veštaka u izveštajnom periodu: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Odbačena optužnica i nastavljen glavni pretres	

31

¹²⁷ Predmet *Bratunac*, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/bratunac.html>, pristupljeno dana 29. januara 2019. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2017. godine

Optužnica

Optužnicom TRZ od 14. aprila 2016. godine, Dalibor Maksimović se tereti da je 9. maja 1992. godine, kao pripadnik VRS, u mestima Repovac i Glogova (opština Bratunac, BiH) zajedno sa nepoznatim NN pripadnicima VRS ubio četiri bošnjačka civila – Husu Salkića, Omera Salkića, Nezira Salkića i Muju Šaćirovića, dok je dve Bošnjakinje, zaštićene svedokinje VS1 i VS2, nezakonito zatvorio, a VS1 više puta silovao.¹²⁸

Odbrana optuženog

Optuženi Dalibor Maksimović negirao je izvršenje krivičnog dela za koje se tereti. Naveo je da se, kao pripadnik VRS, od marta-aprila 1992. godine do juna ili jula iste godine nalazio na položaju oko desetak kilometara od Milića, te da je povremeno napuštao položaj na jedan ili dva dana kako bi otišao kući da se okupa. Ne seća se da je u maju 1992. godine bio kod kuće, ali ipak ostavlja tu mogućnost. Opisao je svoju porodičnu kuću u Bratuncu i naveo da su u kritičnom periodu tu živeli njegova majka, očuh i dva mlađa brata. Na predočavanje predsednika veća da je zaštićena svedokinja VS1 u svom iskazu detaljno opisala porodičnu kuću okrivljenog u Bratuncu (navodeći da je u njoj silovana) i ukućane, te da se taj opis umnogome poklapa sa njegovim, okrivljeni nije mogao da objasni zašto je to tako.¹²⁹

Medicinsko veštačenje

Pre svedočenja oštećene-zaštićene svedokinje VS1, obavljeno je njeno psihijatrijsko veštačenje na okolnost njene procesne sposobnosti, tokom kojeg je utvrđeno da je svedokinja sposobna da svedoči u ovom postupku. Međutim, sud je odbio predlog TRZ-a da se u isto vreme obavi veštačenje kojim bi se utvrdio stepen duševnog bola i patnje koji je oštećena pretrpela, te da li kod oštećene postoji posttraumatski stresni sindrom kao posledica traumatičnog događaja, kao i uzročno-posledična veza između štetne radnje i posledice koja je nastala u njenoj duševnoj sferi, a koja joj sada otežava život.¹³⁰ Predlog je odbijen jer je sudski veštak objasnio da bi ovakvo veštačenje zahtevalo određeno vreme, odnosno da nije u mogućnosti da ga odmah obavi, pa se sud pozvao na odredbu člana 252 ZKP-a (kojom je određeno da će se imovinsko-pravni zahtev raspraviti u krivičnom postupku, ako se time ne bi odugovlačio postupak), kao i druge odredbe koje nalažu da je krivični postupak hitan. Stav suda je bio da ovakva odluka ne znači da oštećena neće moći u nekom momentu da ostvari svoj imovinsko-pravni zahtev „i naravno, shodno tome, biti veštačena možda u nekom drugom postupku”.¹³¹

128 Optužnica TRZ KTO br. 4/16 od 14. aprila 2016. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2016_04_14_lat.pdf, pristupljeno 8. januara 2019. godine.

Ovaj predmet TRZ-u je ustupio Sud BiH, na osnovu odredbi Zakona o pružanju međunarodne pravne pomoći u krivičnim stvarima, obzirom da je Dalibor Maksimović državljanin R. Srbije, gde ima i prebivalište.

129 Transkript sa glavnog pretresa od 29. juna 2016. godine.

130 Transkript sa glavnog pretresa od 9. septembra 2016. godine.

131 *Ibid.*

Punomoćnica oštećene, zaštićene svedokinje VS1, koja se u postupak uključila 15. decembra 2016. godine, predložila je da se izvrši medicinsko veštačenje zaštićene svedokinje, kojim bi se utvrdio stepen pretrpljenih duševnih patnji prilikom kritičnog događaja, kao i posledice koje su nastupile, imajući u vidu da oštećena želi da istakne imovinsko-pravni zahtev, koji mora da opredeli i za koji je, prema odredbama ZKP-a, dužna da ponudi i dokaze. U vreme objavljivanja ovog izveštaja o ovom predlogu sud nije doneo odluku.¹³²

Svedoci u postupku

Oštećena-zaštićeni svedok VS1 navela je da je kritičnog dana bila sa svojom rođakom – svedokinjom VS2 u selu Hranča (opština Bratunac, BiH). U selo je došla srpska vojska, koja je meštane isterala na put i autobusima odvezla do mesta Repovac. U Repovcu je vojska razdvojila muškarce od žena i dece. Prema njenom svedočenju, u Repovcu su ubijeni Huso Salkić, seoski hodža, Nezir Salkić i Omer Salkić. Njih je ubio optuženi – pucao je u njih, a Husu Salkića je nakon toga i preklao.¹³³

U to vreme optuženog nije poznavala, ali je čula da ga drugi vojnici zovu „Dača“. Bio je mlad, srednjeg rasta, u maskirnoj uniformi, sa trakom oko glave. Kasnije je došao autobus koji je trebalo da ih odveze u Kladanj, ali su oštećenu, kao i oštećenu VS2, Dača i još jedan nepoznat vojnik zaustavili i naredili im da uđu sa njima u jedno putničko vozilo kojim su krenuli iza autobusa. Kada je autobus došao do mesta Glogova i zaustavio se kako bi ušli jedan čovek i žena sa decom, okrivljeni je izašao iz vozila i ubio tog čoveka, koji se zvao Mujo Šaćirović. Zatim su nastavili put.¹³⁴

Negde između Milića i Vlasenice skrenuli su sa glavnog puta u šumu, gde su se zaustavili i naredili njoj i oštećenoj VS2 da izađu iz vozila. Vojnik koji je bio sa okrivljenim odveo je njenu rođaku VS2 u šumu, a nju je Dača na tom mestu silovao. Zatim su nastavili put kroz šumu, sve dok se vozilo nije zaglavilo. Tada su se razdvojili, tako što je drugi vojnik sa VS2 otišao u nepoznatom pravcu, a ona sa Dačom prema Milićima. Rekao joj je da idu kod njega kući.¹³⁵

Kuću okrivljenog opisala je kao dvospratnicu koja je bila zidana od blokova u kojoj je prilikom dolaska videla dva čoveka, dva dečaka i majku okrivljenog. On ju je odveo u jednu sobu na spratu i zapretio joj je da iz sobe ne sme izlaziti bez njegovog odobrenja. U toku noći ju je još dva puta silovao, a ujutro joj je rekao da ide na autobusku stanicu jer ima autobus za Bratunac.¹³⁶

Prilikom davanja iskaza pred nadležnim organima BiH, oštećena je na fotografijama koje su joj predložene prepoznala okrivljenog.¹³⁷

¹³² Transkript sa glavnog pretresa od 15. decembra 2016. godine.

¹³³ *Ibid.*

¹³⁴ *Ibid.*

¹³⁵ *Ibid.*

¹³⁶ *Ibid.*

¹³⁷ *Ibid.*

Ispitani svedoci Ramo Salkić¹³⁸, sin ubijenog Huse Salkića, kao i svedok Nedžib Salkić, sin ubijenog Nezira Salkića, o kritičnom događaju nisu imali neposrednih saznanja.¹³⁹

Zaštićena svedokinja VS3, supruga ubijenog Muje Šaćirovića, opisujući kritični događaj navela je da su nju, supruga i troje dece srpski policajci uputili iz njihovog sela Ramići da krenu prema selu Glogovi, rekavši im da će ih usput „pokupiti” autobus. Dok su se kretali putem, sustigao ih je autobus, iza kojeg je išlo putničko vozilo. Autobus se zaustavio, kao i putničko vozilo koje je išlo iza njega. Iz putničkog vozila je izašao muškarac u šarenoj uniformi sa trakom oko glave, srednje visine, koji je oštećenju i deci rekao da uđu u autobus, a njenom suprugu da ostane. Kada je njen suprug hteo da uđe u autobus, taj muškarac ga je odmah ubio. Misli da su u vozilu bili još jedan muškarac i žena, koju je prepoznala kao svoju komšinicu, a koja se u ovom postupku pojavljuje kao svedokinja VS1.¹⁴⁰

Svedokinja Mensura Brčaninović, kćerka ubijenog Muje Šaćirovića, takođe je opisala kritični događaj, međutim ona nije videla kada joj je otac ubijen, već je samo čula rafal.¹⁴¹

Ubistvo Huse Salkića, Omera Salkića i Nezira Salkića opisale su očevici – svedokinje Zuhra i Zumra Salkić. Navele su da ih je ubio vojnik koji je bio mlad, srednje visine, sa crvenom maramom oko glave, tako što je prvo pucao u njih, a onda je Husu, koji je još uvek davao znake života, preklao nožem. Svedokinja Zumra Salkić¹⁴² prepoznala je okrivljenog na pokazanim fotografijama, dok je svedokinja Zuhra Salkić ukazala na fotografiju okrivljenog kao na osobu koja bi mogla biti vojnik sa maramom.¹⁴³

Tok postupka u 2017. godini

Tokom 2017. godine održano je šest sudećih dana, tokom kojih je ispitano deset svedoka.

Očevici ubistva Huse, Omera i Nezira Salkića bili su svedoci Mensur Salkić, sin ubijenog Omera Salkića, koji je u to vreme imao oko 12,5 godina, Amir Salkić, koji je tada imao 13 godina¹⁴⁴, te Nermin Salkić, koji je tada imao 14 godina.¹⁴⁵ Ovi svedoci su na isti način opisali ubistvo oštećenih i izvršioca kao i svedokinje Zumra i Zuhra Salkić.¹⁴⁶ Optuženi je ovim svedocima i još jednom NN dečaku rekao da sklone tela ubijenih u kanal kraj puta, što su oni i učinili. Svedok Mensur Salkić naveo je da je bio u autobusu kada je u njega ušla zaštićena svedokinja VS3 sa troje dece, te da je video da je isti vojnik, koji je ubio njegovog oca, kao i Husu i Nezira Salkića, odgurnuo muža svedokinje VS3, koji je takođe želeo da uđe u autobus, i ubio ga.¹⁴⁷

138 Transkript sa glavnog pretresa od 15. decembra 2016. godine.

139 Transkript sa glavnog pretresa od 2. novembra 2016. godine.

140 Transkript sa glavnog pretresa od 5. oktobra 2016. godine.

141 *Ibid.*

142 Transkript sa glavnog pretresa od 2. novembra 2016. godine.

143 Transkript sa glavnog pretresa od 15. decembra 2016. godine.

144 Transkript sa glavnog pretresa od 20. januara 2017. godine.

145 Transkript sa glavnog pretresa od 9. marta 2017. godine.

146 Transkript sa glavnog pretresa od 20. januara 2017. godine.

147 *Ibid.*

Svedoci odbrane, Aleksandar Cvetković, Jovica Tešanović, Mile Lalić¹⁴⁸ i Ranko Đukanović¹⁴⁹, saborci i bliski prijatelji optuženog, svedočili su da se u vreme kritičnog događaja iz Milića nikako nije moglo ići prema Bratuncu i okolnim selima, jer su tu teritoriju kontrolisale bošnjačke snage.

Svedok Amor Mašović, predsednik Komisije za traženje nestalih Federacije Bosne i Hercegovine, ujedno i predsedavajući kolegijuma direktora Instituta za nestale osobe, naveo je da se i danas, kao nestale osobe vode Huso Salkić, Nezir Salkić i Omer Salkić, dok su posmrtni ostaci Muje Šaćirovića pronađeni. Objasnio je da je moguće da su sve četiri žrtve ubijene istog dana, bez obzira koje je vreme nestanka navedeno u dokumentaciji, jer su to podaci koji se dobijaju od članova porodica. Nekada je to datum kada su oni poslednji put videli nestalu osobu, a nekada je to datum koje je treće lice dalo članu porodice, kao datum kada je ono poslednji put videlo nestalu osobu.¹⁵⁰

Tokom 2017. godine sud nije odlučio o predlogu da se obavi medicinsko veštačenje oštećene – zaštićene svedokinje VS1, kojim bi se utvrdio stepen pretrpljenih duševnih patnji prilikom kritičnog događaja, kao i posledice koje su nastupile. Stoga je oštećena, kako bi mogla da podnese opredeljen imovinsko-pravni zahtev i uz isti pruži sudu dokaze o njegovoj osnovanosti, morala da privatno angažuje veštake. Imovinsko-pravni zahtev oštećene podnet je 7. septembra 2017. godine. Isti je zasnovan na nalazima sudskih veštaka specijalista neuropsihijatrije i sudske psihijatrije, te specijaliste sudske psihologije. Na ovakvo angažovanje veštaka oštećena je bila primorana, jer bez nalaza veštaka nije mogla niti da opredeli imovinsko-pravni zahtev, niti da za isti sudu pruži dokaze, što je po odredbama ZKP-a u obavezi da učini.¹⁵¹ Razlog za podnošenje imovinsko-pravnog zahteva u ovom krivičnom postupku bila je činjenica da je oštećena žrtva silovanja, kao i da u krivičnom postupku uživa meru zaštite, odnosno da svedoči pod pseudonimom, sa prikrivenim likom, jer nije želela da javnost bude upoznata sa njenim identitetom, koji bi morala da otkrije ukoliko bi naknadu štete tražila u parničnom postupku.

35

Odbacivanje optužnice

Sudsko veće je 1. novembra 2017. godine donelo rešenje kojim se odbacuje optužnica, imajući u vidu da istu nije podigao ovlašteni tužilac.¹⁵² Naime, u periodu od 1. januara 2016. godine pa do 31. maja 2017. godine nije bilo tužioca za ratne zločine, niti vršioca te funkcije, a predmetna optužnica podignuta je upravo u tom periodu, odnosno 14. aprila 2016. godine. Kako je na glavnom pretresu, pored postupajućeg zamenika tužioca, bila prisutna i tužiteljka za ratne zločine, odmah je podnela sudu predlog za nastavak postupka, jer je smatrala da su, njenim stupanjem na funkciju tužioca za ratne zločine 31. maja 2017. godine, ispunjeni zakonski uslovi za nastavak postupka.¹⁵³

148 Transkript sa glavnog pretresa od 21. aprila 2017. godine.

149 Transkript sa glavnog pretresa od 31. maja 2017. godine.

150 *Ibid.*

151 ZKP, član 253, stav 2.

152 ZKP, član 416, stav 1, tačka 2.

153 Transkript sa glavnog pretresa od 1. novembra 2017. godine.

Branilac optuženog protivio se predlogu TRZ, te je istakao da je isti preuranjen, imajući u vidu da rešenje kojim se optužnica odbacuje nije postalo pravosnažno.¹⁵⁴

Sudsko veće odlučilo je da se glavni pretres ne održi, jer je smatralo da se o predlogu TRZ može odlučivati tek nakon pravosnažnosti rešenja o odbacivanju optužnice.¹⁵⁵

Tok postupka u 2018. godini

Nastavak glavnog pretresa

Sudsko veće je 12. januara 2018. godine donelo rešenje da se, nakon odbacivanja optužnice, krivični postupak nastavi, tako što će se nastaviti dokazni postupak.¹⁵⁶

Tokom 2018. godine održana su samo dva od sedam zakazanih sudećih dana, tokom kojih su ispitana dva svedoka. Suđenja su odlagana jer se čekalo da nadležni sudovi u BiH dostave traženu dokumentaciju. Naime, sud je tražio spise predmeta u kojima su pred nadležnim sudovima u BiH vođeni postupci za proglašenje umrlih oštećenih Huse Salkića, Omera Salkića i Nezira Salkića.

Svedočila je i majka optuženog, koja je navela da je u kritičnom periodu živela u Milićima u porodičnoj kući zajedno sa suprugom, koji je 1953. godište i tri sina – optuženim Daliborom i tada maloletnom dvojicom sinova, te da je radila kao ugostiteljski radnik. Njihova porodična kuća je spratnica sa potkrovljem, izgrađena od blokova, koja je već tada bila omalterisana. Negirala je da je optuženi tokom rata dovodio u kuću žensku osobu da prespava.¹⁵⁷

Nalazi FHP-a

Regionalna saradnja

Ovaj postupak predstavlja dobar primer saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, ovaj predmet je TRZ-u ustupilo Tužilaštvo BiH, obzirom da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i sa prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

---

¹⁵⁴ *Ibid.*

¹⁵⁵ *Ibid.*

¹⁵⁶ Transkript sa glavnog pretresa od 12. januara 2018. godine.

¹⁵⁷ *Ibid.*

Dostavljanje nekompletne optužnice

FHP je na osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja zatražio od TRZ-a optužnicu koja je podignuta protiv Dalibora Maksimovića, ali je ona dostavljena nekompletna.¹⁵⁸ Naime, u dostavljenom primerku optužnice u celosti je izostavljeno obrazloženje, čime je FHP onemogućen da analizira optužnicu. Imajući u vidu da je u vreme kada je optužnica tražena, ona već bila potvrđena, kao i da je glavni pretres javan, za takvo postupanje nije postojao ni jedan opravdan razlog. U ranijem periodu TRZ je, u skladu sa Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, dostavljalo kompletne optužnice.

Povreda prava na odbranu

ZKP-om je određeno da se okrivljenom i njegovom braniocu identitet zaštićenih svedoka mora otkriti najkasnije 15 dana pre početka glavnog pretresa.¹⁵⁹ Međutim, na prvom glavnom pretresu predsednik veća je utvrdio da okrivljeni nije upoznat sa identitetom zaštićenih svedokinja, pa je tek nakon održanog glavnog pretresa, na kojem je okrivljeni izneo svoju odbranu, njemu i njegovom braniocu otkriven identitet zaštićenih svedoka.¹⁶⁰ Branilac okrivljenog nije reagovao na povredu ZKP-a (uporediti sa predmetom *Srebrenica*).

Nasuprot ZKP-u, prema Zakonu o zaštiti svedoka BiH, na osnovu koga su svedokinje VS1 i VS3 prvobitno dobile status zaštićenih svedokinja, njihov identitet se mora otkriti najkasnije prilikom njihovog svedočenja na glavnom pretresu.¹⁶¹ Međutim, kako je Republika Srbija preuzela krivično gonjenje, taj krivični postupak se morao u celosti voditi po odredbama domaćeg ZKP-a.

37

Imovinsko-pravni zahtev žrtve seksualnog nasilja

U okviru krivičnih postupaka, pa tako i postupka za ratne zločine, žrtve mogu istaći imovinsko-pravni zahtev za naknadu materijalne i/ili nematerijalne štete. U svojstvu oštećenih u krivičnom postupku, žrtve mogu podneti zahtev do kraja glavnog pretresa.¹⁶² Ipak, u dosadašnjim postupcima za ratne zločine, iako su bili isticani, sud nikada nije odlučivao o imovinsko-pravnom zahtevu oštećenih, već je oštećene uvek upućivao na parnicu.¹⁶³

Prema ZKP-u, TRZ je u obavezi da prikupi dokaze za odlučivanje o imovinsko-pravnom zahtevu i pre nego što je on podnet¹⁶⁴, što nije u ovom predmetu učinilo. Naime, tokom istrage nikakav dokaz u

158 Optužnica TRZ KTO, br. 4/16 od 14. aprila 2016. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2016_04_14_lat.pdf, pristupljeno 8. januara 2019. godine.

159 ZKP, član 106, st. 2.

160 Transkript sa glavnog pretresa od 29. juna 2016. godine.

161 Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka (*Službeni glasnik Bosne i Hercegovine*, br. 3/03, 21/03, 61/04, 55/05), čl. 12 st. 8.

162 ZKP, čl. 252–260.

163 Presuda Višeg suda u Beogradu u predmetu *Sotin*, K.Po2 2/14 od 26.06.2015. godine; Presuda Višeg suda u Beogradu u predmetu *Podujevo*, K.Po2 44/2010 od 22. septembra 2010. godine. Presuda Višeg suda u Beogradu u predmetu *Zvornik II*, K.Po2 28/2010, od 22. novembra 2010. godine.

164 ZKP, član 256.

tom pravcu nije prikupljen, niti je na pripremnom ročištu TRZ predložilo izvođenje bilo kojeg dokaza s tim u vezi, odnosno medicinskog veštačenja kojim bi se utvrdila vrsta i obim duševnih patnji koje je oštećena pretrpela. Ipak, na glavnom pretresu TRZ je predložilo medicinsko veštačenje oštećene. Sud je predlog odbio, navodeći da bi veštačenje dovelo do odugovlačenja postupka.¹⁶⁵

Prilikom odlučivanja o predlogu TRZ-a, ali i svaki put prilikom odbijanja imovinsko-pravnog zahteva, sud bi uopšteno tvrdio da bi to dovelo do „odugovlačenja postupka”¹⁶⁶ ili bi paušalno uputio na članove ZKP-a koji govore o imovinsko-pravnom zahtevu, bez obrazloženja odluke. Međutim, relevantni član ZKP-a navodi da će se pred sudom raspraviti o imovinsko-pravnom zahtevu „ako se time ne bi znatno odugovlačio postupak”.¹⁶⁷ Utisak je da sudovi tokom vođenja postupka i odlučivanja zanemaruju zakonski zahtev „znatnog odugovlačenja”, što je daleko viši standard od pukog odugovlačenja.

Najzad, FHP smatra da Odeljenje za ratne zločine Višeg suda treba da bude posebno savesno kada je reč o imovinsko-pravnim zahtevima žrtava kojima su određene mere zaštite. Naime, Zakon o parničnom postupku ne poznaje mogućnost vođenja postupka bez otkrivanja identiteta stranaka. Stoga, kada krivični sudovi upućuju oštećene na parnicu, oni zapravo žrtvu stavljaju pred nemoguć izbor – lična zaštita naspram pripadajuće naknade štete.

Upućivanje oštećenih, koji svedoče pod merama zaštite prikrivanja identiteta, na parnični postupak, kako bi ostvarili pravo na naknadu štete, a što podrazumeva da bi oni u tom slučaju bili prinuđeni da otkriju svoj identitet, predstavlja povredu njihovog prava na pravično suđenje¹⁶⁸, prava na delotvorno pravno sredstvo¹⁶⁹, prava na poštovanje ljudskog dostojanstva¹⁷⁰, kao i prava na poštovanje privatnog i porodičnog života.¹⁷¹

Postupanje suda tokom ovog postupka, koji ne odlučuje o predlogu za veštačenje, a koje je neophodno radi podnošenja valjanog imovinsko-pravnog zahteva, ponižavajuće je za žrtvu. Naime, da bi se imovinsko-pravni zahtev precizirao i da bi se dokazala njegova osnovanost, što predstavlja nužan uslov da bi o njemu sud mogao da odlučuje, neophodno je obaviti medicinsko veštačenje. U konkretnom slučaju, sud nije želeo da odluči o takvom predlogu znajući da se imovinsko-pravni zahtev mora podneti najkasnije do završetka glavnog pretresa pred prvostepenim sudom¹⁷², a istovremeno je glavni pretres privodio kraju. Na ovaj način sud je oštećenu doveo u veoma delikatnu situaciju, sprečavajući je da blagovremeno ispuni svoju zakonsku obavezu vezanu za imovinsko-pravni zahtev. Nasuprot domaćoj sudskoj praksi, BiH je prepoznala probleme sa kojima se suočavaju žrtve seksualnog nasilja u ratu prilikom ostvarivanja prava na naknadu štete van krivičnog postupka, te je izmenila sudsku

165 Transkript sa glavnog pretresa od 9. septembra 2016. godine.

166 *Ibid.*

167 ZKP, član 252, stav 1.

168 Ustav RS, član 32.

169 Ustav RS, član 36.

170 Ustav RS, član 23.

171 Evropska konvencija, član 8.

172 ZKP, član 254, stav 2.

praksu, dosuđujući im imovinsko-pravne zahteve u krivičnom postupku.¹⁷³ S tim u vezi, stav FHP-a je da bi ovakvu praksu trebalo da prihvati i pravosuđe Srbije.

Odbacivanje optužnice i nastavak postupka

Odbacivanje optužnice bila je jedina ispravna odluka koju je sudsko veće moglo da donese u situaciji kada nije bilo ovlašćenog tužioca u vreme njenog podizanja. Međutim, to je zakasnela odluka, imajući u vidu da je do momenta donošenja te odluke dokazni postupak bio skoro završen i da su bile izvedene mnoge dokazne radnje. Naime, sudsko veće je moglo da odbaci optužnicu znatno ranije, u bilo kojoj fazi glavnog pretresa.¹⁷⁴ Obzirom da to nije učinjeno, održavani su glavni pretresi i izvođeni dokazi bez prisustva ovlašćenog tužioca kao stranke u postupku, što može predstavljati apsolutno bitnu povredu postupka koja bi dovela do ukidanja presude i vraćanja na ponovni postupak. S obzirom da se radi o slučaju u kojem se procesuirala seksualno nasilje, ponavljanje postupka bi dovelo do retraumatizacije zaštićene svedokinje koja bi ponovo morala da pred sudom da svoj iskaz.

---

¹⁷³ Prvostepena presuda Suda Bosne i Hercegovine S1 1 K 012024 14 Kri u predmetu *Ostoja i Bosiljko Marković*, Prvostepena presuda Suda Bosne i Hercegovine S1 1 K 019771 15 Kri u predmetu *Krsto Dostić*, Drugostepena presuda Suda Bosne i Hercegovine S1 1 K 017213 14 Krž u predmetu *Slavko Savić*.

¹⁷⁴ ZKP, član 416, stav 1, tačka 2.

II. Predmet Brčko¹⁷⁵

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 12. septembar 2018.	
Datum početka suđenja: 3. decembar 2018.	
Postupajući tužilac: Svetislav Rabrenović	
Optuženi: Nikola Vida Lujić	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142.	
Postupajuće veće	sudija Dejan Terzić (predsednik veća) sudija Mirjana Ilić sudija Zorana Trajković
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: bez čina Broj žrtava: 1 Broj ispitanih svedoka: 0	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 1 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 0 Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres	

¹⁷⁵ Predmet *Brčko*, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/brcko2.html>, pristupljeno dana 30. januara 2019. godine.

Tok postupka

Optužnica

Optuženi Nikola Vida Lujčić se tereti da je, kao pripadnik jedinice „Crvene beretke”, dana 20. juna 1992. godine u Brčkom (BiH), zajedno sa još dvojicom NN vojnika, uniformisan i naoružan, došao u porodičnu kuću žrtve, ženske osobe bošnjačke nacionalnosti kojoj je, uz pretnju oružjem, naredio da mu preda zlato i novac koje ima, pa je nakon što je to i učinila, istu silovao.¹⁷⁶

Odbrana optuženog

Iznoseći svoju odbranu, optuženi je negirao izvršenje dela za koje se tereti. Naveo je da tokom rata u BiH nije bio pripadnik ni jedne oružane formacije, da oštećenu ne poznaje, te da nikada nije bio u njenoj kući. Tokom iznošenja odbrane, delovao je kao osoba čija se procesna sposobnost može dovesti u pitanje.¹⁷⁷

Nalazi FHP-a

Regionalna saradnja

Ovaj postupak rezultat je saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinitelaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, ovaj predmet je ustupio Okružni sud u Doboju, obzirom da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i sa prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

Procesuiranje seksualnog nasilja

Ovo je tek druga optužnica koja je podignuta isključivo zbog seksualnog nasilja izvršenog u oružanim sukobima. U dosadašnjoj praksi domaćeg pravosuđa, seksualno nasilje je procesuirano retko i to najčešće kao ratni zločin koji se pojavljuje uz ubistva i druge vrste fizičkog nasilja.¹⁷⁸ Pre ove, podignuta je samo jedna optužnica isključivo za seksualno nasilje – silovanje, u predmetu *Bijeljina II*.¹⁷⁹

41

176 Optužnica TRZ KTO br. 4/2018 od 12. septembra 2018. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2018-10/redigovana_optuznica_kto_4_18_lat.pdf, pristupljeno 5. januara 2019. godine.

177 Transkript sa glavnog pretresa od 3. decembra 2018. godine.

178 Videti predmete *Lekaj, Skočić, Čuška, Bratunac* itd.

179 Optužnica TRZ od 4. juna 2014. godine protiv Miodraga Živkovića, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2014_06_04_lat.pdf, pristupljeno 5. januara 2019. godine.

III. Predmet Ćuška/Qyshk¹⁸⁰

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak (ponovljeno suđenje)	
Datum podizanja optužnice: 10. septembar 2010. godine	
Datum početka suđenja: 20. decembar 2010. godine	
Postupajući tužilac: Bruno Vekarić	
Optuženi: Toplica Miladinović, Abdulah Sokić, Srećko Popović, Siniša Mišić, Slaviša Kastratović, Boban Bogićević, Veljko Korićanin, Vladan Krstović, Lazar Pavlović i Milan Ivanović	
Krivično delo: Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Vladimir Duruz (predsednik veća) sudija Vinka Beraha-Nikićević (članica veća) sudija Vera Vukotić (članica veća)
Broj optuženih: 10 Rang optuženih: niže i srednje rangirani Broj žrtava: 141 Broj ispitanih svedoka: 116	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 9 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 13
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres u ponovljenom prvostepenom postupku	

¹⁸⁰ Predmet Ćuška, izveštaji sa suđenja i dokumenta iz predmeta dostupna na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/cuska.html>, pristupljeno 27. novembra 2018. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2017. godine

Optužnica

Prvu optužnicu za zločin u Čuški/Qyshk TRZ je podiglo 10. septembra 2010. godine protiv devetorice okrivljenih – Toplice Miladinovića, Srečka Popovića, Slaviše Kastratovića, Bobana Bogićevića, Zvonimira Cvetkovića, Radoslava Brnovića, Vidoja Korićanina, Veljka Korićanina i Abdulaha Sokića.¹⁸¹

Okrivljenima se stavlja na teret da su, kao pripadnici 177. vojno-teritorijalnog odreda Peć (177. VTO), TO Peć i aktivnog i rezervnog sastava policije, zajedno sa sada pokojnim Nebojšom Minićem, njihovim komandir, dana 14. maja 1999. godine izvršili napad na civilno stanovništvo u selu Čuška/Qyshk (opština Peć/Pejë, Kosovo), kojom prilikom su ubili 44 albanska civila, zapalili najmanje 40 porodičnih kuća i više od 40 drugih objekata, tri kamiona i pet putničkih vozila, oduzeli zlatni nakit i druge dragocenosti u tačno neutvrđenoj vrednosti, oduzeli novac u iznosu od ukupno 125.000 DM, više putničkih automobila i dva kamiona i proterali iz sela više od 400 civila, i to žena, dece i staraca.¹⁸²

Za isti zločin TRZ je podiglo 1. aprila 2011. godine optužnicu protiv Zorana Obradovića¹⁸³, 27. aprila 2011. godine protiv Milojka Nikolića¹⁸⁴, 31. maja 2011. godine protiv Ranka Momića¹⁸⁵, 7. novembra 2011. godine protiv Siniše Mišića¹⁸⁶ i 26. septembra 2012. godine protiv Dejana Bulatovića.¹⁸⁷

Optužnica je proširena dana 27. septembra 2012. godine na način da su optuženi terećeni i za zločine koje su izvršili u selima Ljubenić/Lubeniq, Pavljan/Pavlane i Zahać/Zahaq. Oni su dana 1. aprila 1999. godine u selu Ljubenić/Lubeniq ubili najmanje 43 i ranili 12 albanskih civila, zapalili 11 kuća, otimali novac od civilnog stanovništva a isto stanovništvo proterivali za Albaniju. Nakon napada na selo Čuška/Qyshk, optuženi su istog dana, odnosno 14. aprila 1999. godine u selu Pavljan/Pavlane ubili 10 civila, zapalili najmanje sedam porodičnih kuća, a od civilnog stanovništva oduzimali novac i dragocenosti. Istog dana u selu Zahać/Zahaq ubili su najmanje 22 civila albanske nacionalnosti, oduzeli oko 28.000 DM i oko 30 motornih vozila, najmanje pet kuća zapalili, a civilno stanovništvo proterivali.¹⁸⁸

TRZ je odustalo od krivičnog gonjenja u odnosu na optuženog Zvonimira Cvetkovića i 17. decembra 2012. godine podnelo izmenjenu jedinstvenu optužnicu kojom je bilo obuhvaćeno 13 optuženih: Toplica Miladinović, Srečko Popović, Slaviša Kastratović, Boban Bogićević, Radoslav Brnović, Vidoje

43

181 Optužnica TRZ broj KTRZ 4/10 od 10. septembra 2010. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2010_09_10_lat.pdf, pristupljeno 8. januara 2019. godine.

182 *Ibid.*

183 Optužnica TRZ, KTRZ 4/10 od 1. aprila 2011. godine.

184 Optužnica TRZ, KTRZ 07/11 od 27. aprila 2011. godine.

185 Optužnica TRZ, KTRZ 9/11 od 31. maja 2011. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2011_05_31_lat.pdf, pristupljeno 8. januara 2019. godine.

186 Optužnica TRZ, KTRZ 19/11 od 7. novembra 2011. godine.

187 Optužnica TRZ, KTO br. 5/2012 od 26. septembra 2018. godine.

188 Optužnica TRZ, KTRZ 4/10 od 27. septembra 2012. godine

Korićanin, Veljko Korićanin, Abdulah Sokić, Zoran Obradović, Milojko Nikolić, Ranko Momić, Siniša Mišić i Dejan Bulatović.¹⁸⁹

Tokom postupka TRZ je 2. jula 2013. godine odustalo od krivičnog gonjenja u odnosu na optuženog Vidoja Korićanina. Takođe je 28. decembra 2012. sa jednim optuženim zaključilo sporazum o svedočenju, koji je u kasnijem toku postupka ispitivan pod pseudonimom „A1”. Istim sporazumom je određeno da će, nakon svedočenja optuženog, TRZ odustati od njegovog krivičnog gonjenja, što je TRZ i učinilo svojim podneskom od 19.06.2013. godine. Do kraja prvostepenog postupka TRZ je još u tri navrata, 2. oktobra¹⁹⁰, 16. oktobra¹⁹¹ i 5. decembra 2013. godine¹⁹², proširivalo i uređivalo optužnicu, tako da je konačno optužnicom bilo obuhvaćeno i silovanje trinaestogodišnje G.N. u selu Pavljan/Pavlane.

Prvostepena presuda

Viši sud u Beogradu¹⁹³ doneo je 11. februara 2014. godine presudu kojom su devetorica optuženih oглашeni krivim za izvršenje krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva i osuđeni na kazne zatvora u rasponu od dve do dvadeset godina, dok su dvojica optuženih – Radoslav Brnović i Veljko Korićanin – oslobođeni od optužbe zbog nedostatka dokaza.¹⁹⁴

Sud je oglašio krivim optuženog Toplicu Miladinovića, komandanta 177. VTO Peć, za izdavanje naredbe pokojnom Nebojši Miniću, komandiru Interventnog voda 177. VTO Peć, da izvrši napad na civilno stanovništvo albanske nacionalnosti i preduzme raseljavanje ovog stanovništva, iako je znao da će pripadnici jedinice uništavati i pljačkati civilnu imovinu i ubijati civile, što su oni i činili. O svemu ovome je imao neposredna saznanja, jer se za vreme napada na selo Ljubenić/Lubenić nalazio na samom ulazu u selo, a za vreme napada na sela Čuška/Qyshk, Pavljane/Pavlane i Zahać/Zahaq bio u stalnom kontaktu sa pripadnicima svoje jedinice putem radio-veze sa pokojnim Nebojšom Minićem. Tako su optuženi, pod komandom pokojnog Nebojše Minića, u Ljubeniću/Lubenić 1. aprila 1999. godine ubili najmanje 42 civila i naneli teške telesne povrede u vidu prostrelnih rana jedanaestorici oštećenih; u selu Čuška/Qyshk 14. maja 1999. godine ubili najmanje 41 civila; u selu Pavljane/Pavlane 14. maja 1999. godine ubili su 10 civila, nakon čega su kuće i posmrtni ostaci ubijenih civila zapaljeni. U ovom napadu je trinaestogodišnja G.N. silovana. Takođe, sudsko veće je utvrdilo da je u napadu na selo Zahać/Zahaq 14. maja 1999. godine lišeno života 20 civila. U napadima na sva ova sela uništena je i opljačkana imovina velikih razmera.

189 Izmenjena jedinstvena optužnica TRZ, KTRZ 4/10 od 17. decembra 2012. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2012_12_17_lat.pdf, pristupljeno 8. januara 2019. godine.

190 Izmenjena optužnica TRZ, KTRZ 4/10 od 2. oktobra 2013. godine.

191 Transkript sa glavnog pretresa od 16.10.2018. godine.

192 Izmenjena optužnica TRZ KTRZ 4/10 od 5.12.2013. godine.

193 Sastav veća: Snežana Nikolić-Garotić, predsednica veća, sudije Vinka Beraha-Nikićević i Rastko Popović, članovi veća.

194 Presuda Višeg suda u Beogradu K Po2 br. 48/2012 od 11. februara 2014. godine.

Drugostepena odluka

Apelacioni sud u Beogradu¹⁹⁵ doneo je 26. februara 2015. godine rešenje kojim je uvažio žalbe svih branilaca, ukinuo prvostepenu presudu i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovni postupak. Apelacioni sud je našao da je prvostepena presuda zahvaćena bitnim povredama odredbi krivičnog postupka, jer je „izreka presude nerazumljiva i protivrečna samoj sebi”, a takođe i zato što nisu dati razlozi o odlučujućim činjenicama, a oni koji su dati su nejasni i u znatnoj meri protivrečni. Sud je takođe našao da ni činjenično stanje nije potpuno utvrđeno.¹⁹⁶

Ponovljeni postupak

Ponovljeni postupak je počeo pred novim većem¹⁹⁷ 8. juna 2015. godine. Krivični postupak je razdvojen u odnosu na okrivljenog Ranka Momića jer je u bekstvu i nije dostupan državnim organima. Takođe, sud je doneo rešenje da se sa ovim postupkom spoji postupak koji se vodio protiv okrivljenih bivših pripadnika policije Vladana Krstovića, Lazara Pavlovića i Milana Ivanovića u predmetu *Ljubenić/Lubenić*, koji su optužnicom TRZ terećeni da su sa ostalim okrivljenim, dana 1. aprila 1999. godine, učestvovali u zločinima u selu Ljubenić/Lubenić.¹⁹⁸

Krivični postupak protiv optuženog Radoslava Brnovića obustavljen je 29. septembra 2015. godine, jer je isti u međuvremenu preminuo.

Svedočio je ranije zaštićeni svedok Zoran Rašković, koji je naveo da su optuženi Krstović i Ivanović kritičnog dana bili u selu Ljubenić/Lubenić, dok za optuženog Pavlovića nije siguran. Svedok Zoran Rašković ostao je u potpunosti kod svih iskaza koje je prethodno dao tokom ovog postupka. On je opisao napad na selo Ljubenić/Lubenić i naveo da je tom prilikom streljano između 60 i 100 muškaraca – civila albanske nacionalnosti. Istakao je da je komandant jedinice „Šakali” izdao naredbu da se iz grupe okupljenih meštana sela Ljubenić/Lubenić izdvoje svi muškarci stariji od 12 godina, koji su potom streljani.¹⁹⁹

TRZ je 22. decembra 2015. godine podiglo jedinstvenu optužnicu protiv 12 optuženih – Toplice Miladinovića, Srećka Popovića, Milojka Nikolića, Siniše Mišića, Slaviše Kastratovića, Bobana Bogićevića, Dejana Bulatovića, Abdulaha Sokića, Vladana Krstovića, Lazara Pavlovića, Milana Ivanovića i Veljka Korićanina.²⁰⁰

45

195 Sastav veća: sudija Sonja Manojlović, predsednica veća, sudije Nada Hadži-Perić, Vučko Mirčić, Bojana Paunović i Jasmina Vasović, članovi veća.

196 Rešenje Apelacionog suda u Beogradu broj Kž1 Kpo2 6/14 od 26. februara 2015. godine, dostupno na <http://www.bg.ap.sud.rs/cr/articles/sudska-praksa/pregled-sudske-prakse-apelacionog-suda-u-beogradu/krivicno-odeljenje/ratni-zlocini/kz1-po2-6-14.html>, pristupljeno 8. januara 2019. godine.

197 Sastav veća: sudija Vladimir Duruz, predsednik veća, sudije Vinka Beraha-Nikićević i Vera Vukotić, članice veća.

198 Optužnica TRZ broj KTO 8/13 od 7. aprila 2014. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2014_04_07_lat.pdf, pristupljeno dana 8. januara 2018. godine.

199 Transkript sa glavnog pretresa od 23. novembra 2015. godine.

200 Optužnica TRZ KTRZ br. 4/10 od 22. decembra 2015. godine.

Krivični postupak razdvojen je 25. januara 2016. godine u odnosu na okrivljenog Dejana Bulatovića jer iz zdravstvenih razloga nije u mogućnosti da prati tok postupka.²⁰¹

Tokom dokaznog postupka ispitivana su dva svedoka odbrane okrivljenih Vladana Krstovića i Lazara Pavlovića, koji su naveli da su okrivljeni u kritičnom periodu bili u njihovom društvu u ugostiteljskim objektima.²⁰² Takođe su ispitani i svedoci koji su već ranije svedočili.²⁰³

Tok postupka u 2017. godini

Tokom 2017. godine održano je šest od sedam zakazanih glavnih pretresa i ispitano ukupno devet svedoka koji su i ranije svedočili.

Postupak je obustavljen u odnosu na optuženog Milojka Nikolića, koji je u međuvremenu preminuo.

Branilac optuženog Bobana Bogićevića ukazao je 7. septembra 2017. godine da je održano nekoliko glavnih pretresa bez ovlašćenog tužioca, imajući u vidu da je ranijem tužiocu za ratne zločine prestala funkcija počev od 1. januara 2016. godine, a da je novi tužilac stupio na funkciju tek 31. maja 2017. godine. Stoga je predložio da se dokazi izvedeni na glavnim pretresima u tom periodu ponove.²⁰⁴

Do kraja 2017. godine sudsko veće nije odlučilo o ovom predlogu branioca.

Tok postupka u 2018. godini

46

U toku 2018. godine održana su tri od ukupno pet zakazanih glavnih pretresa, na kojima su ispitana četiri svedoka. Radi se o svedocima sa Kosova koji su već svedočili u ovom postupku.²⁰⁵ Više pozvanih svedoka nije pristupilo sudu, a za njih nije bilo ni dokaza da su uredno pozvani²⁰⁶, dok su neki svedoci izjavili da odbijaju da dođu u sud i neposredno svedoče, već da žele da svoj iskaz daju putem video-linka.²⁰⁷

Dokazni postupak će se nastaviti u 2019. godini ispitivanjem svedoka.

---

201 Transkript sa glavnog pretresa od 25. januara 2016. godine.

202 *Ibid.*

203 Transkript sa glavnog pretresa od 17. marta 2016. godine; Transkript sa glavnog pretresa od 21. aprila 2016. godine.; Transkript sa glavnog pretresa od 6. jula 2016. godine.

204 Transkript sa glavnog pretresa od 7. septembra 2017. godine.

205 Transkript sa glavnog pretresa od 26. februara 2018. godine; Transkript sa glavnog pretresa od 25. aprila 2018. godine; Transkript sa glavnog pretresa od 24. septembra 2018. godine.

206 *Ibid.*

207 *Ibid.*

Nalazi FHP-a

Dugo trajanje postupka

Suđenje u ovom predmetu traje osam godina i izvesno je da će trajati još dugo, budući da se kraj ponovljenog prvostepenog postupka ne nazire. Tokom 2016. godine, ukupno je zakazano devet dana suđenja, od kojih je održano svega pet sudećih dana, dok je tokom 2017. godine održano samo šest sudećih dana, a tokom 2018. godine tek tri sudeća dana. Suđenja nisu održavana uglavnom zbog nedolaska svedoka sa Kosova. U međuvremenu su dvojica optuženih – Radoslav Brnović i Miloško Nikolić – preminuli, u odnosu na optuženog Dejana Bulatovića optužnica je odbačena, dok Ranko Momić više nije dostupan državnim organima, tako da će se optužnica u odnosu na njih morati korigovati, što će svakako dovesti do izostavljanja žrtava za čije stradanje su oni bili optuženi.

Nepripremljena optužnica

Tokom trajanja glavnog pretresa TRZ je učestalo podizalo optužnice protiv novih počinilaca, odustajalo od krivičnog gonjenja protiv pojedinih optuženih i više puta optužnice menjalo i uređivalo. Tako je tek dve godine od podizanja prve optužnice za zločin u selu Čuška/Qyshk, TRZ proširilo optužnicu i na zločine koji su istog dana izvršeni u susednim selima Pavljan/Pavlane i Zahać/Zahaq. Sve ovo ukazuje da se procesuiranju zločina koji su počinjeni u ovim selima pristupilo vrlo površno, te da su pitanja, koja je trebalo rešiti još tokom istrage, ostavljena da se rešavaju tokom glavnog pretresa, čime se postupak odugovlači a žrtve izlažu dodatnoj traumatizaciji jer ne znaju kada će se postupak pravosnažno okončati i da li će i nakon toliko vremena dočekati pravdu.

47

Nepotpuna optužnica TRZ-a

1. Neprocesuiranje visokorangiranih pripadnika vojske

Brojni dokazi izvedeni od početka suđenja u ovom predmetu upućuju i na odgovornost određenih lica koja nisu obuhvaćena optužnicom, a nalazila su se na hijerarhijski višim pozicijama u VJ u kritičnom periodu.

O tome je, u februaru 2014. godine, prilikom objave prve prvostepene presude, govorila i predsednica veća, koja je naglasila: „Pravila vojne hijerarhije nalažu da se zaključi da je još neko tu bio osim Toplice Miladinovića, međutim, bavili smo se onim što je stavljeno na teret ovde optuženima.“ To je potvrdio i sâm tužilac u završnoj reči: „...na kom nivou je to sve organizovano nije utvrđeno i nije predmet ovog postupka...“²⁰⁸

Činilo se da je pomak u smeru utvrđivanja odgovornosti i drugih lica koji su se nalazila u vojnoj hijerarhiji u vezi sa zločinima obuhvaćenim optužnicom u predmetu *Čuška/Qyshk* predstavljala i odluka TRZ iz avgusta 2014. godine da pokrene istragu protiv komandanta 125. motorizovane brigade

---

208 Transkript sa objavljivanja presude od 11. februara 2014. godine.

VJ Dragana Živanovića, u čijoj su se zoni odgovornosti nalazila ova sela. Međutim, TRZ je 1. marta 2017. godine donelo naredbu o obustavi istrage, jer je utvrdilo da nema dovoljno dokaza za optuženje, ali se utemeljenost ovakve odluke TRZ može ozbiljno dovesti u pitanje (videti opširnije u delu ovog Izveštaja *Neefikasan rad TRZ – Neprocesuiranje visokorangiranih počinilaca*).

2. Nerasvetljena uloga MUP-a

Tokom ovog postupka ostala je nerasvetljena i uloga pripadnika MUP-a u organizovanju, izvršenju i prikrivanju zločina. O ulozi policijskih snaga govorilo je više svedoka, kao i pojedini okrivljeni u svojim odbranama.²⁰⁹ Isto tako, u dokaznom postupku izvršen je uvid u ratni dnevnik Vojnog odseka Peć, u kojem je bilo upisa koji se odnose na 177. VTO. U jednom od ovih upisa navodi se da su 177. VTO bile pridodate dve čete MUP-a. Pored toga, više oštećenih, ali i optuženi, u svojim svedočenjima istakli su da je prilikom izvršenja zločina, pored vojnika, u njihovom selu bio prisutan i veći broj policajaca. To je prilikom objavljivanja prve prvostepene presude naglasila i predsednica veća, ističući: „Sud je siguran i ubeđen da oštećeni prave razliku između plave i zelene uniforme, a oni kažu da je tamo bilo još nekog drugog...“²¹⁰ Međutim, uprkos svim ovim dokazima, TRZ nije istražilo navode o učešću pripadnika MUP-a u ovim zločinima, čime je prekršilo zakonsku obavezu da sprovede efikasnu i delotvornu istragu kako bi adekvatno istražilo sve navode o počinjenim zločinima.

Zaštita svedoka

Iskaz svedoka Zorana Raškovića predstavlja jedno od najupečatljivijih svedočenja u svim do sada sprovedenim postupcima za ratne zločine. Pored velikog doprinosa utvrđivanju činjeničnog stanja, njegovo svedočenje je posebno značajno zbog ukazivanja na jedan od glavnih problema svih suđenja za ratne zločine u Srbiji, a to je neefikasna zaštita svedoka-insajdera, tj. bivših ili aktivnih pripadnika snaga bezbednosti. Svedok Zoran Rašković (koji je tokom istrage imao status zaštićenog svedoka, a na glavnom pretresu svedočio, na lični zahtev, pod punim imenom i prezimenom) više puta tokom prvog suđenja otvoreno je ukazivao na nedostatke programa zaštite svedoka i na pretnje kojima je izložen, uključujući i one od policajaca zaduženih za njegovu bezbednost.²¹¹ Tokom svedočenja u ponovljenom postupku istakao je da se ti problemi nastavljaju, navodeći da ne može da izvadi ličnu kartu i da mu to onemogućava normalan život.²¹² Detaljnu analizu ovog problema FHP je dao u *Izveštaju o suđenjima za 2011. godinu*²¹³ i *Analizi procesuiranja ratnih zločina u Srbiji*.²¹⁴

209 Svedoci M.J. i Z.R. kao i optuženi Toplica Miladinović, Srećko Popović i Radoslav Brnović.

210 Transkript sa objavljivanja presude od 11. februara 2014. godine.

211 Transkript sa glavnog pretresa od 25. januara 2012. godine.

212 Transkript sa glavnog pretresa od 23. novembra 2015. godine.

213 Videti detaljnije: Fond za humanitarno pravo, *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2011. godini*, (Beograd: FHP, 2012), str 99, 100 i 101.

214 *Analiza procesuiranja ratnih zločina u Srbiji u periodu od 2004. do 2013. godine*.

Apelacioni sud tendencioznim tumačenjem izvedenih dokaza dovodi u pitanje ulogu VJ u zločinu

Apelacioni sud je u svom rešenju usvojio žalbu branioca okrivljenog Toplice Miladinovića, kojom je osporeno činjenično stanje na osnovu kog je utvrđeno da je Miladinović izdao naredenje za napad na civilno stanovništvo. Prema nalazu Apelacionog suda, zaključak da je Miladinović izdao predmetno naredenje se zasniva na iskazima svedoka koji su imali samo posredna saznanja, kao i na ratnom dnevniku 177. VTO Peć čiju je autentičnost Apelacioni sud ocenio kao spornu.

Apelacioni sud međutim nije osporio da je navodnu Miladinovićevu naredbu pokojni Nebojša Minić preneo na sledeći način: „Momci, spremite se, za 10 minuta krećemo, radi se o selu Čuška, treba da idemo da ćeramo Nemce, pale se kuće, cepaju se dokumenta i sve ostalo što je potrebno.“ Takođe, Apelacioni sud nije izneo alternativni zaključak da je npr. Nebojša Minić, dok je izlazio sa sastanka sa Miladinovićem, sâm smislio naredbu kakvu je preneo. Uprkos tome, Apelacioni sud je doveo u pitanje sadržinu navodnog naređenja koje je na ovaj način preneto, navodeći: „Nejasno je kako je prvostepeni sud sa dovoljnim stepenom uverenja utvrdio da su se te naredbe odnosile na izvršenje napada na civilno stanovništvo albanske nacionalnosti i njegovo raseljavanje u označenim selima, isključivši mogućnost da su se naredbe odnosile na legitimnu vojnu akciju usmerenu prema pripadnicima suprotne strane u oružanom sukobu, odnosno radi eventualnog otkrivanja pripadnika OVK i oduzimanja naoružanja.“²¹⁵

Apelacioni sud se međutim nije osvrnuo na nalaz prvostepenog suda da u navedenim selima nije bila prisutna OVK, čime je tumačenje Apelacionog suda o mogućem značenju pomenute naredbe ostalo potpuno neutemeljeno. Najzad, sugestija suda da se paljenje kuća i cepanje dokumenata može interpretirati i kao poziv na legitimnu vojnu akciju, predstavlja tendencioznu interpretaciju utvrđenih činjenica, posebno imajući u vidu da postoji niz sudskih presuda koje su utvrdile da je upravo ovo bio *modus operandi* srpskih snaga tokom rata na Kosovu.

Apelacioni sud je takođe osporio nalaz prvostepenog suda da je Toplica Miladinović imao neposredna saznanja o zločinu, jer se za vreme napada na selo Ljubenić/Lubenić nalazio na samom ulazu u selo. Ovakav zaključak Apelacioni sud je zasnovao na dva nalaza. Prvo, da iskaz svedoka koji govori o Miladinovićevom prisustvu nije potkrepljen drugim dokazima. Drugo, „da prisustvo okrivljenog Toplice Miladinovića na ulazu u selo Ljubenić/Lubenić nije primetio ni neko od oštećenih žena, dece i staraca saslušanih u ovom postupku, koji su bili primorani da napuste selo i stoga prođu kroz ulaz u selo, niti su primetili da je u napadu na selo učestvovao neko sa višim činom od pokojnog Nebojše Minića...“²¹⁶ FHP smatra da davanje odlučujućeg značaja sposobnosti žrtava da prime detalje poput njima nepoznate osobe na ulasku u selo i njenog čina, u trenucima kada pokušavaju da spasu svoje živote, predstavlja svojevrsno prebacivanje tereta dokazivanja na žrtve i dodatnu traumu za njih, ali i još jedan dokaz tendencioznog zaključivanja Apelacionog suda.

215 Rešenje Apelacionog suda u Beogradu broj Kž1 Kpo2 6/14 od 26. februara 2015. godine.

216 *Ibid.*

Apelacioni sud je ukazao i da prvostepeni sud nije „sa nesumnjivom sigurnošću utvrdio formacijsku strukturu 177. VTO Peć“²¹⁷, te da stoga ostaje nejasno da li je Interventni vod 177. VTO uopšte postojao, da li je Miladinović njime komandovao i da li je uopšte bio ovlašćen da izdaje naređenja za vojne akcije.²¹⁸ „Nejasnoće“ na koje Apelacioni sud ukazuje su problematične iz više razloga. Naime, za utvrđivanje Miladinovićeve krivične odgovornosti nije ni od kakvog značaja da li je naređenje izdao Interventnom vodu 177. VTO ili naoružanoj grupi drugog imena. Međutim, sugerisanjem da postojanje Interventnog voda nije utvrđeno navodi se na zaključak da su zločine u Ljubeniću/Lubeniq, Čuški/Qyshk, Pavljanu/Pavlane i Zahaću/Zahaq počinile neformalne naoružane jedinice, odnosno da ih nisu počinile zvanične snage, iako je njihova pripadnost VJ nesumnjivo utvrđena u prvostepenom postupku. Osporavanje Miladinovićevog komandnog položaja i ovlašćenja za izdavanje naređenja takođe nije od značaja za utvrđivanje njegove krivične odgovornosti, jer naređenje kao oblik krivične odgovornosti za ratni zločin ne zahteva i zvanični kapacitet za takvo delovanje

---

²¹⁷ *Ibid.*

²¹⁸ *Ibid.*

IV. Predmet Ključ – Režovići²¹⁹

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 1. februar 2018.	
Datum početka suđenja: 19. april 2018.	
Postupajući tužilac: Mioljub Vitorović	
Optuženi: Željko Budimir	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142.	
Postupajuće veće	sudija Vinka Beraha-Nikićević (predsednica veća) sudija Vladimir Duruz sudija Vera Vukotić
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: nižerangirani Broj žrtava: 2 Broj ispitanih svedoka: 2	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 3 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 2 Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres	

51

²¹⁹ Predmet *Ključ – Režovići*, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/kljuc-rezovici.html>, pristupljeno dana 11. decembra 2018. godine.

Tok postupka

Optužnica

Optuženi Željko Budimir tereti se da je dana 21. novembra 1992. godine oko 23:00 časa u naselju Rejzovići (opština Ključ, BiH), zajedno sa Predragom Bajićem i Mladenkom Vrtunićem²²⁰, dok su bili naoružani automatskim puškama, puškom zvanom „pumparica“, pištoljem i nožem, razbijanjem staklene pregrade na ulaznim vratima ušao u kuću oštećenog Ale Štrkonjića, u kojoj se ovaj nalazio zajedno sa suprugom Fatimom Štrkonjić i taštom Fatom Koljić. Oštećenog Alu Štrkonjića su, tražeći mu novac, tukli, ubadali i sekli nožem, usled čega je zadobio povrede u vidu posekotina po glavi, levoj podlaktici i levoj potkolenici. Kada su dobili 800 DM, nezadovoljni iznosom, tražili su još, nakon čega je oštećeni rekao da ima i novac zakopan u bašti. Optuženi Budimir i Bajić izveli su oštećenog u baštu, gde je iskopao i predao im još 5.500 DM, te iskoristio priliku dok su ovi brojali novac i pobegao. Potom je jedan od izvršilaca ubio Fatimu Štrkonjić tako što joj je ispalio hitac u glavu, a zatim ubio i Fatu Koljić tako što joj je nožem presekao grkljan, jednak i velike krvne sudove.²²¹

Odbrana optuženog

Iznoseći svoju odbranu, optuženi je negirao izvršenje dela za koje se tereti. Naveo je da porodicu oštećenog ne poznaje i da je u vreme kritičnog događaja bio na drugoj lokaciji. Bio je na porodičnom imanju u Sanici, koja je udaljena od Ključa 18 kilometara, a kritičnog dana su slavili krsnu slavu. Kuća im je bila puna rodbine i prijatelja. U večernjim časovima, zajedno sa prijateljem a kasnije i kumom Milenkom, otišao je iz Sanice pešice do susednog sela, udaljenog oko 40 minuta hoda, kod svoje devojke. U njenoj kući su tada bili njeni roditelji, dve sestre i stric, kao i neke komšije. Tom prilikom ju je i zaprosio, i ostao je kod njih sve do sledećeg dana. Dogovorili su se da je dovede 29. novembra 1992. godine, i tada je prvi put nakon očeve pogibije, zajedno sa budućom suprugom, otišao u Ključ. Posle ženidbe otišao je na bihaćko ratište.²²²

Svedoci u postupku

Tokom izveštajnog perioda održana su tri sudeća dana, tokom kojih su ispitana tri svedoka. Oni su ispitivani putem video-konferencijske veze sa Kantonalnim sudom u Bihaću.

220 Predrag Bajić i Mladenko Vrtunić su pravosnažno osuđeni za ovo isto krivično delo pred Kantonalnim sudom u Bihaću, i to Predrag Bajić u predmetu broj 01 0 K 008800 14 K na kaznu zatvora u trajanju od 13 godina, a Mladenko Vrtunić u predmetu broj 01 0 K 007438 13 K na kaznu zatvora u trajanju od 10 godina.

221 Optužnica TRZ KTO 2/18 od 1. februara 2018. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2018-03/redigovana_budimir_zeljkodoc~0.pdf, pristupljeno dana 11. decembra 2018. godine.

222 Transkript sa glavnog pretresa od 19. aprila 2018. godine.

Svedok-oštećeni Ale Štrkonjić je kategorički tvrdio da je optuženi kritičnog dana bio u njegovoj kući i da ga je psovao, vređao i tukao. Nije mogao prepoznati optuženog na fotografijama koje su mu prilikom svedočenja predložene, mada je to učinio prilikom predočavanja istih u Kantonalnom sudu u Bihaću gde je tokom 2010. dao svoj iskaz.²²³

Svedok Mladen Vrtunić, koji je pravosnažno osuđen za isto delo, negirao je svoje učešće, navodeći da je u kritičnom periodu bio na drugoj lokaciji. Smatrao je da je neosnovano osuđen na osnovu lažnih izjava svedoka i iskaza Predraga Bajića, koji je sa tužilaštvom u Bihaću zaključio sporazum o priznanju krivice. Bajić je kasnije, pred Kantonalnim sudom u Bihaću, svedočio sasvim drugačije i naveo da su kritičnog dana u kući oštećenog Štrkonjića sa njim bile neke druge osobe, a ne on i optuženi.²²⁴

Nalazi FHP-a

Regionalna saradnja

Ovaj postupak rezultat je saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinitelja krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, ovaj predmet je ustupio Kantonalni sud u Bihaću, obzirom da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i sa prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH. Ovo je u isto vreme i prva optužnica koju je TRZ podiglo tokom 2018. godine.

53

Nemogućnost praćenja toka postupka

Glavni pretresi u ovom postupku održavani su u sudnici u kojoj ne postoje tehnički uslovi da publika koristi slušalice. Stoga je za publiku praćenje iskaza svedoka koji se ispituju putem video-konferencijske veze veoma otežano, obzirom da je kvalitet zvuka veoma loš. Tonsko praćenje iskaza pomoću slušalica omogućeno je samo sudskom veću i učesnicima u postupku. S obzirom da su suđenja javna, FHP smatra da je sud u obavezi da i osobama koje se nalaze u publici kako bi posmatrale suđenja omogućio korišćenje slušalica, kako bi na adekvatan način mogle da prate svedočenja putem video-konferencijske veze.

---

²²³ Transkript sa glavnog pretresa od 20. juna 2018. godine.

²²⁴ Transkript sa glavnog pretresa od 4. septembra 2018. godine.

V. Predmet Lovas²²⁵

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak (ponovljeno suđenje)	
Datum podizanja optužnice: 28. novembar 2007. godine	
Datum početka suđenja: 17. april 2008. godine	
Postupajući tužilac: Dušan Knežević	
Optuženi: Milan Devčić, Željko Krnjajić, Darko Perić, Radovan Vlačković, Radisav Josipović, Jovan Dimitrijević, Saša Stojanović i Zoran Kosijer	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Zorana Trajković (predsednica veća) sudija Mirjana Ilić sudija Dejan Terzić
Broj optuženih: 8 Rang optuženih: niže i srednje rangirani Broj žrtava: 70 Broj ispitanih svedoka: 193	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 7 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres u ponovljenom postupku	

225 Viši sud u Beogradu, predmet *Lovas*, K.Po2 1/14, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/lovas.html>, pristupljeno dana 28. novembra 2018. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2017. godine

Optužnica

Prvobitnom optužnicom, 14 optuženih je stavljeno na teret da su, kao pripadnici različitih formacija, tokom oktobra i novembra meseca 1991. godine, na području i u mestu Lovas (Republika Hrvatska) izvršili napad na civilno stanovništvo, prema njima nečovečno postupali, mučili ih, telesno povređivali i ubijali, što je imalo za posledicu da je smrtno stradalo ukupno 69 civila, a 12 civila je zadobilo teške i lake telesne povrede.

Optuženi su: Ljuban Devetak, Milan Devčić i Milan Radojčić kao pripadnici samostalno uspostavljene lokalne civilno-vojne vlasti; Željko Krnjajić kao komandir Stanice milicije (SM) Tovarnik; Miodrag Dimitrijević, Darko Perić, Radovan Vlajković i Radisav Josipović kao pripadnici Teritorijalne odbrane (TO) Valjevo, čije su jedinice prepotčinjavanjem ušle u sastav Druge proleterske gardijske mehanizovane brigade (2. pgmbr) JNA i Petronije Stevanović, Aleksandar Nikolajidis, Dragan Bačić, Zoran Kosijer, Jovan Dimitrijević i Saša Stojanović kao pripadnici dobrovoljačke grupe „Dušan Silni”.²²⁶

Izmenjenom optužnicom od 28. decembra 2011. godine, broj smrtno stradalih civila smanjen je sa 69 na 44.²²⁷

Prvostepena presuda

55

Viši sud u Beogradu²²⁸ doneo je 26. juna 2012. godine presudu kojom je sve optužene oglasio krivim zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva u saizvršilaštvu i osudio ih na kazne zatvora u rasponu od četiri do dvadeset godina zatvora.²²⁹ Detaljnu analizu prvostepene presude FHP je dao u *Izveštaju o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2012. godini*.²³⁰

Drugostepena odluka

Apelacioni sud u Beogradu²³¹, odlučujući u žalbenom postupku, doneo je 9. decembra 2013. godine rešenje kojim je ukinuo presudu Višeg suda i predmet vratio na ponovni postupak i odlučivanje.²³²

226 Optužnica TRZ, KTRZ 7/07 od 28. novembra 2007. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2007_11_28_lat.pdf, pristupljeno dana 28. novembra 2018. godine.

227 Precizirana optužnica TRZ, KTRZ 7/07 od 28. decembra 2011. godine.

228 Sastav veća: sudija Olivera Anđelković, predsednica veća, sudije Tatjana Vuković i Dragan Mirković, članovi veća.

229 Presuda Višeg suda u Beogradu, K.Po2 22/2010 od 26. juna 2012. godine.

230 Detaljnu analizu prvostepene presude videti u: Fond za humanitarno pravo, *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2012. godini* (Beograd, FHP, 2013), str. 53-63.

231 Sastav veća: sudija Sonja Manojlović, predsednica veća, sudije mr Sretko Janković, dr Miodrag Majić, Omer Hadžiomerović i Vučko Mirčić, članovi veća.

232 Rešenje Odeljenja za ratne zločine Apelacionog suda u Beogradu broj Kž1 Po2 3/13 od 9. decembra 2013. godine, dostupno na <http://www.bg.ap.sud.rs/cr/articles/sudska-praksa/pregled-sudske-prakse-apelacionog-suda-u-beogradu/krivicno-odeljenje/ratni-zlocini/kz1-po2-3-13.html>, pristupljeno dana 28. novembra 2018. godine.

Po nalazu Apelacionog suda, prvostepeni sud nije jasno obrazložio primenu instituta saizvršilaštva, odnosno nije jasno naveo u čemu se sastoji konkretna radnja svakog od okrivljenih. Po nalazu Apelacionog suda, pojedinim okrivljenima se suštinski stavlja na teret komandna odgovornost kao oblik krivične odgovornosti. Međutim, umesto jasnog argumentovanja ovog oblika odgovornosti, prvostepeni sud ga je podveo pod preširoko postavljene okvire saizvršilaštva – instituta koji se uobičajeno koristi u domaćem krivičnom zakonodavstvu. U isto vreme se u prvostepenoj presudi ne objašnjava u kakvoj su vezi radnje višepozicioniranih okrivljenih sa radnjama neposrednih izvršilaca i nastupelom posledicom.

FHP je dao detaljnu analizu rešenja Odeljenja za ratne zločine Apelacionog suda u *Izveštaju o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2013. godini*.²³³

Ponovljeni postupak

Ponovljeno suđenje²³⁴ počelo je pripremnim ročištem 4. marta 2014. godine, pred novom predsednicom veća, sudijom Vinkom Beraha-Nikićević, obzirom da je u međuvremenu ranija predsednica veća, sudija Olivera Anđelković, premeštena u Apelacioni sud. Branilac optuženog Ljubana Devetaka izneo je da je optuženi imao težak moždani udar, pa je određeno veštačenje njegovog zdravstvenog stanja, a krivični postupak je u odnosu na njega razdvojen.

U odvojenom postupku protiv optuženog Ljubana Devetaka, medicinskim veštačenjem utvrđeno je da Devetak više ne može da učestvuje u postupku, pa je u odnosu na njega, 12. maja 2014. godine optužnica odbačena.²³⁵

Postupajući predsednica veća, sudija Vinka Beraha-Nikićević podnela je 28. maja 2014. godine zahtev za svoje izuzeće u daljem postupanju u ovom predmetu, obzirom da je, kao član krivičnog vanraspravnog veća, učestvovala 2008. godine u donošenju odluke o prigovoru optuženih protiv prvobitne optužnice TRZ-a u ovom predmetu. Predsednik Višeg suda doneo je 30. maja 2014. godine rešenje kojim je zahtev usvojio, a predmet je dodeljen drugom sudiji.²³⁶

Glavni pretres u ponovljenom postupku počeo je pred izmenjenim većem²³⁷ 2. septembra 2014. godine, kada je TRZ podnelo preciziranu optužnicu.

Imajući u vidu iznete stavove u rešenju Apelacionog suda, a koji se odnose na potrebu bližeg određivanja pojedinačnih radnji izvršenja optuženih koji se terete da su postupali kao saizvršioc, TRZ je 2. septembra 2014. godine u određenoj meri izvršilo preciziranje tih radnji, ali bez suštinske promene optužnice.²³⁸

233 Detaljnu analizu videti u: Fond za humanitarno pravo, *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2013. godini* (Beograd, FHP, 2014), str. 66-75.

234 Viši sud u Beogradu, predmet *Lovas*, ponovljeni postupak, broj predmeta: K. Po2 1/14.

235 Viši sud u Beogradu, predmet *Lovas*, izdvojeni postupak u odnosu na opt. Ljubana Devetaka, broj predmeta: K.Po2 8/14.

236 Rešenje Višeg suda u Beogradu, broj VII Su br. 39/14-183 od 30. maja 2014. godine.

237 Sastav veća: sudija Bojan Mišić, predsednik veća, sudije Mirjana Ilić i Dragan Mirković, članovi veća.

238 Precizirana optužnica KTRZ 7/07 od 2. septembra 2014. godine.

Zbog pripremanja odbrana optuženih, u odnosu na izmenjenu optužnicu, glavni pretres je odložen, a štrajk advokata je uslovio prekid daljeg suđenja do kraja 2014. godine.

Glavni pretres nastavljen je 29. januara 2015. godine. Postupak je razdvojen u odnosu na optuženog Milana Radojčića, jer iz zdravstvenih razloga nije bio u mogućnosti da pristupa sudu. Postupak je obustavljen i u odnosu na okrivljene Aleksandra Nikolaidisa i Dragana Bačića, koji su u međuvremenu preminuli.

Ponovno je ispitan sudski veštak vojne struke, koji je ostao pri ranije datom nalazu i mišljenju, uz dopunu da je iz raspoložive dokumentacije utvrdio da je u Lovasu, kao i u celoj zoni odgovornosti 2. pgmbr JNA, vladao „opšti haos” u komandovanju. Komandant te brigade je komandovao svim jedinicama i bio je dužan da kontroliše izvršavanje svojih naređenja, što on nije činio. Veštak nije našao podatak da je komandant brigade ikada bio u Lovasu, a nakon dešavanja na minskom polju trebalo je da sačini i vanredni izveštaj, što takođe nije učinio.²³⁹

Okrivljeni Miodrag Dimitrijević angažovao je stručnog savetnika vojne struke, koji je u svom iskazu negirao njegovu odgovornost, navodeći da optuženi nije imao komandna ovlašćenja.²⁴⁰

Održavanje završnih reči bilo je zakazano za januar 2016. godine, međutim Godišnjim rasporedom poslova u Višem sudu u Beogradu za 2016. godinu, dotadašnji predsednik veća, sudija Bojan Mišić, premešten je u prvostepeno krivično odeljenje, promenjen je i jedan član veća, a predmet je dodeljen drugom sudiji.

Zbog promene predsednika i člana veća glavni pretres je počeo iznova 2. marta 2016. godine, tokom kojeg je ponovno ispitan sudski veštak vojne struke Boško Antić. Veštak je odstupio od svog prvobitnog nalaza, navodeći da sada smatra da je napad na Lovas bio opravdan.²⁴¹

Krivični postupak je obustavljen u odnosu na optuženog Milana Radojčića, koji je u međuvremenu preminuo.

Tok postupka u 2017. godini

Tokom 2017. godine održana su samo tri dana suđenja od ukupno zakazanih devet dana.

TRZ je 5. januara 2017. izmenilo optužnicu, kojom je obuhvatilo 10 optuženih. Zbog smanjenog broja optuženih, izmenjenom optužnicom smanjen je i broj žrtava, tako da su sada obuhvaćene 32 žrtve. TRZ je takođe iz optužnice izostavilo da je napad na selo Lovas izvršen po naredbi komandanta 2. pgmbr JNA Dušana Lončara u čiji sastav su, prilikom napada, bile uključene TO Tovarnik i dobrovoljački odred „Dušan Silni”.²⁴²

239 Transkript sa glavnog pretresa od 25. septembra 2015. godine.

240 Transkripti sa glavnog pretresa od 2. jula 2015. godine.

241 Transkript sa glavnog pretresa od 27. decembra 2016. godine.

242 Optužnica TRZ KT 7/07 od 5. januara 2017. godine.

Započeto je iznošenje završnih reči stranaka, tako da su završne reči izneli postupajući zamenik tužioca i punomoćnik oštećenih²⁴³, zatim branioci optuženih Milana Devčića, Željka Krnjajića, Miodraga Dimitrijevića²⁴⁴, Radovana Vlajkovića, Darka Perića, Radisava Josipovića i Jovana Dimitrijevića.²⁴⁵

Branioci optuženih Milana Devčića, Željka Krnjajića, Miodraga Dimitrijevića, Petronija Stevanovića, Saše Jovanovića, Zorana Kosijera i Radovana Vlajkovića zatražili su 17. jula 2017. godine da sud odbaci preciziranu optužnicu. Naveli su da je optužnicu precizirao neovlašćeni tužilac, jer je ista precizirana 5. januara 2017. godine. Naime, u periodu od 1. januara 2016. godine, kada je prestala funkcija ranijem tužiocu za ratne zločine, pa do stupanja na funkciju novog tužioca krajem maja 2017. godine, nije bilo ni tužioca ni vršioca te funkcije. Istakli su i da su se u tom periodu održavali i glavni pretresi bez ovlašćenog tužioca.²⁴⁶ Do kraja 2017. godine sud nije odlučio o ovom prigovoru.

Tok postupka u 2018. godini

Tokom 2018. godine održana su četiri dana suđenja od ukupno zakazanih devet dana.

Postupak je obustavljen u odnosu na optuženog Petronija Stevanovića, koji je u međuvremenu preminuo. U odnosu na optuženog Miodraga Dimitrijevića, postupak je razdvojen, jer isti iz zdravstvenih razloga više nije u mogućnosti da pristupa sudu.

Sudsko veće je 14. juna 2018. godine odlučilo da glavni pretres počne iznova. Prilikom donošenja ove odluke, veće se rukovalo stavom Apelacionog suda da zamenici tužioca za ratne zločine nisu mogli da preduzimaju radnje u periodu u kojem TRZ nije imalo tužioca.²⁴⁷

Postupajući zamenik TRZ pročitao je izmenjenu optužnicu, neposredno unoseći u nju izmene nastale razdvajanjem postupka u odnosu na optuženog Miodraga Dimitrijevića i obustavljanje postupka u odnosu na optuženog Petronija Stevanovića. Ovakvom izmenom optužnice, ponovno je smanjen broj smrtno stradalih žrtava, tako da je sada istom obuhvaćeno samo 28 žrtava.²⁴⁸

Do kraja 2018. godine završen je dokazni postupak, pa je iznošenje završnih reči zakazano za januar 2019. godine.

Nalazi FHP-a

Odugovlačenje postupka

Ovaj postupak je jedan od najsloženijih i najobimnijih postupaka vođenih pred Odeljenjem za ratne

243 Transkript sa glavnog pretresa od 28. marta 2017. godine.

244 Transkript sa glavnog pretresa od 10. maja 2017. godine.

245 Transkript sa glavnog pretresa od 11. maja 2017. godine.

246 Transkript sa glavnog pretresa od 17. jula 2017. godine.

247 Transkript sa glavnog pretresa od 14. juna 2018. godine.

248 *Ibid.*

zločine, jer obuhvata veliki broj optuženih koji pripadaju različitim oružanim formacijama, više različitih događaja i veliki broj svedoka. Uprkos kompleksnosti predmeta, koja sama po sebi dovodi do njegovog dužeg trajanja, ovaj postupak je dodatno prolongiran propustima u radu TRZ-a i suda.

Prvobitnom optužnicom TRZ-a bilo je obuhvaćeno 69 smrtno stradalih žrtava, ali je TRZ obezbedilo malo dokaza o načinu njihovog stradanja. Zbog toga je sud tokom glavnog pretresa po službenoj dužnosti pozivao i ispitivao veliki broj svedoka, sa ciljem utvrđivanja okolnosti stradanja pojedinih žrtava. TRZ je moralo mnogo bolje da rasvetli činjenice o okolnostima stradanja i odgovornosti optuženih za ista još tokom istrage, kao i da u pogledu njih obezbedi dokaze.

Tek nakon više od tri godine trajanja suđenja, TRZ je u decembru 2011. godine preciziralo optužnicu i broj žrtava smanjilo na 44. Međutim, u izmenjenoj optužnici TRZ nije do kraja preciziralo način stradanja svih civila, kao ni odgovornost optuženih za stradanje pojedinih civila. Stoga je sud, presudom od 26. juna 2012. godine, nesporno utvrdio odgovornost optuženih za smrtno stradanje samo 41 žrtve.

Nepotrebno odugovlačenju postupka doprinelo je i postupanje predsednice veća Vinke Berahe-Nikićević. Sudija je podnela zahtev za svojim izuzećem tek pet meseci nakon preuzimanja predmeta, iako su osnovi za njeno izuzeće bili poznati već prilikom dodele predmeta.

Najzad, odluka predsednika suda da smeni predsednika veća u predmetu koji već traje osam godina, i to pred iznošenje završnih reči, može se shvatiti samo kao svesno i namerno odugovlačenje suđenja, ako se ima u vidu da prilikom pripreme Godišnjeg rasporeda poslova, predsednik suda treba da brine o „efikasnosti i troškovima postupka“.²⁴⁹

59

Usled dugog trajanja postupka, za koje odgovornost snose i TRZ i sud, ovo suđenje je umnogome propustilo da ostvari svoju elementarnu svrhu – da procesuiru barem najodgovornije i da obezbedi pravdu za žrtve. Naime, zbog bolesti prvooptuženog Ljubana Devetaka, optužnica je, u odnosu na njega, prvo morala biti odbačena, a kasnije, nakon njegove smrti, i krivični postupak je obustavljen. Ovog optuženog su u dosadašnjem toku postupka, veliki broj svedoka, kao i pojedini okrivljeni, označavali kao najodgovornijeg za zločine koji su predmet optužnice.

Takođe, zbog obustavljanja postupka u odnosu na Devetaka, TRZ je moralo iz sadašnje optužnice izostaviti one žrtve za čije stradanje je teretilo Devetaka. Postupak je obustavljen i u odnosu na optužene Aleksandra Nikolaidisa, Milana Radojčića, Zorana Bačića i Petronija Stevanovića, koji su u međuvremenu preminuli. Zbog obustavljanja postupka u odnosu na ove optužene, TRZ je moralo iz sadašnje optužnice izostaviti one žrtve za čije stradanje su terećeni, tako da je sada optužnicom obuhvaćeno samo 28 smrtno stradalih žrtava. U isto vreme, žrtve i njihove porodice, kao i veliki broj svedoka iz Lovasa, zbog dugog trajanja postupka i odbacivanja optužnice protiv Ljubana Devetaka, izgubili su poverenje u domaće pravosuđe, pa u ponovljenom postupku nisu želeli da svedoče.

²⁴⁹ Sudski poslovnik (*Službeni glasnik RS* br. 110/09, 70/11, 19/12 i 89/13), član 46, stav 3.

Novi razlog za odugovlačenje ovog postupka bio je zahtev branilaca da sud odbaci izmenjenu optužnicu koja je sudu podneta u vreme kada nije bilo ovlašćenog tužioca. Sud nije odmah odlučio o ovom zahtevu branilaca, već je odložio pretres, a spise predmeta samo dostavio TRZ-u.²⁵⁰ Ovakvo postupanje suda dovelo je do daljeg odugovlačenja. Naime, na sledećem zakazanom glavnom pretresu pročitana je dopis TRZ-a u kojem je navedeno: „Vraćamo vam celokupne spise predmeta ukazujući da u ovom predmetu nije donesena sudska odluka po predlogu nekih branilaca [...] Tek po donošenju sudske odluke s tim u vezi, i dostavljanja iste, ovo Tužilaštvo će odlučiti o daljem postupanju.“²⁵¹ Međutim, sudsko veće ni tada nije odlučilo povodom zahteva branilaca da se optužnica odbaci, već je samo donelo odluku da se glavni pretres ne održi.²⁵²

Iz tog razloga, FHP smatra da je nedopustivo da se glavni pretresi u bilo kojem predmetu ne održavaju samo iz razloga jer sud propušta da donese procesnu odluku u situaciji kada bi morao da je donese, a posebno kada je u pitanju predmet u kojem postupak traje deset godina.

Selektivna optužnica

Izostavljanje i zaštita nadređenih

Iako je tokom postupka bilo očigledno da je u izvršenju zločina koji su predmet optužnice učestvovalo mnogo više osoba nego što ih je obuhvaćeno optužnicom, TRZ nije uložilo nikakav napor u prikupljanje dokaza o njihovoj odgovornosti. Posledica neaktivnosti TRZ-a je da konačnom verzijom optužnice nisu obuhvaćene sve žrtve koje su stradale u događajima opisanim u optužnici. Naime, među strankama je tokom čitavog postupka bilo nesporno da je ukupno 70 civila stradalo u Lovasu u periodu koji je obuhvaćen optužnicom.²⁵³

Karakteristično za ovaj postupak je i da su se, po pitanju odgovornosti visokorangiranih pripadnika JNA za dešavanja u Lovasu, potpuno razlikovali stavovi TRZ-a i sudskog veća koje je donelo prvostepenu presudu. U završnoj reči, zamenik tužioca za ratne zločine je naveo da tokom postupka nije bilo dokaza koji bi davali osnova o postojanju opravdane sumnje da su „inkriminisana događanja u Lovasu u navedeno vreme inspirisana, organizovana i sprovedena od nekih lica na odgovornim političkim, policijskim ili vojnim nivoima, a navedeni zaključak važi za komandu i drugu strukturu, počev od 1. proletherske gardijske motorizovane divizije, 2. proletherske gardijske motorizovane brigade, pa preko pripadnika teritorijalnih odbrana iz sastava Zonskog štaba TO Valjevo“.²⁵⁴ S druge strane, prilikom objave presude, predsednica veća je navela da „što se tiče napada na Lovas, načina na koji je on izveden i svega što se dešavalo u toku istog, po nalaženju ovog veća, najveću odgovornost snosi komanda 2. brigade“.²⁵⁵

250 Transkript sa glavnog pretresa od 17. jula 2017. godine.

251 Transkript sa glavnog pretresa od 2. oktobra 2017. godine.

252 *Ibid.*

253 Npr. civil M.L., koji nikada nije bio obuhvaćen optužnicom, stradao je od dejstva artiljerijske vatre koju je na Lovas 10. oktobra 1991. godine otvarala JNA, što je u prvobitnoj optužnici i navedeno, str. 14, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2007_11_28_lat.pdf, pristupljeno 28. novembra 2018. godine.

254 Transkript sa glavnog pretresa od 24. aprila 2012. godine.

255 Transkript sa objave presude od 26. juna 2012. godine.

Stav suda se čini potpuno opravdanim, ako se imaju u vidu dokazi koji su izvedeni tokom postupka. Naime, tokom postupka izvedeni su dokazi koji ukazuju na odgovornost komandanta 2. brigade, pukovnika Dušana Lončara, koji je izdao naredbu za napad na Lovas u kojoj je, pored ostalog, naveo da se selo očisti „od stanovništva koje je neprijateljski nastrojeno“, a tokom kojeg je smrtno stradalo 22 civila. Veštak vojne struke, u svom nalazu i tokom svedočenja na glavnom pretresu, naveo je da je ovaj deo naredbe suprotan članu 13 Drugog dopunskog protokola uz Ženevske konvencije.²⁵⁶ O njegovoj odgovornosti govorio je i stručni savetnik okrivljenog Miodraga Dimitrijevića. Međutim, uprkos izvedenim dokazima i zaključcima suda, TRZ nije procesuiralo ni Lončara koji je izdao ovu naredbu, niti bilo kog od pripadnika JNA u lancu komandovanja.

Zbog odsustva inicijative TRZ-a, FHP je u novembru 2016. godine podneo krivičnu prijavu protiv Dušana Lončara zbog zločina u Lovasu.²⁵⁷ Do dana objavljivanja ovog izveštaja, TRZ nije protiv njega podiglo optužnicu, iako od samog početka krivičnog postupka raspolaže sa dokazima protiv istog.

Umesto toga, TRZ je poslednjom izmenom optužnice, u još većoj meri nastavilo da štiti bivšu JNA i njenog oficira Dušana Lončara, na način da je iz optužnice izostavilo raniji navod da je napad na Lovas izvršen po njegovom naređenju. Na ovaj način TRZ otklanja bilo kakvu mogućnost da u presudi u predmetu *Lovas* postoje navodi o njegovoj umešanosti u ovaj zločin.

Izostavljanje zločina seksualnog nasilja

Optužnicom u ovom predmetu nisu obuhvaćeni slučajevi silovanja u Lovasu. Uprkos tome što su prilikom svedočenja svedoci Vikica Filić,²⁵⁸ Snežana Krizmanić²⁵⁹ i Josip Sabljak²⁶⁰ naveli da je u Lovasu bilo silovanja u kritičnom periodu, TRZ se njima nije bavilo. Međutim, izostala je i adekvatna reakcija suda prilikom ovih svedočenja. Svaki put kada bi svedokinja Vikica Filić pomenula silovanje, sud bi odmah razgovor preusmeravao na pitanje da li su ih tukli. Kada je svedokinja pogrešno razumela zahtev suda za dodatni opis, misleći da je pitaju za silovanje, i rekla da ne bi o tome pričala, sud je eksplicitno izneo svoj stav: „Ja i neću da Vas vraćam da pričate ovaj događaj vezano za silovanje, ali me interesuje za tučenje, ako ste fizički tučeni, maltretirani?“²⁶¹

U predmetu Hrvatske protiv Srbije pred Međunarodnim sudom pravde u vezi sa primenom Konvencije o zabrani i kažnjavanju zločina genocida, Hrvatska je, između ostalog, dokazivala i slučajeve silovanja u Lovasu. Sud, međutim, nije imao dovoljno dokaza da bi presudio.²⁶²

²⁵⁶ Transkript sa glavnog pretresa od 16. novembra 2011. godine.

²⁵⁷ Saopštenje FHP, „Krivična prijava zbog zločina u Lovasu 1991. godine“, 3. novembar 2016. godine.

²⁵⁸ Transkript sa glavnog pretresa od 27. marta 2009. godine.

²⁵⁹ Transkript sa glavnog pretresa od 30. juna 2009. godine.

²⁶⁰ Transkript sa glavnog pretresa od 27. novembra 2009. godine.

²⁶¹ Transkript sa glavnog pretresa od 27. marta 2009. godine.

²⁶² Presuda Međunarodnog suda pravde u predmetu Hrvatske protiv Srbije u vezi sa primenom Konvencije o zabrani i kažnjavanju zločina genocida, 3. februar 2015, par. 325-330.

Izostavljanje zločina proterivanja

Proterivanje hrvatskog civilnog stanovništva iz Lovasa takođe nije obuhvaćeno optužnicom, iako su mnogobrojni meštani Lovasa o tome svedočili, među kojima i Đuro Filić,²⁶³ Lovro Gerstner,²⁶⁴ Vikica Filić,²⁶⁵ Josip Sabljak,²⁶⁶ Josipa Balić²⁶⁷ i drugi. O proterivanju civila svedočio je i komandant 2. odreda TO Pančevo, rekavši da je dolaskom u Lovas zatekao jedan obrazac koji je deljen meštanima hrvatske nacionalnosti koji su proterivani iz Lovasa, da potpišu kako svu svoju imovinu ostavljaju opštini Lovas.²⁶⁸ O postojanju namere da se izvrši proterivanje hrvatskog stanovništva iz Lovasa svedočio je pred Haškim tribunalom, u predmetu *Vukovarska trojka*, svedok Petr Kypr, koji je kao član Posmatračke misije Evropske zajednice posetio Lovas 16. oktobra 1991. godine.²⁶⁹ Na potrebu da se TRZ bavi pitanjem iseljavanja hrvatskog stanovništva ukazao je i sud prilikom objavljivanja prve prvostepene presude.²⁷⁰

Stručni savetnik

U predmetu *Lovas* prvi put je u postupcima za ratne zločine primenjen institut stručnog savetnika koji je uveden novim ZKP-om.²⁷¹ Stručni savetnik je lice koje raspolaže stručnim znanjem iz oblasti u kojoj je određeno veštačenje. Njegova uloga je da tokom postupka omogući stranci koja ga je angažovala da sa veštakom vodi delotvornu raspravu o njegovom nalazu i mišljenju i time pomaže u njegovoj oceni.

U ovom predmetu, stručnog savetnika je angažovao optuženi Miodrag Dimitrijević. Radi se o penzionisanom pukovniku JNA, magistru vojnih nauka i osobi sa velikim praktičnim iskustvom. Uprkos činjenici da se radi o stručnjaku iz relevantne oblasti, njegov iskaz se može oceniti pristrasnim, pa ostaje da se vidi na koji način će ga sudsko veće oceniti. Naime, stručni savetnik Milisav Sekulić je tokom iskaza iznosio neprihvatljive subjektivne stavove. Na primer, iskaz jednog svedoka je ocenio kao „svesnu manipulaciju”.²⁷² Takođe je svu krivicu za događanja na minskom polju za koja TRZ tereti Dimitrijevića, prebacio na optuženog Perića – što optuženom Periću nikada nije stavljano na teret, niti je pak to bilo ko tokom postupka tvrdio.²⁷³ Stručni savetnik je na taj način faktički obavljao ulogu drugog branioca okrivljenog Miodraga Dimitrijevića, što nije njegova uloga.

263 Transkript sa glavnog pretresa od 16. decembra 2008. godine.

264 Transkript sa glavnog pretresa od 23. februara 2009. godine.

265 Transkript sa glavnog pretresa od 27. marta 2009. godine.

266 Transkript sa glavnog pretresa od 27. novembra 2009. godine.

267 Transkript sa glavnog pretresa od 26. maja 2011. godine.

268 Transkript sa glavnog pretresa od 24. juna 2010. godine.

269 Transkript sa otvorene sednice u predmetu Haškog tribunala *Vukovarska trojka* (IT-95-13) od 24. marta 2006. godine.

270 Transkript sa objave presude od 26. juna 2012. godine.

271 ZKP, član 125.

272 Transkript sa glavnog pretresa od 2. jula 2015. godine.

273 Transkript sa glavnog pretresa od 24. septembra 2015. godine.

Pristrasnost veštaka vojne struke

Prilikom davanja poslednjeg iskaza, veštak vojne struke pokazao je pristrasnost koja ga diskvalifikuje kao veštaka podobnog za dalje postupanje u ovom predmetu. Naime, on je tokom davanja iskaza odstupio od prvobitnog nalaza, navodeći da je u međuvremenu došao do novih podataka tako što je dobijao dokumente od branilaca, a koristio se i „privatnim kanalima“ za proveru nekih podataka i utvrđivanje činjenica, kao i podacima koje je sam „nalazio na internetu“, izjavivši da su „ovde optuženi oni koji nemaju veze sa tim“.²⁷⁴

---

²⁷⁴ Transkript sa glavnog pretresa od 27. decembra 2016. godine.

VI. Predmet Sanski Most – Lušci Palanka²⁷⁵

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 3. april 2017. godine	
Datum početka suđenja: 12. juli 2017. godine	
Postupajući tužilac: Bruno Vekarić	
Optuženi: Milorad Jovanović	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZSRJ, član 142.	
Postupajuće veće	sudija Vinka Beraha-Nikićević (predsednica veća) sudija Vladimir Duruz sudija Vera Vukotić
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: nižerangirani Broj žrtava: 15 Broj ispitanih svedoka: 7	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 6 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 7 Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Odbačena optužnica Nastavljen glavni pretres	

²⁷⁵ Predmet *Sanski Most – Lušci Palanka*, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/Sanski_Most_Lusci_Palanka.html, pristupljeno dana 11. decembra 2018. godine.

Tok postupka

Optužnica

Optuženi Milorad Jovanović tereti se da je, kao pripadnik rezervnog sastava milicije Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, SJB Sanski Most, Odeljenja stanice milicije - Lušci Palanka, zajedno sa komandirima Slavkom Vukovićem²⁷⁶ i drugim NN pripadnicima, tokom juna i jula meseca 1992. godine, prinudno odvodio i zatvarao civile nesrpske nacionalnosti iz sela sa šireg područja Sanskog Mosta (BiH). Iste je zatvarao u prostorije Spomen-doma „Simo Miljuš” u Lušci Palanci, gde ih je, sa ciljem iznuđivanja informacija o posedovanju oružja ili dobijanja podataka o navodnom organizovanju otpora prema srpskoj vojsci, udarao rukama, nogama, puškom i raznim predmetima, vezivao za stolicu ili plafonsku gredu i tako vezane premlaćivao, terao ih da se krste, puze po podu i ljube mu čizme, usled čega je jedan civil preminuo.²⁷⁷

Odbrana optuženog

Iznoseći svoju odbranu, optuženi je negirao izvršenje dela za koje se tereti. Naveo je da je u kritičnom periodu bio pripadnik rezervnog sastava milicije SJB Sanski Most i da je bio raspoređen u stanici milicije u mestu Lušci Palanka. Privodio je civile bošnjačke nacionalnosti po naređenju svog neposrednog starešine. Priznao je da je nekoliko puta udario jednu privedenu osobu, ali da to nisu bili udarci koji bi joj naneli bilo kakvu patnju.²⁷⁸

Odbacivanje optužnice

Sudsko veće donelo je 27. oktobra 2017. godine rešenje kojim je odbacilo optužnicu, s obzirom da je istu podigao neovlašćeni tužilac.²⁷⁹ Naime, ranijem tužiocu prestala je funkcija 1. januara 2016. godine, a novi tužilac je stupio na funkciju tek 31. maja 2017. godine. U međuvremenu nije bio postavljen ni vršilac funkcije tužioca, zbog čega u navedenom periodu TRZ nije imalo ovlašćenog tužioca. Kako je optužnica u ovom predmetu podignuta upravo u tom periodu, odnosno 3. aprila 2017. godine, smatra se da je optužnicu podigao neovlašćeni tužilac.

²⁷⁶ Slavko Vuković je u međuvremenu preminuo.

²⁷⁷ Optužnica TRZ KTO 1/17 od 3. aprila 2017. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2018-03/kto_1_17_latinica~0.pdf, pristupljeno dana 11. decembra 2018. godine.

²⁷⁸ Transkript sa glavnog pretresa od 12 jula 2017. godine.

²⁷⁹ Transkript sa glavnog pretresa od 27. oktobra 2017. godine.

Tok postupka u 2018. godini

Nastavak postupka

Nakon odbacivanja optužnice, po zahtevu novoizabranog tužioca za ratne zločine, krivični postupak je nastavljen u martu 2018. godine. Postupak je nastavljen u fazi u kojoj je bio i prekinut – nastavkom dokaznog postupka.²⁸⁰

Tokom 2018. godine održana su četiri sudeća dana, tokom kojih je ispitano ukupno sedam svedoka optužbe.

Svedoci u postupku

Svedoci Vahida Kugić i Sulejman Kaltak, članovi porodica oštećenih, kao ni svedokinja Munira Ramić nisu imali neposrednih saznanja da je optuženi tukao bošnjačke civile koji su bili zatvoreni u prostorijama Spomen-doma „Simo Miljuš” u Lušci Palanci.²⁸¹ Svedok Ejup Beširević, koji je u vreme kritičnog događaja živio u selu Modra, opština Sanski Most, opisao je kako je sa grupom meštana odveden u prostorije Spomen-doma „Simo Miljuš” u Lušci Palanci. Među milicionerima koji su ih odveli bio je i optuženi, koji ga je kasnije, dok je bio zatočen tukao, kao i još jednog zatočenika.²⁸² Svedok Mesud Avdić takođe je naveo da ga je, dok je bio zatočen, tukao optuženi²⁸³, kao što su naveli i svedoci Sadržir Alibegović i Hajro Beširević. Optuženi je priznao da je tri puta udario svedoka Hajru Beširevića i izvinio mu se, navodeći da je to uradio po naređenju svog komandira, jer bi u protivnom bio upućen na ratište.²⁸⁴

Nalazi FHP-a

Regionalna saradnja

Ovaj postupak predstavlja dobar primer saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, ovaj predmet je TRZ-u ustupilo Kantonalno tužilaštvo Unsko-sanskog kantona Bihać, obzirom da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i sa prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH. Ovo je u isto vreme i prva optužnica koju je TRZ podiglo tokom 2017. godine.

280 Transkript sa glavnog pretresa od 28. marta 2018. godine.

281 *Ibid*; Transkript sa glavnog pretresa od 9. maja 2018. godine.

282 Transkript sa glavnog pretresa od 28. marta 2018. godine.

283 Transkript sa glavnog pretresa od 20. septembra 2018. godine.

284 Transkript sa glavnog pretresa od 8. novembra 2018. godine.

Nemogućnost praćenja toka postupka

Glavni pretresi i u ovom postupku održavani su u sudnici u kojoj ne postoje tehnički uslovi da publika koristi slušalice. Stoga je za publiku praćenje iskaza svedoka koji se ispituju putem video-konferencijske veze veoma otežano, obzirom da je kvalitet zvuka veoma loš. Tonsko praćenje iskaza pomoću slušalica omogućeno je samo sudskom veću i učesnicima u postupku.

FHP smatra da je sud u obavezi da i osobama koje se nalaze u publici kako bi posmatrale suđenja omogućiti korišćenje slušalica, kako bi na adekvatan način mogle da prate svedočenja putem video-konferencijske veze.

VII. Predmet Srebrenica²⁸⁵

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 21. januar 2016. godine	
Datum početka suđenja: 12. decembar 2016. godine	
Postupajući tužilac: Mioljub Vitorović, Bruno Vekarić	
Optuženi: Nedeljko Milidragović, Milivoje Batinica, Aleksandar Dačević, Boro Miletić, Jovan Petrović, Dragomir Parović, Aleksa Golijanin i Vidosav Vasić	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZSRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Mirjana Ilić (predsednica veća) sudija Zorana Trajković sudija Dejan Terzić
Broj optuženih: 8 Rang optuženih: nižerangirani Broj žrtava: 1.313 Broj ispitanih svedoka: 11	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 11 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 11 Broj ispitanih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Odbacivanje optužnice, nastavak postupka	

²⁸⁵ Predmet *Srebrenica – Kravica*, izveštaji sa suđenja i dokumenti dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/srebrenica.html>, pristupljeno dana 20. decembra 2018. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2017. godine

Optužnica

Optuženi se terete da su, kao pripadnici Centra za obuku Jahorina Specijalne brigade policije MUP-a Republike Srpske, 14. jula 1995. godine, unutar i u neposrednoj okolini hangara zemljoradničke zadruge u selu Kravica (opština Bratunac, BiH), izvršili ubistvo najmanje 1.313 bošnjačkih civila.²⁸⁶

Optuženi su Nedeljko Milidragović (komandir 2. voda 1. čete), Milivoje Batinica, Aleksandar Dačević, Boro Miletić, Jovan Petrović i Dragomir Parović (pripadnici 2. voda) i Aleksa Golijanin i Vidosav Vasić (pripadnici 1. voda 1. čete).

Nedeljko Milidragović je u ranim jutarnjim časovima 14. jula 1995. godine, izdao naređenje Golijaninu, Batinici, Dačeviću, Miletiću, Paroviću i Vasiću, kao i drugim pripadnicima svoje čete, da ubiju oko stotinu civila koji su bili zatočeni u hangaru u Kravici. U skladu sa naređenjem, oni su formirali streljački vod, izvodili civile iz hangara, primoravali ih da pevaju četničke pesme, a zatim ih zajedno sa Milidragovićem ubili pucajući u njih iz automatskog oružja. Potom su Milidragović, Batinica, Petrović i Golijanin pojedinačnim pucnjima ubijali civile koji su davali znake života.

Istog dana, kada su civili dovoženi autobusima i kamionima do hangara u Kravici, Milidragović je u više navrata naredio Golijaninu, Batinici, Dačeviću, Miletiću, Petroviću i Paroviću da ih ubijaju. Zajedno sa Milidragovićem, optuženi su ispred i oko hangara ubili više stotina civila.

Na ovaj način lišeno je života najmanje 1.313 civila čiji je identitet do sada utvrđen, a njihovi posmrtni ostaci pronađeni su u masovnim grobnicama na više lokaliteta u BiH: Glogova, Ravnice, Hangar Kravica, Blječeva, Zeleni Jadar, Zalazje i Pasmulići.

Glavni pretres

Glavni pretres koji je bio zakazan za dva uzastopna dana u decembru 2016. godine nije održan. Naime, pre početka glavnog pretresa branioci okrivljenih istakli su da se nisu stekli uslovi za njegovo održavanje jer okrivljenima i njihovim braniocima nije otkriven identitet zaštićenih svedoka. Smatrali su da okrivljeni nisu u mogućnosti da efikasno iznose svoju odbranu, a da prethodno nisu upoznati sa identitetom zaštićenih svedoka koji ih svojim iskazima terete. Sudsko veće je odbilo predlog branilaca za neodržavanje glavnog pretresa, zbog čega su branioci zatražili izuzeće čitavog sudskog veća. Takav zahtev doveo je automatski do prekida glavnog pretresa, jer je predmet upućen predsedniku suda na odlučivanje.²⁸⁷

²⁸⁶ Optužnica TRZ KTO br. 2/2015 od 21. januara 2016. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-10/kto_2_15_dopuna_optuznice_od_21_01_2016_1.pdf, pristupljeno 20. decembra 2018. godine.

²⁸⁷ Transkript sa glavnog pretresa od 12. decembra 2017. godine.

Predsednik suda odbio je zahtev za izuzeće postupajućeg veća. Međutim, ni nakon odbijanja predloga za izuzeće veća, glavni pretres nije počeo jer je predsednica veća obavestila optužene i braniocima da ni sudu nije poznat identitet zaštićenih svedoka, pa je pozvala tužioca da podatke o identitetu zaštićenih svedoka dostavi sudu.²⁸⁸

Tok postupka u 2017. godini

Tokom 2017. godine od ukupno zakazanih 13 dana za održavanje glavnog pretresa, održano je samo pet dana. Odmah na početku glavnog pretresa, 6. februara 2017. godine, branilac optuženog Bore Miletića, advokat Rajko Jelušić, istakao je da nisu ispunjene procesne pretpostavke za održavanje glavnog pretresa, imajući u vidu da je prestala funkcija ranijem tužiocu za ratne zločine, a da novi tužilac još nije izabran, niti je postavljen vršilac te funkcije. Ukazao je da postupajući zamenici nemaju svoja izvorna ovlašćenja, već da njihova ovlašćenja potiču od tužioca koga zamenjuju. Kako nema ni tužioca, a ni vršioca funkcije tužioca, zamenici tužioca nemaju ovlašćenja da postupaju. Predložio je da se iz tog razloga glavni pretres ne održi, a da se od republičkog javnog tužioca zatraži da odredi vršioca funkcije.²⁸⁹ Takođe je zatražio izuzeće oba postupajuća zamenika tužioca, navodeći da postoje okolnosti koje ozbiljno dovode u sumnju njihovu nepristrasnost. Ovo iz razloga jer su zamenici inicirali da lica koja su, po sopstvenom priznanju, bila u streljačkom stroju, dobiju status zaštićenih svedoka, iako je postojala opravdana sumnja da su upravo ta lica izvršioci krivičnog dela. Time su ova lica dovedena u poziciju da se na njih, kao svedoke koji to nisu mogli biti, može uticati. Posebno kada su ova lica ispitana bez prisustva optuženih i njihovih branilaca, jer su ispitani pre donošenja naredbe o sprovođenju istrage protiv sada optuženih, u postupku protiv NN lica, iako su i tada zamenici tužioca znali u odnosu na koja lica će biti doneta naredba o sprovođenju istrage. Takođe je osporio zakonitost prepoznavanja optuženih koje su preko fotografija izvršili zaštićeni svedoci. Ovim predlozima pridružili su se i ostali branioci.²⁹⁰

Veće je, odlučujući o predlozima branilaca, konstatovalo da su ispunjene procesne pretpostavke za održavanje glavnog pretresa, jer je našlo da su prisutni zamenici tužioca ovlašćeni da postupaju. Takođe je donelo rešenje da se zahtev za izuzeće postupajućih zamenika odbaci, jer je našlo da u zahtevu branilaca nisu navedeni dokazi koji dovode u sumnju nepristrasnost zamenika tužilaca.²⁹¹

Odbrana optuženih

Optuženi Nedeljko Milidragović, Aleksa Golijanin, Vidosav Vasić i Aleksandar Dačević nisu iznosili svoju odbranu, odnosno nastavili su da se brane ćutanjem.²⁹² Optuženi Bora Miletić, Dragomir Parović i Jovan Petrović nisu želeli da iznose svoju odbranu na glavnom pretresu, već su ostali pri svojim iskazima koje su dali pred TRZ, pa su izvršena emitovanja tonskih snimaka njihovih ispitivanja pred TRZ. U iskazu koji je dao pred TRZ, optuženi Boro Miletić naveo je da je kao izbeglo lice iz Hrvatske,

²⁸⁸ Transkript sa glavnog pretresa od 13. decembra 2017. godine.

²⁸⁹ Transkript sa glavnog pretresa od 6. februara 2017. godine.

²⁹⁰ *Ibid.*

²⁹¹ *Ibid.*

²⁹² *Ibid.*

29. juna 1995. godine uhapšen u Beogradu i prebačen na Jahorinu, gde su mu rekli da je postao pripadnik Policije Republike Srpske. Na Jahorini je bilo mnogo ljudi koji su, kao i on, na silu dovedeni. Komandir njegovog voda bio je okrivljeni Neđo Milidragović. Sa Jahorine su 11. jula krenuli na teren u neko selo kraj Drine, čijeg se imena ne seća. Sutradan su autobusima otišli do nekog puta, a autobus u kojem se nalazio zaustavio se kraj vojnika UNPROFOR-a, koji su se predali. Izašli su iz kamiona i otišli sve do baze UNPROFOR-a, oko koje je video žene i decu. Optuženi Milidragović im je naredio da idu u pretres terena, da provere da li u kućama koje su u okolini videli ili u šumi ima Muslimana. Pronašli su jednog dečaka kojeg je komandir Neđo predao jednoj grupi vojnika. Pretraživali su teren čitav dan.²⁹³ Trećeg dana, odnosno 14. jula, ponovo su išli da obezbeđuju asfaltni put, to jest da ga čuvaju ako se neko preda, ali se niko nije predao. Za dva dana koje je proveo na obezbeđenju puta, video je desetak autobusa sa zarobljenim Muslimanima. Četvrtog dana su ponovo krenuli na teren i došli su do nekog naselja, gde su se zaustavili kod nekog platoa i žicom ograđene zgrade, koji su mu ličili na firmu. Unutar te žice bilo je dosta žena i dece, možda oko hiljadu, a među njima nije bilo muškaraca. Imali su zadatak da ih čuvaju, da kroz rupe na žici žene i deca ne izađu iz kruga. Po njih je došlo dosta autobusa i kamiona koji su ih odvozili, i njihovo odvoženje trajalo je sve do mraka. Petog dana njegova jedinica vratila se na Jahorinu.²⁹⁴

U iskazu koji je dao pred TRZ optuženi Dragomir Parović naveo je da ga je 19. ili 20. juna 1995. godine u Beogradu uhapsila policija i prebacila na Jahorinu, gde mu je rečeno da je postao pripadnik specijalne policije. Ne seća se tačnog dana kada je sa Jahorine prevezeno oko 100 pripadnika policije u Bratunac. Sutradan su se odvezli do baze UNPROFOR-a, i tom prilikom im je rečeno da im je zadatak da razoružaju pripadnike UNPROFOR-a. Potom mu je optuženi Milidragović naredio da sa još jednim momkom iz voda idu da pretresu kuće koje su bile u blizini baze. Pretres kuća završen je do dva ili tri sata, a potom je nareden pokret i oni su upućeni peške do jedne fabrike u kojoj su bili smešteni civili. Bilo je par hiljada civila, uglavnom žena i dece i mali broj muškaraca. Oni su te večeri autobusima i kamionima nekuda odvezeni. Narednog jutra optuženi Milidragović ih je postrojio i rekao im da idu na zadatak. Trebalo je da nadgledaju deo nekog puta, za slučaj da se neko preda. Neđo je doveo jednog dečaka, uzrasta od oko 12-13 godina i naredio mu da doziva svoje rođake da se predaju. Nakon pola sata neki civili, Muslimani, predali su se. Civili koji su se predali odvoženi su kamionima u grupama od po 20 do 30 ljudi, a optuženi misli da su se tog dana predale dve grupe ljudi. U daljem iskazu optuženi je ispričao da je dečak, kojeg je Neđo doveo, bio sa njima i sutradan, kada su išli u pretres terena, i da ga je u jednom trenutku Neđo odveo u šiblje pokraj puta, a zatim se čuo i pucanj iz pištolja. Naredni dan su proveli na istom položaju. Tog dana je došao i transporter UNPROFOR-a, iz koga su preko megafona, na srpskom jeziku, pozivani ljudi da se predaju. Predalo se dosta muškaraca i svi su bili civili. Oni su nekuda odvoženi kamionima. Optuženi Milidragović i Golijanin su naredili da se jedna grupa od oko 20 do 30 lica koja su se predala obezbeđuju, a od njih su tražili da predaju novac koji su imali kod sebe. Nakon toga su sprovedeni do kuće pored puta, gde im je naredeno da legnu na stomak, jedan do drugog. Milidragović je pokazao u njegovom pravcu i na još jednog momka, čijeg imena nije mogao da se seti, i rekao im da streljaju. Prema rečima optuženog, prvo je počeo da puca momak do

71

²⁹³ Transkript sa glavnog pretresa od 7. februara 2017. godine.

²⁹⁴ Transkript sa glavnog pretresa od 13. aprila 2017. godine.

njega, koji je ispalio čitav rafal. Među streljanima je bilo preživelih. Optuženi navodi da nije mogao da puca i da je pola okvira ispalio u zemlju, tvrdeći da su svi koji su bili do njega preživeli. Tokom noći čuli su se jauci ranjenih ljudi, a ostali pripadnici jedinice su im podrugljivim tonom prebacivali zbog toga. Ujutru su Milidragović i Golijanin otišli do tih ljudi, nakon čega su se čuli rafali, i jauci su utihnuli. To je bio poslednji dan na tom terenu. Provlačili su se kroz šumu gde su zatekli utaban put, jer su se prethodnih dana tu predavali Muslimani. Na putu su ih pokupili autobusi koji su ih odvezli do škole u kojoj su bili smešteni prethodnih dana, a potom iz škole na Jahorinu. U vezi sa događajem u hangaru u Kravici tvrdi da on i njegov vod nisu bili umešani u to.²⁹⁵

U iskazu koji je dao pred TRZ, optuženi Jovan Petrović naveo je da je u maju ili junu 1995. godine iz opštine Pećinci nasilno odveden na Jahorinu. Bio je primoran da potpiše ugovor da dobrovoljno pristupa u jedinicu policije. Nakon dolaska na Jahorinu raspoređen je u treći vod, čiji je komandant bio optuženi Milidragović. Prvi teren na koji su otišli je bio 14. ili 15. jula 1995. godine, i to je bila Srebrenica. Autobusom su došli u Bjelovac i prespavali su u školi. Dalje navodi da se čekao Zvornički korpus i general Mladić. Zadatak je bio da se osvoji Srebrenica. Autobusom su stigli do Bratunca, a odatle peške u Potočare, gde nije bilo nikoga. Drugog dana su bili u reoonu sela Sandići, gde su obezbeđivali put kako bi sprečili prebacivanje Muslimana sa jedne na drugu stranu. Navodi da je čuo Mladića kako preko megafona govori: „Komšije, predajte se, neće vam biti ništa”, a nakon toga je video da se neki predaju. U vezi sa događajima u hangaru u Kravici ne zna ništa, čuo je „neke priče” i rafalnu pucnjavu, a on sâm je tih dana bio bliže Konjević Polju, na oko 14 km od hangara. Čuo je da je ispred hangara streljano 10 do 15 Muslimana i da su 2 ili 3 žene silovane.

72

Kada su se povlačili kroz šumu naišli su na dva leša. Za prvi navodi da se čovek sâm obesio, što zaključuje na osnovu toga što su mu u džepu pronašli oproštajno pismo. Za drugog navodi da je ubijen od strane svojih sunarodnika, što objašnjava time da su jedni hteli da se predaju, dok drugi nisu, pa su se posvađali. Oko 100 ljudi iz čete je kroz šumu došlo do Konjević Polja, i tamo su zatekli 30 zarobljenih ljudi. Ne zna ko je zarobio te ljude, niti šta je bilo sa njima posle. Autobusima su odvezeni na Jahorinu.²⁹⁶

Optuženi Milivoje Batinica, iznoseći svoju odbranu, negirao je izvršenje krivičnog dela za koje se tereti. Naveo je da je 1992. godine izbegao iz Sarajeva u Zrenjanin, gde su ga pripadnici policije krajem juna 1995. godine na ulici uhapsili i odakle je odveden na Jahorinu, u Centar za obuku Specijalne brigade policije Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, u kojem je postao pripadnik te brigade, i to 3. voda prve čete. Njegov neposredni nadređeni bio je komandir čete Tomislav Krstović. Od optuženih je na Jahorini video Nedeljka Milidragovića i Aleksu Golijanina, dok ostale optužene u tom periodu nije poznao. Najveći broj pripadnika njegove jedinice činili su ljudi koji su, kao i on, prisilno dovedeni. Tretirali su ih kao izdajnike i dezertere. Dana 11. ili 12. jula 1995. godine na Jahorinu su došli autobusi, pa su svi otišli u selo Bjelovac i smestili se u školu, gde su prenoćili. Sutradan su otišli u Potočare. Bili su blizu baze UNPROFOR-a, ali u nju nisu ulazili. Oko baze je bilo

²⁹⁵ Transkript sa glavnog pretresa od 31. maja 2017. godine.

²⁹⁶ *Ibid.*

nekoliko hiljada ljudi. To su bili civili – žene, deca, stariji ljudi i samo desetina muškaraca srednjih godina. Ljudi su bili uplašeni, ali ih niko nije sprečavao da se kreću. Zadatak njegove jedinice je bio da čuva red, odnosno da okupljene ljude niko ne dira. Uočio je u Potočarima i pripadnike VRS. Dok se nalazio u Potočarima, došli su autobusi, za koje misli da su došli po civile. Oko 13 ili 14 časova njegova jedinica je dobila naređenje da se vrati u Bjelovac, tako da mu nije poznato šta se kasnije dešavalo sa civilima. Te ili sledeće večeri, krenuli su iz Bjelovca sa zadatkom da obezbeđuju put Bratunac–Konjević Polje. Rečeno im je da treba da obezbede da autobusi sa ženama i decom, koji će krenuti iz Bratunca, nesmetano prođu prema Konjević Polju i dalje prema Tuzli. Na deonici puta gde se nalazio, ispred je bila šuma, put je bio krivudav i tokom noći se pucalo sa svih strana. Pred zoru je došlo do smirivanja, a tog dana počeli su da se predaju pripadnici Armije BiH, pa ih se ukupno predalo oko 20 do 30. Neki od njih su imali uniforme, a neki su bili u civilu, nisu imali oružje. Ljude koji su se predali skupljao je kamion u kojem su bili pripadnici VRS. Iz kamiona su, preko megafona, pozivani Muslimani da se predaju. Pripadnici njegove jedinice su samo čuvali ljude koji su se predali. U ranim poslepodnevnim satima vratili su se u Bjelovac, a sutradan su išli u pretres terena kroz šumu prema Konjević Polju – tražili su pripadnike Armije BiH koji se nisu predali. Nikada nije bio u Kravicama, i ranije nije ni čuo za hangar.²⁹⁷

Odbacivanje optužnice

Apelacioni sud u Beogradu doneo je 5. jula 2017. godine rešenje kojim je odbacio optužnicu TRZ-a u ovom predmetu. Po nalaženju suda, nesporno je da u vreme podizanja optužnice, odnosno 21. januara 2016. godine, nije bilo tužioca za ratne zločine, niti vršioca te funkcije.²⁹⁸ Naime, ranijem tužiocu prestala je funkcija 1. januara 2016. godine, a novi tužilac stupio je na funkciju tek 31. maja 2017. godine. U tom periodu nije bio postavljen ni vršilac funkcije tužioca, što je, shodno Zakonu o javnom tužilaštvu, bilo nepohodno uraditi kako bi TRZ moglo nesmetano da funkcioniše.²⁹⁹ Stoga zamenici javnog tužioca u tom periodu nisu mogli da postupaju, a samim tim nisu mogli ni da podižu optužnice.

Nastavak postupka

Nakon odbacivanja optužnice, TRZ je podnelo predlog da se postupak nastavi po već postojećoj optužnici, obzirom da je predlog za nastavak postupka podneo ovlašćeni, odnosno novi tužilac. Viši sud je svojim rešenjem odbio ovaj predlog, navodeći da se postupak može nastaviti jedino podnošenjem novog optužnog akta od strane TRZ. Međutim, Apelacioni sud je, odlučujući o žalbi TRZ na ovakvu odluku, 19. septembra 2017. godine doneo rešenje³⁰⁰ kojim je odlučio da se postupak može nastaviti po ranije podignutoj optužnici, i u tom pravcu preinačio rešenje Višeg suda. Ovakav stav Apelacioni sud je zasnovao na tumačenju odredbe ZKP-a kojom je određeno da se, kada prestanu razlozi koji su doveli do odbačaja optužnice, na zahtev ovlašćenog tužioca, krivični postupak može

297 Transkript sa glavnog pretresa od 7. februara 2017. godine.

298 Rešenje Apelacionog suda u Beogradu Kž2 Po2 7/17 od 5. jula 2017. godine.

299 Zakon o javnom tužilaštvu, član 36.

300 Rešenje Apelacionog suda u Beogradu od 19. septembra 2017. godine.

nastaviti.³⁰¹ Razlog za odbačaj optužnice bila je činjenica da optužnica nije podignuta od strane ovlašćenog tužioca. Međutim, kada je zahtev za nastavak krivičnog postupka podnet od strane ovlašćenog tužioca, Apelacioni sud je našao da su se ispunili zakonski uslovi za nastavak postupka, jer je smetnja, u vidu odsustva ovlašćenog tužioca, sada bila otklonjena.

Krivični postupak je nastavljen tako što je ponovno započeo glavni pretres, čitanjem optužnice o kojoj su se izjasnili svi optuženi, navodeći da nisu krivi. Tokom uvodnih izlaganja, postupajući zamenik i branioci optuženih ostali su kod navoda i predloga iznesenih tokom pripremnog ročišta. Sud je našao da se, iako je pripremno ročište održano u vreme kada nije bilo ovlašćenog tužioca, zapisnici sa istog mogu koristiti, jer se njihovim čitanjem ne vrši bitna povreda odredbi postupka, obzirom da nisu u pitanju zapisnici sa glavnog pretresa.

Veće je odlučilo da se iz spisa predmeta izdvoje zapisnici sa glavnih pretresa na kojima je okrivljeni Milivoje Batinica iznosio svoju odbranu, kao i zapisnici o glavnom pretresu o reprodukovanju tonskog zapisa ispitivanja okrivljenih Miletića, Parovića i Petrovića u Tužilaštvu za ratne zločine. Branioci su se složili da se u daljem toku postupka, umesto tonskog emitovanja njihovih iskaza, na monitorima u sudnici emituju transkripti njihovih iskaza, čime će se i nastaviti postupak tokom iduće godine.³⁰²

Tok postupka u 2018. godini

Tokom 2018. godine održano je šest od ukupno 13 zakazanih dana za održavanje glavnog pretresa i ispitano 11 svedoka.

Naznačajnija su bila svedočenja dvojice zaštićenih svedoka, koji su svedočili pod pseudonimima „302” i „303”, uz upozorenje suda prisutnima da sve što saznaju na ovom pretresu moraju čuvati kao tajnu.

Svedok/oštećena Saliha Osmanović opisala je kako je u julu 1995. godine napustila Srebrenicu sa suprugom i sinom, te da su se rastali na mestu zvanom Kazani. Ona je otišla u Potočare, dok su suprug i sin krenuli kroz šumu prema Tuzli. Tada ih je poslednji put videla.³⁰³

Dvojica ispitanih svedoka, Krsto Simić i Ostoja Stanojević, bili su vozači koji su, nakon ubistva civila, upućeni u Kravicu da izvrše prevoz leševa. Oni su detaljno opisali kako je vršen prevoz leševa do primarne, a kasnije i do sekundarne masovne grobnice, međutim nisu imali saznanja o tome ko je izvršio ubistva u Kravici.³⁰⁴

Svedok Zoran Erić naveo je kako je 11. jula 1995. godine upućen iz Bratunca u zemljoradničku zadrugu u Kravici, da nahrani stoku koja je bila smeštena u štali iza hangara. Iz štale nije mogao da vidi šta se dešava ispred hangara. Dana 13. jula 1995. godine, u poslepodnevnim satima, dok se nalazio u štali, čuo je povik „Alahu ekber“, a zatim „Hajde da podavimo četnike rukama!“ Kasnije je čuo da su

301 ZKP, član 417, stav 1, tačka 1.

302 Transkript sa glavnog pretresa od 14. novembra 2017. godine.

303 Transkript sa glavnog pretresa od 25. septembra 2018. godine.

304 Transkript sa glavnog pretresa od 26. septembra 2018. godine.

četvorica zatočenika iz hangara uhvatili stražara, odveli ga u hangar i ubili ga. Nakon toga je počelo „žučne pucanje“, a čuo je i detonacije bombi. Pucnjava je počela tokom dana, ali je trajala i svu noć. Ocenio je da je pucano iz više oružja, kratkim rafalima. Hangar je bio pun ljudi. Pucnjava je prestala 14. jula 1995. godine u prepodnevnom satima, a nakon dva do tri sata neko je preko megafona pozivao preživjele da izađu iz hangara. Pozivali su ljude da izađu, sa pričom da je došla cisterna sa vodom, sanitet i autobusi da ih voze. Nakon poziva čuo je u razmacima tri puta naredbu „pali“ i pucnjavu sa puta. Ljudi koji su izašli su pobijeni. Dok je trajala pucnjava, nije smeo da izlazi iz štale. Kada je izašao iz štale, video je da ima dosta mrtvih. Misli da je ispred hangara bilo 200–300 tela. Video je i jednu desetinu zaklanih ljudi, čija su tela bila uz samu liniju asfalta. Nije mu poznato koliko je bilo ubijenih u hangaru, jer u njega nije ulazio.³⁰⁵

Ostali ispitani svedoci, pripadnici Centra za obuku Jahorina Specijalne brigade policije MUP-a Republike Srpske, opisali su svoj boravak na Jahorini i odlazak na teren u julu 1995. godine na područje Srebrenice, ali o događajima u Kravici nisu imali neposrednih saznanja, već su znatno kasnije čuli „da je nešto bilo“.³⁰⁶

Glavni pretres će se 2019. godine nastaviti ispitivanjem svedoka.

Nalazi FHP-a

Neodgovorno ponašanje prvostepenog suda

75

Sudskom veću se može uputiti ozbiljna zamerka zbog nespremnosti za početak glavnog pretresa. Naime, sud do početka glavnog pretresa nije optuženima i njihovim braniocima otkrio identitet zaštićenih svedoka, što je shodno odredbama ZKP-a bio dužan učiniti najkasnije 15 dana pre početka glavnog pretresa³⁰⁷, čime je povredio njihovo pravo na odbranu.

Predsednica veća je prvobitno tvrdila da time nije povređeno pravo na odbranu optuženih, navodeći da „ne možemo tako restriktivno tumačiti ovu zakonsku odredbu [...] jer zakon ne kaže 15 dana pre otvaranja glavnog pretresa [...] te stoga, pravilnim tumačenjem ove zakonske odredbe, pravo optuženih na odbranu je ispoštovano ukoliko se optuženima saopšti 15 dana pre glavnog pretresa na kojem će biti izvedena ova dokazna radnja“.³⁰⁸

Ovakva interpretacija eksplicitne i nedvosmislene zakonske odredbe je neosnovana, budući da Zakon precizno određuje da će istovetnost zaštićenog svedoka „sud otkriti okrivljenom i njegovom braniocu najkasnije 15 dana pre početka glavnog pretresa“.

---

³⁰⁵ *Ibid.*

³⁰⁶ Transkript sa glavnog pretresa od 13. novembra 2018. godine.

³⁰⁷ ZKP, član 106, stav 3.

³⁰⁸ Transkript sa glavnog pretresa od 12. decembra 2016. godine.

Nakon odbijanja zahteva za izuzeće sudskog veća, predsednica veća ipak nije otvorila glavni pretres, iako više nije bilo formalnih prepreka za njegovo održavanje. Umesto toga, navela je da ni sud ne raspolaže podacima o identitetu zaštićenih svedoka, jer mu ih TRZ nije dostavio, pa je pozvala TRZ da te podatke dostavi sudu i odredila termin kada će okrivljenima i njihovim braniocima otkriti njihov identitet.³⁰⁹ Na ovaj način, sud je zapravo priznao da je pogrešio kada nije pre početka glavnog pretresa otkrio i okrivljenima i braniocima identitet zaštićenih svedoka.

Ovakvo ponašanje suda je neprofesionalno i neodgovorno, posebno ako se ima u vidu da je ovo svakako jedan od najvećih i najznačajnijih predmeta koji se vodio pred Odeljenjem za ratne zločine u Srbiji i na koji se dugo čekalo. FHP posebno ukazuje na činjenicu da je Protokolom o saradnji između TRZ i Tužilaštva BiH predviđeno da se dokazi i informacije u određenom predmetu ne prosleđuju tužilaštvu druge države, ukoliko žrtve to ne žele. Dakle, u ovom predmetu, predstavnici porodica žrtava dali su saglasnost, odnosno ukazali poverenje pravosuđu Republike Srbije za vođenje ovog predmeta. Stoga ne čudi reakcija porodica žrtava na ponašanje suda, odnosno to što smatraju da Srbija ne želi da osudi ratne zločince³¹⁰ i da u njoj pravni sistem ne funkcioniše.

Sporna odluka Apelacionog suda o nastavku postupka

Rešenje Apelacionog suda da se postupak u predmetu *Srebrenica* nastavi po optužnici koju je isto veće tog suda nešto ranije odbacilo, doneto je bez jasnog i argumentovanog obrazloženja. Nije dato obrazloženje zašto Apelacioni sud smatra da nije potrebno podnositi novu optužnicu. Sud je u celosti prihvatio argumentaciju tužioca da je ZKP-om određeno da će se postupak nastaviti samo na zahtev ovlašćenog tužioca³¹¹, a ne da će se postupak nastaviti podnošenjem nove optužnice. Tačno je da ZKP-om nije izričito navedeno da će se postupak nastaviti podnošenjem nove optužnice, već samo da će se „krivični postupak nastaviti”³¹², ali se taj nastavak postupka morao detaljno obrazložiti. Ukoliko se postupak nastavlja po ranije odbačenoj optužnici, to bi bila faktička konvalidacija³¹³ optužnice koju je podigao neovlašćeni tužilac, što iziskuje ozbiljno obrazloženje, obzirom da ZKP ne poznaje institut konvalidacije. Postojećom odlukom egzistira pravno neodrživa situacija da u isto vreme postoje dve pravosnažne, a potpuno suprotne odluke istog veća – jedna da se optužnica odbacuje i druga, da se postupak po toj istoj, odbačenoj optužnici, nastavi.

309 Transkript sa glavnog pretresa od 13. decembra 2016. godine.

310 „Blic“, 12.12.2016. *Majke Srebrenice: Srbija ne želi da procesuirá ratne zločince*, dostupno na <http://www.blic.rs/vesti/drustvo/majke-srebrenice-srbija-ne-zeli-da-procesuirá-odgovorne-za-ratne-zlocine/4xvmxx6>, pristupljeno dana 18. januara 2018. godine.

311 ZKP, član 417, stav 1, tačka 2.

312 *Ibid.*

313 Konvalidacija je osnaženje nevaljanih pravnih poslova.

Kvalifikacija krivičnog dela

Iako je u dosadašnjoj međunarodnoj i regionalnoj sudskoj praksi zločin u Srebrenici kvalifikovan kao genocid³¹⁴ ili zločin protiv čovečnosti³¹⁵, TRZ je u ovom predmetu delo kvalifikovalo kao ratni zločin. TRZ je na isti način kvalifikovalo i jedan raniji slučaj ubijanja u okviru Srebreničkog genocida – postupak protiv optuženog Brane Gojkovića.³¹⁶

Odluka da se delo ne kvalifikuje kao genocid se u stručnoj javnosti pravda činjenicom da je izuzetno teško dokazati postojanje posebne namere na strani optuženih da, u konkretnom slučaju, ubistvima zatočenih muškaraca bošnjačke nacionalnosti, u celosti ili delimično, unište Bošnjake kao nacionalnu grupu. Međutim, FHP smatra da je takva legitimna bojazan mogla da se predupredi drugim pravnim strategijama, koje ne bi za posledicu imale svođenje dela na kvalifikaciju kojom se isključuju njegova najbitnija obeležja – masovnost i sistematičnost (obeležja koja nisu sastavni deo ratnog zločina).

Naime, TRZ je moglo da zadrži „genocid“ kao kvalifikaciju zločina, a da oblik učešća optuženih odredi kao pomaganje, budući da pomaganje u genocidu ne zahteva posebnu nameru potpunog ili delimičnog uništenja grupe, već doprinos delu uz znanje da primarni izvršioci i planeri zločina imaju posebnu nameru uništenja.³¹⁷ Upravo su za ovaj oblik krivične odgovornosti pred Sudom BiH osuđeni, kao i u ovom slučaju, niskorangirani pripadnici Specijalne policije MUP-a Republike Srpske, i to za streljanje muškaraca u hangaru Kravica.³¹⁸

Alternativno, TRZ je delo moglo da kvalifikuje kao „zločin protiv čovečnosti“, čime bi obuhvatilo ključna obeležja dela – sistematičnost, rasprostranjenost i napad na civilno stanovništvo. TRZ nikada u dosadašnjoj praksi nije optuživalo za zločin protiv čovečnosti. Najčešći argument koji se pojavljivao u stručnoj javnosti u prilog takvoj neosnovanoj praksi je da bi se optuživanjem za zločin protiv čovečnosti povredila zabrana retroaktivne primene zakona, budući da je ovo delo predviđeno prvi put u Krivičnom zakoniku Republike Srbije³¹⁹, koji je počeo da se primenjuje tek od januara 2006. godine. Međutim, takav stav je neosnovan iz više razloga. Prvo, Ustavom je predviđeno da se međunarodno pravo direktno primenjuje u pravnom poretku Srbije³²⁰, a zločin protiv čovečnosti je krivično delo prema međunarodnom pravu i kao takvo je procesuirano još od Međunarodnog vojnog tribunala u Nirnerbergu.³²¹ Drugo, Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda predviđeno

77

314 Videti npr: Presuda Suda BiH u predmetu *Jakovljević Slobodan i dr (Kravica)*, S1 1 K 014263 13 Krž (X-KRŽ-05/24); Presuda MKSJ u predmetu *Zdravko Tolimir* (IT-05-88/2); Presuda MKSJ u predmetu *Radisav Krstić* (IT-98-33).

315 Videti npr: Presuda MKSJ u predmetu *Dragan Obrenović* (IT-02-60/2).

316 Presuda Višeg suda u Beogradu Spk.Po2. br 1/2016 od 27. januara 2016. godine.

317 Videti npr. drugostepenu presudu MKSJ u predmetu *Krnojelac*, para. 70; drugostepenu presudu MKSJ u predmetu *Vasiljević*, para. 142; drugostepenu presudu MKSJ u predmetu *Tadić*, para. 229; drugostepenu presudu Suda BiH u predmetu *Jakovljević Slobodan i dr (Kravica)*, S1 1 K 014263 13 Krž (X-KRŽ-05/24), od 9. septembra 2009. godine, para. 571.

318 Videti drugostepenu presudu Suda BiH u predmetu *Jakovljević Slobodan i dr (Kravica)*, S1 1 K 014263 13 Krž (X-KRŽ-05/24) od 29. aprila 2014. godine, dostupno na <http://www.sudbih.gov.ba/predmet/2429/show>, pristupljeno 2. februara 2018. godine.

319 Krivični zakonik Republike Srbije, član 371 (*Službeni glasnik RS* br. 85/2005, 88/2005 - ispr, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016).

320 Ustav Republike Srbije, član 16, *Službeni glasnik RS* br. 98/2006.

321 Videti npr. presudu ESLJP u predmetu *Šimišić protiv BiH*, para. 23, str. 2-6.

je da od zabrane retroaktivne primene zakona³²² postoji izuzetak, ako je u pitanju delo koje je u vreme izvršenja predstavljalo krivično delo prema opštim pravnim načelima priznatim kod civilizovanih naroda³²³, što je takođe predviđeno i Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima.³²⁴ Upravo u skladu sa citiranim članom, Evropski sud je definitivno rešio ovu „dilemu” TRZ-a još pre više godina, kada je u predmetu *Šimišić protiv BiH* odlučio da BiH nije povredila pravo optuženog na zabranu retroaktivne primene zakona kada ga je osudila za zločin protiv čovečnosti, iako to krivično delo, isto kao i u Srbiji, nije bilo predviđeno nacionalnim zakonom u vreme njegovog izvršenja.³²⁵

Budući da odluka TRZ da delo kvalifikuje kao ratni zločin nije uslovljena domaćim ili međunarodnim pravom, niti relevantnom sudskom praksom, indikativno je da optužnica TRZ tretira zločin u Srebrenici na način na koji to čini političko liderstvo Republike Srbije – u Srebrenici se nije dogodio genocid³²⁶ i zločin nije počinjen na sistematičan način.³²⁷

Selektivna optužnica

U skladu sa svojom ustaljenom praksom, TRZ je optužilo isključivo niskorangirane osobe u ovom predmetu. Naime, prvooptuženi i najviše rangirana osoba u ovom predmetu je u vreme izvršenja dela bio komandir voda. FHP je još 2010. godine podneo TRZ-u krivičnu prijavu protiv nekoliko visokorangiranih pripadnika VRS zbog krivičnog dela genocid u Srebrenici, a koji žive u Srbiji, pojavljuju se u javnosti i u medijima³²⁸ i dostupni su državnim organima.³²⁹ Prijavom su, pored ostalih, obuhvaćeni Petar Salapura, ondašnji pukovnik VRS i načelnik Uprave za obaveštajne poslove Glavnog štaba, Milorad Pelemiš, komandant 10. diverzantskog odreda Glavnog štaba VRS, za kojim je raspisana međunarodna poternica, kao i Dragomir Pećanac, major VRS i zamenik komandira vojne policije Bratunačke lake brigade iz sastava Drinskog korpusa VRS. Ove osobe, međutim, do danas nisu optužene.

322 Pravilo *nullum crimen nulla poena sine lege* određuje da se niko ne može oglasiti krivim za delo koje, pre nego što je učinjeno, zakonom ili drugim propisom zasnovanim na zakonu nije bilo predviđeno kao kažnjivo, niti mu se može izreći kazna koja za to delo nije bila predviđena.

323 Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, član 7.

324 Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, član 15.

325 Presuda Evropskog suda za ljudska pva u predmetu *Boban Šimčić protiv Bosne i Hercegovine*, dostupno na http://www.mhrr.gov.ba/ured_zastupnika/novosti/default.aspx?id=2920&langTag=bs-BA, pristupljeno 20. decembra 2018. godine.

326 Deklaracija Narodne skupštine Republike Srbije o osudi zločina u Srebrenici, 31. mart 2010. godine, dostupno na http://www.slobodnaevropa.org/a/Skupstina_Srbije_Deklaracij_Srebrenica/1998622.html, pristupljeno dana 20. decembra 2018. godine.

327 Videti npr. „RTS”, *Nikolić se izvinio zbog Srebrenice*, 25. april 2013. godine, dostupno na <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/politika/1312408/nikolic-se-izvinio-zbog-srebrenice.html>, pristupljeno dana 20. decembra 2018. godine.

328 Videti npr. gostovanje Milorada Pelemiša u emisiji „Goli život” 2014. godine, dostupno na <https://www.youtube.com/watch?v=BPQUH78yhL>, pristupljeno dana 2. februara 2018. godine.

329 FHP, saopštenje, „Krivična prijava za genocid u Srebrenici”, 16. avgust 2010. godine, dostupno na <http://www.hlc-rc.org/?p=13072>, pristupljeno dana 20. decembra 2018. godine.

Regionalna saradnja

Tužilaštvo BiH je podiglo optužnicu za genocid protiv Milidragovića i Golijanina, koju je Sud BiH potvrdio još tokom jula meseca 2012. godine. Međutim, njima se nije moglo suditi u BiH, jer žive u Srbiji od završetka rata u BiH 1995. godine. Na osnovu Protokola o saradnji u progonu osumnjičenih za ratne zločine, zločine protiv čovečnosti i zločin genocida, koji su 2013. godine potpisali TRZ i Tužilaštvo BiH, u ovom predmetu dva tužilaštva su ostvarila veoma dobru razmenu informacija i dokaza, koja je rezultirala i pokretanjem postupka za zločin u Srebrenici pred domaćim pravosuđem.

VIII. Predmet Trnje/Tërrnje³³⁰

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 4. novembar 2013. godine	
Datum početka suđenja: 24. februar 2015. godine	
Postupajući tužilac: Mioljub Vitorović	
Optuženi: Pavle Gavrilović i Rajko Kozlina	
Krivično delo: Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Mirjana Ilić (predsednica veća) sudija Dejan Terzić sudija Zorana Trajković
Broj optuženih: 2 Rang optuženih: srednje i niže rangirani Broj žrtava: 37 Broj ispitanih svedoka: 33	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 8 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 14 Broj ispitanih sudskih veštaka: 1
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres	

³³⁰ Predmet *Trnje/Tërrnje*, izveštaji sa suđenja i dokumenta iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/trnje.html>, pristupljeno dana 12. decembra 2018. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2017. godine

Optužnica

Optuženi se terete da su, kao pripadnici 549. motorizovane brigade VJ, 25. marta 1999. godine u selu Trnje/Tërrnje (opština Suva Reka/Suharekë, Kosovo) učestvovali u ubistvu najmanje 27 albanskih civila, među kojima 12 žena i četvero dece. Kao komandant Pozadinskog bataljona 549. mtbr VJ, Gavrilović je neposredno pre napada na selo okupio svoje potčinjene starešine, među kojima je bio i optuženi Kozlina, i izdao im naređenje, pokazujući rukom u pravcu sela, „da ne sme biti preživelih“. Kozlina se tereti da je, kao vodnik i komandir borbene grupe, postupajući po Gavrilovićevom naređenju, ubio Vocija Maljićija/Voci Maliqi tako što mu je iz automatske puške ispalio jedan hitac u leđa i ostalima rekao: „To se ovako radi.“ Kozlina se tereti za ubistvo još 16 civila.³³¹

Odbrana optuženih

Optuženi su negirali izvršenje krivičnog dela za koje se terete. Gavrilović je naveo da je njegov bataljon učestvovao u zadatku širih razmera, koji je uključivao „blokadu teritorije u području sela Trnje/Tërrnje“, ali da nikad nije ušao u selo, niti izdao naredbu da ne sme biti preživelih. Identičnu odbranu je izneo i Kozlina.³³²

Svedoci u postupku

Tokom dokaznog postupka ispitano je ukupno 18 svedoka i dva sudska veštaka medicinske struke. Od ispitanih svedoka sedam su svedoci/oštećeni, koji su opisali napad na njihovo selo i stradanje članova svojih porodica i meštana.³³³ Svi ovi svedoci su opisali ulazak vojske u selo, međutim nisu mogli da prepoznaju optužene kao lica koja su kritičnog dana bila u Trnju/Tërrnje.³³⁴ Više svedoka je istaklo da je i policija bila prisutna u selu na dan napada, kao i da su neki policajci učestvovali u ubistvima civila. Iako je nekoliko svedoka identifikovalo policajca koji je učestvovao u zločinu, on nije obuhvaćen optužnicom u ovom predmetu.³³⁵

Svedoci, bivši pripadnici 549. motorizovane brigade VJ, koji su svedočili o ulozi okrivljenih u napadu na Trnje/Tërrnje, nisu u svojim iskazima teretili optuženog Pavla Gavrilovića. Međutim, više njih je teretilo optuženog Rajka Kozlinu za ubistvo civila. Tako je svedok Dejan Milošević naveo da je Kozlina iz jedne kuće u dvorište izveo starca od oko 70 godina i pucao mu u glavu. U tom dvorištu se

331 Optužnica TRZ broj KTO 7/2013 od 4. novembra 2013. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2013_11_04_lat.pdf, pristupljeno dana 12. decembra 2018. godine.

332 Transkript sa glavnog pretresa od 24. februara 2015. godine.

333 Transkript sa glavnog pretresa od 27. oktobra 2015. godine, transkript sa glavnog pretresa od 28. oktobra 2015. godine.

334 Transkript sa glavnog pretresa od 27. oktobra 2015. godine, transkript sa glavnog pretresa od 28. oktobra 2015. godine.

335 Transkript sa glavnog pretresa od 27. oktobra 2015. godine.

nalazilo više civila albanske nacionalnosti. Svedok je nakon toga krenuo ka izlazu iz dvorišta i u tom momentu je začuo rafale. Kada se okrenuo, video je da su svi civili koji su se tu nalazili pali na zemlju i da optuženi Kozlina drži pušku uperenu u njihovom pravcu. Takođe je naveo da su kraj reke zatekli 25-30 civila koji su sedeli na zemlji. Optuženi Kozlina je naredio ženama iz te grupe civila da ustanu i beže. Za njima su krenuli i muškarci, ali tada je neko pucao na njih. Naredbu da se puca na ove civile izdao je optuženi Kozlina.³³⁶ Ubistvo starca i ostalih civila u dvorištu potvrdili su u svojim iskazima i svedoci, bivši pripadnici 549. motorizovane brigade VJ Ervin Markišić³³⁷ i Bijan Gajić.³³⁸

Zbog čestih izostanaka optuženih sa glavnih pretresa zbog navodnih zdravstvenih problema, obavljeno je njihovo medicinsko veštačenje, kako bi se utvrdila njihova procesna sposobnost. Sudski veštak psihijatar dr Branko Mandić³³⁹ zaključio je da su obojica optuženih procesno sposobni, te da zbog hipertenzije, ustanovljene kod obojice optuženih, oni nemaju kognitivnih problema. Veštak internista dr Vladan Marković³⁴⁰ takođe je zaključio da su obojica optuženih procesno sposobni. Oba veštaka su svoje nalaze zasnovali isključivo na dokumentaciji vojnih medicinskih ustanova – VMA u Beogradu i Vojne bolnice Niš. Na pitanje predsednice veća da li je tako učestala hospitalizacija dvojice optuženih neophodna, oba veštaka su istakla da su hospitalizacije opravdane „sudeći po ovoj dokumentaciji [dokumentaciji vojnih medicinskih ustanova]”.³⁴¹

Tok postupka u 2017. godini

Tokom 2017. godine, od ukupno sedam zakazanih, održan je samo jedan glavni pretres tokom kojeg je ispitan svedok Božidar Delić, komandant 549. motorizovane brigade VJ, i neposredno nadređeni prvooptuženom Pavlu Gavriloviću.³⁴² Svedok je istakao da pozadinski bataljon nije bio borbena jedinica, već da im je zadatak bio da vrše „blokadu teritorije“ na liniji Landovica-Trnje/Těrnje-Suva Reka/Suharekë. Smatrao je da je „nemoguće“ da je Gavrilović naredio da „ne sme biti preživelih“, jer je to naređenje nezakonito i vojnici su to naređenje morali da odbiju. Istakao je i da „linija blokade“, na kakvoj je bila 549. mtbr VJ, nikada nije prolazila kroz selo, te da je vojnicima bilo najstrože zabranjeno da ulaze u selo. Delić je istakao da su zaštićeni svedoci u predmetu *Milošević* pred Haškim tribunalom, koji su svedočili o odgovornosti optuženih Pavla Gavrilovića i Rajka Kozline, lagali, da su „kriminalci“ i da su za svedočenje „plaćeni“. Naveo je da je Boris Tadić zapravo ovaj postupak pokrenuo protiv njega lično, a da su Gavrilović i Kozlina kolateralna šteta.³⁴³

336 Transkript sa glavnog pretresa od 7. juna 2016. godine.

337 *Ibid.*

338 Transkript sa glavnog pretresa od 6. juna 2016. godine.

339 Transkript sa glavnog pretresa od 20. maja 2016. godine.

340 *Ibid.*

341 *Ibid.*

342 Transkript sa glavnog pretresa od 13. januara 2017. godine.

343 *Ibid.*

Obzirom na činjenicu da je optuženi Pavle Gavrilović imao prelom leve butne kosti 27. januara 2017. godine, te da nakon tog perioda nije pristupao sudu, sud je, po službenoj dužnosti, odredio medicinsko veštačenje. Zadatak veštaka je bio da na osnovu raspoložive medicinske dokumentacije i neposrednim pregledom optuženog utvrdi njegovu sposobnost da pristupa sudu i prati tok postupka.³⁴⁴

Zahtev za ubrzanje postupka upućen Višem sudu u Beogradu

Zbog stalnih odlaganja glavnih pretresa usled izostanka optuženih, od početka glavnog pretresa u februaru 2015. godine pa do septembra 2017. godine, održano je samo devet dana suđenja. Iz tog razloga, punomoćnik devetoro oštećenih podneo je 7. septembra 2017. godine zahtev za ubrzanje postupka.³⁴⁵

Viši sud u Beogradu doneo je 27. septembra 2017. godine rešenje kojim je, u odnosu na oštećenog Nedžada Bitićija/Nexhat Bytyqi odbacio zahtev kao nedopušten, a u odnosu na ostale oštećene odbio njihov zahtev kao neosnovan.³⁴⁶ Sud je svoju odluku u odnosu na oštećenog Nedžada Bitićija/Nexhat Bytyqi obrazložio tvrdnjom da isti nema svojstvo ovlašćenog lica za podnošenje ovog zahteva, jer navodno nije tokom krivičnog postupka istakao imovinsko-pravni zahtev. Naime, Zakonom o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku, određeno je da pravo na suđenje u razumnom roku ima samo onaj oštećeni koji je u postupku istakao imovinsko-pravni zahtev.³⁴⁷ U odnosu na ostale oštećene, sud je našao da postupak traje duže od uobičajenog iz objektivnih razloga, kao što su obustava rada suda tokom štrajka advokata, zatim zbog velikog broja svedoka, ograničenog broja sudnica, nepostupanja drugih državnih organa i TRZ-a po dopisima i zahtevima suda kao i, što posebno zabrinjava, navodno opravdanim izostancima optuženih koji su „potkrepljeni adekvatnom medicinskom dokumentacijom“.³⁴⁸

Nezadovoljni odlukom Višeg suda, oštećeni su izjavili žalbu Apelacionom sudu. U odnosu na oštećenog Nedžada Bitićija/Nexhat Bytyqi, u žalbi je isticano da i pored činjenice što je prvostepeni sud naveo da protiv rešenja o odbačaju nije dozvoljena žalba, u njegovom bi slučaju drugostepeni sud morao da razmotri u meritumu ovu žalbu, jer nižestepeni sud nije verodostojno preneo sadržinu izjave oštećenog u vezi sa imovinsko-pravnim zahtevom. Naime, iz sadržine transkripata jasno proističe da je imovinsko-pravni zahtev postavljen, i to ne samo na glavnom pretresu, već i u fazi istrage.³⁴⁹

344 Transkript sa glavnog pretresa od 13. oktobra 2017. godine.

345 Oštećeni: Nedžad Bitići/Nexhat Bytyqi, Bekim Gaši/Bekim Gashi, Arife Gaši/Arife Gashi, Đile Gaši/Xhule Gashi, Miljaim Gaši/Milaim Gashi, Husein Gaši/Husein Gashi, Elizabeta Krasnići/Elizabete Krasniqi, Hamide Gaši/Hamide Gashi i Ilmi Gaši/Ilmi Gashi.

346 Rešenje Višeg suda u Beogradu R4 K Po2 br. 1/2017 o odbijanju prigovora radi ubrzanja postupka od 27. septembra 2017. godine.

347 Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku (*Službeni glasnik RS*, br. 40/2015), članovi 2 i 8.

348 Rešenje Višeg suda u Beogradu R4 K Po2 br. 1/2017 o odbijanju prigovora radi ubrzanja postupka od 27. septembra 2017. godine.

349 Transkript sa glavnog pretresa od 18. januara 2016. godine.

Apelacioni sud je, odlučujući o žalbi oštećenih zbog odbacivanja i odbijanja njihovog zahteva za ubrzanje krivičnog postupka, dana 27. oktobra 2017. godine doneo rešenje kojim je žalba odbijena kao neosnovana, jer je Apelacioni sud u celosti prihvatio argumentaciju i stavove Višeg suda.³⁵⁰

Ustavna žalba

Kako protiv rešenja o odbačaju zahteva za ubrzanje postupka oštećenog Nedžada Bitićija/Nexhat Bytyqi formalno-pravno nije dopuštena žalba, oštećeni je, imajući u vidu zakonski rok od 30 dana za podnošenje ustavne žalbe, morao istu podneti u tom roku. Oštećeni ju je i podneo Ustavnom sudu 17. oktobra 2017. godine. U njoj je istaknuto da je oštećenom odlukom Višeg suda povređeno Ustavom zagarantovano pravo na pravično suđenje, uključujući i povredu prava na suđenje u razumnom roku³⁵¹, te prava na pravno sredstvo.³⁵²

Nakon donošenja rešenja Apelacionog suda u Beogradu kojim je žalba odbijena kao neosnovana, oštećeni su Ustavnom sudu podneli ustavnu žalbu zbog povrede prava na pravično suđenje, uključujući i povredu prava na suđenje u razumnom roku³⁵³, te prava na pravno sredstvo.³⁵⁴

Do objavljivanja ovog izveštaja, Ustavni sud nije odlučio o podnetim žalbama.

Tok postupka u 2018. godini

U 2018. godini održano je sedam od devet zakazanih dana suđenja, tokom kojih je ispitano 14 svedoka i jedan sudski veštak.

Sudski veštak dr Aleksandar Kojić, traumatolog–ortoped, konstatovao je da je optuženi Pavle Gavrilović sposoban da pristupi sudu, jer se njegovo lečenje, sa ortopedskog aspekta, završilo.³⁵⁵

Svedok Radivoje Mirković, bivši pripadnik 549. mtbr VJ, naveo je da je, dok su se nalazili na brdu iznad sela Trnje/Tërrnje, optuženi Gavrilović okupio oko sebe starešine i u jednom trenutku se okrenuo prema selu i rekao da „niko tu danas ne sme da ostane živ”. Svedokov neposredni starešina, optuženi Kozlina, poveo je grupu od oko 20 svojih vojnika prema selu. Dok su se spuštali prema selu, naišli su na jednog starijeg čoveka u kojeg je optuženi Kozlina pucao. Po dolasku u selo, po naređenju Kozline, krenuli su u „čišćenje kuća”. U jednom dvorištu, iz nekoliko kuća su isterali oko 10 do 15 civila – muškarce, žene i decu. Njima je naređeno da sednu u dvorištu, nakon čega je optuženi Kozlina naredio da se oni streljaju. U njih su pucali optuženi Kozlina, svedok i nekoliko vojnika čijih se imena ne seća. Nakon ovog događaja, nastavili su dalje kroz selo, i iz jedne kuće je izveden stariji muškarac. Optuženi Kozlina je naredio da ga vojnici ubiju, a kako to niko od vojnika nije hteo, u njega je pucao i ubio ga

350 Rešenje Apelacionog suda Rž k –Po2 1/17 od 27. oktobra 2017. godine povodom odluke o odbijanju prigovora radi ubrzanja postupka.

351 Član 32 Ustava i član 6 Evropske konvencije.

352 Član 36 Ustava i član 13 Evropske konvencije.

353 Član 32 Ustava i član 6 Evropske konvencije.

354 Član 36 Ustava i član 13 Evropske konvencije.

355 Transkript sa glavnog pretresa od 17. januara 2018. godine.

Kozlina, uz reči „ovako se to radi“. Prilikom pretresanja kuća iste su i palili. Krećući se kroz selo, došli su do jednog mostića i potoka gde su zatekli žene, decu i tri muškarca. Poručnik Jaćimović je rekao da žene i deca odu, a da muškarci ostanu. Ti muškarci su kasnije streljani, a svedoku nije poznato ko je naredio da se oni streljaju. Prilikom boravka na terenu u selu Trnje/Tërrnje, svedok nije video ni jednog pripadnika OVK, niti je iko pucao na vojnike. Nakon što su se vratili sa terena u Prizren, ponovno su došli u selo Trnje/Tërrnje u dva kamiona, sa namerom da pakuje leševe ubijenih civila. Sa njima je bio i optuženi Kozlina. Našli su samo nekoliko tela na jednoj livadi na ulasku u selo, dok tela civila koji su ubijeni u dvorištu tamo više nije bilo – videli su se samo tragovi krvi. Tela su odvezli na jedno brdo iznad Prizrena, za koje misli da se zove Žur, i tamo ih sahranili.³⁵⁶

Svedok/oštećeni Maljić Voci/Maliq Voci naveo je da je kritičnog dana krenuo da nahrani krave, kada je pogođen u leđa, najverovatnije sa brda koje je iznad njegove kuće. Nakon ranjavanja, članovi porodice su ga uneli u kuću. Nije video šta se kritičnog dana dešavalo u selu, ali mu je poznato da je on prvi pogođen.³⁵⁷

Preostalih 12 svedoka su bili svedoci odbrane, svi nekadašnji pripadnici 549. mtbr VJ koji o kritičnom događaju nisu imali neposrednih saznanja. Tako je svedok Stojan Konjikovac, u vreme kritičnog događaja načelnik Odseka za operativno-nastavne poslove u 549. mtbr VJ, naveo da u selo Trnje/Tërrnje nikada nije dolazio, i da je o stradanju civila čuo tek nakon rata. U selu nije bilo pripadnika OVK, pa stoga pozadinski bataljon nije imao nikakvog razloga da ulazi u selo, posebno iz razloga jer se pripadnici OVK nisu povlačili u pravcu Trnja/Tërrnje.³⁵⁸

Svedok Miljan Veličković, u kritičnom periodu član komande 549. mtbr. VJ kao načelnik organa bezbednosti, o događajima u selu Trnje/Tërrnje saznao je tek u vreme suđenja Slobodanu Miloševiću pred MKTJ. Dozvolio je mogućnost da se u pozadinskom bataljonu, koji nije imao svoj organ bezbednosti, nešto i desilo, o čemu nije dobio informaciju, ali mu je bilo neverovatno da u selu Trnje/Tërrnje bude ubijeno 27 civila a da se to ne sazna.³⁵⁹

Ostali svedoci, takođe saborci optuženih, pripadnici Pozadinskog bataljona, naveli su da su u kritičnom periodu poslali na teren na brdo iznad sela Trnje/Tërrnje, sa zadatkom da vrše blokadu linije, te da uopšte nisu ulazili u selo, već su se nakon dva-tri dana vratili u Prizren.³⁶⁰

TRZ je 23. aprila 2018. godine izmenilo optužnicu, na način da je broj smrtno stradalih i ranjenih žrtava uvećan za četiri nove žrtve, tako da ih je navedeno ukupno najmanje 31 smrtno stradalih i šest ranjenih, dok je oštećeni Maljić Voci/Maliq Voci, koji je ranijom optužnicom bio označen kao smrtno stradal, sada naveden kao civil koji je ranjen. Ujedno su bliže precizirana mesta stradanja žrtava.³⁶¹

³⁵⁶ Transkript sa glavnog pretresa od 20. marta 2018. godine.

³⁵⁷ Transkript sa glavnog pretresa od 20. septembra 2018. godine.

³⁵⁸ Transkript sa glavnog pretresa od 17. januara 2018. godine.

³⁵⁹ *Ibid.*

³⁶⁰ Transkript sa glavnog pretresa od 7. marta 2018. godine, transkript sa glavnog pretresa od 20. marta 2018. godine, transkript sa glavnog pretresa od 4. juna 2018. godine.

³⁶¹ Optužnica TRZ KTO 7/2013 od 23. aprila 2018. godine.

Dokazni postupak u ovom predmetu završen je u novembru 2018. godine, a iznošenje završnih reči zakazano je za januar 2019. godine.³⁶²

Nalazi FHP-a

Pasivnost TRZ-a

Optužnica u ovom predmetu je podignuta 11 godina nakon što su javnosti postale dostupne informacije o učešću dvojice okrivljenih u zločinu u Trnju/Tërrnje. Optužnica u ovom predmetu je podignuta tek krajem 2013. godine, dok su o odgovornosti okrivljenih još 2002. godine pred MKSJ u predmetu protiv Slobodana Miloševića svedočili zaštićeni svedok K-41³⁶³ i zaštićeni svedok K-32³⁶⁴, a FHP je još 2008. godine podneo krivičnu prijavu za zločin u Trnju/Tërrnje.

Nepripremljen predmet od strane TRZ-a

Iz toka postupka evidentno je da optužnica nije bila temeljito pripremljena. Naime, optužnica nije obuhvatala sve žrtve zločina koji je predmet optužnice, dok je, s druge strane, u optužnici kao žrtva navedena jedna osoba koja je živa. Takođe, uz optužnicu nisu bili dostavljeni dokazi za navode o smrtnom stradanju žrtava. Nije bilo zapisnika o ekshumaciji i obdukciji za lica čiji su posmrtni ostaci pronađeni, dok za lica čiji posmrtni ostaci nisu pronađeni, nije bilo dokaza da se u evidencijama nadležnih organa vode kao nestala 25. marta 1999. godine za područje sela Trnje/Tërrnje. Predsednica veća je sa pravom, u oktobru 2015. godine, zbog tih propusta kritikovala rad TRZ, kao i vanraspravno veće koje je potvrdilo optužnicu bez ključnih dokaza, i od TRZ-a zahtevala izmenu optužnice i dostavljanje potkrepljujućih dokaza.³⁶⁵ TRZ tražene dokaze nije dostavljalo sudu skoro tri godine, na šta je predsednica veća morala da upozori postupajućeg zamenika u martu 2018. godine.³⁶⁶ TRZ je izmenilo optužnicu tek u aprilu 2018. godine, kojom je obuhvatilo više žrtava i bliže preciziralo mesta njihovog stradanja.³⁶⁷

Neefikasno suđenje

Za prve tri godine trajanja glavnog pretresa održano je samo devet dana suđenja³⁶⁸, dok je 13 dana suđenja odloženo, kao i više pripremni ročišta³⁶⁹, najčešće zbog navodnih zdravstvenih problema optuženih. Za te izostanke optuženi su redovno prilagali lekarska uverenja vojno-medicinskih

³⁶² Transkript sa glavnog pretresa od 29. novembra 2018. godine.

³⁶³ Transkript svedočenja zaštićenog svedoka K-42 od 5. septembra 2002. godine, transkript svedočenja zaštićenog svedoka K-42, od 6. septembra 2002. godine.

³⁶⁴ Transkript svedočenja zaštićenog svedoka K-32, od 17. jula 2002. godine, transkript svedočenja zaštićenog svedoka K-32 od 22. jula 2002. godine.

³⁶⁵ Transkript sa suđenja od 28. oktobra 2015. godine.

³⁶⁶ Transkript sa glavnog pretresa od 7. marta 2018. godine.

³⁶⁷ Izmenjena optužnica TRZ KTO br. 7/2013 od 24. aprila 2018. godine.

³⁶⁸ Suđenja održana 24. februara i 27. i 28. oktobra 2015. godine, zatim 18. januara, 20. maja, 6. i 7. juna i 11. oktobra 2016. godine, i 13. januara 2017. godine.

³⁶⁹ Transkript sa glavnog pretresa od 20. maja 2016. godine.

ustanova. Po pravilu, optuženi se hospitalizuju dan pre ili na dan održavanja glavnog pretresa. Kako je i sama predsednica veća primetila: „Vrlo često se dešava da on [Pavle Gavrilović] bude hospitalizovan, da bude u bolnici dva dana ili tri dana pred pretres i da se njegovo lečenje završava posle otkazanog pretresa.“³⁷⁰ TRZ je zbog „očiglednog izbegavanja pristupa na glavni pretres“ od suda zahtevalo pritvor za Rajka Kozlinu u aprilu 2016. godine.³⁷¹ Naime, prema ZKP-u pritvor se može odrediti protiv optuženog ako „očigledno izbegava da dođe na glavni pretres“.³⁷² Sud je ovaj predlog TRZ-a odbio kao preuranjen.³⁷³ U oktobru 2017. godine, zbog još jednog u nizu izostanaka optuženog Pavla Gavrilovića, TRZ je zahtevalo da se ovom optuženom odredi pritvor „jer je to očigledno izbegavanje, naravno uz pomoć ustanove u kojoj se leči“, ali je i ovaj zahtev sud odbio kao neosnovan.³⁷⁴

Zbog učestale hospitalizacije optuženih u vreme glavnih pretresa, predsednica veća naložila je njihovo medicinsko veštačenje. Međutim, veštaci medicinske struke su svoje nalaze zasnovali isključivo na dokumentaciji vojnih medicinskih ustanova koje inače dvojici optuženih izdaju lekarska uverenja, a ne na neposrednom medicinskom pregledu optuženih. Njihov nalaz je stoga bio da su, „sudeći po dokumentaciji“, hospitalizacije optuženih opravdane.³⁷⁵ Kako je nastavljeno izostajanje optuženog Pavla Gavrilovića, koje je više od pola godine bilo pravdano dokumentacijom vojno-medicinskih ustanova, sud je ponovno odredio njegovo medicinsko veštačenje, i ponovno je odbio predlog tužioca da se ovom optuženom odredi pritvor.³⁷⁶

Zahtev za ubrzanje postupka, žalba oštećenih i Ustavna žalba

Posebno zabrinjava činjenica da je Viši sud odbacio zahtev oštećenog Nedžada Bitićija/Nexhat Bytyqi za ubrzanje postupka tvrdnjom da isti nema svojstvo ovlašćenog lica za podnošenje ovog zahteva, jer navodno nije tokom krivičnog postupka istakao imovinsko-pravni zahtev. Ovo iz razloga jer je oštećeni taj zahtev istakao prilikom svedočenja, kako u istrazi, tako i na glavnom pretresu. Sud je proizvoljno i na štetu oštećenog protumačio sadržinu njegovih iskaza datih u istrazi i na glavnom pretresu. Ono što iz oba zapisnika proističe je zaključak da oštećeni samo nije opredelio visinu svog imovinsko-pravnog zahteva, a ne da takav zahtev uopšte nije postavio. Reč je o „očiglednoj grešci pri oceni“, jer je sud proizvoljno i arbitrarno izveo zaključke u vezi sa činjenicama u postupku, da bi potom proizvoljno primenio odredbe Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku, zaključivši da oštećeni nije ovlašćeno lice za podnošenje prigovora. Osim činjenice da navedeni zaključak nije tačan, oštećenom je u isto vreme uskraćeno pravo da se na ovakvu odluku žali i da u drugostepenom postupku dokazuje manjkavosti iste. Ukoliko bi se prihvatio ovakav pristup Višeg suda, to bi značilo da se nadležnom sudu ostavlja diskreciono pravo da interpretira sadržinu iskaza na način koji mu najviše odgovara, odbaci prigovor radi ubrzanja postupka, a potom onemoguću podnosiocu da uloži žalbu na takvu odluku, a sve u skladu sa zakonom.

87

370 Transkript sa glavnog pretresa od 25. februara 2016. godine.

371 Transkript sa suđenja od 19. aprila 2016. godine.

372 ZKP, član 211, stav 1, tačka 1.

373 *Ibid*, str. 4.

374 Transkript sa glavnog pretresa od 13. oktobra 2017. godine.

375 Transkript sa glavnog pretresa od 20. maja 2016. godine.

376 Transkript sa glavnog pretresa od 13. oktobra 2017. godine.

Oštećenom Nedžadu Bitićiju/Nexhat Bytyqi kao stranci u postupku morala je biti omogućena dvostепенost postupka u situacijama kada se o njegovom pravu odlučuje. U tom smislu mu je moralo biti omogućeno da pred drugostепенim sudom ospori navode nižestепенog suda, posebno u situaciji kada su izneti navodi u prvostепенom rešenju netačni.

Prigovor oštećenog radi ubrzanja postupka očigledno je bio nedelotvorno pravno sredstvo, a zatim mu je uskraćeno pravo da se na odluku o odbacivanju žali, pa je na ovaj način ostavljen bez mogućnosti da zaštiti svoje pravo na suđenje u razumnom roku. Stoga je ustavna žalba bila jedini način zaštite prava oštećenog.

Takođe, postupanje Apelacionog suda prilikom odlučivanja o žalbi svih oštećenih protiv odluke Višeg suda, pokazalo je da je i ovaj sud povredio njihovo pravo na pravično suđenje, jer nije jasno obrazložio zbog čega su njihovi zahtevi neosnovani. Pravo na obrazloženu odluku spada u jedno od osnovnih prava stranke u postupku, odnosno obavezu suda da se izjasni na ključne argumente i pitanja koje su stranke otvorile u postupku. Ustavni sud je u velikom broju svojih odluka jasno izrazio stav u pogledu obaveze državnih organa da argumentuju svoje odluke³⁷⁷, kao što je učinio i Evropski sud za ljudska prava u svojim odlukama.³⁷⁸ Osim tvrdnje da je reč o kompleksnom slučaju koji zahteva vreme za utvrđivanje činjenica i izvođenje dokaza, nema obrazloženja za preostale tvrdnje žalilaca, koji jasno ukazuju u čemu se sastoje propusti suda u krivičnom postupku. Oni su, naime, istakli da je nesporna činjenica da su okrivljeni dostavljali lekarska uverenja vojno-medicinskih ustanova kojima su potkrepili navode o postojanju zdravstvenih problema, ali su jednako ukazali i na činjenicu da je simptomatično da se zdravstveni problemi javljaju nekoliko dana pred glavni pretres i da jednako nestaju par dana nakon odlaganja glavnog pretresa. Ovo nije bilo samo zapažanje oštećenih, već i predsednice sudskog veća.³⁷⁹

Oštećeni su takođe istakli da se ne može smatrati opravdanim da od 20 zakazanih pretresa, bude održano svega devet, i pored činjenice da okrivljeni dostavljaju medicinsku dokumentaciju. Sudsko veće bi u tom slučaju moralo da zakazuje pretese u kraćem vremenskom periodu, ili da preduzme druge odgovarajuće mere da obezbedi prisustvo okrivljenih. Određivanje pritvora okrivljenima je jednako delotvorna zakonska mera kojom se može obezbediti prisustvo okrivljenih, a oštećeni su naveli da u okviru pritvorskih jedinica postoje odgovarajuće medicinske ustanove koje mogu blagovremeno pratiti zdravstveno stanje okrivljenih. Ni za jedan od ovih navoda Apelacioni sud nije dao jasno obrazloženje iz kojih razloga ga odbija kao neosnovan, što je bio dužan učiniti.³⁸⁰

377 Videti odluke: UŽ-2119/2015 od 1. decembra 2016. godine, UŽ-1540/2014 od 24. novembra 2016. godine, UŽ 7975/2014 od 15. septembra 2016. godine, UŽ -485/2008 od 15. jula 2010. godine

378 Presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetima: *Ruiz Torija protiv Španije* od 9 decembra 1994. godine, *Helle protiv Finnske* od 19. decembra 1997. godine, *Georgiadiz protiv Grčke* od 29. maja 1997. godine, *Van der Hurk protiv Holandije* od 19. aprila 1994. godine, *Kuznetsov i drugi protiv Rusije* od 11. januara 2007. godine.

379 Transkript sa glavnog pretresa od 25. februara 2016. godine.

380 Rešenje Apelacionog suda povodom odluke o odbijanju prigovora radi ubrzanja postupka Rž k Po2 1/17 od 27. oktobra 2017. godine.

Odlaganjem suđenja na način kako su to činili optuženi i istovremeno odbijanje sudova da pravilno odluče o prigovoru radi ubrzanja postupka, obesmišljava se celokupan sudski postupak, a optuženi efikasno izbegavaju svoju zakonsku obavezu da se pojave pred sudom i suoče sa optužnicom.

Nedopustivo je da oštećeni u postupku za ratni zločin, koji traje već pet godina, ne uživaju zaštitu postupajućeg suda, već svoje pravo na pravično suđenje moraju da ostvaruju pred Ustavnim sudom u postupku po ustavnoj žalbi.

Status optuženih u Vojsci Srbije

U trenutku podizanja optužnice, oba okrivljena su bili aktivni u službi VS. Gotovo je izvesno da je Rajko Kozlina i danas u službi VS, dok se protiv njega vodi postupak za izvršenje ratnog zločina nad civilima, dok je optuženi Pavle Gavrilović u međuvremenu penzionisan.

FHP je uputio apel tadašnjem načelniku Generalštaba VS (generalu Ljubiši Dikoviću) da okrivljene suspenduje za vreme trajanja postupka, u skladu sa Zakonom o Vojsci Srbije. Naime, zakonom je predviđeno da vojno lice može biti udaljeno sa dužnosti ako je krivično delo za koje je optuženo „takve prirode da bi bilo štetno po interes službe da takvo lice i dalje ostane na dužnosti”.³⁸¹ Do danas, FHP nije dobio nikakav odgovor.

FHP je stoga uputio zahtev za pristup informacijama od javnog značaja Ministarstvu odbrane – da li su optuženi i dalje aktivni pripadnici VS. Ministarstvo je odbilo zahtev, navodeći da su traženi podaci zaštićeni kao lični podaci i podaci „značajni za odbranu zemlje”. Rešavajući po žalbi FHP-a, Poverenik za informacije od javnog značaja je odbio argumente Ministarstva i naložio mu da tražene podatke dostavi FHP-u, što je Ministarstvo odbilo da učini. Nakon toga, Poverenik je doneo još dva zaključka u periodu od aprila do juna 2016. godine, kojima je izrekao novčane kazne Ministarstvu odbrane u ukupnom iznosu od 200.000 dinara. Pošto Ministarstvo nije izvršilo rešenje ni nakon serije kazni, Poverenik se 18. juna 2016. godine obratio Vladi Republike Srbije kako bi ona prinudila Ministarstvo da postupi u skladu sa rešenjem Poverenika. Do objavljivanja ovog Izveštaja, Vlada nije postupila po zahtevu Poverenika.

Zadržavanje optuženih za ratne zločine u vojnoj službi za vreme trajanja postupka šalje izrazito negativnu poruku institucijama u čijoj je nadležnosti procesuiranje ratnih zločina i degradira sudske postupke, koji bi između ostalog trebalo da dovedu do ponovnog uspostavljanja poverenja u institucije Republike Srbije. Obezbeđivanje svojevrsnog državnog zaklona optuženima za ratne zločine utiče i na nepoverenje kod žrtava iz drugih etničkih zajednica i njihovu spremnost da učestvuju u suđenjima pred Višim sudom u Beogradu.

³⁸¹ Zakon o Vojsci Srbije, *Službeni glasnik Republike Srbije* br. 116/2007, 88/2007, 101/2010 - dr. zakon, 10/2015 i 88/2015 – odluka Ustavnog suda, član 77.

IX. Predmet Bosanska Krupa II³⁸²

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 26. decembar 2017. godine	
Datum početka suđenja: 7. juni 2018. godine	
Postupajući tužilac: Bruno Vekarić	
Optuženi: Joja Plavanjac i Zdravko Narančić	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZSRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Mirjana Ilić (predsednica veća) sudija Zorana Trajković sudija Dejan Terzić
Broj optuženih: 2 Rang optuženih: nižerangirani Broj žrtava: 11 Broj ispitanih svedoka: 8	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 3 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 8 Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres	

382 Predmet *Bosanska Krupa II*, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/bosanska_krupa_II.html, pristupljeno dana 11. decembra 2018. godine.

Tok postupka

Optuženi Joja Plavanjac se tereti za ubistvo, a optuženi Zdravko Narančić za pomaganje u ubistvu 11 bošnjačkih civila u prvoj polovini avgusta 1992. godine u Osnovnoj školi „Petar Kočić“ u Bosanskoj Krupi (BiH). Optuženi Zdravko Narančić, kao pripadnik Vojne policije 11. krupske lake pešadijske brigade VRS, za vreme dok je obavljao dužnost stražara u zatvoru u prostorijama škole, omogućio je da u prostorije zatvora uđe, naoružan automatskom puškom, optuženi Joja Plavanjac, pripadnik VRS. Optuženi je prvo u zatvoru tražio pritvorenog Predraga Praštala, koji je prethodnih dana lišio života njegovu majku. Iako je Praštalo već bio odveden u pritvor u Banja Luku, optuženi Narančić je prvo otključao i otvorio vrata prostorije u kojoj su držani zatvoreni Bošnjaci, pripadnici grupe „Joks“, na koje je optuženi Plavanjac odmah po otvaranju prostorije pucao iz automatske puške i ubio: Kaltak Rasima, Kaltak Nezira, Kaltak Enesa, Kaltak Emsuda, Kaltak Ferida, Alijagić Fadila, Alijagić Edina, Omić Mirsada, Nasić Rasima i Čehajić Ismeta. Potom je optuženi Narančić otključao i otvorio vrata druge prostorije i glasno zatražio da iz iste izađe lice po imenu Tofik Sedić, pa kada je ovo lice izašlo okrivljeni Plavanjac ga je odveo u fiskulturnu salu škole, pitajući ga najpre zašto je zaustavljao njegovog strica Miću Plavanjca, a zatim ga pucanjem iz automatske puške ubio.³⁸³

Odbrane optuženih

Iznoseći svoju odbranu, optuženi su negirali izvršenje dela za koje se terete. Optuženi Joja Plavanjac tvrdio je da je predmetna ubistva izvršio njegov sada pokojni otac Lazo Plavanjac. Naime, vojnik RS Predrag Praštalo ubio mu je majku 31. jula 1992. godine, a njegov otac Lazo došao je kod njega 3. avgusta 1992. godine i insistirao da ga odveze do Krupe, do Osnovne škole „Petar Kočić“, jer je čuo da je tamo zatvoren Praštalo. Obojica su bili naoružani. Vrata im je otključao stražar, optuženi Narančić, kojem je bio nadređeni. Narančić im je objasnio da je Praštalo prebačen za Banja Luku, ali je otac insistirao da se otključaju vrata od prostorija u kojima su bili zatvoreni Bošnjaci, da se i sâm u to uveri. Kada je Narančić otvorio jednu prostoriju, otac je među zatvorenim ljudima prepoznao Tofika Sedića i sa njim je nešto razgovarao. Za to vreme, optuženi je sa Narančićem otišao do kancelarije kako bi izvršio uvid u knjigu dežurstva i utvrdio da li je Praštalo zaista prebačen za Banja Luku. U jednom trenutku su čuli pucanj, i kada su izašli iz kancelarije videli su da Tofik Sedić leži mrtav na podu, pa su se vratili ponovo u kancelariju da pogledaju dokumentaciju. Ubrzo su ponovo začuli pucnjavu, nakon čega su potrčali do oca i videli da je pucao u zatvorenike. Nije mu poznato kako je njegov otac otvorio vrata prostorije u kojoj su bili zatvorenici. Narančić je uhvatio njegovog oca da više ne bi pucao i izgurao ga iz škole, nakon čega su njih dvojica otišli.³⁸⁴

Optuženi Zdravko Narančić objasnio je da je kritičnog dana bio na straži samo on. U poslepodnevnim časovima došao je optuženi Joja Plavanjac, koji mu je inače bio nadređeni, zajedno sa svojim ocem. Tražili su Praštalo – čoveka koji je nekoliko dana ranije ubio majku Joje Plavanjca. Objasnio im je da je Praštalo već odveden za Banja Luku, i otvorio je jedna vrata kako bi se ovi uverili da ga zaista tu više

91

383 Optužnica TRZ KTO 4/17 od 26. decembra 2017. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2018-03/kto_4_17_latinica~3.pdf, pistupljeno dana 8. januara 2019. godine.

384 Transkript sa glavnog pretresa od 7. juna 2018. godine.

nema. Otac Joje Plavanjca je u toj prostoriji video Tofika Sedića, sa kojim je razgovarao. Otišao je sa optuženim Plavanjcem u kancelariju kako bi pregledali knjigu dežurstva, u kojoj je bio evidentiran i podatak o premeštanju Praštala. Dok su bili u kancelariji, čuo je dva pucnja. Video je Lazu Plavanjca kada je prošao kraj kancelarije, a zatim su se ponovo začuli pucnji. Obojica su istrčali iz kancelarije da vide šta se desilo. Izgurao je Lazu i Joju iz škole i vratio se da vidi šta je sa ljudima u koje je Laza pucao. Video je da neki daju znake života i odmah je otišao u komandu vojne policije da prijavi događaj.³⁸⁵

Svedoci u postupku

Svedoci/oštećeni Asim Nasić, Mirela Rekić, Osma Alijagić, Fatima Kaltak i Safija Kaltak ispitani su putem video-konferencijske veze sa Kantonalnim sudom u Bihaću. Oni nisu imali nikakvih neposrednih saznanja o kritičnom događaju ali se, zbog lošeg kvaliteta zvuka, njihovo ispitivanje nije moglo pratiti.³⁸⁶

Svedoci Duško Jakšić i Zdravko Marčeta, obojica pripadnici vojske RS, takođe nisu imali neposrednih saznanja o kritičnom događaju. Naveli su da su čuli da je u ubistvima zatvorenih lica u prostorijama OŠ „Petar Kočić“ učestvovao i pok. Lazo Plavanjac, otac optuženog Joje Plavanjca, premda oca optuženog Plavanjca uopšte nisu spominjali prilikom svedočenja pred nadležnim organima u BiH.³⁸⁷

Nalazi FHP-a

92

Regionalna saradnja

Ovaj postupak predstavlja dobar primer saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, ovaj predmet je ustupio Sud Bosne i Hercegovine, obzirom da optuženi, koji su državljani Republike Srbije i sa prebivalištem u Srbiji, nisu bili dostupni organima BiH.

Nemogućnost praćenja toka postupka

Glavni pretres na kojem su ispitivani svedoci/oštećeni putem video-konferencijske veze održan je u sudnici u kojoj ne postoje tehnički uslovi da publika koristi slušalice. Stoga je za publiku praćenje iskaza svedoka koji se ispituju putem video-konferencijske veze veoma otežano, obzirom da je kvalitet zvuka veoma loš. Tonsko praćenje iskaza pomoću slušalica omogućeno je samo sudskom veću i učesnicima u postupku.

FHP smatra da je sud u obavezi da i osobama koje se nalaze u publici kako bi posmatrale suđenja omogućio korišćenje slušalica, kako bi na adekvatan način mogli da prate svedočenja putem video-konferencijske veze.

---

³⁸⁵ *Ibid.*

³⁸⁶ Transkript sa glavnog pretresa od 3. oktobra 2018. godine.

³⁸⁷ Transkript sa glavnog pretresa od 25. decembra 2018. godine.

X. Predmet Bosanski Petrovac – Gaj³⁸⁸

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 10. oktobar 2014. godine	
Datum početka suđenja: 15. jun 2015. godine	
Postupajući tužilac: Mioljub Vitorović	
Optuženi: Milan Dragišić	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće Višeg suda u Beogradu	sudija Vladimir Duruz (predsednik veća) sudija Vera Vukotić sudija Vinka Beraha-Nikićević
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: nižerangiran – bez čina Broj žrtava: 5 Broj ispitanih svedoka: 26	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 5 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 6
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres	

93

³⁸⁸ Predmet *Bosanski Petrovac - Gaj*, izveštaji sa suđenja i dokumenta iz predmeta dostupni na http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/bosanski_petrovac_gaj.html, pristupljeno dana 11. decembra 2018. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2017. godine

Optužnica

Optuženi Milan Dragišić se tereti da je, kao pripadnik VRS, 20. septembra 1992. godine u Bosanskom Petrovcu (BiH), u naselju Gaj, ubio tri, a ranio dva bošnjačka civila. Naime, nakon što je dovezeno telo njegovog brata Dragana Dragišića, koji je poginuo na ratištu, optuženi je, naoružan automatskom puškom i u uniformi, izašao na ulicu i počeo da psuje „tursku i muslimansku majku“ svojim komšijama Bošnjacima, koji su se nalazili na ulici, a potom je u njih i pucao.³⁸⁹

Odbrana optuženog

Optuženi Milan Dragišić, iznoseći svoju odbranu, izjavio je da se ne oseća krivim. Naveo je da je prilikom dovoženja tela svog brata, iz gepeka automobila uzeo automatsku pušku u kojoj je bio metak u cevi. Čuo je nakon toga rafalnu paljbu, ali se ne seća šta se dogodilo. Bio je „van sebe“ i tada mu je pred očima bilo „sve crno“, jer je saznao da je telo njegovog pokojnog brata bilo potpuno masakrirano. Zbog toga ne zna da li je ubio svoje komšije.³⁹⁰

Svedoci u postupku

Oštećeni Muhamed Kavaz opisao je kako je optuženi kritičnog dana ubio njegovog oca Asima Kavaza a njega ranio. Nakon što su čuli plač i kuknjavu iz kuće optuženog, koji im je prvi komšija, krenuli su da vide šta se desilo. Optuženi je tada izašao na ulicu i pucao u njih.³⁹¹ Da je optuženi ubio Asima Kavaza potvrdio je i svedok Branko Srdić, koji je bio očevidac kritičnog događaja.³⁹²

Svedoci Mirko Velaga i Edin Bašić nisu bili očevici kritičnog događaja, ali njihova posredna saznanja potvrđuju navode oštećenog Muhameda Kavaza o ubistvu njegovog oca Asima Kavaza, kao i da se optuženi, nakon ubistva Asima Kavaza, kretao po naselju Gaj i pucao u civile Bošnjake.³⁹³

Svedok Milorad Radošević, koji je bio prisutan kada su dovezena tela poginulih boraca u Bosanski Petrovac, naveo je da je među okupljenim ljudima video i optuženog koji je kukao i vrištao za poginulim bratom, te da su ga prijatelji i rođaci držali i jedva uspeli da ga smeste u automobil. Svedoci Željko Kuburić i Duško Karanović, koji su došli u kuću porodice Dragišić da izraze saučešće, u svojim iskazima naveli su da je optuženi tada delovao izgubljeno, bio odsutan i da ih „nije skontao“.³⁹⁴

389 Optužnica TRZ broj KTO 7/14 od 10. oktobra 2014. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2014_10_10_lat.pdf, pristupljeno dana 11. decembra 2018. godine.

390 Transkript sa glavnog pretresa od 15. juna 2015. godine.

391 Transkript sa glavnog pretresa od 14. jula 2015. godine.

392 Transkript sa glavnog pretresa od 18. novembra 2015. godine.

393 Transkript sa glavnog pretresa od 8. oktobra 2015. godine.

394 Transkript sa glavnog pretresa od 15. septembra 2016. godine.

Tok postupka u 2017. godini

Tokom 2017. godine održan je samo jedan od zakazanih sedam glavnih pretresa, tokom kojeg su ispitana dva svedoka odbrane. Glavni pretresi su pet puta odlagani jer sudu nisu pristupali pozvani svedoci, a jednom zbog odsustva optuženog, koji se nalazio na bolničkom lečenju.

Svedok odbrane Milorad Dragišić, rođeni brat optuženog, naveo je da nije bio očevidac kritičnih događaja. Čim je u gradu čuo za pogibiju brata krenuo je kući, u čijoj blizini je video telo ubijenog Asima Kavaza, njihovog komšije. Prijatelji i rođaci su mu rekli da ga je ubio optuženi, i da je tom prilikom ranio Muhameda Kavaza, sina pokojnog Asima Kavaza, te da je krenuo naoružan prema gradu. Pošao je za njim i ubrzo, uz pomoć prijatelja, uspeo da ga savlada i vrati kući. Optuženi je video izmasakrirano telo njihovog poginulog brata i zbog toga je bio van sebe – svedoku je delovao „kao prepariran”. Smatra da je optuženi u trenutku kada je ubio komšiju Asima bio neuračunljiv, da nije bio ni svestan na koga puca, jer nije imao nikakvog razloga da to uradi, obzirom da su sa Kavazovima bili u jako dobrim odnosima. Čuo je da su istog dana u blizini hotela ubijena još tri lica, ali je uveren da to nije učinio optuženi jer su ga vratili kući pre nego što je stigao do grada.³⁹⁵

Svedokinja odbrane Jela Dragišić, snaha optuženog, navela je da je bila u dvorištu porodične kuće zajedno sa decom i sverkvom kada je došao optuženi i rekao da je njen muž poginuo. Po rečima svedokinje, tada je „nastao kaos”. Videla je da komšije Asim i Muhamed Kavaz kreću iz svog dvorišta prema njihovoj kući i čula pucnje, ali nije videla ko je i na koga pucao. Sa porodicom Kavaz bili su u jako dobrim odnosima, pa nije bilo razloga za ubistvo.³⁹⁶

95

Tok postupka u 2018. godini

Tokom 2018. godine održana su četiri od zakazanih sedam glavnih pretresa, tokom kojih je ispitano pet svedoka.

Svedoci odbrane Nenad Dragišić, rođak optuženog, Brankica Dragišić, supruga optuženog i Drena Latinović, komšinica optuženog, naveli su da nemaju neposrednih saznanja o ubistvu i ranjavanju bošnjačkih civila. Optuženi im je, zbog smrti brata, delovao „potpuno izgubljeno”.³⁹⁷

Svedokinja Semira Mešić-Pašalić navela je da je u svojstvu sudskog veštaka, kao specijalista sudske medicine i patologije, pred Kantonalnim tužilaštvom u Bihaću dala svoj nalaz i mišljenje o povredama koje su zadobili oštećeni Muhamed Kavaz, Elvir Zajkić i Safet Terzić. Međutim, objasnila je da se u vreme davanja nalaza nije nalazila na spisku sudskih veštaka, jer zbog velikog angažovanja na ekshumacijama koje je vršila pored svog redovnog posla, to nije stigla da obavi.³⁹⁸

³⁹⁵ Transkript sa glavnog pretresa od 21. juna 2017. godine.

³⁹⁶ *Ibid.*

³⁹⁷ Transkripti sa glavnog pretresa od 8. marta 2018. godine, i 10. septembra 2018. godine.

³⁹⁸ Transkript sa glavnog pretresa od 20. januara 2018. godine.

Nakon što su svedoci odbrane dali svoje iskaze, određeno je psihijatrijsko veštačenje optuženog na okolnost utvrđivanja njegove uračunljivosti u vreme izvršenja dela. Takođe je određeno i medicinsko veštačenje povreda koje su zadobili oštećeni, obzirom da se nalaz Semire Mešić-Pašalić nije mogao tretirati kao nalaz i mišljenje sudskog veštaka.

Dokazni postupak nastaviće se u 2019. godini davanjem nalaza i mišljenja sudskih veštaka.

Nalazi FHP-a

Regionalna saradnja

Ovaj postupak predstavlja dobar primer saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, ovaj predmet je TRZ-u ustupilo Tužilaštvo BiH obzirom da optuženi, kao državljanin Republike Srbije i sa prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

Neprihvatljivo veštačenje

Evidentan propust u radu Kantonalnog tužilaštva u Bihaću je dozvola da veštačenje obavlja osoba koja se ne nalazi na spisku sudskih veštaka. Takav postupak narušio je ugled samog tužilaštva, a u ovom postupku imao je za posledicu odugovlačenje postupka. Naime, glavni pretres nekoliko puta je odlagan jer navodni sudski veštak nije mogao da pristupi sudu iz zdravstvenih razloga, da bi se, nakon saznanja da se ne radi o sudskom veštaku, veštačenje moralo ponovo obaviti.

Predmeti u kojima su donete prvostepene presude

I. Predmet Bosanska Krupa³⁹⁹

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 26. maj 2016. godine	
Datum početka suđenja: 14. oktobra 2016. godine	
Postupajući tužilac: Miodrag Vitorović	
Optužena : Ranka Tomić	
Krivično delo : ratni zločin protiv ratnih zarobljenika, KZ SRJ član 144	
Postupajuće veće	sudija Vinka Beraha Nikićević (predsednica veća) sudija Vera Vukotić (članica veća) sudija Vladimir Duruz (član veća)
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: nižerangirani Broj žrtava: 1 Broj ispitanih svedoka: 10	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 11 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 10
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Prvostepena presuda	

97

³⁹⁹ Predmet *Bosanska Krupa*, izveštaji sa suđenja i dokumenta iz predmeta dostupni na http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/bosanska_krupa.html, pristupljeno 9. aprila 2019. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2017. godine

Optužnica

Okrivljena Ranka Tomić se optužnicom⁴⁰⁰ TRZ od 26. maja 2016. godine tereti da je kao starešina (u činu kapetana) „Fronta žena Petrovac”, pri Petrovačkoj brigadi Vojske Republike Srpske (VRS), zajedno sa drugim pripadnicama, sredinom jula 1992. godine ratnu zarobljenicu Karmenu Kamenčić bolničarku 5. korpusa Armije BiH, mučila, prema istoj nečovečno postupala, nanosila joj velike patnje i povredu telesnog integriteta, te učestvovala u ubistvu iste. Kada su pripadnice „Fronta žena Petrovac” zarobljenu Karmenu Kamenčić dovele do jedne udoline u mestu Radić (opština Bosanska Krupa), gde se okupio veći broj građana, optužena joj je naredila da se skine gola, da puzi po zemlji te da sebi iskopa grob, stavljajući joj pri tom granje crnog trna među noge, da bi joj zatim prišla sa drugim pripadnicama „Fronta žena Petrovac” pa su je tukle štapom po telu, nožem odsekle kosu i napravile nožem znak krsta na glavi, a zatim i celom dužinom leđa, te joj nožem rasekle donji deo uha, gurale glavu u govedu balegu, udarajući je lopatom po zadnjici i terajući je da peva srpske pesme. Nakon toga su oštećenu, zajedno sa maloletnim V.Đ., odvele u susednu udolinu, gde su oštećenoj naredili da ponovo sebi kopa grobno mesto, pa kako oštećena to više nije bila u stanju da učini, kopanje je završio maloletni V.Đ. Oštećenoj su zatim naredili da legne na leđa u iskopanu rupu, a maloletni V.Đ. ju je ubio, ispalivši između 5 i 7 metaka iz automatske puške⁴⁰¹.

Odbrana optužene

Iznoseći svoju odbranu, optužena Ranka Tomić negirala je izvršenje dela za koje se tereti, navodeći da se u kritičnom periodu nalazila u Beogradu. Objasnila je da je krajem 1991. godine naredbom, sa Vojne akademije u Beogradu, upućena u Kninski korpus. Zatim je upućena u Medački džep pa u Gračac, gde je bila komandir ženske artiljerijske jedinice, a komandant joj je bio Sovilj. Iz Gračaca je, naredbom od 21. aprila 1992. godine upućena u Bosanski Petrovac sa zadatkom da izvrši obuku žena dobrovoljaca koje su tada činile tzv. Pešadijski vod. Netačan je podatak u optužnici da je „Front žena Petrovac” postojao 1992. godine, jer je on formiran tek 1994. godine. Takođe je netačan i podatak da je u tom periodu bila u činu kapetana – tada je bila u činu poručnika, a čin kapetana je dobila kasnije. Obuka je trajala dve nedelje, nakon čega se vratila u Gračac. Sa istim ženama je u maju mesecu 1992. godine bila na doobuci na Oštrelju, a zatim i na obuci iz prve pomoći koja je vršena na Kupresu, koja je završena krajem juna 1992. godine. U Petrovac se vratila 28. ili 29. juna 1992. godine, a odmah zatim i u Gračac. Tu je saznala da je komandant Sovilj poginuo, pa je bila angažovana oko njegove sahrane koja je bila 7. jula 1992. godine, na koju su organizovano otišli iz Petrovca. Sa sahrane je odmah sa

400 Optužnica TRZ KTO br. 05/2016 od 26. maja 2016. godine.

401 Tužilaštvo za ratne zločine preuzelo je gonjenje u ovom predmetu od Kantonalnog suda u Bihaću na osnovu Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima i Ugovora između RS i BiH o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima.

šoferom M.G. i dve drugarice otišla za Gračac. Iz Gračaca je 9. jula 1992. godine otišla za Beograd i sutradan se javila na VA u svoju matičnu jedinicu. Poznaje Boru Kuburić i Radmilu Banjac⁴⁰² – upoznala ih je u aprilu 1992. godine jer su se one javila na obuku, i smatra da je one terete jer su na tom prisiljene ili nagovorene.⁴⁰³

Tok postupka u 2017. godini

Tokom 2017. godine održano je 5 dana suđenja tokom kojih je ispitano sedam svedoka.

Svedok Marinko Kerkez bio je očevidac kritičnog događaja. Oštećenu Karmenu Kamenčić je opisao kao „mladu finu ženu kovrdžave kose” koja je bila zarobljena i dovedena do škole u Radićima. Pripadnice Petrovačkog fronta žena odvele su zarobljenicu do jedne udoline i oko nje napravile krug. Izgledalo je kao da se sa zarobljenicom igraju igre „zaloga”. Tražile su od nje da skida delove odeće, sve dok nije bila potpuno gola. Pripadnica Fronta žena Petrovca, Bora Kuburić nožem je odsekla kosu zarobljenici, urezala joj je krst na leđima i rasekla joj jedno uvo. Kapetan Rada ju je terala da klanja, nogom joj je gurala glavu u balegu, tukli su je, a Rada Banjac ju je lopatom udarala po stražnjici. Pokidale su joj nakit, neki lančić, i terale su je da kopa svoj grob. Kao žene koje su tukle zarobljenicu svedok je označio Boru, Radu, kapetana Radu i izvesnu Lj. Među noge su joj gurale granje crnog trna. Zatim joj je kapetan Rada naredila da se obuče, pa su je povele u drugu udolinu. Tu joj je naredeno da ponovo sebi kopa grob, a kako ona to više nije mogla, grob je iskopao tada maloletni Veselko. Zarobljenici je naredeno da legne u taj grob, a onda je Veselko u nju ispalio 6-7 metaka iz automatske puške. Čitav ovaj događaj posmatralo je oko 100 ljudi, ali niko nije preduzeo ništa. Kapetan Rada bila je glavna, niko nije smeo protiv nje. Opisujući kapetana Radu, svedok je naveo da je ona tada bila krupna crna žena u maskirnoj uniformi sa činom kapetana, koji je nosila na džepu uniforme, i da je bila naoružana. Prilikom predočavanja fotografije koja se nalazi u spisima predmeta, svedok je izričito tvrdio da je kapetan Rada, kada ju je prvi put video, izgledala upravo kao žena na fotografiji koja mu je predočena.⁴⁰⁴

99

Svedok Veselko Đukić, takođe očevidac kritičnog događaja, naveo je da je video je kada je u selo dovedena oštećena koju su uniformisane žene koje su pripadale Vojsci Republike Srpske odvele u jednu udolinu. Za njima je tada krenuo i on kao i veći broj meštana i vojnika koji su se okupili da vide šta se to događa. Žena, za koju je tada čuo da je zovu „kapetan Rada”, naredila je oštećenoj, koja je bila ranjena u nogu, da se skine gola, pa ju je udarala lopatom po leđima i terala je da puži po kravljjoj balezi. Između nogu joj je stavljala i trnje. „Kapetan Rada” je tada bila crna, kratko ošišana, u maskirnoj uniformi i na grudima je imala čin kapetana. I druge uniformisane žene, njih oko desetak, gurale su oštećenu i udarale je. Jedna od njih, Bora Kuburić, urezala joj je krst na leđima, dok joj je druga, Radmila Banjac, zarezala uho. Po oceni svedoka, glavna među tim uniformisanim ženama je

402 Bora Kuburić i Radmila Banjac su za isto krivično delo pravosnažno osuđene pred Kantonalnim sudom u Bihaću na kazne zatvora u trajanju od po tri godine, dostupno na <http://warcrimesmap.ba/bhs/case/kuburi%C4%87-i-banjac-bora-kuburi%C4%87-i-radmila-banjac>, pristupljeno 11. januara 2019. godine.

403 Transkript sa glavnog pretresa od 14. oktobra 2016. godine.

404 Transkript sa glavnog pretresa od 26. januara 2017. godine.

bila upravo „kapetan Rada“. Kada su oštećenu istukle, naterale su je da sama sebi kopa grob. Tada je naišao vojnik za kojeg je čuo da je upravo on zarobio oštećenu, pa ju je poveo u susednu udolinu, gde ju je, u već iskopanom grobu, ubio sa nekoliko metaka.⁴⁰⁵

Ispitana u svojstvu svedoka, Bora Kuburić, koja je pred Kantonalnim sudom u Bihaću osuđena za isto krivično delo, tvrdila je da kritičnog dana nije videla optuženu. Prilikom predočavanja razlika u iskazu datog pred nadležnim organima u BiH, priznala je da je potpisala zapisnik koji je sačinjen prilikom davanja tog iskaza, ali je tvrdila da joj nije poznato šta je potpisala.⁴⁰⁶

Ispitana su i tri svedoka odbrane, koji nisu imali neposrednih saznanja o kritičnom događaju, ali su tvrdili da optuženu niko nije zvao Rada te da je u kritičnom periodu imala čin poručnika a ne kapetana.⁴⁰⁷

Odbacivanje optužnice

Sudsko veće donelo je 9. oktobra 2017. godine rešenje kojim je odbacilo optužnicu jer u vreme njenog podnošenja nije postojao ovlašćeni tužilac.⁴⁰⁸ Naime, ZKP-om je određeno da će sudsko veće u toku postupka odbaciti optužnicu ukoliko utvrdi da se postupak vodi bez zahteva ovlašćenog tužioca.⁴⁰⁹ Ranijem Tužiocu za ratne zločine funkcija je prestala 1. januara 2016. godine, a novi tužilac je na funkciju stupio tek 31. maja 2017. godine. Optužnica protiv okrivljene podignuta je 26. maja 2016. godine kada nije bilo tužioca za ratne zločine, ali ni vršioca te funkcije, te se stoga smatra kao optužnica koju je podigao neovlašćeni tužilac.

Nastavak glavnog pretresa

Nakon stupanja na dužnost novog Tužioca za ratne zločine, podnet je predlog da se ovaj krivični postupak nastavi. Stoga je sudsko veće 23. novembra 2017. godine donelo rešenje da se krivični postupak po optužnici TRZ protiv optužene nastavi.

Tok postupka u 2018. godini

Tokom 2018. godine održano je šest dana suđenja tokom kojih su ispitana tri svedoka. Dva svedoka odbrane potvrdila su da je optužena u leto 1992. godine bila sa njima na sahrani komandantu Sovilju.⁴¹⁰

Prvostepena presuda

Viši sud u Beogradu doneo je 26. decembra 2018. godine presudu kojom je optuženu Ranku Tomić oglasio krivom i osudio na kaznu zatvora u trajanju od pet godina.

405 Transkript sa glavnog pretresa od 8. septembra 2017. godine.

406 Transkript sa glavnog pretresa od 15. decembra 2017. godine.

407 Transkripti sa glavnih pretresa d 23. novembra i 15. decembra 2017. godine.

408 Transkript sa glavnog pretresa od 9. oktobra 2017. godine.

409 ZKP, član 416. stav 1. tačka 2).

410 Transkript sa glavnog pretresa od 15. januara 2018. godine.

Sud je utvrdio da su pripadnici VRS na području mesta Radić (opština Bosanska Krupa, BiH), sredinom jula 1992. godine, zarobili ranjenu bolničarku Karmenu Kamenčić, pripadnicu Armije BiH, i predali je pripadnicama „Fronta žena Petrovac”.

Pripadnice „Fronta žena Petrovac” su zarobljenu dovele do jedne udoline u mestu Radić a optužena joj je naredila da se skine gola, da puži po zemlji, te da sebi iskopa grob, stavljajući joj pri tom granje crnog trna među noge. Zatim joj je optužena prišla, zajedno sa drugim pripadnicama „Fronta žena Petrovac”, i tukla je štapom po telu, dok su joj druge pripadnice odsekle kosu i nožem napravile znak krsta na glavi, a zatim i celom dužinom leđa, te joj nožem rasekle donji deo uha, gurale glavu u govedu balegu, udarajući je lopatom po zadnjici i terajući je da peva srpske pesme. Nakon toga su oštećenu, zajedno maloletnikom Veselkom Đukićem odvele u susednu udolinu, gde su joj naredile da ponovo sebi kopa grobno mesto, pa kako oštećena to više nije bila u stanju da učini, kopanje je završio maloletni Veselko Đukić. Oštećenju su zatim naredili da legne na leđa u iskopanu rupu, a maloletni Veselko Đukić ju je ubio, ispalivši između 5 i 7 metaka iz automatske puške.

Odbranu optužene sud je ocenio kao neuverljivu i usmerenu ka izbegavanju krivične odgovornosti, budući da je optužena u svojoj odbrani tvrdila da ne zna ništa o kritičnom događaju, te da se u vreme kritičnog događaja nalazila na drugoj lokaciji. Imajući u vidu broj svedoka koji su potvrdili da su u kritično vreme videli optuženu u Radiću, te da su svi svedoci prepoznali oštećenu, iskazi svedoka su demantovali odbranu optužene.

Prilikom odmeravanja kazne, sud je kao otežavajuću okolnost na strani optužene cenio težinu izvršenog krivičnog dela i činjenicu da je okrivljena kao nadređena bila svesna svoje odgovornosti, te da je imala uticaj na ostale pripadnice brigade, a kao olakšavajuću okolnost cenio je njenu dosadašnju neosuđivanost.⁴¹¹

101

Nalazi FHP-a

Regionalna saradnja

Ovaj postupak predstavlja dobar primer saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, ovaj predmet je, nakon potvrđivanja optužnice, TRZ ustupio Kantonalni sud u Bihaću, obzirom da optužena, koja je državljanka Republike Srbije i sa prebivalištem u Srbiji, nije bila dostupna organima BiH.

Dostavljanje nekompletne optužnice

FHP je na osnovu Zakona o pristupu informacija od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti zatražio od TRZ optužnicu koja je podignuta protiv Ranke Tomić, ali je dostavljena nekompletna

---

⁴¹¹ Transkript sa objavljivanja presude od 26. decembra 2018. godine.

optužnica. Naime, u dostavljenoj optužnici izostavljena su imena ostalih saizvršilaca, svedoka kao i dokazi o odlučnim činjenicama. Time je, sasvim nepotrebno, praćenje postupka bilo veoma otežano. Naime, ovaj predmet je ustupio Kantonalni sud u Bihaću, pred kojim je, u ranijem periodu vođen postupak za isti događaj protiv ostalih saizvršilaca, o kojem su mediji redovno izveštavali.⁴¹² Stoga nije bilo razloga da se FHP-u dostavlja nekompletna optužnica, i time u izgraju odredbe Zakona pristupu informacijama od javnog značaja i Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, obzirom da su puna imena i prezimena saizvršilaca kao i svedoka već ranije učinjena dostupnim javnosti.

Odluka o krivičnoj sankciji

FHP smatra da je, imajući u vidu način izvršenja krivičnog dela, izrečena kazna zatvora u trajanju od pet godina preblaga. Oštećena, koja je bila stara svega 18 godina i ranjena, bila je, u dužem periodu, pred velikim brojem ljudi izložena krajnje ponižavajućem i neljudskom ponašanju, koje je optužena, kao nadređena, mogla da spreči. Ona to nije učinila, već je i sama u tome aktivno učestvovala. Svrha kažnjavanja se teško može postići izrečenom kaznom, koja predstavlja zakonski minimum predviđen za predmetno krivično delo.

---

⁴¹² Izveštaji Justice report sa suđenja pred Kantonalnim sudom u Bihaću u predmetu Kuburić Banjac u periodu od aprila 2014. do februara 2015. godine, dostupno na <http://www.justice-report.com/bh/struktura-predmeti/kuburi%C4%87-i-banjac-vijesti-analize-i-stavovi>, pristupljeno 11. januara 2019. godine, Slobodna Evropa od 4. oktobra 2015. godine „Nakon dvije decenije pronađeno tijelo Karmen Kamenčić“, dostupno na <http://www.slobodnaevropa.org/a/plp-nakon-dvije-decenije-pronadjeno-tijelo-karmen-kamencic/27287320.html>, pristupljeno 11. januara 2018. godine.

II. Predmet Ključ-Kamičak⁴¹³

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: žalbeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 26. maj 2016. godine	
Datum početka suđenja: 8. septembar 2016. godine	
Postupajući tužilac: Dušan Knežević	
Optuženi: Dragan Bajić i Marko Pauković	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZSRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Vera Vukotić (predsednica veća) sudija Vinka Beraha-Nikićević (članica veća) sudija Vladimir Duruz (član veća)
Broj optuženih: 2 Rang optuženih: nižerangirani Broj žrtava: 5 Broj ispitanih svedoka: 4	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 6 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 2 Broj ispitanih veštaka u izveštajnom periodu: 1
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Prvostepena presuda u ponovljenom postupku	

103

⁴¹³ Predmet *Ključ-Kamičak*, izveštaji sa suđenja i dokumenta iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/kljuc-kamicak.html>, pristupljeno 9. aprila 2019. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2017. godine

Optužnica

Optuženi Dragan Bajić⁴¹⁴ i Marko Pauković⁴¹⁵ terete se da su, kao pripadnici Vojne policije Sanske brigade Vojske Republike Srpske, 10. oktobra 1992. godine, u mestu Kamičak (opština Ključ, BiH) na stepeništu kuće Minke Jusić ubili Hasana Rakića ispalivši u njega više metaka iz automatskih pušaka, nakon čega su se udaljili. Ubrzo su se ponovo vratili do kuće Minke Jusić, u nju ušli i iz automatskih pušaka ispalili više hitaca u osobe koje su se zatekle u kući, kojom prilikom su ubili Minku Jusić, Muniru Hotić, Džemilu Behar i maloletnu Safetu Behar.⁴¹⁶

Nakon što je TRZ podiglo pojedinačne optužnice protiv optuženih, predložilo je sudu da se spoje postupci protiv optuženih i vodi jedinstven postupak.

Odbrana optuženih

Optuženi su negirali izvršenje dela za koje se terete. Optuženi Dragan Bajić⁴¹⁷ tvrdio je da je kao pripadnik VRS povređen na ratištu na Gradačcu 13. avgusta 1992. godine, te da je u vreme događaja iz optužnice bio na bolovanju, dok je optuženi Marko Pauković naveo da su ovaj postupak „iskonstruisali pravosudni organi BiH”, te da ima podatak da su svi pripadnici njegove jedinice na spisku ratnih zločinaca.⁴¹⁸

Svedoci u postupku

Svedok Emsud Behar se u vreme kritičnog događaja nalazio u selu Kamičak, u kući Muharema Behara. Sa prozora kuće video je optužene kada su ušli u kuću Minke Jusić iz koje su se zatim čuli rafali. Sutradan je sa drugim komšijama došao do njene kuće, gde je na dnu stepeništa video telo ubijenog Hasana Rakića. Od ljudi koji su iznosili stradale čuo je da su u kući ubijeni i Munira Hotić, Minka Jusić, Džemila Behar i Safeta Behar. Za vreme njihovog ubistva u kući se, sakriven iza vrata, nalazio i Refik Hotić, koji je kasnije pričao da su ubistva izvršili optuženi.⁴¹⁹

Svedok Duško Vidović bio je, je zajedno sa optuženima, pripadnik vojne policije VRS. Zajedno su dolazili u selo Kamičak radi rutinske kontrole. Teren su najčešće obilazili optuženi, zajedno sa vojnim

414 Optužnica TRZ KTO br. 6/16 od 26. maja 2016. godine, dostupno na <http://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/predmeti/optu%C5%BEnice>, pristupljeno 10. januara 2019. godine

415 Optužnica TRZ KTO br. 7/16 od 26. maja 2016. godine, dostupno na <http://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/predmeti/optu%C5%BEnice>, pristupljeno 10. januara 2019. godine.

416 Ovaj predmet TRZ-u je ustupljen iz BiH, obzirom da su optuženi nedostupni organima BiH, a državljani su Republike Srbije, gde imaju i prebivalište.

417 Transkript sa glavnog pretresa od 8. septembra 2016. godine

418 *Ibid.*

419 Transkript sa glavnog pretresa od 24. oktobra 2016. godine

policaјcem Nenadom Kaurinom. U obilazak terena su obično išla po tri vojna policaјca. Oštećene ne poznaje, ali je bio na uviđaju koji je izvršen nakon njihovog ubistva. Nakon ubistva ovih civila, optuženi i Nenad Kaurin su priveli dvojicu boraca čiji je komandant bio „neki Čeda“, a pod sumnjom da su oni izvršili ubistvo oštećenih. Čuo je priče meštana da su ova ubistva izvršili „Čedini voјnici“.⁴²⁰

Tok postupka u 2017. godini

Tokom 2017. godine nastavljen je dokazni postupak ispitivanjem svedoka. Ispitane svedokinje Sabiha Hotić i Nesiha Lović nisu imale neposrednih saznanja o samom događaju, već su od meštana čule šta se desilo.⁴²¹

Odbacivanje optužnice

Sudsko veće donelo je 13. oktobra 2017. godine rešenje kojim je odbacilo optužnicu jer u vreme njenog podnošenja nije postojao ovlašćeni tužilac.⁴²² Naime, ZKP-om je određeno da će sudsko veće u toku postupka odbaciti optužnicu ukoliko utvrdi da se postupak vodi bez zahteva ovlašćenog tužioca.⁴²³ Ranijem Tužiocu za ratne zločine funkcija je prestala 1. januara 2016. godine, a novi tužilac je na funkciju stupio tek 31. maja 2017. godine. Optužnice protiv okrivljenih podignute su 26. maja 2016. godine, dok je izmenjena, jedinstvena optužnica podneta 28. juna 2016. godine. Kako u vreme podizanja ovih optužnica nije bilo tužioca za ratne zločine, ali ni vršioca te funkcije, ove optužnice smatraju se kao optužnice koje je podigao neovlašćeni tužilac.

Nastavak glavnog pretresa

Nakon stupanja na dužnost novog Tužioca za ratne zločine, podnet je predlog da se ovaj krivični postupak nastavi. Stoga je sudsko veće 22. novembra 2017. godine donelo rešenje da se krivični postupak po optužnicama Tužilaštva za ratne zločine protiv Dragana Bajića i KTO 7/16 protiv Marka Paukovića, obe od 26. maja 2016. godine, nastavi, tako što će se nastaviti dokazni postupak.⁴²⁴

Dokazni postupak je nastavljen ispitivanjem sudskog veštaka medicinske struke Branka Aleksandrića, koji je naveo da je svoj nalaz zasnovao na dokumentaciji koja se nalazi u spisima predmeta, zapisniku o uviđaju i obdukcijom zapisniku sačinjenom nakon ekshumacije tela žrtava, kojeg je ocenio kao štur i neprecizan. Zaključio je da je kod svih žrtava smrt nastupila kao posledica povreda nanetih vatrenim oružjem, i da su žrtve ubijene na lokaciji na kojoj su i pronađene, ali je dozvolio i mogućnost da su ubijene i na drugoj lokaciji.⁴²⁵

420 Transkript sa glavnog pretresa od 2. decembra 2016. godine.

421 Transkript sa glavnog pretresa od 27. januara 2017. godine

422 Transkript sa glavnog pretresa od 13. oktobra 2017. godine.

423 ZKP, član 416. stav 1. tačka 2).

424 Transkript sa glavnog pretresa od 22. novembra 2017. godine.

425 *Ibid.*

Stručni savetnik okrivljenih

Ispitivanju veštaka medicinske struke prisustvovao je i prof. dr Zoran Stanković, koji je angažovan kao stručni savetnik optuženih iz oblasti medicine. Stručni savetnik imao je primedbu na nalaz veštaka, u odnosu na dati visok stepen verovatnoće načina nastanka povreda. Obzirom da je nalaz dat na osnovu veoma šture dokumentacije, smatrao je da bi taj stepen verovatnoće trebao biti manji.

Ovo je tek drugi put da se u postupcima ratnih zločina pojavljuje stručni savetnik, iako takva mogućnost postoji od 15. januara 2012. godine, od kada je u primeni novi ZKP, koji je ustanovio ovaj institut. Prvi put je stručni savetnik angažovan u predmetu Lovas.⁴²⁶

Prvostepena presuda

Sudsko veće donelo je 25. decembra 2017. godine presudu kojom je optužene Dragana Bajića i Marka Paukovića, zbog nedostatka dokaza, oslobodilo od krivične odgovornosti. Po nalaženju suda, iskazi ključnih svedoka tužilaštva su kontradiktorni, nelogični i neživotni, a u isto vreme suprotni drugim izvedenim dokazima. Takođe, sud je ocenio da nema ni jednog svedoka koji je bio očevidac kritičnog događaja. Dokumentacija na koju se TRZ pozivalo, ukazuje na činjenice suprotne od onih koje se navode u optužnici. Kao primer postojanja takvih razlika, ukazano je da se u zapisniku o uviđaju koji je obavljen posle ubistva civila u Kamičku, navodi da su ubistva izvršena u kući Kazić Hasana, dok je u optužnici navedeno da su izvršena u kući Minke Jusić. U zapisniku o obdukciji, koja je kasnije obavljena, navedeno je da se radi o leševima civila ubijenih tokom leta 1992. godine od strane srpskih paravojnih formacija, dok se u optužnici navodi da su optuženi, bili pripadnici vojne policije Vojske Republike Srpske. Svi dokazi koje je ponudilo TRZ predstavljaju samo indicije, pa je stoga sud postupio po pravilu *in dubio pro reo* – odnosno da u nedostatku dokaza sudi u korist optuženih.⁴²⁷

Tok postupka u 2018. godini

Drugostepena odluka

Apelacioni sud u Beogradu⁴²⁸, odlučujući u žalbenom postupku, doneo je 1. juna 2018. godine rešenje kojim je ukinuo prvostepenu presudu i predmet vratio na ponovni postupak i odlučivanje. Po nalaženju suda, prvostepena presuda sadrži nedostatke koji predstavljaju bitnu povredu odredaba krivičnog postupka jer u obrazloženju prvostepene presude nisu dati jasni razlozi za zaključak da nema pouzdanih dokaza da su optuženi izvršili krivično delo. Naime, analiza iskaza svedoka koje je prvostepeni ocenio kao nelogične i kontradiktorne, nije kompletna. Izostala je jasna i dovoljna argumentacija zbog čega te iskaze sud nije prihvatio.⁴²⁹

426 Transkript sa glavnog pretresa od 2. jula 2015. godine.

427 Presuda Višeg suda u Beogradu K.Po2 br. 6/17 od 25. decembra 2017. godine.

428 Sastav sudskog veća : sudija Siniša Važić predsednik veća, sudije Miodrag Majić, Omer Hadžiomerović, Dragan Česarević, Nada Hadži Perić članovi veća.

429 Rešenje Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 1/18 od 1. juna 2018. godine.

Ponovljeni postupak

Ponovljeni postupak pred prvostepenim sudom započeo je u septembru 2018. godine, tokom kojeg su održana pet dana suđenja i ispitani jedan svedok.

Svedok Nedeljko Tepić, član ekipe SJB Ključ koja je vršila uviđaj u selu Kamičak oktobra 1992. godine, izjavio je da se detalja istog ne seća. Jedino se seća da su stradali bili civili. Do odlaska iz Ključa 1995. godine nikoga nisu mogli da dovedu u vezu sa tim događajem.⁴³⁰

Prvostepena presuda u ponovljenom postupku

Sudsko veće donelo je 27. decembra 2018. godine, u ponovljenom postupku, presudu kojom je optužene, u nedostatku dokaza, ponovno oslobodilo od krivične odgovornosti. Po nalaženju veća, tokom ponovljenog postupka ništa nije izmenilo u odnosu na ranije donetu prvostepenu presudu. Postupajući po nalogu Apelacionog suda, veće je nastojalo da razjasni sve činjenice vezane za uviđaj koji je izvršen nakon ubistva civila u selu Kamičak, ali je uspeo da dođe samo do jednog člana ekipe koja je vršila uviđaj. Međutim, ni taj svedok nije mogao pružiti sudu bliže podatke, jer se istih, zbog protoka vremena, nije sećao.

Sud je ocenio da su iskazi ključnih svedoka optužbe neuverljivi i kontradiktorni, pa ih iz istih razloga nije mogao prihvatiti, posebno jer su oni i u suprotnosti sa materijalnim dokazima. Tako je svedok Esma Behar u svom iskazu navela da je po mraku, u selu u kojem nema struje, dok je padala jaka kiša i sa udaljenosti od 50 metara, videla optužene i prepoznala ih. To su naveli i svedoci Bajro Behar i Emsud Behar. Svedok Emsud Behar naveo je da su optužene videli on i svedoci Esma Behar i Dursum Hotić, i da su ih posmatrali iz kuće svedoka Esme Behar. Svedok Refik Hotić tvrdio je da je bio u kući Minke Jusić kada su izvršena ubistva, ali da se nalazio u drugoj sobi. Optužene je tom prilikom prepoznao po glasu. Optuženi su ubili i njegovu suprugu, koja se nalazila u prostoriji sa ostalim ubijenim licima. Prilikom davanja iskaza pred sudom svedok Emsud Behar delovao je veoma nesigurno – nije mogao da se seti da je tokom 2012. godine vršio prepoznavanje optuženih, a navodno se sećao detalja iz 1992. godine. Takođe je u svom iskazu tvrdio da je prepoznao optužene kritične večeri pod nepovoljnim vremenskim uslovima, a u sudnici se obraćao braniocu optuženog Dragana Bajića govoreći mu „znaš ti šta si uradio“, misleći da je to optuženi. Po oceni suda, takvom iskazu se nije mogla pokloniti vera. Sud nije mogao pokloniti veru ni iskazu svedoka Refik Hotić, jer isti sadrži kontradiktorne navode u odnosu na materijalne dokaze, a u isto vreme deluje veoma nelogično. Ovaj svedok je tvrdio da je pismen, a sve iskaze koje je dao overio je otiskom prsta, a ne svojim potpisom. Naveo je da je u kući gde su civili ubijeni „bilo krvi do kolena“ i da su „meci vrveli“, dok je u zapisniku o uviđaju navedeno da nisu pronađeni nikakvi tragovi na stvarima, niti čaure. Nelogično je da se u prostoriji u kojoj je pucano rafalima ne pronađe ni jedan trag na zidovima ili stvarima, niti i jedna čaura. Takođe je nelogično da svedok nakon pucnjave sedi u susednoj sobi tri sata, i da prilikom izlaska iz kuće uopšte ne proveri šta je sa licima u koja je pucano, ima li preživelih, posebno kada je među njima bila i njegova supruga.

107

⁴³⁰ Transkript sa glavnog pretresa od 15. novembra 2018. godine.

Stoga je veće, zbog nedostatka dokaza, presudilo u korist optuženih.⁴³¹

Nalazi FHP-a

Fiktivno povećanje broja podignutih optužnica

TRZ je u ovom predmetu istog dana podiglo dve posebne optužnice protiv Dragana Bajića i Marka Paukovića, iako ih je u obe označilo kao saizvršioce. Odmah je predložilo sudu da se postupak protiv optuženih spoji i vodi kao jedinstven, te u tom pravcu izmenilo optužnicu samo dva dana nakon podizanja prvobitnih optužnica. Na ovaj način TRZ je fingiralo svoju efikasnost, predstavljajući da podiže veći broj optužnica.

Neutemeljena optužnica

Optužnica u ovom predmetu je očigledan primer kako TRZ kroz naizgled veći broj podignutih optužnica fingira rad na privođenju pravdi počinilaca ratnih zločina, bez obzira na to da li raspolaže validnim dokazima koji će optužnicu tokom procesa potvrditi.

TRZ treba da se usredsredi na povećanje stvarne, a ne prividne efikasnosti u svom radu – da se sve optužnice pre njihovog podizanja dobro pripreme i potkrepe čvrstim dokazima. Time bi se sprečilo rasipanje materijalnih i ljudskih resursa tužilaštva i suda, kao i donošenje presuda koje su nužno oslobađajuće usled nedostatka dokaza. Nepotkrepljene optužnice i, posledično, oslobađajuće presude dovode do toga da su nadanja žrtava u pravdu izneverene i dodatno uvećavaju njihovu patnju. Takvim postupanjem TRZ takođe podriva regionalnu saradnju tužilaštava za ratne zločine i deluje u suprotnosti sa proklamovanom rešenošću vlasti Republike Srbije da se svi odgovorni za zločine iz proteklih ratova privedu pravdi.

Objavljivanje nekompletnih optužnica

TRZ je na svom sajtu objavilo optužnice koje su podignute protiv Dragana Bajića i Marka Paukovića, ali su one nekompletne.⁴³² Naime, u istim je u celosti je izostavljeno obrazloženje, čime je onemogućena njihova analiza, ali i u znatnoj meri otežano praćenje suđenja. Objavljivanje ovakvih optužnica jeste način da se od javnosti prikriva njihova neutemeljenost.

431 Transkript sa objavljivanja presude od 27. decembra 2018. godine.

432 Optužnice TRZ KTO br. 6/16 i 7/16, obe od 26. maja 2016. godine, dostupno na <http://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/predmeti/optu%C5%BEnice> pristupljeno dana 5. januara 2019. godine.

III. Predmet Ključ-Šljivari⁴³³

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 5. april 2016. godine	
Datum početka suđenja: 21. oktobar 2016. godine	
Postupajući tužilac: Milan Petrović	
Optuženi: Milanko Dević	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZSRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Zorana Trajković (predsednica veća) sudija Mirjana Ilić sudija Dejan Terzić
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: nižerangirani Broj žrtava: 1 Broj ispitanih svedoka: 16	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 3 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 8
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Prvostepena presuda	

109

⁴³³ Predmet *Ključ-Šljivari*, izveštaji sa suđenja i dokumenta iz predmeta dostupni na http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/kljuc_sljivari.html, pristupljeno 9. aprila 2019. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2017. godine

Optužnica

Optuženi Milanko Dević se tereti⁴³⁴ da je, kao pripadnik VRS, u drugoj polovini jula 1992. godine, zajedno sa Bogdanom Šobotom⁴³⁵ i još jednim NN vojnikom, u uniformi i naoružan automatskom puškom, u mestu Donja Sanica (zaseok Šljivari, opština Ključ, BiH), došao do kuće oštećenog Ismeta Šljivara i izveo ga iz kuće uz pretnju oružjem, nakon čega ga je odveo do mesta zvanog „Božin mlin“ kraj reke Sanice, gde su njih trojica u njega ispucali više metaka i tako ga ubili, a njegovo telo zatim bacili u reku.⁴³⁶

Odbrana optuženog

Optuženi Milanko Dević negirao je izvršenje krivičnog dela za koje se tereti, tvrdeći da se nije nalazio u Donjoj Sanici i zaseoku Šljivari u vreme zločina, te da nije poznavao ubijenog Ismeta Šljivara.⁴³⁷

Svedoci u postupku

Do kraja 2016. godine ispitano je osam svedoka. Svedočili su sinovi ubijenog Ismeta Šljivara, koji o kritičnom događaju nemaju neposrednih saznanja. Međutim, obojica navode da poznaju optuženog jer su iz istog kraja, te da se svi međusobno poznaju.

Svedoci Safet Šljivar i Rasema Šljivar⁴³⁸ videli su vojnike kako odvođe ubijenog Ismeta Šljivara, ali ih nisu prepoznali. Međutim, svedoci Semir Šljivar, Šemsa Šljivar i Abaz Bašić,⁴³⁹ koji su takode bili očevici odvođenja ubijenog Ismeta Šljivara, prepoznali su optuženog kao jednog od vojnika koji ga je odveo u pravcu „Božinog mlina“. Naveli su da su se iz pravca mlina ubrzo čuli pucnji, nakon čega je Ismet Šljivar nestao.

434 Optužnica TRZ KTO br. 3/16 od 05. aprila 2016. godine, dostupno na <http://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/predmeti/optu%C5%BEnice/page:2>, pristupljeno 10. januara 2019. godine.

435 Presudom Kantonalnog suda u Bihaću broj 01 0 K 011055 16 K od 10.02.2017. godine Bogdan Šobot osuđen za isto krivično delo na kaznu zatvora u trajanju od osam godina, a presudom Vrhovnog suda BiH broj: 01 K 011055 17 Kž od 13.03.2018. godine, je preinačena presuda u pogledu odluke o kazni, tako što je Bogdan Šobot osuđen na kaznu zatvora u trajanju od šest godina.

436 Ovaj predmet TRZ-u je ustupio Kantonalni sud u Bihaću na osnovu odredbi Zakona o pružanju međunarodne pravne pomoći u krivičnim stvarima, obzirom da je Milanko Dević državljanin Republike Srbije, gde ima i prebivalište.

437 Transkript sa glavnog pretresa od 21. oktobra 2016. godine.

438 Transkript sa glavnog pretresa od 1. decembra 2016. godine.

439 *Ibid.*

Svedok Siniša Obradović⁴⁴⁰ tvrdio je da nema neposrednih saznanja o kritičnom događaju, mada je u postupku koji se vodi pred sudom u Bihaću, zajedno sa optuženim i Bogdanom Šobotom, u jednom periodu bio terećen za ubistvo Ismeta Šljivara.

Tok postupka u 2017. godini

Tokom 2017. godine ispitano je osam svedoka. Svedok Emir Šljivar video je tri vojnika kako odvođe ubijenog Ismeta Šljivara među kojima je prepoznao optuženog.⁴⁴¹ Ostali svedoci nisu imali neposrednih saznanja o kritičnom događaju. Međutim, svedok Senad Velić, iako nije imao neposrednih saznanja, naveo je da mu je stric, sada pokojni Fahrudin Velić, ispričao da je u kritičnom periodu u reci Sanici video telo ubijenog Ismeta Šljivara. Takođe mu je rekao da su tom prilikom sa njim bila još tri lica koja su međutim stradala tokom rata. Svedok Vladimir Mačkić, koji je bio tokom rata nadređeni optuženom, naveo je da je u kritičnom periodu, odnosno tokom jula mesec 1992. godine, sa svojom jedinicom bio na položaju kod Gornjeg Vakufa, i da je sa optuženim bio stalno, odnosno 24 sata dnevno. Takođe je naveo da optuženi u toku jula meseca 1992. godine nije bio na odsustvu, već da je na odsustvu otišao tek u septembru iste godine.⁴⁴²

Tok postupka u 2018. godini

Tokom 2018. godine održano je šest dana suđenja tokom kojih su ispitana dva svedoka.

Sudsko veće donelo je 11. januara 2018. godine rešenje da glavni pretres počne iznova. Obrazlažući ovu odluku, predsednica veća se pozvala na stav koji je u više predmeta ratnih zločina zauzeo Apelacioni sud, po kojem zamenici tužioca za ratne zločine nisu mogli da preduzimaju radnje u postupcima u periodu kada nije bilo ovlašćenog tužioca, odnosno u periodu od 1. januara 2016. do 31. maja 2017. godine. Kako je glavni pretres počeo upravo u tom periodu, veće je odlučilo u skladu sa stavom Apelacionog suda.⁴⁴³

U ovom predmetu optužnica nije odbačena, iako je ista podignuta u vreme kada nije bilo ovlašćenog tužioca, odnosno 5. aprila 2016. godine.

Svedok Radenko Škavić nije imao neposrednih saznanja o kritičnom događaju⁴⁴⁴. Svedok Bogdan Šobot koji je dva puta ispitivan, prilikom prvog ispitivanja naveo je da nije imao nikakvih saznanja o kritičnom događaju, iako je za učešće u istom pravosnažno osuđen pred Kantonalnim sudom u Bihaću.⁴⁴⁵ Prilikom drugog ispitivanja odbijao da komunicira sa sudom, ponavljajući da je “nizašta” dobio šest godina zatvora.⁴⁴⁶

440 Transkript sa glavnog pretresa od 21. oktobra 2016. godine.

441 Transkript sa glavnog pretresa od 11. januara 2017. godine.

442 Transkript sa glavnog pretresa od 18. maja 2017. godine.

443 Transkript sa glavnog pretresa od 11. januara 2018. godine.

444 Transkript sa glavnog pretresa od 19. februara 2018. godine.

445 Ibid.

446 Transkript sa glavnog pretresa od 28. septembra 2018. godine.

Prvostepena presuda

Viši sud u Beogradu doneo je 13. novembra 2018. godine presudu kojom je optuženog Milanka Devića oglasio krivim i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od sedam godina.

Po nalaženju suda utvrđeno da je optuženi, zajedno sa Bogdanom Šobotom (koji je pravosnažno osuđen za isto krivično delo) i jednim NN pripadnikom VRS, došao u zaseok Šljivari do kuće Ismeta Šljivara. Pod pretnjom oružjem izveli su iz kuće Ismeta Šljivara i odveli ga u pravcu „Božinog mlina“, gde su ga pucnjima iz automatskog oružja ubili, a njegovo telo bacili u reku Sanicu. Ovakvo činjenično stanje utvrđeno je iz iskaza više svedoka koji su detaljno opisali odvođenje Ismeta Šljivara, navodeći da su to učinili optuženi i još dva vojnika. Takođe su izjavili da se ubrzo po odvođenju Ismeta Šljivara čula pucnjava iz pravca u kojem je odveden. Svedok Senad Velić naveo je da mu je, sada pokojni stric Fahrudin Velić ispričao da je u reci Sanici video mrtvo telo Ismeta Šljivara.

Odbranu optuženog Milanka Devića, da se u kritično vreme nalazio na drugoj lokaciji, sud je ocenio kao neuverljivu i usmerenu ka izbegavanju krivične odgovornosti, imajući u vidu iskaze više svedoka koji su potvrdili da su u kritično vreme videli optuženog u zaseoku Šljivari.

Sud je utvrdio da je optuženi postupao kao saizvršilac u izvršenju krivičnog dela, jer je zajedno sa Bogdanom Šobotom i još jednim NN vojnikom došao u zaseok Šljivari sa namerom da izvrše delo. Među njima je postojala prećutna zajednička odluka da ubiju Ismeta Šljivara.

112

Prilikom odmeravanja kazne, sud je kao otežavajuću okolnost na strani optuženog cenio činjenicu da je oštećeni odveden kada se starao o oboleloj supruzi, a kao olakšavajuće okolnosti cenio je njegovu dosadašnju neosuđivanost i porodične prilike, odnosno da je otac troje dece.⁴⁴⁷

Nalazi FHP-a

Regionalna saradnja

Ovaj postupak predstavlja dobar primer saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, ovaj predmet je TRZ-u ustupio Kantonalni sud u Bihaću, obzirom da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i sa prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

---

⁴⁴⁷ Presuda Višeg suda u Beogradu KP02 2/18 od 13. novembra 2018. godine.

Nekompletna optužnica

FHP je na osnovu Zakona o dostupnosti informacija od javnog značaja zatražio od TRZ-a optužnicu koja je podignuta protiv Milanka Devića, ali je ona dostavljena nekompletna.⁴⁴⁸ Naime, u dostavljenom primerku optužnice izostavljeno je skoro čitavo obrazloženje, čime se onemogućava analiza kvaliteta optužnice i otežava praćenje suđenja.

Dobra ocena saizvršilaštva

Doneta prvostepena presuda je veoma dobar primer na koji način bi sud trebao da ocenjuje postojanje saizvršilaštva kao oblika učešća optuženog u izvršenju krivičnog dela. Prilikom ocene istog sud je veoma detaljno cenio sve postojeće okolnosti vezane za kritični događaj, kao što su npr. da nije bilo nikakvih oružanih dejstava u zaseoku Šljivari i neposrednom okruženju, niti stvarne potrebe da optuženi dolazi u Šljivare zajedno sa ostalim saizvršiocima. Na osnovu takve ocene zaključio je da je optuženi postupao kao saizvršilac, a po prećutnoj zajedničkoj odluci da ubiju oštećenog. U postupcima za ratne zločine, gde je veoma čest slučaj da više lica učestvuje u izvršenju dela, samo se svestranom ocenom svih okolnosti može doći do zaključka o postojanju saizvršilaštva. Ukoliko bi se sud bazirao samo na oceni radnji koje je preduzimao neki od aktera događaja, bez razmatranja šireg konteksta događaja, to bi dovodilo do neosnovanog oslobađanja od krivične odgovornosti, posebno u situacijama kada se radi o većem broju učesnika i masovnim zločinima.

---

⁴⁴⁸ Optužnica TRZ KTO br. 3/16 od 05. aprila 2016. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2016/10/Optuznica_Kljuc-Sljivari_05.04.2016..pdf, pristupljeno dana 13. januara 2018. godine.

Prvostepeni postupak pred sudom opšte nadležnosti

I. Predmet Grupa Pauk

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak (ponovljeno suđenje)	
Datum podizanja optužnice: 4. maj 2000. godine	
Postupajući tužilac: Darko Đurović	
Početak suđenja: 4. jul 2000. godine	
Postupajuće veće: sudija Vladan Ivanković, predsednik veća	
Optuženi: Jugoslav Petrušić, Milorad Pelemiš, Slobodan Orašanin, Branko Vlačo i Rade Petrović	
Krivično delo: špijunaža, iznuda, ubistvo i neovlašćeno držanje vatrenog oružja i municije	
Broj optuženih: 5	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 7 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu:7
Rang optuženih: nižerangirani - bez čina	
Broj žrtava: 2	
Broj ispitanih svedoka: nepoznato	
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Doneta delimična presuda	

114

Tok postupka

Tok postupka do 2017. godine

Optužnica

Okrivljeni Milorad Pelemiš i Rade Petrović se terete da su sredinom maja 1999. godine kod Dečana (Kosovo), po Petrušićevom naređenju, ubili dvojicu neidentifikovanih Albanaca.⁴⁴⁹ Okrivljeni Jugoslav Petrušić, Milorad Pelemiš, Branko Vlačo i Rade Petrović se terete da su početkom maja 1999. godine prinudili dva neidentifikovana Albanca da im predaju 20.000 DM, preteći im da će ih ubiti ukoliko to ne urade.

Optužnicom Okružnog javnog tužilaštva u Beogradu svi okrivljeni se terete da su tokom ratnog stanja 1999. godine stupili u francusku obaveštajnu službu, a zatim se svi kao dobrovoljci uključili u sastav jedinica VJ. Okrivljeni Milorad Pelemiš, Slobodan Orašanić i Branko Vlačo se terete i za neovlašćeno držanje različitog naoružanja i municije.

Odbrana optuženih

Okrivljeni su negirali izvršenje svih dela koja im se stavljaju na teret, sem nedozvoljenog posedovanja oružja.

Prvo prvostepeno suđenje

Glavni pretres je počeo 4. jula 2000. godine, a sud je doneo odluku da se isključi javnost tokom čitavog trajanja glavnog pretresa. Tokom postupka, Tužilaštvo je preciziralo optužnicu u pogledu identiteta oštećenih za iznudu novca, označivši ih kao Mirsata i Sadika Nimonaja, kao i identiteta ubijenih civila, označivši ih kao Rahmana Idrizija i Hamida Nezirija.

Okružni sud u Beogradu doneo je 13. novembra 2000. godine presudu kojom je okrivljene oslobodio od optužbe da su ubili Idrizija i Nezirija. Oslobođeni su od optužbe i za delo špijunaže. Sud je Petrušića, Pelemiša, Vlača i Petkovića oglasio krivim zbog krivičnog dela iznude, okrivljenog Pelemiša i zbog krivičnog dela neovlašćenog držanja vatrenog oružja i municije, a okrivljenog Orašanina zbog krivičnog dela neovlašćenog držanja oružja i municije, i osudio ih: okrivljene Petrušića, Vlača, Petrovića i Orašanina na kazne zatvora u trajanju od jedne godine, a okrivljenog Pelemiša na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine i šest meseci.⁴⁵⁰

449 Optužnica Okružnog javnog tužilaštva u Beogradu broj KT 640/99 od 4. maja 2000. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2015/12/Grupa_Pauk-Jugoslav_Petrusic_i_dr.-Optuznica_04.05.2000.pdf, pristupljeno dana 12. decembra 2018. godine.

450 Presuda Okružnog suda u Beogradu u predmetu *Grupa Pauk*, K-broj 192/2000 od 13. novembra 2000. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2015/12/Prvostepena_presuda_13.11.2000.pdf, pristupljeno dana 22. januara 2019. godine.

Drugostepena presuda

Odlučujući o žalbama branilaca i tužioca, Vrhovni sud Srbije je 2002. godine ukinuo presudu i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovni postupak.

Sukob nadležnosti

Po vraćanju predmeta, Okružni sud u Beogradu se oglasio nenadležnim za postupanje u ovom predmetu, navodeći da je u postupanju za krivična dela špijunaže nadležan vojni sud, pa je predmet ustupio vojnom sudu.⁴⁵¹ S obzirom na to da je i vojni sud našao da nije nadležan za postupanje u ovoj pravnoj stvari, već da je to Okružni sud u Beogradu, Vojni sud u Beogradu je podneo Saveznom sudu predlog za sukob nadležnosti.⁴⁵² Kako je 1. januara 2005. godine stupio na snagu Zakon o preuzimanju nadležnosti vojnih sudova, vojnih tužilaštava i vojnog pravobranilaštva, predmet je vraćen u rad Vojnom odeljenju Okružnog suda u Beogradu.

Međutim, Vojno odeljenje Okružnog suda nije prihvatilo predmet, navodeći da nije nadležno za postupanje u predmetu krivičnog dela špijunaže, jer ono nije usmereno protiv vojnih objekata i vojnih lica. Spisi predmeta su zatim 2005. godine dostavljeni veću za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu, koje je 2006. godine obavestilo Okružni sud da TRZ ne prihvata zastupanje optužnice koju je 2000. godine podiglo Okružno tužilaštvo jer se smatra nenadležnim. Nakon toga, predmet je konačno vraćen Okružnom sudu u Beogradu na ponovni postupak.

116

Viši sud u Beogradu, odmah po započinjanju ponovljenog postupka, doneo je 2009. godine odluku da se postupak prekine zbog nedostatka dokaza i predmet je vraćen na sprovođenje dodatnih istražnih radnji istražnom sudiji Višeg suda u Beogradu.

U dosadašnjem toku ponovljenog postupka ponovno su ispitani kao svedoci nekadašnji pripadnici vojske ili policije, i niko od njih nije teretio optužene. Kao svedok ispitana je i Nataša Kandić, koja nije imala neposrednih saznanja o kritičnom događaju, ali je o istom saznala kao istraživač, iz izjava oštećenih. Ispričala je da je iz razgovora sa braćom Mirsadom i Sadikom Nimonaj, koji su bili zarobljeni, saznala da im je traženo 20.000 evra da bi ih oslobodili, kao i da im je prećeno da će stradati ukoliko budu svedočili.

Tok postupka u 2017. godini

Tokom 2017. godine nastavljeno je ispitivanje u svojstvu svedoka nekadašnjih pripadnika vojske i policije, koji su već svedočili u ranijem prvostepenom postupku. Ni jedan ispitani svedok nije teretio optužene. Sudu nisu pristupili oštećeni i svedoci koji žive na Kosovu, a sud nije imao dokaze da su im pozivi uredno uručeni preko EULEX-a.

⁴⁵¹ Rešenje Okružnog suda u Beogradu broj KV. 1272/02 od 8. jula 2002. godine.

⁴⁵² Predlog Vojnog suda u Beogradu Kv.br. 26/03 od 13. marta 2003. godine.

Razdvajanje postupka

Sudsko veće je provelo sve dokaze koji se odnose na tačke optužnice kojima se optuženi terete za špijunažu i neovlašćeno posedovanje oružja, pa je stoga 22. maja 2017. godine doneto rešenje kojim je razdvojen postupak u odnosu na preostale dve tačke optužnice, a koje se odnose na ubistvo Rahmana Idrizija i Hamida Nezirija, te iznudu 20.000 DM od Mirsata i Sadika Nimonaja.

Prevostepena presuda u ponovljenom postupku u odnosu na krivična dela špijunažu i neovlašćeno posedovanje oružja

Viši sud u Beogradu doneo je 16. juna 2017. godine presudu kojom je optužene Jugoslava Petrušića, Milorada Pelemiša, Slobodana Orašanina, Radeta Petrovića i Branka Vlača oslobodio od optužbe da su izvršili krivično delo špijunaže. Istom presudom, zbog apsolutne zastarelosti krivičnog gonjenja, odbijena je optužba kojom su optuženi Pelemiš i Orašaniin terećeni za neovlašćeno posedovanje oružja.

Obrazlažući donetu presudu, predsednik veća je naveo da iz izvedenih dokaza nije utvrđeno da su optuženi izvršili krivično delo špijunaže. Jedino je tokom postupka utvrđeno da je optuženi Jugoslav Petrušić bio pripadnik francuske obaveštajne službe i da je po dolasku u Srbiju tražio kontakt sa civilnim i vojnim službama. Niko od ispitanih svedoka koji su bili pripadnici vojnih ili civilnih službi bezbednosti nije primetio da je optuženi Petrušić delovao protiv interesa zemlje, niti da je pod svoju komandu stavljao ostale optužene. Obrazlažući odluku kojom je odbijena optužba u odnosu na optužene Pelemiša i Orašanina za neovlašćeno posedovanje oružja, predsednik veća je naveo da su se tokom postupka nekoliko puta menjale odredbe zakona u odnosu na to krivično delo, i da je sud primenio zakon koji je najblaži za optužene, po kojem je nastupila apsolutna zastarelost krivičnog gonjenja.⁴⁵³

117

Tok postupka u 2018. godini

Drugostepena presuda u ponovljenom postupku u odnosu na optužbe za krivična dela špijunažu i neovlašćeno posedovanje oružja

Apelacioni sud u Beogradu, odlučujući o žalbi tužioca na prvostepenu presudu u ponovljenom postupku, doneo je 21. marta 2018. godine presudu kojom je istu odbio u celosti kao neosnovanu i potvrdio prvostepenu presudu.⁴⁵⁴

453 Presuda Višeg suda u Beogradu K.br. 398/10 od 16. juna 2017. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2018/12/Prvostepena_presuda_u_ponovljenom_razdvojenom_postupku_16.06.2017..pdf, pristupljeno 22. januara 2019. godine.

454 Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž1 10/2018 od 21. marta 2018. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2018/12/Drugostepena_presuda_u_ponovljenom_razdvojenom_postupku_21.03.2018..pdf, pristupljeno 22. januara 2019. godine.

Glavni pretres u odnosu na optužbu za krivična dela ubistva i iznude

Tokom 2018. godine nastavljeno je ispitivanje svedoka odbrane, nakadašnjih pripadnika 125. mtbr. VJ, koji su svedočili da je u Dečanima postojala prostorija u kojoj su zadržavani ljudi koji su dovedeni sa terena, ali da su oni prosleđivani dalje za Prištinu. Nisu imali saznanja da su optuženi dolazili u tu prostoriju, niti da je neko od zatvorenih lica bio ranjen ili da je bio izložen maltretiranju.

Nalazi FHP-a

Pogrešna kvalifikacija dela

Imajući u vidu da se u vreme događaja koji su predmet optužnice odvijao oružani sukob na prostoru Kosova, da su optuženi bili pripadnici jedne strane u sukobu – 125. motorizovane brigade VJ – i da su žrtve civili albanske nacionalnosti, u ponašanju okrivljenih stiču se sva bitna obeležja krivičnog dela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, te je to delo trebalo tako i kvalifikovati. Takođe, potpuno je nejasno iz kog razloga se TRZ oglasilo nenadležnim za postupanje u ovom slučaju.

Čak i sa ovakvom pogrešnom kvalifikacijom krivičnog dela, optužnica Okružnog javnog tužilaštva u Beogradu je neodređena i nepotkrepljena dokazima. U odnosu na optužbu za izvršenje krivičnog dela špijunaže, Tužilaštvo u optužnici ne navodi u čemu se sastoji delovanje okrivljenih. U odnosu na deo optužbe koji se odnosi na krivična dela iznude i ubistva, identitet četvorice oštećenih nije utvrđen u optužnici, pa je ovo pitanje rešavano tokom postupka. Takođe, u momentu podizanja optužnice, Tužilaštvo je jedino za krivično delo neovlašćenog posedovanja oružja i municije imalo valjane dokaze.

118

Nerazumno dugo trajanje postupka

Činjenica da postupak u ovom predmetu traje više od 18 godina i da su procesni razlozi doveli do višegodišnjeg odlaganja suđenja, demonstrira jasno odsustvo volje i sposobnosti relevantnih institucija da ovaj predmet dobije svoj konačni sudski epilog.

Viši sud u Beogradu, odlučujući o prigovoru optuženog Jugoslava Petrušića, radi zaštite njegovog prava na suđenje u razumnom roku, doneo je 20. aprila 2016. godine rešenje kojim je utvrdio da mu je to pravo povređeno.⁴⁵⁵

---

455 Rešenje Višeg suda u Beogradu broj P4 K.br. 19/16 od 20. aprila 2016. godine.

Drugostepeni postupci pred Odeljenjem za ratne zločine Apelacionog suda u Beogradu

I. Predmet *Skočić*⁴⁵⁶

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: žalbeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 30. april 2010. godine	
Datum početka suđenja: 14. septembar 2010. godine	
Postupajući tužilac: Milan Petrović	
Okrivljeni: Damir Bogdanović, Zoran Đurđević, Zoran Alić, Đorđe Šević, Tomislav Gavrić i Dragana Đekić	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Siniša Važić (predsednik veća) sudija Sretko Janković sudija Nada Hadžiperić sudija Omer Hadžiomerović sudija Miodrag Majić
Broj optuženih: 6 Rang optuženih: nižerangirani - bez čina Broj žrtava: 32 Broj ispitanih svedoka: 46	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 1 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 1
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Pretres u žalbenom postupku	

119

⁴⁵⁶ Predmet *Skočić*, izveštaji sa suđenja i dokumenta iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/skocici.html>, pristupljeno 9. aprila 2019. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2017. godine

Optužnica

Optuženi se terete da su, kao pripadnici paravojne grupe „Simini četnici“, 12. jula 1992. godine u selu Skočić (opština Zvornik, BiH) eksplozivom srušili džamiju. Zatim su u jednu kuću skupili meštane Rome, među kojima je bilo dece, žena i odraslih muškaraca i od njih oduzeli sve vredne stvari, a potom ih tukli i jednog muškarca ubili. Dvojici muškaraca – dedi i unuku – naredili su da se svuku i međusobno vrše oralni seks, da bi kasnije optuženi Sima Bogdanović unuku nožem odsekao penis. U isto vreme su oštećene „Alfu“, „Betu“ i „Gamu“, od kojih su dve bile maloletne, više puta silovali, dok je optuženi Sima Bogdanović oštećenoj „Alfi“ klještima izvadio dva zlatna zuba. Zatim su ih sve kamionom odvezli do sela Malešić, gde su oštećene „Alfu“, „Betu“ i „Gamu“ izdvojili, a ostale odvezli do jame u blizini sela Šetići, na mestu zvanom Hamzići, te ih pojedinačno izvodili iz vozila i ubijali noževima i iz vatrenog oružja, a leševe bacali u jamu. Tom prilikom ubili su 22 civila, a ranili tada osmogodišnjeg, oštećenog Ziju Ribića. Oštećene „Alfu“, „Betu“ i „Gamu“ optuženi su prinudno zadržali u Malešiću, a zatim ih odvodili sa sobom u sela Klisu, Petkovce i Drinjaču te ih primoravali na rad, tukli, silovali i seksualno se izživljavali nad njima, sve do januara 1993. godine.⁴⁵⁷

Nakon identifikacije još tri pripadnika paravojne grupe „Simini četnici“, TRZ je za isti zločin, 23. februara 2011. godine podiglo optužnicu protiv Zorana Alića⁴⁵⁸, a u decembru 2011. godine protiv Zorana Đurđevića i Dragane Đekić⁴⁵⁹, pa se protiv svih optuženih vodio jedinstveni postupak po optužnici od 4. decembra 2012. godine.⁴⁶⁰

Optuženi Sima Bogdanović preminuo je u avgustu 2012. godine, pa je u odnosu na njega krivični postupak obustavljen.⁴⁶¹

Prvostepena presuda

Odeljenje Višeg suda⁴⁶² donelo je 22. februara 2013. godine presudu kojom je optužene oglasilo krivim i osudilo ih na kazne zatvora, i to: Zorana Stojanovića i Zorana Đurđevića na po 20 godina, Zorana Alića i Tomislava Gavrića na po 10 godina, Draganu Đekić na pet godina, Damira Bogdanovića na dve

457 Optužnica TRZ broj KTRZ 7/08 od 30. aprila 2010. godine.

458 Optužnica TRZ KTRZ broj 11/10 od 23. februara 2011. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2011_02_23_lat.pdf, pristupljeno dana 9. januara 2019. godine.

459 Optužnica TRZ broj KTRZ 11/11 od 22. decembra 2011. godine.

460 Optužnica TRZ broj KTRZ 7/08 od 4. decembra 2012. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2012_12_04_lat.pdf, pristupljeno 9. januara 2019. godine.

461 Rešenje Višeg suda u Beogradu K-Po2-br. 42/2010 od 3. septembra 2012. godine

462 Sastav veća: sudija Rastko Popović (predsednik veća), sudije Vinka Beraha-Nikićević i Snežana Garotić-Nikolić (članovi veća).

godine, dok je Đorđu Ševiću, ranije osuđenom za ratni zločin u drugom predmetu⁴⁶³, odredilo kaznu od pet godina i osudilo ga na jedinstvenu kaznu zatvora od 15 godina.⁴⁶⁴ U odnosu na jedinstvenu optužnicu, sud je našao da nije dokazano nečovečno postupanje i vređanje ljudskog dostojanstva koje je stavljeno na teret okrivljenom Stojanoviću. Naime, optužnicom se teretio da je u Skočiću, u Hamdijinoj kući, naredio oštećenima Muhamedu Aganoviću i Esadu Aganoviću (dedi i unuku) da svuku odeću i da vrše oralni seks među sobom, a takođe je okrivljeni Đorđe Šević izostavljen iz radnje silovanja oštećenih „Alfe“ i „Bete“ i učestvovanja u ubistvu oštećenih na mestu Hamzići, obzirom da tokom postupka to nije dokazano.

FHP je detaljnu analizu prvostepene presude predstavio u *Izveštaju o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2013. godini*.⁴⁶⁵

Drugostepena presuda

Odeljenje Apelacionog suda⁴⁶⁶ je 14. maja 2014. godine donelo presudu kojom je odbilo kao neosnovanu žalbu TRZ-a, obustavilo krivični postupak protiv optuženog Zorana Stojanovića koji je u međuvremenu preminuo, a u ostalom delu prvostepenu presudu ukinulo i predmet vratilo prvostepenom sudu na ponovno suđenje.⁴⁶⁷

Prvostepenu presudu Apelacioni sud je ukinuo jer smatra da je izreka presude nerazumljiva i protivrečna, da nije adekvatno i jasno obrazložena, zbog čega je činjenično stanje ostalo pogrešno i nepotpuno utvrđeno.

121

Posebno se ističe da je neprihvatljiv stav prvostepenog suda u pogledu definisanja saizvršilaštva kao oblika učešća optuženih u izvršenju krivičnog dela. Po mišljenju Apelacionog suda, u izreci presude nisu na jasan način za pojedine optužene opisane konkretne radnje koje su preduzimali, a koje moraju biti u tesnoj vezi sa radnjama izvršenja. Apelacioni sud smatra neprihvatljivim zaključak prvostepenog suda da se saglasnost optuženih sa radnjama izvršenja sastoji u činjenici da se oni tim radnjama nisu suprostavljali, niti su štitili nekog od oštećenih ili im pomagali. Mišljenja je da bi na taj način svako prisustvo nekog pripadnika jedinice i njegovo nečinjenje moglo samo po sebi predstavljati ratni zločin.

Takođe se kao razlog za ukidanje prvostepene presude navodi da radnja izvršenja – nečovečno postupanje, za koju su optuženi oglašeni krivim – nije adekvatno pravno analizirana.

463 Pravnosnažnom presudom Okružnog suda u Beogradu K.br. 1419/04 od 15. jula 2005. godine Đorđe Šević je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva koje je izvršio nakon zločina u Skočiću.

464 Presuda Višeg suda u Beogradu u predmetu *Skočić* broj K.Po2 42/2010 od 22. februara 2013. godine.

465 Detaljnu analizu prvostepene presude videti u: Fond za humanitarno pravo (Beograd, FHP, 2013), *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2012. godini*, str. 53-63.

466 Sastav veća: sudija Siniša Važić (predsednik veća), sudije Sonja Manojlović, Sretko Janković, Omer Hadžiomerović, Miodrag Majić (članovi veća).

467 Presuda Apelacionog suda u predmetu *Skočić* broj Kž1 Po2 6/13 od 14. maja 2014. godine.

Konačno, Apelacioni sud nalazi da odluke o maksimalnim krivičnim sankcijama određenim za optužene Zorana Alića i Draganu Đekić nisu adekvatno obrazložene. Naime, Alić i Đekić su u vreme izvršenja dela bili maloletni, te se na njih primenjuje Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivično-pravnoj zaštiti maloletnih lica. Tim zakonom propisano je da maloletnički zatvor traje najviše pet godina, ali da se za krivična dela za koja je propisana kazna zatvora u trajanju od 20 godina ili teža kazna, maloletnički zatvor može izreći u trajanju do 10 godina.⁴⁶⁸ Obzirom da im je prvostepeni sud izrekao maksimalne kazne zatvora, prema mišljenju Apelacionog suda, on je morao detaljno da obrazloži razloge za takvu odluku.

Ponovljeni postupak

Ponovljeno suđenje počelo je 2. septembra 2014. godine, a sud je 16. juna 2015. godine doneo oslobađajuću presudu u odnosu na sve optužene. Obrazlažući ovakvu odluku, sud je naveo da je tokom ponovljenog postupka utvrđeno da nema dokaza da su okrivljeni izvršili krivično delo za koje se terete.⁴⁶⁹

Protiv ove presude žalbu je izjavilo TRZ, pa je Apelacioni sud, odlučujući o žalbi, otvorio glavni pretres. Naime, Apelacioni sud je našao da događaji u selima Malešić, Petkovci i Drinjača (opština Zvornik, BiH), koji se nekim od optuženih stavljaju na teret, nisu u potpunosti razjašnjeni, te da je potrebno neposredno ispitati zaštićene svedokinje „Alfu“, „Betu“ i „Gamu“, zbog čega je otvorio pretres. Na pretresu koji je održan 27. aprila 2016. godine ispitana je zaštićena svedokinja „Alfa“.

122

Tok postupka u 2017. godini

Tokom 2017. godine održan je samo jedan dan pretresa u žalbenom postupku pred Apelacionim sudom tokom kojeg je, uz isključenje javnosti, ispitana zaštićena svedokinja „Gama“.

Tok postupka u 2018. godini

Tokom 2018. godine održana su dva dana pretresa u žalbenom postupku pred Apelacionim sudom, tokom kojih je pročitana iskaz zaštićene svedokinje „Bete“.

Apelacioni sud doneo je dana 28. marta 2018. godine presudu kojom je potvrdio u celosti oslobađajuću presudu u odnosu na optužene Damira Bogdanovića, Đorđa Ševića i Draganu Đekić. Takođe je potvrdio oslobađajuću presudu u odnosu na optužene Zorana Alića i Zorana Đurđevića, u odnosu na optužbe za događaje u mestima Skočić, mestu zvanom Hamzići u selu Šetići te mestima Klisa, Petkovci i Drinjača. Potvrdio je oslobađajuću presudu u odnosu na optuženog Tomislava Gavrića u odnosu na događaje u mestima Klisa, Petkovci i Drinjača. Apelacioni sud je preinačio oslobađajuću presudu u odnosu na optužene Zorana Alića, Tomislava Gavrića i Zorana Đurđevića, tako što ih je oglasio krivim za događaje u selu Malešić, odnosno zbog nečovečnog postupanja, narušavanja telesnog

⁴⁶⁸ Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivično-pravnoj zaštiti maloletnih lica (*Službeni glasnik RS*, br. 85/2005), član 29.

⁴⁶⁹ Presuda Višeg suda u ponovljenom postupku u predmetu *Skočić* broj K Po2 11/14 od 16. juna 2015. godine.

integriteta, seksualnog ponižavanja i silovanja zaštićenih svedokinja i izrekao im kazne zatvora, i to Zoranu Aliću kaznu zatvora u trajanju od šest godina, a Zoranu Đurđeviću i Tomislavu Gavriću u trajanju od po deset godina.⁴⁷⁰

Nalazi FHP-a

Dugo trajanje postupka

Glavni pretres u ovom predmetu započeo je u septembru 2010. godine, ali ni nakon osam godina nije pravosnažno u celosti okončan. Protiv osuđujućeg dela presude Apelacionog suda u ponovljenom postupku dozvoljena je žalba, tako da će ovaj postupak još trajati. Naime, ZKP-om je predviđeno da se žalba može izjaviti protiv drugostepene presude u delu u kojem je drugostepeni sud preinačio prvostepenu oslobađajuću presudu i optužene oglasio krivim.⁴⁷¹ Do kraja 2018. godine nije odlučeno o žalbama koje su izjavili optuženi Alić, Đurđević i Gavrić. Time se nastavlja praksa sudova u Srbiji da se kompleksni predmeti ratnih zločina vode neprimereno dugo.

Neadekvatna zaštita žrtava seksualnog nasilja

Prvostepeni postupak obeležila su veoma potresna svedočenja svih oštećenih, kao i burne emotivne reakcije oštećenih – zaštićenih svedokinja „Alfe“, „Bete“ i „Game“ tokom svedočenja. Tokom ispitivanja zaštićenih svedokinja, optuženi su se nepristojno ponašali prema njima tako što su im vulgarno dobacivali i postavljali pitanja kojima su nastojali da ih omalovaže i dodatno traumatizuju. Uprkos zakonskoj obavezi da zaštiti integritet svedoka, predsednik veća nije optuženima izrekao formalne sankcije, već samo neformalna upozorenja.

123

Takođe, tokom postupka je izostala neophodna psihološka podrška zaštićenim svedokinjama, jer Služba za podršku i pomoć svedocima i oštećenima pri Odeljenju Višeg suda nema psihologa, a zaposleni koji rade sa svedocima nisu imali posebnu obuku za rad sa žrtvama seksualnog nasilja.⁴⁷²

Prvostepeni sud ne poznaje dovoljno dostignute standarde i praksu u dokazivanju nečovečnog postupanja

Prvostepeni sud je u presudi u ponovljenom postupku našao da nije dokazano nečovečno postupanje prilikom primoravanja oštećenih „Alfe“, „Bete“ i „Game“ da okrivljenima peru stvari, spremaju hranu i čiste. Sud je našao da se ove radnje ne mogu smatrati nečovečnim postupanjem, jer nema dokaza da one predstavljaju ozbiljan nasrtaj na ljudsko dostojanstvo niti da su uslovele teške duševne

470 Sažetak presude Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 5/15 od 28. marta 2018. godine, dostupno na <http://www.bg.ap.sud.rs/cr/articles/sluzba-za-odnose-sa-javnoscju/aktuelni-predmeti/ratni-zlocini/rz-donete-odluke/>, pristupljeno 9. januara 2019. godine.

471 ZKP, član 463.

472 O podršci koja se u Odeljenju za ratne zločine Višeg suda u Beogradu pruža žrtvama i svedocima videti više u: FHP, *Deset godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde (analiza procesuiranja ratnih zločina 2004-2013)*, 2014. str. 54-61.

ili telesne patnje oštećenih, odnosno da navedene radnje nisu imale „za posledicu teško poniženje, degradaciju“.⁴⁷³ Štaviše, u vezi sa zarobljeništvom oštećenih u Malešiću, sud je posebno naglasio da svoj zaključak o nepostojanju nečovečnog postupanja zasniva i na činjenici da su oštećene takode jele spremljenu hranu i uživale u opranoj odeći i očišćenoj kući.⁴⁷⁴

Sud je na ovaj način potpuno zanemario kontekst događaja – da su oštećene bile zarobljene, da su svakodnevno silovane, fizički zlostavljane, uz uverenje da su upravo pripadnici te jedinice pobili njihove najmilije. Ujedno, ovakav zaključak prvostepenog suda u suprotnosti je i sa iskazom svedokinje Senije Bećirević, čijem iskazu je sud poklonio veru, a koja je izričito navela da su zaštićene svedokinje „Alfa“, „Beta“ i „Gama“ morale da čiste i kuvaju, jer „moraš da očistiš, da opereš, ako ne bude ti češ dobiti batina“.⁴⁷⁵

Takođe, sud se u presudi paušalno poziva na „stavove Haškog tribunala“, iako u zaključcima drastično odstupa od prakse MKSJ, ali i prakse drugih tela u vezi sa dokazivanjem nečovečnog postupanja.⁴⁷⁶ Naime, u presudi se navodi: „Po stanovištu ovog suda ne može svaka radnja koja je preduzeta prema oštećenima [...] predstavljati nečovečno postupanje, već je neophodno da radnje [...] dovedu do teških duševnih patnji“.

Osim što na ovaj način sud umanjuje patnje oštećenih, on zanemaruje standarde MKSJ: „Povreda ličnog dostojanstva [...] ne mora nužno direktno ugroziti fizičku ili duševnu dobrobit žrtve, dovoljno je da žrtvi nanese stvarnu i trajnu patnju koja potiče iz ponižavanja ili izvrgavanja ruglu.“⁴⁷⁷ Štaviše, MKCK objašnjava značenje nečovečnog postupanja na sledeći način: „Ono ne znači isključivo postupanje koje predstavlja napad na telesni integritet ili zdravlje [...] Određene mere poput odsecanja civila od spoljnog sveta, a naročito od njihovih porodica [...] trebaju [se] smatrati nečovečnim postupanjem.“⁴⁷⁸

ESLJP je u predmetima nečovečnog postupanja naglasio da se „ozbiljnost povrede“ ceni „na osnovu svih okolnosti slučaja, kao što su priroda i kontekst postupanja, njegovo trajanje, fizički i mentalni efekti, nekada i pola, starosti i zdravstvenog stanja žrtve“.⁴⁷⁹ Štaviše, ESLJP je zaključio: „Kada je reč o osobi lišenoj slobode, svaka primena fizičke sile koja nije strogo izazvana njenim postupanjem, povređuje ljudsko dostojanstvo.“⁴⁸⁰

Najzad, slučajevi zatvaranja žena u privatnim kućama i drugim objektima radi seksualne eksploatacije i obavljanja kućnih poslova nisu bili retki tokom rata u BiH. MKSJ i Sud BiH⁴⁸¹ ne samo da su ovakve

473 Presuda Višeg suda u ponovljenom postupku u predmetu *Skočić* broj K Po2 11/14 od 16. juna 2015. godine, str. 42.

474 *Ibid*, str. 55.

475 Transkript sa glavnog pretresa od 19. marta 2015. godine, str. 13.

476 Presuda Višeg suda u ponovljenom postupku u predmetu *Skočić*, broj K Po2 11/14 od 16. juna 2015. godine, str. 42.

477 *Tužilac protiv Aleksovskog*, predmet br. IT -95-14/1-T, Presuda, 25. juni 1999, par. 56.

478 Komentar MKCK na III ženevsku konvenciju, par. 627; Komentar MKCK na II ženevsku konvenciju, par. 268, Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Tužilac protiv Mucića i dr*, par. 521-522.

479 ESLJP, *A protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Judgement 23 Sept. 1998, Eur. Ct. H.R., para. 20 (citing: *Costello-Roberts v. United Kingdom*, Judgement 25 March 1993, 247-C Eur. Ct. H.R. (Ser.A) 1993).

480 ESLJP, *Ribitsch protiv Austrije*, 21 EHRR 573, 1996, par. 38.

481 Videti predmete Suda BiH: drugostepenu presudu u predmetu *Samardžić*; prvostepenu i drugostepenu presudu u predmetu *Janković*; prvostepenu i drugostepenu presudu u predmetu *Kujundžić*.

činjenice cenili kao nečovečno postupanje, već su takve slučajeve sudili kao porobljavanje, tj. kao zločin protiv čovečnosti. Naime, MKSJ je ustanovio da „obeležja porobljavanja uključuju elemente kontrole i vlasništva, ograničenje ili kontrolu autonomije pojedinca, slobode izbora ili slobode kretanja [...] Dalji pokazatelji porobljavanja obuhvataju eksploataciju, primoravanje na obavljanje prisilnog ili obaveznog rada, odnosno usluga, često bez nadoknade i često, mada ne i nužno, uz fizičke patnje, polno opštenje, prostituciju i trgovanje ljudima.“⁴⁸²

Apelacioni sud je svojom presudom u ponovljenom postupku ispravio ovu grešku i trojicu optuženih oglosio krivim za nečovečno postupanje prema oštećenim/zaštićenim svedokinjama „Alfi“, „Beti“ i „Gami“.

Aktuelni problem saizvršilaštva

Apelacioni sud je ovom presudom dodatno pooštrio uslove za dokazivanje saizvršilaštva u postupcima za ratne zločine, pa je tako u odnosu na optuženog Zorana Alića potvrdio stav prvostepenog suda da „prisustvo okrivljenog Alića u blizini mesta na kome se kritični događaj odigrao ne može samo po sebi predstavljati njegov bitan doprinos izvršenju ubistva“, kao i da kod njega „nije dokazana zajednička svest o delovanju, niti je dokazano da je isti prihvatio svoju ulogu u predmetnom događaju saglašavajući se sa radnjama ostalih pripadnika jedinice, a sve u nameri da to delo bude izvršeno“.⁴⁸³

FHP ovakav zaključak ocenjuje kao pogrešan. Sâm okrivljeni Alić tvrdio je da je on, zajedno sa ostalim pripadnicima jedinice, bio u kamionu u kojem su se nalazile žrtve iz Skočića. Kada se kamion približio iskopanoj jami u Hamzićima, pok. Stojanović mu je preneo da je pok. Sima Bogdanović rekao da on, zajedno sa NN pripadnicima jedinice, izađe iz kamiona i da bude na udaljenosti od 10 do 15 metara. Iako je Alić negodovao, tvrdeći da nema potrebe ništa da „čuvaju“ jer su se nedaleko od Hamzića nalazili samo Srbi, on je naredbu izvršio. Svojim postupcima pokazao je da je u trenutku izvršenja dela delio zajedničku svest o tome da se vrši zločin. Naime, on je razumeo naredbu da je potrebno da se čuva straža. On je tu naredbu izvršio tako što je izašao iz kamiona i ostao na mestu gde mu je i rečeno. Straža je čuvana iz razloga da bi se i od Srba sakrilo ubistvo Roma. Na ovo ukazuju činjenice da u Skočiću, u kojem su u vreme izvršenja dela bili samo Srbi, nisu ostavili telo ubijenog Arifa Nuhanovića već su i njega povezli kamionom. Dolaskom u Malešić, takođe selo sa meštanima srpske nacionalnosti, u kojem je jedinica „Simini četnici“ u to vreme bila stacionirana, nisu ubili Rome, veću su samo ostavili zaštićene svedokinje. Nastavili su dalje, da bi ih ubili noću, na skrovitom terenu koji nije bio naseljen.

Da je Alić prihvatao svoju ulogu u vršenju zločina kao pripadnika jedinice „Simini četnici“ i saglasio se sa radnjama svih njenih pripadnika, govori u prilog i činjenica da je Alić bio u Skočiću, da je video šta se tamo događalo, te da u Malešiću nije sišao sa kamiona kao neki od pripadnika jedinice, već je produžio do mesta gde su civili streljani. On je posle ubistava ostao u jedinici, gde je u Malešiću silovao zaštićene svedokinje, tukao ih i ponižavao, za šta je presudom Apelacionog suda i osuđen.

⁴⁸² Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Tužilac protiv Kunarac i dr*, par. 542.

⁴⁸³ Presuda Apelacionog suda u Beogradu KŽ1 Po2/15 od 28. marta 2018. godine.

Apelacioni sud uopšte nije cenio način delovanja jedinice „Simini četnici“. Ta jedinica je postojala duži vremenski period, u kojem su njeni pripadnici počinili brojne zločine. Oni su bili kompaktna celina koja je tako i delovala, na bazi podele uloga. Svaki pripadnik je, delujući na bazi podele uloga, svoje radnje sprovodio radi ostvarivanja zajedničkog cilja jedinice. Optuženi Alić je bio u jedinici duži vremenski period, još od maja 1992. godine. U tu jedinicu su pre događanja u Skočiću dovedene tri devojke, na isti način kao i zaštićene svedokinje, koje su pripadnici jedinice tretirali kao i zaštićene svedokinje. Sve to ukazuje da je jedinica imala svoj način postupanja, kao i da je Skočić bio samo ponavljanje već urađenog. Jedinicu su, kada su to poželeli, pored drugih pripadnika, napustili i sami optuženi pok. Zoran Stojanović, Dragana Đekić i Đorđe Šević, što ukazuje da se ostajalo dobrovoljno, to jest da je u njoj ostajao onaj ko je hteo i ko se saglašavao sa svim postupcima njenih pripadnika.

Saglašavanje sa radnjama drugih, koje su vršene javno, Apelacioni sud je u presudi ocenio kao saizvršilačko postupanje Alića, kada je u pitanju silovanje oštećenih, pa tim više čudi suprotan stav kada je u pitanju ubistvo civila, koje je izvršeno upravo na isti način.

Ukoliko bi se u sudskoj praksi održao ovakav standard dokazivanja saizvršilaštva u predmetima ratnih zločina, to bi dovelo do ozbiljnih problema u slučajevima procesuiranja kompleksnih predmeta. Naime, teško je zamislivo da TRZ dokaže svaku pojedinačnu radnju izvršenja svakog pripadnika grupe koja na određenom mestu deluje duži vremenski period, u kojem je počinila mnogobrojne zločine, i njegov psihički odnos prema svakoj toj pojedinačnoj radnji.

126

Apelacioni sud je morao ceniti saizvršilaštvo u jednom širem svetlu, sagledavajući sveukupno delovanje jedinice „Simini četnici“ i u odnosu na to psihički odnos njenih članova prema radnjama koje grupa preduzima, kao i njihovo delovanje na bazi podele uloga.

Oцена otežavajućih okolnosti i visina izrečene kazne

Apelacionom sudu može se uputiti ozbiljna zamerka u pogledu ocene otežavajućih okolnosti u odnosu na optuženog Zorana Đurđevića. Kao otežavajuću okolnost sud nije ni spomenuo, a kamoli cenio njegovu raniju osuđivanost za istovrsno krivično delo.

On je pravosnažno osuđen za ratni zločin protiv civilnog stanovništva, gde su radnje izvršenja bile silovanje i seksualno zlostavljanje. Radi se o zločinu koji je samo mesec dana pre događaja u Skočiću počinio u Bijeljini, i za koji je osuđen na 13 godina zatvora.⁴⁸⁴

Taj propust dovodi i do ocene da je izrečena kazna Zoranu Đurđeviću, u trajanju od 10 godina, preblaga. Ako je već pravosnažno osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 13 godina, onda je za ponovljeno istovrsno krivično delo, sa istim radnjama izvršenja, morao biti osuđen na strožu kaznu, pogotovu ako se ima u vidu da je jednu oštećenu silovao više puta i da su obe oštećene koje

⁴⁸⁴ Presuda Višeg suda u Beogradu K.Po2 br. 7/2011 od 4. aprila 2012. godine, potvrđena presudom Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 6/12 od 25.02.2013. godine.

Postupak po sporazumu o priznanju krivičnog dela

I. Predmet *Caparde*⁴⁸⁵

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: pravnosnažno okončan	
Datum podizanja optužnice: 26.12.2017. godine	
Postupajući tužilac: Bruno Vekarić	
Postupajući sudija: Milan Dilparić (sudija za prethodni postupak)	
Optuženi: Dragan Maksimović	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: nižerangiran – bez čina Broj žrtava: 5	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 2 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Presuda kojom je prihvaćen sporazum o priznanju krivičnog dela	

127

⁴⁸⁵ Predmet *Caparde* dostupan na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/caparde.html>, pristupljeno 17. septembra 2018. godine.

Tok postupka

Optužnica

Draganu Maksimoviću je optužnicom TRZ⁴⁸⁶ od 26. decembra 2017. godine stavljeno na teret da je, kao pripadnik izviđačke čete Prve birčanske brigade VRS – „Šekovačke garde“, 16. juna 1992. godine u mestu Caparde (opština Kalesija, BiH) ušao u kuću Muhameda Bećirovića i, pucajući iz automatske puške, ubio bošnjačke civile Senadu Bećirović, njemu maloletnu ćerku Sandu Bećirović, Neziru Bećirović i njene maloletne sinove Rahmana i Denisa Bećirovića.

Presuda

Viši sud u Beogradu doneo je 6. juna 2018. godine presudu kojom je prihvatio sporazum o priznanju krivičnog dela⁴⁸⁷ za ratni zločin protiv civilnog stanovništva, koji je okrivljeni Dragan Maksimović zaključio sa TRZ-om, i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od šest godina i dva meseca.

Ovo je četvrti zaključeni sporazum o priznanju krivičnog dela ratnog zločina.⁴⁸⁸

Nalazi FHP-a

Neobrazložena presuda

Viši sud je, prilikom donošenja presude o potvrđivanju sporazuma o priznanju krivičnog dela koji je optuženi Dragan Maksimović zaključio sa TRZ-om, umesto obrazlaganja iste, samo pobrojao članove ZKP-a na osnovu kojih je utvrdio da sporazum sadrži sve elemente propisane zakonom, te naveo da su ispunjene zakonske pretpostavke u pogledu dokaza koji su priloženi uz sporazum, da je kazna u skladu sa Krivičnim zakonikom i da ne postoje zakonske smetnje za zaključenje sporazuma o priznanju krivice. Ovakvo postupanje suda, kada su u pitanju presude kojima se potvrđuju sporazumi o priznanju krivice u predmetima ratnih zločina, predstavlja pravilo.⁴⁸⁹

486 Optužnica TRZ KTO br. 3/17 od 26. decembra 2017. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2018/04/Optuznica_26.12.2017..pdf, pristupljeno 17. septembra 2018. godine.

487 Presuda Višeg suda u Beogradu u predmetu *Caparde K.Po2 broj 10/17*, Spk.Po2 br. 1/2018 od 6. juna 2018. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2018/08/Presuda_o_potvr%C4%91ivanju_SPK.pdf, pristupljeno 19. septembra 2018. godine.

488 Prvi sporazum o priznanju krivice za krivično delo ratnih zločina je TRZ zaključilo sa okrivljenim Milanom Škrbićem 2013. godine, zatim sa Markom Crevarom 2015. godine, sa Branom Gojkovićem 2016. godine, a ranije zaključeni sporazumi o priznanju krivice odnosili su se na pomaganje u skrivanju haških optuženika.

489 Videti: Presuda Višeg suda u Beogradu SPK P02 2/13 od 13. septembra 2013. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2015/11/SR-Beograd-opt.Milan_Skrbic-13.09.2013.F89753.pdf, pristupljeno 26.10.2016. godine, Presuda Višeg suda u Beogradu SPK Po2 1/15 od 18. februara 2016. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2015/10/Presuda_15-18.02.2015.pdf, pristupljeno 26. oktobra 2016. godine, Presuda Višeg suda u Beogradu SPK –Po2 br. 1/2016 od 27. januara 2016. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2016/10/Spk_Po2_1-16_opt_Gojkovic_Brano.pdf, pristupljeno 19. septembra 2018. godine.

Neobrazložena odluka o kazni

Viši sud je optuženog Dragana Maksimovića osudio na kaznu zatvora u trajanju od 6 godina i dva meseca. Prema ZKP-u, sud će presudom prihvatiti sporazum o priznanju krivičnog dela ako utvrdi da je kazna predviđena sporazumom u skladu sa krivičnim zakonom. Međutim, u presudi nigde nije obrazložen zaključak suda da je kazna predložena sporazumom u skladu sa krivičnim zakonom. S obzirom na to da je minimalna kazna predviđena zakonom za krivično delo ratnog zločina pet godina zatvora, takva odluka bi bila formalno *u skladu sa krivičnim zakonom*, ali je sud trebalo takvu odluku da obrazloži, posebno imajući u vidu težinu izvršenog dela, odnosno da je ubijeno petoro civila i to dve žene i troje dece uzrasta tri, četiri i šest godina. Ubistvo dece je posebno otežavajuća okolnost, pa je bilo neophodno obrazložiti iz kojih razloga je sud prihvatio kaznu zatvora u trajanju od samo 6 godina i dva meseca, koja je tek nešto iznad zakonskog minimuma.

Prema ZKP-u, presuda mora da sadrži „delimično obrazloženje“ ako je prihvaćen sporazum o priznanju krivičnog dela, i to o razlozima kojima se sud rukovodio prilikom prihvatanja sporazuma.⁴⁹⁰ S obzirom na to da ZKP predviđa da sud mora da utvrdi zakonitost kazne prilikom prihvatanja sporazuma, sud je nesumnjivo morao barem delimično da obrazloži odluku o kazni.

Konačno, ZKP ne nalaže sudu da obrazloženje u celosti izostavi, već samo sugeriše da sud „ne mora“ da ga pruži. S obzirom na to da je reč o sporazumu o priznanju krivičnog dela ratnog zločina u kojem su ubijena deca, da javnost nije imala uvid u postupak i da postoji mnoštvo nepoznanica o načinu primene ovog instituta, sud je, uprkos zakonskoj mogućnosti, trebalo da izbegne ovo, za njega jednostavnije rešenje.

129

Prekomerna anonimizacija

Na zahtev FHP-a sud je dostavio presudu kojom je potvrđen sporazum o priznanju krivice, u kojoj je izvršio prekomernu anonimizaciju, na način da je u potpunosti redigovao imena žrtava i oštećenog. Ovakvom anonimizacijom Viši sud je samo pokazao da istu vrši proizvoljno, suprotno Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti, kojim je predviđeno da se ne anonimizuju podaci koji su već učinjeni dostupni javnosti, obzirom da su ti podaci navedeni u optužnici⁴⁹¹ koja je pre donošenja presude već bila postavljena na sajtu TRZ.

⁴⁹⁰ ZKP, član 429, stav 3, tačka 2.

⁴⁹¹ Optužnica TRZ KTO br. 3/17 od 26. decembra 2017. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2018-03/kto_3_17_latinica.pdf, pristupljeno 18. septembra 2018. godine.

Postupak u kojem je obustavljen krivični postupak

I. Predmet Dobo⁴⁹²

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: obustavljen krivični postupak	
Datum podizanja optužnice: 21. mart 2016. godine	
Datum početka suđenja: 14. juli 2016. godine	
Postupajući tužilac: Milan Petrović	
Optuženi: Dušan Vuković	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZSRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Vinka Beraha-Nikićević (predsednica veća) sudija Vera Vukotić (članica veća) sudija Vladimir Duruz (član veća)
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: nižerangirani Broj žrtava: 14	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 6 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 4 Broj ispitanih sudskih veštaka : 1
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Obustavljen krivični postupak	

492 Predmet *Dobo*, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/doboj.html>, pristupljeno dana 15. septembra 2018. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2017. godine

Optužnica

Optuženi Dušan Vuković se tereti⁴⁹³ da je u vremenskom periodu od maja 1992. pa do marta 1993. godine u Doboju (BiH), u svojstvu stražara, u prostorijama Okružnog zatvora mučio više zatočenih lica, od kojih je jedno preminulo od posledica fizičkog zlostavljanja. Optuženi se tereti i da je omogućavao pripadnicima Vojske Republike Srpske i „Crvenih beretki“ da ulaze u zatvor i telesno povređuju zatvorenike, te da izvedu iz zatvora jednog od zatvorenika, kojem je jedan od pripadnika „Crvenih beretki“ rekao da se pozdravi sa drugim zatvorenicima jer se više neće videti, od kog dana se ovaj oštećeni vodi kao nestalo lice.⁴⁹⁴

Odbrana optuženog

Optuženi Dušan Vuković negirao je izvršenje krivičnog dela za koje se tereti. On ne spori da je radio kao stražar u Okružnom zatvoru u Doboju, međutim tvrdi da nijednog zatvorenika nije zlostavljao, te da nije imao ovlašćenja da pušta treća lica u zatvor. Optuženi navodi da su u jednom periodu u zatvor dolazili pripadnici „Crvenih beretki“ tako što bi pod pretnjom oružjem od stražara zahtevali da ih puste, nakon čega bi zlostavljali zatvorenike. Prema navodima optuženog, svaki njihov dolazak je evidentiran i prijavljen upravniku zatvora, s tim da nikada nisu dolazili u njegovoj smeni, što se može proveriti u evidenciji. U pogledu smrti jednog od zatvorenika, optuženi navodi da je policija ispitala događaj i utvrdila da nema krivice stražara u odnosu na taj slučaj.⁴⁹⁵

131

Svedoci u postupku

Mustafa Kovačević, koji je bio kao civil zatočen u Okružnom zatvoru, svojim iskazom teretio je optuženog. Naveo je da poznaje optuženog kao čuvara u zatvoru, kojeg su zvali „Vuk“ i koji je bio „strah i trepet“ za zatvorenike i „glavni batinaš“, jer je tukao sve koji su mu došli pod ruku. Bio je „kapiten“ ekipe koju su pored njega činila još trojica stražara – izvesni Staniša, Ninković i Njegoš koji je došao iz Crne Gore – koji su tukli zatvorenike. Video je kako okrivljeni tuče zatvorenika Fadila Ahmića. Čuo je da je zatvorenik Marko Kikić izveden iz ćelije tokom noći, te da je kasnije u zatvoru preminuo.⁴⁹⁶

493 Optužnica TRZ KTO br. 2/16 od 21. marta 2016. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2016/07/Optuznica_Doboj.pdf, pristupljeno dana 15. septembra 2018. godine.

494 Ovaj predmet TRZ-u je ustupio Okružni sud u Doboju na osnovu odredbi Zakona o pružanju međunarodne pravne pomoći u krivičnim stvarima, obzirom da je Dušan Vuković državljanin Republike Srbije, gde ima i prebivalište.

495 Izveštaj sa suđenja od 14. jula 2016. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2016/07/Doboj_-_Izvestaj_sa_sudjenja_14.07.2016.pdf, pristupljeno dana 15. septembra 2018. godine.

496 Izveštaj sa suđenja od 11. oktobra 2016. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2016/10/2._Doboj_-_Izvestaj_sa_sudjenja_11.10.2016..pdf, pristupljeno dana 15. septembra 2018. godine.

Svedok Suljo Mehić, koji je pre rata bio pripadnik milicije, takođe je u svom iskazu teretio optuženog. Svedok je u Okružnom zatvoru u Doboju bio zatvoren u ćeliji zajedno sa još jednim milicionerom. Dobro se seća da je dana 28. maja 1992. godine, kada su u zatvor došli pripadnici „Crvenih beretki“, okrivljeni otključao vrata njihove ćelije i rekao im da se u ćeliji nalaze dvojica milicionera. U ćeliju su ušla četiri pripadnika „Crvenih beretki“ u maskirnim uniformama i sa palicama. Odmah su počeli da ih tuku.⁴⁹⁷

Tok postupka u 2017. godini

Tokom 2017. godine održano je pet glavnih pretresa, tokom kojih su ispitana četiri svedoka i sudski veštak medicinske struke.

Ispitani svedoci bili su u kritičnom periodu zatvorenici u Okružnom zatvoru u Doboju. Svedok Esef Hidić⁴⁹⁸ nije imao nikakvih neposrednih saznanja, dok su svedoci Hasib Muratović, Mustafa Nuhić i Murat Husaković bili prisutni kada je optuženi iz ćelije izveo jednog zatvorenika.⁴⁹⁹ Tvrdili su da su čuli kako optuženi tuče tog zatvorenika, a kasnije je taj zatvorenik preminuo.⁵⁰⁰

Sudski veštak medicinske struke Sabiha Silajdžić-Brkić navela je da je, tokom veštačenja 2005. godine, na glavi žrtve pronašla mehaničke povrede.⁵⁰¹

Odbacivanje optužnice

132

Sudsko veće donelo je 30. oktobra 2017. godine rešenje kojim je odbacilo optužnicu, imajući u vidu da istu nije podigao ovlašćeni tužilac. Naime, u periodu od 1. januara 2016. godine pa do 31. maja 2017. godine nije bilo tužioca za ratne zločine, niti vršioca te funkcije, a predmetna optužnica podignuta je upravo u tom periodu, odnosno 21. marta 2016. godine.⁵⁰²

---

497 Izveštaj sa suđenja od 23. novembra 2016. godine, dostupno na http://www.hlc-rcd.org/wp-content/uploads/2016/11/4_Doboj_-_Izvestaj_sa_sudjenja_23.11.2016.pdf, pristupljeno dana 15. septembra 2018. godine.

498 Izveštaj sa suđenja od 26. januara 2017. godine dostupno na http://www.hlc-rcd.org/wp-content/uploads/2018/02/Doboj_-_Izvestaj_sa_sudjenja_26.01.2017..pdf, pristupljeno dana 16. septembra 2018. godine.

499 Izveštaj sa suđenja od 1. juna 2017. godine, dostupno na http://www.hlc-rcd.org/wp-content/uploads/2018/02/Doboj_-_Izvestaj_sa_sudjenja_01.06.2017..pdf, pristupljeno dana 16. septembra 2018. godine.

500 *Ibid.*

501 Izveštaj sa suđenja od 11. jula 2017. godine, dostupno na http://www.hlc-rcd.org/wp-content/uploads/2018/02/Doboj_-_Izvestaj_sa_sudjenja_11.07.2017..pdf, pristupljeno dana 16. septembra 2018. godine.

502 Izveštaj sa suđenja od 30. oktobra 2017. godine, dostupno na http://www.hlc-rcd.org/wp-content/uploads/2018/02/9_Doboj_-_Izvestaj_sa_sudjenja_30.10.2017..pdf, pristupljeno dana 15. oktobra 2018. godine.

Tok postupka u 2018. godini

Nastavak postupka

Nakon odbacivanja optužnice, po zahtevu novoizabranog tužioca za ratne zločine, krivični postupak je nastavljen u martu 2018. godine. Postupak je nastavljen u fazi u kojoj je bio i prekinut – nastavkom dokaznog postupka.⁵⁰³

Obustavljanje postupka

Krivični postupak protiv Dušana Vukovića obustavljen je u maju mesecu 2018. godine, obzirom da je isti u međuvremenu preminuo.

Nalazi FHP-a

Kvalifikacija oružanog sukoba

TRZ je u ovoj optužnici oružani sukob u BiH kvalifikovalo kao nemeđunarodni, pozvavši se na Član 3 zajednički za sve Ženevske konvencije, a koji se primenjuje „u slučaju oružanog sukoba koji nema karakter međunarodnog sukoba”. TRZ nije ponudilo obrazloženje za ovakvu kvalifikaciju, što predstavlja nastavak hronične problematične prakse. Stiče se utisak da TRZ „bira” kvalifikaciju zavisno od potreba predmeta (videti npr. *Tuzlansku kolonu*) ili u skladu sa političkim stavovima Republike Srbije, prema kojima je rat u BiH bio nemeđunarodni, odnosno Republika Srbija nije učestvovala u ratu, te Srbija ne može snositi odgovornost za zločine (videti npr. *Logor Luka*). U predmetu *Doboj* je utisak „usklađivanja” sa državnim interesima posebno izražen.

133

Naime, u ovom predmetu je kvalifikacija oružanog sukoba zahtevala posebnu pažnju i obrazloženje, budući da i sama optužnica navodi da su u vremenskom periodu na koje se optužnica odnosi u Doboju delovale oružane snage druge države – „Crvene beretke”, jedinica Resora državne bezbednosti Republike Srbije.⁵⁰⁴

Selektivna optužnica

Optužnicom TRZ nisu obuhvaćeni pripadnici „Crvenih beretki”, iako postoje javno dostupni dokazi o pripadnicima ove jedinice koji su učestvovali u događajima obuhvaćenim optužnicom. Naime, u prvostepenoj presudi MKSJ u predmetu *Stanišić i Simatović* opisana su zlostavljanja u Okružnom zatvoru u Doboju koja su izvršili pripadnici „Crvenih beretki”. U presudi je identifikovan i jedan od komandanata ove jedinice u Doboju koji je učestvovao u zlostavljanjima – Radojica Božović.⁵⁰⁵

503 Izveštaj sa suđenja od 14. marta 2018. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2018/04/Doboj_-_Izveštaj_sa_sudjenja_14.03.2018..pdf, pristupljeno 15. oktobra 2018. godine.

504 Videti npr. prvostepenu presudu MKSJ u predmetu *Stanišić i Simatović*, para. 1421.

505 *Ibid*, para. 775; 755-757.

Osim događaja iz optužnice, pretresno veće MKSJ je utvrdilo i da su pripadnici „Crvenih beretki“ Slobodan Karagić i Davor Subotić, 24. maja 1992. godine iz Okružnog zatvora izveli desetoricu zatvorenika kojima se od tada gubi svaki trag, kao i niz drugih zločina koje su „Crvene beretke“ izvršile na području Doboja.⁵⁰⁶

Do danas nijedan pripadnik „Crvenih beretki“ nije procesuiran pred sudovima u Srbiji za zločine tokom ratova u bivšoj Jugoslaviji. Izvesno je da TRZ procesuirao ovaj slučaj isključivo zato što je na osnovu regionalne saradnje dobilo pripremljen predmet od Okružnog suda u Doboju, budući da nije spremno da adekvatno postupa ni kada su dokazi dostupni, a ima zakonsku obavezu da to čini.

Regionalna saradnja

Ovaj postupak predstavlja dobar primer saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, ovaj predmet je TRZ-u ustupio Okružni sud u Doboju, obzirom da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i sa prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

Dostavljanje nekompletne optužnice

FHP je na osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja zatražio od TRZ optužnicu koja je podignuta protiv Dušana Vukovića, ali je ona dostavljena nekompletna.⁵⁰⁷ Naime, u dostavljenom primerku optužnice u celosti je izostavljeno obrazloženje, čime se onemogućava analiza kvaliteta optužnice i otežava praćenje samog suđenja. Imajući u vidu da je u vreme kada je optužnica tražena, ona već bila potvrđena, te da je glavni pretres javan, za takvo postupanje nije postojao ni jedan opravdan razlog.

506 *Ibid*, para 777. Pred sudom BiH je u februaru 2016. godine počelo suđenje Slobodanu Karagiću, koji je optužen za zločin protiv čovečnosti počinjen u Doboju, uključujući i događaje iz Okružnog zatvora u Doboju.

507 Optužnica TRZ KTO br. 2/16 od 21. marta 2016. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2016/07/Optuznica_Doboj.pdf, pristupljeno dana 16. oktobra 2018. godine.

Pravosnažno okončani predmeti

I. Predmet Gradiška⁵⁰⁸

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: pravosnažno okončan	
Datum podizanja optužnice: 8. april 2014. godine	
Datum početka suđenja: 6. mart 2015. godine	
Postupajući tužilac: Snežana Stanojković	
Optuženi: Goran Šinik	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Siniša Važić (predsednik veća) sudija Omer Hadžiomerović sudija Miodrag Majić sudija Nada Hadži-Perić sudija Dragan Ćesarević
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: nižerangiran – bez čina Broj žrtava: 1 Broj ispitanih svedoka: 11	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 1 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: /
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Pravosnažna presuda	

135

⁵⁰⁸ Predmet *Gradiška*, izveštaji sa suđenja i dokumenta iz predmeta dostupna na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/gradiska.html> pristupljeno dana 17. septembra 2018. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2017. godine

Optužnica

Optuženi Goran Šinik se tereti da je 2. septembra 1992. godine u mestu Bok Jankovac (opština Gradiška, BiH) u blizini gradske deponije, kao pripadnik VRS, na tačno neutvrđen način ubio civila hrvatske nacionalnosti Marijana Višticu. Optuženi je, u kasnim poslepodnevnim satima u Gradiški, iz autobusa, koji je išao za Hrvatsku, izveo oštećenog Marijana Višticu i ugurao ga u automobil koji je bio parkiran u neposrednoj blizini, u kojem je na mestu vozača sedeo Nebojša Prčić, a na mestu suvozača Predrag Sladojević. Nakon toga su se odvezli do mesta Bok Jankovac i zaustavili se u blizini gradske deponije na obali reke Save, gde su iz vozila izašli optuženi i oštećeni Vištica, a Prčić i Sladojević se vozilom vratili u Gradišku.⁵⁰⁹

Posmrtni ostaci Marijana Vištice do danas nisu pronađeni.

Odbrana optuženog

Optuženi Goran Šinik negirao je izvršenje krivičnog dela za koje se tereti, navodeći da kritičnog dana nije bio u Gradiški, već da je sa svojom vojnom jedinicom bio angažovan na drugom mestu. Za pokojnog Višticu tvrdi da ga nije ni poznao.⁵¹⁰

Svedoci u postupku

Supruga Marijana Vištice, Anica Vištica je navela da je kritičnog dana, sa ćerkama i suprugom, želela da napusti Gradišku i ode za Hrvatsku. Prilikom dolaska do autobusa kojim su nameravali da odu, uočila je okrivljenog sa još dve uniformisane osobe kako stoje u neposrednoj blizini „kao kopci“.⁵¹¹ Prepoznala je okrivljenog jer je ranije dolazio u njihov stan i pretio im. Nakon što su ušli u autobus, neko je prozvao njenog supruga da izađe i od tada ga više nije videla. Nije primetila da je tom prilikom okrivljeni ulazio u autobus.

Svedok optužbe Nebojša Prčić potvrdio je da je kritičnog dana optuženog Gorana Šinika i osobu, za koju je kasnije saznao da je pokojni Vištica, odvezao do ciglane koja je udaljena oko kilometar i po od Gradiške, ali da se odmah sa Sladojevićem vratio u Gradišku.⁵¹² Svedok optužbe Nikola Kolar

509 Optužnica TRZ broj KTO 3/13, od 8. aprila 2014. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2015/03/Optuznica_08_04_2014.pdf, pristupljeno dana 17. septembra 2018. godine.

510 Transkript sa glavnog pretresa od 18. juna 2015. godine, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/03/18.06.2015..pdf>, pristupljeno dana 18. septembra 2018. godine.

511 Transkript sa glavnog pretresa od 13. jula 2015. godine, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/03/13.07.2015..pdf>, pristupljeno dana 18. januara 2018. godine.

512 Transkript sa glavnog pretresa od 25. septembra 2015. godine, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/03/25.09.2015..pdf>, pristupljeno dana 18. septembra 2018. godine.

je potvrdio da je do autobusa, u kojem su bili civili koji su nameravali da napuste Gradišku, došao okrivljeni i pozvao pokojnog Višticu da izađe iz autobusa. Njih dvojica su ušli u automobil u kojem su već sedeli Nebojša Prčić i Predrag Sladojević i „nekuda se odvezli.”⁵¹³

Svedok Đordo Raca naveo je da je sada pokojni Ranko Račić, jednom prilikom pričao da se na samoj obali Save nalazi telo Marijana Vištice. Svedok je, zajedno sa Nikolom Maljčićem, Borislavom Baltom i Slavkom Radonjićem, otišao do tog mesta i sa udaljenosti od tridesetak metara video leš muškarca koji je ležao potrbuške. Inače, svedok Marijana Višticu nije poznavao i nije prišao telu.⁵¹⁴

Prvostepena presuda

Sudsko veće⁵¹⁵ donelo je 13. oktobra 2016. godine presudu kojom je optuženog Gorana Šinika oslobodilo od optužbe.⁵¹⁶ Po nalaženju suda, TRZ nije dokazalo da je optuženi ubio oštećenog. Optuženi je u svojoj odbrani negirao da je ubio oštećenog Marijana Višticu, a sama činjenica da ga je, zajedno sa Sladojevićem i Prčićem, odveo u Bok Jankovac, nije sama za sebe dovoljna da bi se moglo zaključiti da ga je i ubio. Sud nije prihvatio iskaz svedoka, sada pokojnog Račića, koji je jedini prepoznao telo oštećenog, jer nije u saglasnosti sa iskazima ostalih svedoka. Ovaj svedok naveo je da su leš videli i svedoci Raca, Balta, Radonjić i Maljčić, koji su bili sa njim tom prilikom. Međutim, svedok Raca navodi da je video leš njemu nepoznatog muškarca koji je ležao na stomaku, a ostali svedoci su negirali svoje prisustvo prilikom pronalaska tela. U isto vreme, svedoci Sladojević i Prčić su negirali bilo kakvo ponašanje optuženog u pravcu agresivnosti, koje bi upućivalo na njegovu nameru da ubije oštećenog.⁵¹⁷

137

Tok postupka u 2017. godini

Drugostepena presuda

Apelacioni sud u Beogradu⁵¹⁸ doneo je 22. februara 2017. godine presudu kojom je žalbu TRZ odbio u celosti kao neosnovanu i potvrdio presudu Višeg suda u Beogradu, kojom je optuženi Goran Šinik oslobođen od krivične odgovornosti.⁵¹⁹ Obrazlažući svoju odluku sud je naveo da je TRZ bilo u obavezi da dokaže da je optuženi izvršio ubistvo oštećenog Marijana Vištice. Kako nije

513 Transkript sa glavnog pretresa od 16. novembra 2017. godine, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/03/16.11.2015.pdf>, pristupljeno dana 18. septembra 2018. godine.

514 Transkript sa glavnog pretresa od 13. aprila 2016. godine, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/03/13.04.2016.pdf>, pristupljeno dana 18. septembra 2018. godine.

515 Sastav veća : sudija Vladimir Duruz, predsednik veća, sudije Vinka Beraha Nikićević i Vera Vukotić, članice veća.

516 Prvostepena presuda Višeg suda u Beogradu u predmetu *Gradiška*, K.Po2 6/2014 od 13. oktobra 2016. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2016/12/Prvostepena_presuda_13.10.2016.pdf, pristupljeno 18. septembra 2018. godine.

517 Transkript sa objavljivanja presude od 13. oktobra 2016. godine, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/03/13.10.2016.pdf>, pristupljeno dana 18. septembra 2018. godine.

518 Sastav veća: sudija Siniša Važić predsednik veća, sudije Omer Hadžiomerović, Miodrag Majić, Nada Hadži Perić, i Dragan Česarević.

519 Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 5/16 od 22. februara 2017. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/03/Drugostepena_presuda.pdf, pristupljeno dana 18. septembra 2018. godine.

bilo neposrednih dokaza, TRZ je ovu odlučnu činjenicu tokom postupka dokazivalo posrednim dokazima, odnosno indicijama. Ovakvu mogućnost dokazivanja Apelacioni sud je prihvatio, ali je kao uslov za zasnovanje presude na indicijama zahtevao pre svega da one stoje u takvoj međusobnoj logičkoj vezi, da isključuju mogućnost drugačijeg razumnog zaključivanja, ali i da su one same utvrđene na nesumnjiv način. Ocenio je da TRZ nije uspešno da nivo postojanja opravdane sumnje, da je optuženi ubio oštećenog Marijana Višticu, podigne na nivo izvesnosti, jer iz izvedenih dokaza ne proizilazi takav zaključak kao jedini razumno mogući. Kako izvedeni dokazi ne isključuju mogućnost i drugačijeg razumnog zaključivanja, Apelacioni sud je zaključio da je prvostepeni sud pravilno postupio kada je u konkretnom slučaju postupio u skladu sa principom “u sumnji u korist okrivljenog” i doneo oslobađajuću presudu.⁵²⁰

Nalazi FHP-a

Nekvalitetna optužnica

TRZ u optužnici nije dalo adekvatan činjenični opis dela, što predstavlja ključni element optužnice.⁵²¹ Naime, iz činjeničnog opisa dela koje se optuženom stavlja na teret, kao i iz obrazloženja optužnice, nije moguće utvrditi tačno vreme izvršenja dela, način njegovog izvršenja, kao ni uzročno-posledičnu vezu između radnji optuženog i smrti oštećenog. Ovakav neadekvatan činjenični opis dela posledica je nedostatka dokaza. FHP je detaljnu analizu optužnice dao u Izveštaju o suđenjima za ratne zločine u Srbiji tokom 2014. i 2015. godine.⁵²²

138

Ovo je samo jedna u nizu nekvalitetnih optužnica koje je TRZ podiglo, a koje su rezultirale donošenjem oslobađajućih presuda.⁵²³ To ukazuje da TRZ nema jasnu strategiju u procesuiranju ratnih zločina, te da podizanjem većeg broja optužnica, pa makar i neutemeljenih, nastoji da stvori privid uspešnog rada. Na ovaj način neopravdano se troše vreme i resursi, dok se u isto vreme žrtve i njihove porodice izlažu dodatnim traumama.

Oslobađajuće presude

Oslobađajuće presude bile su logična posledica nekvalitetne optužnice. Naime, optužnicom se Goran Šinik teretio da je „na neutvrđen način lišio života oštećenog Marijana Višticu“. Da bi sud optuženog oglasio krivim, TRZ je moralo da dokaže da postoji uzročno-posledična veza između radnji koje je preduzeo optuženi i nastupanja smrti oštećenog Vištice. Za optužnicu TRZ nije ponudilo valjane dokaze, već je optužbu zasnovalo na nekoliko indicija, od kojih ni jednu nije uspešno da dokaže na

---

⁵²⁰ *Ibid.*

⁵²¹ ZKP, član 332. stav 2.

⁵²² Detaljnu analizu optužnice videti u: Fond za humanitarno pravo (Beograd, FHP, 2016), *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji tokom 2014. i 2015. godine*, str.46-49, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2016/03/Izvestaj_o_sudjenjima_za_ratne_zlocine_u_Srbiji_tokom_2014._i_2015._godine.pdf, pristupljeno dana 18. septembra 2018. godine.

⁵²³ Oslobađajuće presude u pravosnažno okončanim predmetima *Tenja II*, Čelebići, Logor Luka Prizren i Sanski Most.

nesumnjiv način. Naime, nesporno je tokom postupka jedino utvrđeno da je optuženi iz autobusa koji je kretao iz Gradiške za Hrvatsku izveo oštećenog Marijana Višticu i odveo ga u mesto Bok Jankovac. Samo jedan od svedoka, sada pok. Račić, navodi da je na obali Save video telo oštećenog Vištice. Međutim, njegovi navodi nisu potvrđeni iskazima drugih svedoka. Telo oštećenog Vištice do danas nije pronađeno, tako da nema nikakvih dokaza o tome kada je i na koji način je preminuo. Obzirom da samo jedan svedok navodi da je video njegovo telo na obali Save, sporno je i samo mesto na kojem je nastupila smrt. Činjenica da je oštećeni poslednji put viđen živ u mestu Bok Jankovac zajedno sa optuženim jeste osnov za postojanje sumnje da bi optuženi mogao biti umešan u njegovu smrt, ali ne i dovoljan i nesumnjiv dokaz da ga je i ubio.

U ovakvoj situaciji, sudovi su doneli jedinu moguću presudu.

II. Predmet Bosanski Petrovac⁵²⁴

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: pravosnažno okončan	
Datum podizanja optužnice: 6. avgust 2012. godine	
Datum početka suđenja: 13. novembar 2012. godine	
Okrivljeni: Nedeljko Sovilj i Rajko Vekić	
Postupajući tužilac: Snežana Stanojković	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Miodrag Majić (predsednik veća) sudija Siniša Važić sudija Sretko Janković sudija Omer Hadžiomerović sudija Nada Hadži-Perić
Broj optuženih: 2 Rang optuženih: nižerangirani - bez čina Broj žrtava: 1 Broj ispitanih svedoka: 13	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 1 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: /
Ključni događaji iz izveštajnog perioda: Pravosnažna presuda	

⁵²⁴ Predmet *Bosanski Petrovac*, izveštaji sa suđenja i dokumenta iz predmeta dostupna na http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/bosanski_petrovac.html, pristupljeno dana 19. septembra 2018. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2017. godine

Optužnica

Optuženi se terete da su 21. decembra 1992. godine, kao pripadnici VRS, u blizini zaseoka Jazbine (opština Bosanski Petrovac, BiH), zaustavili civile Milu Vukelića i Mehmeda Hrkića, nakon čega su Mili Vukeliću naredili da nastavi kretanje, a Mehmeda Hrkića odveli u obližnju šumu zvanu „Osoje” i ubili, ispalivši u njega najmanje tri hica.⁵²⁵

Odbrana optuženih

Optuženi su negirali izvršenje dela. Tvrdili su da su kritičnog dana sreli Milu Vukelića i Mehmeda Hrkića, ali da su ih samo pozdravili i nastavili svojim putem.⁵²⁶

Prvostepena presuda

Viši sud⁵²⁷ je 11. marta 2013. godine doneo presudu kojom je optužene oglosio krivim i osudio ih na kazne zatvora u trajanju od po osam godina. Presudom su potvrđeni svi navodi optužnice.⁵²⁸

Drugostepena presuda

Apelacioni sud⁵²⁹ je 4. novembra 2013. godine doneo Rešenje kojim je uvažio žalbe branilaca, ukinuo prvostepenu presudu i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno suđenje.⁵³⁰ Po nalazu Apelacionog suda, prvostepeni sud nije dao jasne zaključke o odlučujućim činjenicama. Prvostepeni sud je utvrdio činjenično stanje na osnovu iskaza svedoka Jelke Plečaš i Mile Vukelića, te obdukcionog zapisnika. Apelacioni sud je naložio da se u ponovljenom postupku, u cilju pravilnog i potpunog utvrđivanja činjeničnog stanja, ponovo ispita svedok Mile Vukelić, po mogućnosti neposredno na glavnom pretresu, kao i da se suoči sa okrivljenima, obzirom da je bio ispitan putem video-konferencijske veze sa sudom u BiH. Takođe, da se u svojstvu svedoka ispita i njegova supruga, te

141

525 Optužnica TRZ broj KTO 3/12 od 6 avgusta 2012. godine, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2012/11/Optuznica-Sovilj-i-Vekic.pdf>, pristupljeno dana 19. septembra 2018. godine. Ovaj predmet je putem Međunarodne pravne pomoći dostavljen TRZ-u iz Kantonalnog suda u Bihaću.

526 Transkript sa glavnog pretresa od 13. novembra 2012. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2014/08/bosanski_petrovac_13_11_2012.pdf, pristupljeno 12. oktobra 2018. godine

527 Sastav veća: sudija Dragan Mirković, predsednik veća, sudije Vinka Beraha Nikićević i Snežana Nikolić Garotić, članice veća.

528 Presuda Višeg suda u Beogradu u predmetu *Bosanski Petrovac* K.Po2 6/12 od 11. marta 2013. godine, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2013/12/Nedjeljko-Sovilj-i-Rajko-Vekic-Presuda-11.03.2013.pdf>, pristupljeno dana 19. septembra 2018. godine.

529 Sastav veća: sudija Siniša Važić, predsednik veća, sudije Sonja Manojlović, Sretko Janković, Omer Hadžiomerović i Miodrag Majić, članovi veća.

530 Rešenje Apelacionog suda u Beogradu, broj predmeta Kž1 Po2 5/13 od 4. novembra 2013. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2014/01/bosanski_petrovac_drugostepena_odluka.pdf, pristupljeno dana 19. septembra 2018. godine.

da se obavi balističko veštačenje, kako bi veštak objasnio da li se, na osnovu navoda u obdukcionom zapisniku, može utvrditi da li su povrede oštećenom nanete rafalnom paljbom ili pojedinačnim hicima, imajući u vidu da je svedok Jelka Plećaš izjavila da je u razmaku čula dva pucnja, a da je u obdukcionom zapisniku navedeno da su oštećenom povrede nanete rafalnom paljbom.

Ponovljeni prvostepeni postupak

U toku 2014. godine trebalo je da počne ponovljeni postupak, ali se zakazani glavni pretres, u maju mesecu 2014. godine, nije mogao održati zbog odsustva, iz zdravstvenih razloga, jednog člana veća. Kasnije održavanje glavnog pretresa bilo je onemogućeno zbog štrajka advokata.

Tokom 2015. godine, pred sudom su ispitani veštaci medicinske i balističke struke, čiji je zadatak bio da utvrde kako su i čime nanesene povrede koje je zadobio oštećeni Hrkić i šta je bio uzrok njegove smrti. Na osnovu raspoložive dokumentacije, kao što su zapisnik o uviđaju i obdukcioni zapisnik, koje su veštaci ocenili kao veoma šture, površne i nestručne, nisu se mogli utvrditi način povređivanja oštećenog i uzrok njegove smrti. Takođe, nije bilo moguće utvrditi da li su povrede nanete jednim ili sa više projektila, da li se radi o ustrelnim ili prostrelnim povredama, kao i da li su one nastale usled dejstva pojedinačne ili rafalne paljbe.⁵³¹

Ponovo su ispitani svedoci Jelka Plećaš i Mile Vukelić, koji su ostali pri ranije datim iskazima.⁵³² Naime, svedok Mile Vukelić je u ranijem iskazu naveo da je kritičnog dana, iz kuće porodice Plećaš, zajedno sa Mehmedom Hrkićem krenuo svojoj kući. Usput su ih sreli optuženi koji su bili naoružani i njemu su naredili da nastavi ka svojoj kući, dok su oštećenog Mehmeda zadržali, navodno da bi sa njim porazgovarali. Nakon dva sata, optuženi su došli kod njega kući i rekli da su ubili Mehmeda. Jedan komšija, čije ime nije naveo, pričao mu je da zna ko je ubio Mehmeda, dok mu je Jelka Plećaš pričala da su se okrivljeni ovim ubistvom hvalili po selu. Prilikom ponovnog ispitivanja svedok je naveo da je Milorad Kolundžija taj komšija koji mu je pričao o ubistvu Mehmeda.⁵³³

Svedok Jelka Plećaš je, kao i u u prethodnom iskazu, potvrdila da je kritičnog dana Mile Vukelić zajedno sa Hrkićem napustio njihovu kuću, te da ju je ubrzo nakon njihovog odlaska pozvala svekrva i rekla da je čula pucanj i Mehmeda kako zove u pomoć i nekome viče „Ne, pustite me”, nakon čega je i ona čula dva pucnja. Prilikom ponovnog svedočenja negirala je da je svedoku Vukeliću rekla da se po selu priča da su okrivljeni ubili Mehmeda Hrkića.⁵³⁴

531 Transkript sa glavnog pretresa od 27. januara 2015. godine, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2015/11/27.01.2015.pdf>, pristupljeno dana 19. septembra 2018. godine.

532 Transkript sa glavnog pretresa od 3. aprila 2015. godine, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2015/11/30.04.2015.pdf>, pristupljeno dana 19. septembra 2018. godine.

533 *Ibid.*

534 *Ibid.*

Ispitan je i svedok Mahmut Hrkić, sin stradalog Mehmeda, koji o stradanju oca nije imao neposrednih saznanja.⁵³⁵ Takođe je ispitan i svedok Milorad Kolundžija, koji je svojim iskazom negirao deo iskaza ključnog svedoka optužbe Mile Vukelića, odnosno da ima neposrednih saznanja o ubistvu Mehmeda Hrkića.⁵³⁶

Tokom ponovljenog postupka razjašnjeno je sporno pitanje vremena smrti Zorana Škorića, čija je pogibija ocenjena kao motiv za ubistvo oštećenog. Naime, u izvodu iz matične knjige umrlih, kao datum smrti za pokojnog Zorana Škorića naveden je 28. januar 1993. godine, a na njegovom nadgrobnom spomeniku navedeno da je poginuo 1992. godine. Ispitana u svojstvu svedoka, Vera Radošević, sestra pokojnog Škorića⁵³⁷ razjasnila je da je njen brat poginuo u decembru 1992. godine i da je krajem istog meseca i sahranjen.

Prvostepena presuda u ponovljenom postupku

Viši sud je 30. juna 2016. godine doneo presudu kojom je optužene Nedeljka Sovilja i Rajka Vekića i u ponovljenom postupku oglasio krivim zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva u saizvršilaštvu, i ponovo ih osudio na kazne zatvora u trajanju od po osam godina.⁵³⁸ Njihove odbrane sud nije prihvatio, ocenivši da su usmerene ka izbegavanju krivične odgovornosti, iz svih razloga koje je naveo i u prethodnoj presudi.⁵³⁹

Sud je i u ponovljenom postupku poklonio veru iskazu svedoka Mileta Vukelića prihvatajući sve njegove navode koji je potkrepljen dokazima koje je izveo tokom ponovljenog postupka, i to iskazima svedoka Jelke Plećaš i podacima o vremenu smrti Zorana Škorića, kao i nalazom veštaka medicinske struke.

143

Tok postupka u 2017. godini

Apelacioni sud⁵⁴⁰ je 27. marta 2017. godine doneo presudu kojom je preinačio prvostepenu presudu na način da je optužene, zbog nedostatka dokaza, oslobodio od krivične odgovornosti. Obrazlažući svoju odluku, naveo je da jedino svedok Mile Vukelić, koji nije očevidac, tereti optužene, ali da njegov iskaz nije u dovoljnoj meri jasan, ubedljiv i logičan, te da nije potkrepljen iskazima ostalih svedoka u pogledu odlučnih činjenica.⁵⁴¹

---

535 *Ibid.*

536 Transkript sa glavnog pretresa od 25. novembra 2015. godine, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/08/1. Transkript od 25.11.2015. godine.pdf>, pristupljeno 19. septembra 2018. godine.

537 Transkript sa glavnog pretresa od 30. juna 2016. godine, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/08/4. Transkript od 30.06.2016. godine.pdf>, pristupljeno 19. septembra 2018. godine.

538 Presuda Višeg suda u Beogradu K.Po2 12/13 od 30. juna 2016. godine, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/08/Prvostepena presuda u ponovljenom postupku 30.06.2016..pdf>, pristupljeno dana 24. januara 2018. godine.

539 Vidi FHP, Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji tokom 2013. godine, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2014/07/Izvestaj-o-sudjenjima-za-ratne-zlo%C4%8Dine-u-Srbiji-u-2013.-godini-ff.pdf>, pristupljeno 12. februara 2018. godine.

540 Sastav veća: sudija Miodrag Majić predsednik veća, sudije Siniša Važić, Sretko Janković, Omer Hadžiomerović i Nada Hadž-Perić članovi veća.

541 Presuda Apelacionog suda Kž1 Po2 br. 12/13 od 27. marta 2017. godine, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/08/Prvostepena presuda u ponovljenom postupku 30.06.2016..pdf>, pristupljeno 19. septembra 2018. godine.

Manjkavo sproveden prvostepeni postupak

Prvostepeni sud je u ovom predmetu prilikom prvog odlučivanja manjkavo sproveo postupak. Stranke su na pripremnom ročištu učinile nespornim bitne činjenice kao što su postojanje oružanog sukoba u vreme kritičnog događaja, pripadnost optuženih jednoj od strana u sukobu, njihovu uračunljivost, kao i status oštećenog kao civila. Optuženi takođe nisu sporili da su kritičnog dana sreli oštećenog u društvu sa svedokom Milom Vukelićem, ali su tvrdili da su se sa njima samo pozdravili i prošli kraj njih. Stoga je jedino sporno pitanje bilo da li su optuženi ubili Mehmeda Hrkića. Međutim, prvostepeni sud u svojoj presudi nije dao jasne zaključke o odlučujućim činjenicama, kao što su motivi za izvršenje krivičnog dela, a pojedini razlozi kojima se sud rukovodio prilikom donošenja presude ukazali su se kao neprihvatljivi. Tako je sud, samo na osnovu izjave svedoka Jelke Plečaš, koja je izjavila da je od svekrve čula da oštećeni Mehmed viče „Ne, pustite me”, zaključio da je tada u njegovoj blizini bilo više lica koja su pucala u njega i da su to upravo optuženi. Da je mogući motiv izvršenja ovog krivičnog dela osveta, sud je zaključio na osnovu dela iskaza svedoka Vukelića, u kojem on navodi da je par dana pre kritičnog događaja poginuo Zoran Škorić, vršnjak okrivljenih, zbog čega su oni bili ljuti. Međutim, ovu činjenicu sud ni na koji način nije proveravao, a tokom žalbenog postupka odbrana je dostavila dokaz iz kojeg je vidljivo da je Zoran Škorić stradao nakon kritičnog događaja. Stoga je Apelacioni sud sa pravom ukinuo prvostepenu presudu i predmet vratio na ponovni postupak, ocenivši da činjenično stanje nije potpuno utvrđeno. Detaljnu analizu prvostepene presude FHP je dao u svom Izveštaju o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2013. godini.⁵⁴²

144

Neubedljivi dokazi TRZ

Tokom ponovljenog postupka, prvostepeni sud je postupao po nalogima Apelacionog suda. Ispitao je ponovo svedoke Milu Vukelića i Jelku Plečaš i suočio ih. Takođe je obavljeno i sudsko-medicinsko i balističko veštačenje, te je ispitan i svedok Milorad Kolundžija na kojeg je ukazao svedok Mile Vukelić. Nakon ponovljenog postupka, opravdano se moglo posumnjati da sud ponovno ne raspolaže dovoljno uverljivim dokazima na osnovu kojih bi se van svake sumnje moglo zaključiti da su optuženi izvršili krivično delo za koje se terete. Iskaz ključnog svedoka optužbe, Mileta Vukelića, na kojem je u velikoj meri bila zasnovana i prvostepena presuda, diskreditovan je detaljnim iskazima svedoka Jelke Plečaš i Milorada Kolundžije. Svedok Jelka Plečaš kategorički je demantovala navode svedoka Vukelića da su ona i njen suprug ovom svedoku rekli da se po selu priča kako su optuženi ubili oštećenog Hrkića. Svedok Kolundžija, za koga je Vukelić tvrdio da mu je pričao kako zna da su okrivljeni ubili oštećenog⁵⁴³, negirao je te navode. Međutim, naveo je da mu je upravo svedok Vukelić svojevremeno

542 Videti u: Fond za humanitarno pravo, *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2013. godini* (Beograd: FHP 2014), str. 50-53, dostupan na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2014/07/Izvestaj-o-sudjenjima-za-ratne-zlo%C4%8Dine-u-Srbiji-u-2013.-godini-ff.pdf>, pristupljeno 19. septembra 2018. godine.

543 Transkript sa glavnog pretresa od 3. aprila 2015. godine, str. 16, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2015/11/30.04.2015.pdf>, pristupljeno dana 5. januara 2018. godine.

rekao da će ga predložiti za svedoka jer Vukelića navodno terete za ubistvo oštećenog Hrkića.⁵⁴⁴ Nalaz veštaka medicinske struke i balističara nije potvrdio navode optužnice da su okrivljeni u oštećenog ispalili najmanje tri hica i na taj način mu naneli smrtonosne povrede, imajući u vidu da se veštačenjem nije moglo utvrditi na koji način su oštećenom nanete povrede, kao ni uzrok smrti. Pogibija Zorana Škorića, koja je bila uzeta kao motiv za izvršenje dela, nije u dovoljnoj meri obrazložena da bi se samo na osnovu vremenskog poklapanja iste sa kritičnim događajem nesumnjivo moglo zaključiti da je reč upravo o tom motivu.

Nepoštovanje Zakona o pristupu informacijama od javnog značaja

Sve do pravosnažnog okončanja postupka FHP nije raspolagao prvostepenom presudom zbog odbijanja Višeg suda da javnosti dostavi na uvid nepravosnažu presudu. Kao razlog za odbijanje dostavljanja tražene presude pre pravosnažnog okončanja postupka, sud je naveo da se predmet nalazi u Apelacionom sudu na odlučivanju po žalbi, te da iz tog razloga nije u mogućnosti da postupi po zahtevu. Međutim, sud poseduje presudu u elektronskom formatu, te je argument suda očigledno bio neosnovan i usmeren na izigravanje obaveza prema Zakonu o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja i zaštiti podataka o ličnosti. Ovakav postupak suda je u direktnoj suprotnosti i sa stavom Poverenika za pristup informacijama od javnog značaja i zaštiti podataka o ličnosti o dostupnosti nepravosnažnih presuda Višeg suda. Naime, Poverenik je utvrdio da je odbijanje Višeg suda da dostavi FHP-u nepravosnažu presudu nezakonito.⁵⁴⁵

---

⁵⁴⁴ Izveštaj sa suđenja od 25. novembra 2015. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2015/12/Bosanski_Petrovac-Ponovljeni_postupak-Izvestaj_sa_sudjenja_25.11.2015.pdf, pristupljeno dana 5. januara 2018. godine.

⁵⁴⁵ Odluka Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, br. 07-00-00625/2012-03 od 14. oktobra 2013. godine.

III. Predmet Ovčara⁵⁴⁶

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: pravosnažno okončan postupak	
Datum podizanja optužnice: 4. decembar 2003. godine	
Datum početka suđenja: 9. mart 2004. godine	
Postupajući tužilac: Dušan Knežević	
Krivično delo: ratni zločin protiv ratnih zarobljenika, KZ SRJ, član 144	
Optuženi: Miroljub Vujović, Ivan Atanasijević, Stanko Vujanović, Milan Lančuzanin, Jovica Perić, Milan Vojnović, Predrag Milojević, Goran Mugoša, Miroslav Đanković, Predrag Dragović, Nada Kalaba i Saša Radak.	
Postupajuće veće	sudija Sretko Janković (predsednik veća) sudija Dragan Ćesarević sudija Nada Hadži-Perić sudija Omer Hadžiomerović sudija Miodrag Majić
Broj optuženih: 12 Rang optuženih: niže i srednje rangirani Broj žrtava: 200 Broj ispitanih svedoka: 120	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 5 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: /
Ključni događaji iz izveštajnog perioda: Pravosnažno okončan postupak	

⁵⁴⁶ Predmet Ovčara, izveštaji sa suđenja i dokumenta iz predmeta dostupna na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/ovcara.html>, pristupljeno dana 2. februara 2018. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2017. godine

Optužnica

Prvu optužnicu za zločin na Ovčari TRZ je podiglo 4. decembra 2003. godine protiv osmorice okrivljenih - Miroljuba Vujovića, Stanka Vujanovića, Jovice Perića, Mirka Vojinovića, Ivana Atanasijevića, Spasoja Petkovića, Predraga Madžarca i Milana Vojnovića.⁵⁴⁷

Za isti zločin TRZ je 24. maja 2004. godine podiglo optužnicu protiv još 11 okrivljenih i to: Milana Lančuzanina, Marka Ljuboje, Predraga Milojevića, Bože Latinovića, Vuje Zlatara, Gorana Mugoše, Đorđa Šošića, Miroslava Đankovića, Slobodana Katića, Nade Kalabe i Milana Bulića.⁵⁴⁸ Već 26. maja 2004. godine TRZ je za isti zločin podiglo optužnicu i protiv Predraga Dragovića,⁵⁴⁹ a 13. aprila 2005. godine i protiv Saše Radaka.⁵⁵⁰ Konačno, TRZ je za isti zločin 8. aprila 2008. godine podiglo optužnicu i protiv Milorada Pejića.⁵⁵¹

Optuženi se terete da su tokom 20. i 21. novembra 1991. godine, kao pripadnici TO Vukovara i dobrovoljačke jedinice „Leva supoderica“, koje su bile u sastavu JNA u Vukovaru, na poljoprivrednom dobru „Ovčara“ lišili života 200 ratnih zarobljenika iz Vukovarske bolnice, koji su prethodno položili oružje pred JNA, a pre toga ih telesno povređivali i prema njima nečovečno postupali.⁵⁵²

Postupak je obustavljen prema Mirku Vojinoviću, koji je 2004. godine preminuo. Optuženi Spasoje Petković i Božo Latinović dobili su status svedoka-saradnika. Zbog bolesti optuženog Milana Bulića

147

547 Optužnica TRZ KTRZ – br. 3/03 od 4. decembra 2003. godine dostupno na http://www.hlc-rdc.org/images/stories/pdf/sudjenje_za_ratne_zlocine/srbija/Miroljub_Vujovic_i_dr/SR-BEOGRAD-OVCARA-MIROLJUB_VUJOVIC_I_DR-04.12.2003.pdf, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

548 Optužnica TRZ KTRZ br. 4/03 od 24. maja 2004. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/images/stories/pdf/sudjenje_za_ratne_zlocine/srbija/Miroljub_Vujovic_i_dr/SR-BEOGRAD-OVCARA-MILAN_LANCUZANIN_I_DR-24.05.2004.pdf, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

549 Optužnica TRZ KTRZ br. 4/04 od 26. maja 2004. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/images/stories/pdf/sudjenje_za_ratne_zlocine/srbija/Miroljub_Vujovic_i_dr/SR-BEOGRAD-OVCARA-PREDRAG_DRAGOVIC-26.05.2004.pdf, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

550 Optužnica TRZ od 13. aprila 2005. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/images/stories/pdf/sudjenje_za_ratne_zlocine/srbija/Miroljub_Vujovic_i_dr/Optuznica_Sasa_Radak-13.04.2005.pdf, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

551 Optužnica TRZ od 8. aprila 2008. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/images/stories/pdf/sudjenje_za_ratne_zlocine/srbija/Miroljub_Vujovic_i_dr/Optuznica_Milorad_Pejic_08.04.2008.pdf, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine,

552 Optužnica TRZ broj KTRZ br. 4/03 od 24. maja 2004. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/images/stories/pdf/sudjenje_za_ratne_zlocine/srbija/Miroljub_Vujovic_i_dr/SR-BEOGRAD-OVCARA-MILAN_LANCUZANIN_I_DR-24.05.2004.pdf, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine; Optužnica TRZ broj KTRZ br. 4/04 od 26. maja 2004. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/images/stories/pdf/sudjenje_za_ratne_zlocine/srbija/Miroljub_Vujovic_i_dr/SR-BEOGRAD-OVCARA-PREDRAG_DRAGOVIC-26.05.2004.pdf, pristupljeno 26. januara 2017. godine; Optužnica TRZ broj KTRZ 3/03 od 4. decembra 2003. godine, dostupna na http://www.hlc-rdc.org/images/stories/pdf/sudjenje_za_ratne_zlocine/srbija/Miroljub_Vujovic_i_dr/SR-BEOGRAD-OVCARA-MIROLJUB_VUJOVIC_I_DR-04.12.2003.pdf, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

postupak je protiv njega razdvojen, i kao poseban okončan. Okrivljeni Milan Bulić pravosnažno je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 2 godine.⁵⁵³

Iz tih razloga TRZ je 16. septembra 2005. godine preciziralo optužnicu kojom je teretilo ukupno 16 optuženih: Miroljuba Vujovića, Stanka Vujanovića, Jovicu Perića, Ivana Atanasijevića, Predraga Madžarca, Milana Vojnovića, Milana Lančuzanina, Marka Ljuboju, Predraga Milojevića, Vuju Zlatara, Gorana Mugošu, Đorđa Šošića, Miroslava Đankovića, Slobodana Katića, Nadu Kalabu i Predraga Dragovića.⁵⁵⁴

Prvo suđenje 2005-2006. godina

Okružni sud u Beogradu⁵⁵⁵ je 12. decembra 2005. godine doneo presudu kojom je za ratni zločin protiv ratnih zarobljenika osudio osmoricu optuženih - Miroljuba Vujovića, Stanka Vujanovića, Milana Lančuzanina, Predraga Milojevića, Predraga Dragovića, Ivana Atanasijevića, Đorđa Šošića i Miroslava Đankovića na po 20 godina, trojicu optuženih - Vuju Zlatara, Jovicu Perića i Milana Vojnović na kazne zatvora od po 15 godina, Predraga Madžarca na 12 godina, Gorana Mugošu na pet i Nadu Kalabu na kaznu zatvora u trajanju od devet godina. Istom presudom okrivljeni Marko Ljuboja i Slobodan Katić oslobođeni su od krivične odgovornosti.⁵⁵⁶ Vrhovni sud Srbije⁵⁵⁷ je 18. oktobra 2006. godine doneo rešenje kojim je ukinuo ovu presudu i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno postupanje.⁵⁵⁸

148

Drugo suđenje 2009-2010. godina

U ponovljenom postupku, pred izmenjenim većem⁵⁵⁹ vodio se jedinstven postupak i protiv Saše Radaka⁵⁶⁰ i Milorada Pejića⁵⁶¹, protiv kojih je TRZ u međuvremenu podiglo optužnice za isto krivično

⁵⁵³ Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž I r.z. 2/06 od 9. februara 2006. godine.

⁵⁵⁴ Optužnica TRZ od 16. septembra 2005. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/images/stories/pdf/sudjenje_za_ratne_zlocine/srbija/Miroljub_Vujovic_i_dr/optuznica_Ovcara.pdf, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

⁵⁵⁵ Sastav veća: sudija Vesko Krstajić, predsednik veća, sudije Gordana Božilović Petrović i Vinka Beraha Nikićević, članice veća.

⁵⁵⁶ Presuda Okružnog suda u Beogradu K.V. 1/2003 od 12. decembra 2005. godine, dostupna na http://www.hlc-rdc.org/images/stories/pdf/sudjenje_za_ratne_zlocine/srbija/Miroljub_Vujovic_i_dr/Presuda-Ovcara-12_12_2005_.pdf, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

⁵⁵⁷ Sastav veća: sudija Janko Lazarević, predsednik veća, sudije Nikola Latinović, Slobodan Gazivoda, Dragomir Milojević i Sonja Manojlović, članovi veća.

⁵⁵⁸ Rešenje Vrhovnog suda Srbije broj Kž. I. R.z. 1/06 od 18. oktobra 2006. godine, dostupna na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2014/05/SR-BEOGRAD-OVCARA-18.10.2006..pdf>, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

⁵⁵⁹ Sastav veća: sudija Vesko Krstajić, predsednik veća, sudije Vinka Beraha Nikićević i Snežana Nikolić Garotić, članice veća.

⁵⁶⁰ Optužnica TRZ broj KTRZ 4/03 od 13. aprila 2005. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/images/stories/pdf/sudjenje_za_ratne_zlocine/srbija/Miroljub_Vujovic_i_dr/Optuznica_Sasa_Radak-13.04.2005.pdf, pristupljeno 21. septembra 2018. godine.

⁵⁶¹ Optužnica TRZ broj KTRZ 4/03 d 8. aprila 2005. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/images/stories/pdf/sudjenje_za_ratne_zlocine/srbija/Miroljub_Vujovic_i_dr/Optuznica_Milorad_Pejic_08.04.2008.pdf, pristupljeno 21. septembra 2018. godine.

delo, tako da je postupak vođen protiv ukupno 18 optuženih. Sud je 12. marta 2009. godine doneo presudu kojom je sedmoricu optuženih: Miroljuba Vujovića, Stanka Vujanovića, Ivana Atanasijevića, Predraga Milojevića, Đorđa Šošića, Miroslava Đankovića i Sašu Radaka osudio na kazne zatvora u trajanju od po 20 godina, optuženog Milana Vojnovića na 15 godina, Jovicu Perića na 13 godina, Nadu Kalabu na devet godina, optuženog Milana Lančuzanina na šest godina i optužene Gorana Mugošu i Predraga Dragovića na kazne zatvora od po pet godina. Istom presudom od optužbe je oslobođeno petoro optuženih: Marko Ljuboja, Slobodan Katić, Predrag Madžarac, Vujo Zlatar i Milorad Pejić.⁵⁶²

Odlučujući o žalbama TRZ-a, branilaca i optuženih, Apelacioni sud u Beogradu⁵⁶³ je 23. juna 2010. godine doneo presudu kojom je preinačio prvostepenu presudu, tako što je okrivljenoj Nadi Kalabi pooštrio kaznu, osudivši je na kaznu zatvora u trajanju od 11, a okrivljenom Ivanu Atanasijeviću ublažio kaznu, osudivši ga na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina.⁵⁶⁴

Ustavna žalba Saše Radaka

Osuđeni Saša Radak izjavio je ustavnu žalbu 15. oktobra 2010. godine protiv prvostepene presude iz 2009. godine i presude Apelacionog suda u Beogradu iz 2010. godine, zbog povrede prava na život, prava na nepovredivost fizičkog i psihičkog integriteta, prava na slobodu i bezbednost, prava na pravično suđenje, posebnih prava okrivljenog i prava na pravnu sigurnost u kaznenom pravu predviđenih Ustavom, kao i prava na pravično suđenje iz člana 6 stav 1 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Odluka Ustavnog suda Srbije

Ustavni sud Srbije⁵⁶⁵ je 12. decembra 2013. godine usvojio ustavnu žalbu osuđenog Saše Radaka protiv presude Apelacionog suda u Beogradu.⁵⁶⁶ Po nalaženju Ustavnog suda, pomenutom presudom osuđenom Saši Radaku povređeno je pravo na pravično suđenje, odnosno pravo da o optužbama protiv njega odlučuje nepristrasan sud. Ovo iz razloga jer je sudija Siniša Važić, kao predsednik žalbenog veća, učestvovao u donošenju presude Apelacionog suda kojom je potvrđena osuđujuća presuda protiv Radaka, iako je prethodno isti sudija učestvovao i u prvostepenom postupku. Naime, sudija Važić bio je predsednik Okružnog suda u Beogradu, i odlučivao je o zahtevima za izuzeće

562 Presuda Okružnog suda u Beogradu broj K.V. 4/06 od 12. marta 2009. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2014/05/PRESUDA_Ovcara_prvostepena_u_ponovljenom_postupku.pdf, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

563 Sastav veća: sudija Siniša Važić, predsednik veća, sudije Sonja Manojlović, Sretko Janković, Omer Hadžiomerović i Miodrag Majić, članovi veća.

564 Presuda Apelacionog suda u Beogradu broj Kž1 K.Po2 1/2010 od 23. juna 2010. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2014/05/Ovcara_drugostepena_-_presuda_u_ponovljenom_postupku_23.06.2010..pdf, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

565 Sastav veća: sudija Dragiša B. Slijepčević, predsednik veća, sudije Olivera Vučić, Marija Draškić, Bratislav Đokić, Goran Ilić, Agneš Kartag-Odri, Katarina Manojlović-Andrić, Milan Marković, Bosa Nenadić, Dragan Stojanović, Sabahudin Tahirović, Tomislav Stojković i Predrag Četković, članovi veća.

566 Odluka Ustavnog suda broj UŽ -4451/2010 od 12. decembra 2013. godine, objavljena u *Službenom glasniku RS* br. 54/2014, dostupna na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2015/06/ODLUKA_Ustavnog_suda_po_zalbi_Sase_Radaka.pdf, pristupljeno dana 28. decembra 2017. godine.

sudija koji su postupali u ovom predmetu u prvostepenom postupku. U isto vreme bio je i predsednik vanraspravnog veća tog suda, i kao takav učestvovao u donošenju odluke kojom je okrivljenom Petkoviću određen status svedoka-saradnika, kao i odluke kojom se produžava pritvor protiv svih okrivljenih, pa i Radaka. Višestruko procesno angažovanje sudije Važića u prvostepenom postupku i odluke koje je tom prilikom donosio, po oceni Ustavnog suda, predstavljaju okolnosti koje izazivaju sumnju u njegovu nepristrasnost kao predsednika žalbenog veća u istom predmetu.

Odlukom Ustavnog suda naloženo je Apelacionom sudu da ponovo odluči o žalbi koju je protiv prvostepene presude Okružnog suda u Beogradu izjavio osuđeni Saša Radak, i istaknuto je da ova odluka ima pravno dejstvo i prema svim ostalim okrivljenima iz ovog predmeta. Detaljnu analizu odluke Ustavnog suda FHP je dao u *Izveštaju o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2013. godini*.⁵⁶⁷

Zahtevi za zaštitu zakonitosti

Nakon donošenja odluke Ustavnog suda, branioci osuđenih Miroslava Đankovića, Miroljuba Vujovića, Stanka Vujanovića, Nade Kalabe, Đorđa Šošića, Predraga Milojevića, Saše Radaka, Milana Vojnovića, Predraga Dragovića i Milana Lančuzanina podneli su zahteve za zaštitu zakonitosti, zbog povrede prava na nepristrasno suđenje.

Vrhovni kasacioni sud⁵⁶⁸ doneo je 19. juna 2014. godine presudu kojom je usvojio podnete zahteve za zaštitu zakonitosti kao osnovane, ali i u odnosu na okrivljene Ivana Atanasijevića, Jovicu Perića i Gorana Mugošu čiji advokati nisu podneli zahteve za zaštitu zakonitosti,⁵⁶⁹ te je ukinuo pravosnažnu presudu Apelacionog suda u Beogradu u predmetu *Ovčara* kojom su isti pravosnažno osuđeni i predmet vratio Apelacionom sudu na ponovno odlučivanje.⁵⁷⁰

Ponovljeni žalbeni postupak

Apelacioni sud⁵⁷¹ je 1. decembra 2014. godine ponovo otvorio žalbeni postupak i odlučio da otvori pretres. Pretres je počeo 15. juna 2015. godine, tokom kojeg su optuženi ponovno izneli svoje odbrane, a u kasnijem toku postupka ispitana su četiri svedoka, od kojih su dva svedoka bili svedoci-saradnici.⁵⁷²

567 Detaljnije videti u: FHP, *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2013. godini* (Beograd: FHP, 2014), str. 85-89. dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2014/07/Izvestaj-o-sudjenjima-za-ratne-zlocine-u-Srbiji-u-2013-godini-ff.pdf>, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

568 Sastav veća: sudija Dragiša Đorđević, predsednik veća, sudije Zoran Tatalović, Radmila Dičić-Dragičević, Maja Kovačević-Tomić i Predrag Gligorićević, članovi veća.

569 Članom 489, stav 2 ZKP-a određeno je da će VKS, ukoliko nađe da razlozi zbog kojih je doneo odluku u korist okrivljenog postoje i za saoptužene koji nisu podneli zahteve za zaštitu zakonitosti, postupati po službenoj dužnosti kao da takvi zahtevi postoje.

570 Presuda Vrhovnog kasacionog suda broj K33 PZ 2/2014 od 19. juna 2014. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2015/06/Presuda_Vrhovnog_Kasacionog_suda_19_06_2014-.pdf, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

571 Sastav veća: sudija Sretko Janković, predsednik veća, sudije Sonja Manojlović, Nada Hadži-Perić, Omer Hadžiomerović i Miodrag Majić, članovi veća.

572 Izveštaj sa suđenja od 15. juna 2015. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2015/10/1.Ovcara-Izvestaj_sa_sudjenja_15.06.2015.pdf, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

Tokom 2016. godine nije održan ni jedan dan pretresa jer na zahtev suda, Rezidualni mehanizam MKSJ nije dostavio zapisnik o ispitivanju svedoka P022 koji se u ovom postupku pojavio kao svedok-saradnik broj 1, na čijem pribavljanju su insistirali branioci.⁵⁷³ Optuženi Ivan Atanasijević promenio je ime i prezime, odnosno ponovno uzeo staro ime i prezime Ivica Husnik.⁵⁷⁴

Tok postupka u 2017. godini

Tokom aprila meseca 2017. godine nastavljen je pretres pred Apelacionim sudom uz isticanje branilaca da nema uslova za njegovo održavanje, jer nema ovlašćenog tužioca, obzirom da novi Tužilac za ratne zločine nije izabran, i da u takvoj situaciji, shodno Zakonu o javnom tužilaštvu, mora biti postavljen vršilac funkcije tužioca.⁵⁷⁵ Jedino uz postojanje vršioca funkcije tužioca, postupajući zamenik bi predstavljao ovlašćenog tužioca i mogao nesmetano da postupa. Stoga su branioci zatražili da im se predoči akt iz kojeg bi se moglo utvrditi koju vrstu ovlašćenja ima Milan Petrović, prvi zamenik TRZ-a, koji je u to vreme bio na čelu TRZ, sumnjajući da je isti postavljen u skladu sa zakonom.⁵⁷⁶

Na zahtev suda TRZ je dostavio akt iz 2014. godine kojim je tadašnji Tužilac za ratne zločine, Vladimir Vukčević, odredio Milana Petrovića za svog prvog zamenika. Branioci su isticali da zamenik Petrović nije vršilac funkcije u smislu Zakona o javnom tužilaštvu, jer istog može da postavi samo Republički javni tužilac. Stoga je sud odlučio da od Republičkog javnog tužilaštva zatraži informaciju o postojanju akta kojim je postavljen vršilac dužnosti Tužioca za ratne zločine. Kako Republičko javno tužilaštvo nije dostavilo sudu nikakav odgovor, veće je pretres odložilo na neodređeno vreme, našavši da bez odgovora Republičkog javnog tužilaštva nije u mogućnosti da odlučuje o ispunjenosti uslova za održavanje pretresa.⁵⁷⁷

151

Tokom septembra 2017. godine, pretres je, zbog promene člana sudskog veća⁵⁷⁸, počeo iznova,⁵⁷⁹ i okončan je iznošenjem završnih reči stranaka. Postupajući zamenik tužioca, u završnoj reči je naveo da se tokom pretresa pred drugostepenim sudom nije saznalo ništa novo u odnosu na ono što je već tokom ranijih suđenja utvrđeno. Stoga je predložio da se svi optuženi oglase krivim i osude na kazne zatvora u istom trajanju na koje su već osuđeni presudom Apelacionog suda.⁵⁸⁰

573 Izveštaj sa suđenja od 11. maja 2016. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2016/05/7.Ovcara-Izvestaj_sa_sudjenja11.05.2016.pdf, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

574 Optuženi Ivan Atanasijević se sve do 1992. godine zvao Ivica Husnik, kada je promenio ime i prezime u Ivan Atanasijević.

575 Zakon o javnom tužilaštvu (*Sl. glasnik RS*, br. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 78/2011 - dr. zakon, 101/2011, 38/2012 - odluka US, 121/2012, 101/2013, 111/2014 - odluka US, 117/2014, 106/2015 i 63/2016 - odluka US), član 36.

576 Izveštaj sa suđenja od 18. aprila 2017. godine, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/04/8.Ovcara - Izvestaj sa sudjenja 18.04.2017..pdf>, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

577 Izveštaj sa suđenja od 19. aprila 2017. godine, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/04/9.Ovcara - Izvestaj sa sudjenja 19.04.2017..pdf>, pristupljeno dana 20. januara 2018. godine.

578 Članica veća sudija Sonja Manojlović je u međuvremenu otišla u penziju, a umesto nje član veća postao je sudija Dragan Česarević.

579 Izveštaj sa suđenja od 18. septembr 2017. godine, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/09/10.Ovcara - Izvestaj sa sudjenja 18.09.2017..pdf>, pristupljeno dana 20. januara 2018. godine.

580 Izveštaj sa suđenja od 19. septembra 2017. godine, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/10/11.Ovcara - Izvestaj sa sudjenja 19.09.2017..pdf>, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

Tokom trajanja pretresa pred Apelacionim sudom, preminuo je optuženi Đorđe Šošić, pa je krivični postupka u odnosu na njega obustavljen.⁵⁸¹

Druga drugospepena presuda

Apelacioni sud je 24. novembra 2017. godine doneo presudu kojom je prvostepena presuda (presudu Višeg suda od 12. marta 2009. godine) potvrđena u odnosu na Miroljuba Vujovića, Stanka Vujanovića, Predraga Milojevića (koji su bili osuđeni na kazne zatvora u trajanju od po 20 godina) i Gorana Mugošu (osuđenog na kaznu zatvora u trajanju od pet godina). Prvostepena presuda je preinačena u pogledu odluka o kazni tako što su smanjene kazne optuženim Miroslavu Đankoviću, Saši Radaku i Ivanu Atanasijeviću, koji su bili osuđeni prvostepenom presudom na kazne zatvora u trajanju od po 20 godina, na način da je Atanasijević sada osuđen na kaznu od 15, a Đanković i Radak na kazne od po pet godina zatvora. Optuženoj Nadi Kalabi pooštrena je kazna zatvora sa ranijih devet na 11 godina. Istom presudom oslobođeni su od optužbe Milan Vojnović (prvostepenom presudom osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina), Jovica Perić (prvostepenom presudom osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 13 godina), Milan Lančuzanin (prvostepenom presudom osuđen na kaznu zatvora u trajanju od šest godina) i Predrag Dragović (prvostepenom presudom osuđen na kaznu zatvora u trajanju od pet godina).⁵⁸²

Ovom presudom Apelacioni sud je u znatnoj meri odstupio od svoje ranije presude iz 2010. godine, iako je obe presude doneo na osnovu istih izvedenih dokaza. Odstupanje se ogleda u činjenici da je prilikom donošenja poslednje presude oslobodio četiri optužena, među njima i one koje je ranije osudio na kazne zatvora u trajanju od čak 15 i 13 godina (Vojnović i Perić), te ublažio kazne dvojici optuženih u drastičnoj meri (Đanković i Radak). Njih je sa nekadašnjih maksimalnih kazni zatvora u trajanju od po 20 godina, sada osudio na kazne od svega pet godina zatvora.

Razloge za donošenje ovakve presude Apelacioni sud je obrazložio činjenicom da se i sama optužnica u odnosu na optužene Jovicu Perića, Milana Vojnovića, Milana Lančuzanina i Predraga Dragovića zasnivala na malom broju dokaza, te da u isto vreme nije bilo ponuđeno ni dovoljno dokaza u odnosu na pojedine radnje za koje su terećeni Miroslav Đanković i Saša Radak. Naime, TRZ je optužnicu za veći broj optuženih zasnovalo pre svega na iskazima svedoka saradnika br. 1 i svedoka saradnika br. 2, među čijim iskazima postoje razlike, te na iskazu optuženog Jovice Perića datog u policiji. Imajući u vidu da su svedoci saradnici i sami neposredno učestvovali u ubistvima ratnih zarobljenika, te da su status svedoka saradnika prihvatili prvenstveno da bi izbegli krivično gonjenje, te da je tokom prvostepenog postupka nalazom veštaka neuropsihijatra utvrđeno da kod svedoka saradnika br. 1 postoje crte osvetoljubivosti sud je sa posebnom pažnjom cenio njihove iskaze. Stoga je sud "morao postaviti određene standarde", pa je pošao od standarda da nije dovoljno da se iskazom samo jednog svedoka saradnika dokazuje učešće nekog od optuženih u izvršenju dela, već da je za takvo

581 Rešenje Apelacionog suda Kž1 Po2 br. 2/14 od 17. februara 2017. godine.

582 Presuda Apelacionog suda Kž1 Po2 -2/2014 od 24. novembra 2017. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2018/02/Druga_drugostepena_presuda_24.11.2017..pdf, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

dokazivanje potrebno da se iskaz jednog svedoka saradnika potvrđuje i sa još nekim drugim dokazima ili iskazom i drugog svedoka saradnika.⁵⁸³ Sud je, primenjujući pravilo da u nedostatku dokaza sudi u korist optuženih, oslobodio od optužbe Milana Vojnovića, Jovicu Perića, Milana Lančuzanina i Predraga Dragovića, jer su se ranije odluke o njihovoj krivici zasnivale samo na po jednom iskazu.⁵⁸⁴ Tako je odluka o krivici Lančuzanina bila zasnovana na iskazu svedoka saradnika br. 1, Dragovića na iskazu svedoka saradnika br. 2, a Perića i Vojnovića samo na iskazu optuženog Perića datog u policiji. Primenjujući isto pravilo, sud je izostavio pojedine radnje izvršenja krivičnog dela u odnosu na optužene Đankovića i Radaka,⁵⁸⁵ kao što je njihovo učestvovanje u streljanju ratnih zarobljenika, jer ih je za te radnje teretio samo svedok saradnik br. 1. U isto vreme, njih su oba svedoka saradnika teretila za učestvovanje u udaranju ratnih zarobljenika u špaliru na Ovčari, pa su samo za ovu radnju izvršenja oglašeni krivim, što je dovelo i do smanjenja njihovih kazni.

Nalazi FHP-a

Druga pravosnažna presuda – 14 godina od početka postupka

Tri godine nakon pravosnažnosti najsloženijeg predmeta koji je vođen pred domaćim sudom za ratni zločin, Ustavni sud je pravosnažu presudu ukinuo – ne zbog pristrasnosti sudije koji je odlučivao u predmetu, već „zbog postojanja objektivne opravdane bojazni u [njegovu] nepristrasnost“.⁵⁸⁶ Nakon toga Vrhovni kasacioni sud je morao da usvoji zahteve za zaštitu zakonitosti i ukine pravosnažu presudu Apelacionog suda. Naime, jedan od zakonom predviđenih razloga za podnošenje zahteva za zaštitu zakonitosti je povređeno ljudsko pravo okrivljenog koje je zajamčeno Ustavom.⁵⁸⁷

153

Ovaj predmet je domaćem pravosuđu ustupio MKSJ i predstavlja prvi i, do danas, najsloženiji predmet za ratne zločine vođen u Srbiji. Nesposobnost ili nevoljnost domaćeg pravosuđa da ovaj predmet konačno reši više od 14 godina od početka suđenja i 25 godina nakon što je zločin počinjen, predstavlja paradigmatičan primer procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – složeni predmeti, sa velikim brojem žrtava poput Ovčare, ali i Čuške, Lovasa i Skočića se odugovlače, zbog niza procesno-pravnih začkoljica i vremenom iščezavaju iz očiju javnosti. Porodice žrtava, koje su nelako poklonile veru sudovima u Srbiji, za to vreme ostaju uskraćene za odgovore o sudbini svojih najbližih rođaka i odgovornosti počinilaca zločina nad njima.

---

583 *Ibid*, str. 29.

584 *Ibid*, str. 50-52.

585 *Ibid*, str. 43-46

586 Detaljnije videti u: FHP, *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2013. godini* (Beograd: FHP, 2014), str. 85-89. dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2014/07/Izvestaj-o-sudjenjima-za-ratne-zlocine-u-Srbiji-u-2013.-godini-ff.pdf>, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

587 ZKP, član 485. stav 1. tačka 3.

Procesuirani samo najniže rangirani

Do sada su za zločin na Ovčari procesuirani samo neposredni izvršioci. Međutim, u postupcima koji su vođeni u Srbiji i MKSJ, utvrđene su činjenice na osnovu kojih se zaključuje da postoji odgovornost većeg broja oficira bivše JNA za taj zločin. To je u svom žalbenom podnesku istakao i osuđeni Veselin Šljivančanin, navodeći „da su na Ovčari bili oficiri koji su imali stvarnu mogućnost da preduzmu mere za zaustavljanje zlostavljanja ratnih zarobljenika” i imenovao potpukovnike Milorada Vojnovića i Miodraga Panića, te kapetane Dragana Vezmarovića i Dragog Vukosavljevića.⁵⁸⁸

Standard Apelacionog suda pri oceni dokaza

Drugostepenom presudom iz 2017. godine Apelacioni sud je u znatnoj meri odstupio od svoje ranije presude iz 2010. godine, iako je obe presude doneo na osnovu istih izvedenih dokaza. Razlog za ovu izmenu je, kako se u presudi navodi, da je sud *“morao postaviti određeni standard u pogledu dokazanosti pojedinih činjenica”*⁵⁸⁹, odnosno odluku o krivičnoj odgovornosti optuženih zasnivati ne samo na iskazu jednog svedoka, već tražiti da je takav iskaz potvrđen barem još nekim dokazima ili još jednim iskazom. Primena ovog standard nije novina, već ustaljena, višedecenijska praksa. Naime, domaće zakonodavstvo ne isključuje mogućnost dokazivanja krivične odgovornosti samo na iskazu jednog svedoka, ali takav iskaz mora da ispuni nekoliko kriterijuma. Takav iskaz treba da bude jasan, ubedljiv, precizan i neizmenjen, potkrepljen nizom detalja koji bi omogućili da se razlikuju stvarno doživljeni detalji od onih koji bi mogli biti izmišljeni. Pored toga, ovakav iskaz mora u svom većem delu da bude i proverljiv. Odnosno, on mora da bude proverljiv nekim drugim izvedenim dokazima, pa makar i indirektim. Ukoliko dati iskaz ne zadovoljava ove kriterijume, na njemu se ne može zasnovati osuđujuća presuda. To je moralo biti poznato Apelacionom sudu i prilikom donošenja ranije drugostepene presude 2010. godine, pa je sada, navođenje primene standarda, samo priznanje suda da je prilikom donošenja prve svoje presude postupao površno i neodgovorno, što je za posledicu imalo odugovlačenje postupka i nepotrebno trošenje ljudskih i materijalnih resursa.

154

588 Presuda Žalbenog veća MKSJ u predmetu *Tužilac protiv Mileta Mrkšića i Veselina Šljivančanina* (IT-95-13/1-A) od 5. maja 2009. godine, para. 197, dostupno na <http://www.icty.org/x/cases/mrksic/acjug/bcs/090505.pdf>, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

589 Presuda Apelacionog suda KŽ1 Po2 -2/2014 od 24. novembra 2017. godine, str. 28, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2018/02/Druqa_drugostepena_presuda_24.11.2017..pdf, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

Postupci po zahtevu za priznanje strane presude

I. Predmet Novak Đukić – Tuzlanska kapija⁵⁹⁰

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: zahtev za priznanje i izvršenje pravosnažne presude	
Datum početka suđenja: 26. februar 2016. godine	
Postupajući tužilac: Mioljub Vitorović	
Osuđeni: Novak Đukić	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Vinka Beraha-Nikićević (predsednica veća) sudija Vladimir Duruz sudija Vera Vukotić
Broj osuđenih: 1 Rang osuđenih: visoko rangiran Broj žrtava: 71 Broj ispitanih svedoka: /	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 1 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: /
Ključni događaji u izveštajnom periodu: U toku je postupak za priznanje i izvršenje pravosnažne krivične presude Suda Bosne i Hercegovine	

155

⁵⁹⁰ O predmetu *Novak Đukić* videti na sajtu Suda BiH, dostupno na <http://www.sudbih.gov.ba/predmet/2472/show>, pristupljeno dana 2. februara 2018. godine, pristupljeno 21. septembra 2018. godine.

Tok postupka

Prvostepena presuda Suda BiH

Presudom Suda Bosne i Hercegovine od 12. juna 2009. godine⁵⁹¹ Novak Đukić je osuđen na kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 25 godina zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173 Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine. On je oglašen krivim zato što je 25. maja 1995. godine, kao komandant Taktičke grupe „Ozren“ Vojske Republike Srpske, naredio artiljerijskom vođu koji mu je bio potčinjen, da granatira grad Tuzlu koji je u to vreme bio Rezolucijom UN broj 824 od 6. maja 1993. godine proglašen zaštićenom zonom. Jedan artiljerijski projektil pogodio je uži lokalitet centra grada zvan „Kapija“, kojom prilikom je smrtno stradalo 71 lice, uglavnom starosti oko 20 godina, a ranjeno preko 100 lica.

Drugostepena odluka Suda BiH

Apelaciono veće Odeljenja za ratne zločine Suda BiH potvrdilo je 6. aprila 2010. godine potvrdilo prvostepenu presudu, nakon čega je Novak Đukić započeo izdržavanje kazne zatvora u BiH.⁵⁹²

Odluka Ustavnog suda BiH

Osuđeni Đukić podneo je Ustavnom sudu BiH žalbu, navodeći da mu je krivičnom presudom Suda BiH povređeno pravo, garantovano Ustavom i Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, kojim se zabranjuje retroaktivna primena zakona. Naime, Đukiću je suđeno prema Krivičnom zakonu BiH, umesto prema Krivičnom zakonu SFRJ koji je važio u vreme izvršenja dela 1995. godine.

Ustavni sud BiH usvojio je žalbu osuđenog Đukića i odlukom od 23. januara 2014. godine ukinuo drugostepenu presudu i naložio Sudu BiH da donese novu odluku.⁵⁹³

Kako je odlukom Ustavnog suda ukinuta pravosnažna krivična presuda, prestao je da postoji zakonski osnov za dalje izdržavanje kazne zatvora osuđenog, pa je Sud BiH 14. februara 2014. godine doneo rešenje kojim je Đukić pušten na slobodu.

Drugostepena odluka Suda BiH u ponovljenom postupku

Sud BiH doneo je 11. aprila 2014. godine presudu kojom je Đukiću smanjio kaznu zatvora sa 25 na 20 godina zatvora, u skladu sa Krivičnim zakonom SFRJ.⁵⁹⁴

591 Prvostepena presuda suda Bosne i Hercegovine broj X-KR-07/394 od 12. juna 2009. godine u predmetu *Tužilaštvo BiH protiv Novaka Đukića*.

592 Drugostepena presuda Suda Bosne i Hercegovine broj X-KRŽ-07/394 od 6. aprila 2010. godine.

593 Odluka o meritumu Ustavnog suda BiH u predmetu broj AP-5161/10 od 23. januara 2014. godine.

594 Presuda Suda Bosne i Hercegovine Broj: S1 1 K 015222 14 Krž od 11. aprila 2014. godine.

Zamolnica BiH Srbiji za priznanje i izvršenje pravosnažne sudske odluke

Ubrzo po puštanju Đukića na slobodu, njegov branilac obavestio je Sud BiH da se Đukić nalazi na lečenju u Srbiji, a kako se ovaj nije odazivao na pozive za izdržavanje kazne, za njim je Sud BiH raspisao poternicu. Budući da Đukić pored državljanstva BiH poseduje i državljanstvo Republike Srbije, on prema odredbama Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima nije mogao biti izručen BiH.⁵⁹⁵ Stoga je Sud BiH u oktobru 2015. godine uputio zamolnicu Srbiji za priznanje i izvršenje pravosnažne sudske odluke.

Sednice veća pred Odeljenjem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu u postupku za priznanje presuda Suda BiH odlagane su više puta, zbog izostanka osuđenog Đukića iz, kako je navođeno, zdravstvenih razloga.

Branilac osuđenog zahtevao je da se zamolnica Suda BiH odbije iz razloga što suđenje pred Sudom BiH nije bilo pravično, i predložio je da se od Suda BiH zatraže spisi predmeta, kako bi se uvidom u iste to i potvrdilo. Ovaj predlog branioca je prihvaćen, ali je do kraja izveštajnog perioda iz Suda BiH dostavljen samo jedan deo tražene dokumentacije.

Zbog čestih odsustvovanja osuđenog Đukića iz zdravstvenih razloga, sudsko veće je donelo naredbu da se obavi njegovo medicinsko veštačenje na okolnosti da li je sposoban da prisustvuje sednicama veća i učestvuje u postupku.

Rekonstrukcija događaja na vojnom poligonu

157

Na zahtev tima odbrane Novaka Đukića, na poligonu Vojske Srbije, odnosno na poligonu Tehničkog opitnog centra u Nikincima, tokom 2014, 2015. i 2016. godine izvršen je eksperiment „Rekonstrukcija zločina na Tuzlanskoj kapiji“.⁵⁹⁶ Tada je izvršena simulacija udara projektila na maketu koja bi trebalo da predstavlja zgrade i druge objekte Tuzlanske kapije, na osnovu čega je zaključeno da civili 25. maja 1995. godine nisu mogli stradati od eksplozije granate ispaljene sa položaja VRS, odnosno da su činjenice utvrđene u pravosnažnoj presudi Suda BiH protiv Novaka Đukića netačne.⁵⁹⁷

Tok postupka 2017. godina

Tokom 2017. godine nije održana ni jedna od četiri zakazane sednice veća, jer sudu nije pristupao osuđeni Novak Đukić, pravdajući svoje odsustvo zdravstvenim razlozima, odnosno čestim hospitalizacijama na VMA.

⁵⁹⁵ Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima (*Službeni glasnik RS* broj 20/2009), član 16, stav 1. tač. 1.

⁵⁹⁶ Odgovor Generalštaba VS od 13. aprila 2016. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2016/04/Odgovor_na_zahtev_za_pristup_informacijama_od_javnog_znacaja_rekonstrukcija_dogadjaja_na_Tuzlanskom_trgu_25.05.1995_Generalstab_Vojske_Srbije.pdf, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

⁵⁹⁷ Dnevne novine „Večernje novosti“ 25. februar 2016. godine, *Srpska granata nije ubila ljude u Tuzli*, dostupno na <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/hronika/aktuelno.291.html:592567-Srpska-granata-nije-ubila-ljude-u-Tuzli>, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

Sudski veštak medicinske struke Branimir Aleksandrić, predsednik Komisije, koja je po nalogu suda obavila medicinsko veštačenje optuženog, naveo je da je veštačenjem utvrđeno da je osuđeni sposoban da učestvuje u postupku. Međutim, kako je osuđeni bio često hospitalizovan, sednice veća se nisu mogle održati.

Tok postupka 2018. godina

Tokom 2018. godine zakazana je samo jedna sednica veća, koja nije održana jer na istu nije pristupio Novak Đukić, jer se nalazio na bolničkom lečenju.

Veštačenjem je, početkom 2018. godine, utvrđeno da Novak Đukić privremeno nije procesno sposoban, i da će se novo veštačenje obaviti nakon godinu dana.

Nalazi FHP-a

Pokušaj uticaja na pravosuđe

Rezultati opita u Nikincima predstavljeni su domaćim medijima, a 4. novembra 2016. godine prikazan je i dokumentarni film „Mučni teret podmetnute krivice” u Zvezdara teatru u Beogradu.⁵⁹⁸ Nalazi su saopšteni i na tribini koja je održana na Pravnom fakultetu u Beogradu.⁵⁹⁹ U isto vreme, u medijima je iznošena i tvrdnja da je protiv veštaka Berka Zečevića, koji je obavio veštačenje u predmetu *Đukić* tokom postupka u BiH, podneta krivična prijava zbog iznošenja lažnih navoda prilikom svedočenja u tom sudu.⁶⁰⁰ Ovom medijskom kampanjom nesumnjivo se vrši pritisak na Viši sud u Beogradu kako bi odbio zamolnicu Suda BiH i potvrdio presudu kojom je Novak Đukić oglašen krivim.

Nepravično suđenje kao osnov za odbijanje zamolnice

Prema Zakonu o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima, Viši sud zahtev za priznanje i izvršenje strane sudske presude može da odbije ili da ga usvoji, ali prilikom odlučivanja o zamolnici, sud je vezan za činjenični opis krivičnog dela iz strane presude.⁶⁰¹ Shodno ovoj odredbi, Viši sud ni u kom slučaju ne može da otvori raspravu na kojoj bi razmatrao nalaze opita koji je izveden u Nikincima. Ipak, izvesno je da će Đukićeva odbrana koristiti nalaze tog opita kako bi tvrdila da Đukić pred Sudom u BiH nije imao pravično suđenje, što jeste zakonski osnov za donošenje rešenja kojim

598 Dnevne novine „Večernje novosti“, 4. novembra 2016. godine, *Dokumentarac o Tuzli: Prava istina o poturanju laži*, dostupno na <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:633415-Dokumentarac-o-Tuzli-Prava-istina-o-poturanju-lazi>, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

599 Dnevne novine „Večernje novosti“, 24. oktobar 2016. godine, *Laž razbijena 32 puta: Ljudi na "Kapiji" ubijani simultano iz više pravaca*, dostupno na <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/dosije/aktuelno.292.html:631462-Laz-razbijena-32-puta-Ljudi-na-Kapiji--ubijani-simultano-iz-vise-pravaca>, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

600 Blic online, od 30 maja 2016. godine, dostupno na <http://www.blic.rs/vesti/hronika/u-sredu-o-priznavanju-presude-generalu-novaku-djukicu/16cbr5l>, pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

601 Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima (*Službeni glasnik RS* broj 20/2009), član 61. stav 4.

se odbija zamolnica.⁶⁰² Mada nepravilno suđenje predstavlja osnov prema Zakonu za odbijanje priznanja presude, FHP smatra da Viši sud u Beogradu nije primeren forum za ispitivanje pravičnosti tog suđenja, budući da je BiH potpisnica Evropske konvencije za ljudska prava, te da je Đukićeva odbrana imala na raspolaganju zaštitu Evropskog suda za ljudska prava, ako je smatrala da mu je bilo povređeno pravo na pravično suđenje pred Sudom BiH. Najzad, FHP smatra kako je malo verovatno da odbrana ima uverljive argumente da je suđenje bilo nepravilno ako se ima u vidu da je, pored nalaza kriminalističke istrage, svedočenja svedoka-insajdera iz VRS i više Tuzlaka koji su preživeli napad, Sud u BiH svoju presudu zasnovao na dva balistička veštačenja i da je Đukić tokom suđenja imao svog veštaka odbrane za naoružanje i balistiku, te da su veštaci direktno i unakrsno ispitani, ali i suočeni.

FHP smatra da bi priznanjem presude Suda BiH, Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu pokazalo privrženost regionalnoj saradnji, ali i svoju nezavisnost.

Kršenje Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina

FHP smatra da opit u Nikincima služi dvostrukom cilju – s jedne strane, da se negiranjem zaključaka Suda BiH u pogledu odgovornosti za napad na Tuzlansku kapiju izvrši pritisak na pravosuđe kako bi se izbeglo Đukićevo služenje kazne u Srbiji, a sa druge strane da se nepriznavanjem sudski utvrđenih činjenica dovede u pitanje nedavnu ratnu prošlost.

Da je kampanja bila usmerena na negiranje zaključaka Suda BiH u pogledu odgovornosti za napad na Tuzlansku kapiju, kao deo šireg napora koji ima za cilj promenu utvrđenih činjenica o prirodi rata u BiH od 1992. do 1995, svedočila je i najava novog opita u Nikincima, koji bi se ovog puta odnosio na napade VRS na sarajevsku tržnicu Markale.⁶⁰³

FHP smatra da je učešćem državnih organa u izmeni sudski utvrđenih činjenica prekršena Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, kojom se Srbija obavezala na „objektivno informisanje građana o suđenjima za ratne zločine“ u cilju „podizanja nivoa opšte društvene svesti o događajima na prostoru bivše Jugoslavije i potrebe da ratni zločini budu otkriveni, istraženi i procesuirani, a da učinioci treba da budu kažnjeni, bez obzira na nacionalnu, etničku i versku pripadnost ili njihov rang“.⁶⁰⁴

⁶⁰² *Ibid*, član 63. stav 1. tačka 4.

⁶⁰³ S. J. Matić, *Srbija u Nikincima ruši laž s Markala*, „Večernje novosti“, 19. septembar 2016. godine, dostupno na <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:625814-Srbija-u-Nikincima-rusi-laz-s-Markala>, pristupljeno 21. septembra 2018. godine.

⁶⁰⁴ *Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina*, str 14, dostupno na http://aler.rs/files/NACIONALNA_STRATEGIJA_za_procesuiranje_ratnih_zlocina_SI_gl_RS_br_19_2016.pdf pristupljeno dana 21. septembra 2018. godine.

Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji

Prvo izdanje

Izdavač:

Fond za humanitarno pravo

Dečanska 12, Beograd

www.hlc-rdc.org

Autorka:

Marina Kljaić

Urednica:

Ivana Žanić

Lektor:

Predrag Ivanović

Grafičko oblikovanje:

Milica Dervišević

Tiraž:

200

Štamparija:

Instant System, Beograd

ISBN 978-86-7932-100-8

© Fond za humanitarno pravo

CIP - Каталогизација у публикацији

Народна библиотека Србије, Београд

341.322.5:343.11(497.11)"2017/2018"

КЉАИЋ, Марина, 1959-

Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji tokom 2017. i 2018. godine /[autor Marina Kljaić]. - 1. izd. - Beograd :
Fond za humanitarno pravo, 2019 (Beograd : Instant System). - 159 str. : tabele ; 25 cm

Tiraž 200. - Napomene i bibliografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-7932-100-8

a) Ратни злочини -- Судски процеси -- Србија -- 2017-2018

COBISS.SR-ID 276179468

